Голдфусъ Ковно

Его Высокоблагородию

3493 · 13

697 · 10

1.25

כוכבי יצחק

כולל

פרי מחקר וילדי מליצה מחכמי הדור
ומנעימי השיר בזמננו

להועיל וללמד בני יהודה קסת הסופר

ולהדריכם נתיבי ההגיון, להבין דברי חכמים משליהם
וחידותם, לעורר קנאתם לשפת קודש, ונחתה קשת
נחושה זרעותם, לאמת ולאמונה ולהרים קרנה כמקדם.

נאספו לאגודה אחת מאת

מענדל בר"י שטערן.

מחברת חמשה ועשרים.

וויען תר"ך.
בבית הדפוס של יאזעף האלצווארטה.

Verlagsbericht von J. Knöpflmacher & Söhne, Buchhändler in Wien, Seitenstättengasse Nr. 495. P Heb 45.75.1

משניות אין גראָסען פונקטירטען לעטטערן מיט דעם קאָממענטארע מלאכת נחת אונד איינער דייטשען איבערזעטצונג נעבסט פיעלען ערקלאָרונגען 6 טהיילע בראָשירט — fl. 6.30 ö. W.

משניות אין גראָסען פונקטירטען לעטטערן מיט אָביגעם קאָממענטארע, אָהנע איבערזעטצונג 6 טהיילע — fl. 7.35 ö. W.

משניות עם ברטנורה ותוספות יו"ט ותוספות ראשון לציון ותוספות חדשים אין 4 — 6 טהיילע, געבונדען — fl. 10.— ö. W.

נ"ך פאָללשטאָנדיג נביאים וכתובים נעבסט וואָרטליכער איבערזעטצונג, אין עבראָישען לעטטערן, אין 10 טהיילע געבונדען — fl. 6.30 ö. W.

דאזזעלבע אין דייטשען לעט[illegible] — fl. 6.30 ö. W.

ס' שיירי תשובה כולל תשובות הגאונים שהיו טמונים בגנזי ספרי הרב משה מרדכי מיוחס בירושלים — fl. 1.50 ö. W.

ס' אבקת רוכל מאת רבינו יוסף קארו ז"ל, אשר לקט וקבץ שאלות חכמי דורו ששאלו ממנו עם תשובותיו — fl. 4.— ö. W.

ס' מלא הרועים כולל אסיפת דעות כל התנאים ואמוראים המחולקים בדיני התלמוד, ובחלקו השני מדבר במדות וכללים שהתורה נדרשת בהן וגו' וגו' מאת הרב יעקב צבי יאָליש ז"ל אין 4 — fl. 4.50 ö. W.

חבת ירושלים הם ספורים מטוב א"הק וירושלים ומדיי וממעשי אנשי הקודש אשר נקברו שם — אין 4 — fl. 1.5 ö. W.

תורת הבודק והוא תמונת הריאה, אבבילדונג דער לונגע זאממט אללען בייא דערזעלבען פאָרקאָממענדען מאָגליכען שאלות ובדיקות מיט דינים אונד ערקלאָרונגען מאת מו"ה משה ליב הכהן — fl. —.70 ö. W.

עקדת יצחק עם פירוש מקור חיים מאת הרב מו"ה חיים פאָללאק אין 5 טהיילע — fl. 7.— ö. W.

תורה מן השמים פירוש נחמד על חמשה חומשי תורה מאת יצחק שמואל רעגגיאָ — fl. —.26 ö. W.

ילקוט ישר זאממלונג פערשיעדענער געלעהרטער אבהאנדלונגען מאת הנ"ל — fl. 1.5 ö. W.

בחינת הקבלה כולל ס' קול סכל וס' שאגת אריה למהו' יהודה אריה ממודינה ונוספו עליהם הערות מאת הנ"ל — fl. 1.5 ö. W.

אמונה הרמה אבהאנדלונג איבער דען אונטערשיעד צווישען דער פהילאָזאָפיע אונד דען רעליגיאָזען געבאָטען מאת הראב"ד אינס דייטשע איבערזעטצט פאָן סימסאָן וויל — fl. 1.5 ö. W.

מכתבי עברית פאָללשטאָנדיגער עבראָישער בריעפשטעללער 6. בעדייטענד פערמעהרטע אונד פערבעססערטע אויפלאגע פאָן דר. מ. לעטטעריס מיט פיעלען בריעפען פאָן דען גראָססטע געלעהרטען צייטגענאָססען נעבסט דאָקומענטען (שטרות) איבער זעטצט פאָן מענדעלסזאָהן — fl. 1.— ö. W.

בקדרה יעלה האויר המתפשט במים שבתוך הקדרה בסבת חומו למעלה ויעלה המים עמו אל הפך טבעם וכן קנת האויר בארץ והראיה על זה היא שאין מתמלא מהוליתו וגם הרעש נקרא בלשון ערבי זלזל"ה לע"ד: י"ג: הירידה והעליה והשליכה והביאה המיוחסת לשכל הנפרד הן ממנו ואליו וגם זה סוד גדול מתיר רב ספיקות התורה והנבואות. י"ד: סוד הדפוס העליון והתחתון הוא גם כן מכלל מה שאין הפה יכול לדבר ואין האזן יכולה לשמוע כרמזים קצת רמז סתום בצלמנו ובדמותנו ובדמותו ובצלמו והדומה לזה אינו זה ואמרו ז"ל בדפוס העשוי לו. ט"ו: המסתכל במים אחרונים רואה בהרגשו ובדמיונו עולם הפוך עליונים למטה והתחתונים למעלה והמסתכל בשכלו במים העליונים יראה צורת העולם על דרך האמת. ט"ז: ההשארות וההויה על דרך ראיה קרובה אל המופת נודעו מפעולות הרגשים ושאר כחות הטבעיות שעמידתן בזולתן ר"ל בדברים חוץ מעצמן והמשל גם באש ובאויר ע"כ קרבם ורחקם. י"ז: על חמשה דברים נאמר שם האחד בשתוף השם על הגלגל העליון מצד כמותו ועל השמש מצד הוותו ועל המרכז מצד דקותו ועל הנבראה הראשון מצד מעלתו ועל הבורא ית' מצד עצמו. י"ח: חמשה דברים מבוארים בשכל לא מחוץ לשכל והם הנקודה והמרכז והמיכין והזמן (והמקום?). י"ט: המושגים מורגשים ברגשים והשכלים הנפרדים בהיקש והמלוי הראשון יתברך במופת. כ': יש מלויה בעצמה והוא השכל הנפרד ומלויה בטבעה והוא הגלגל ומלוי ברשותו והוא האדם. כ"א: הצורות כל אחת נבדלת מחברתה אלא שהן כללות בדמיון השפל והחומר בדמיון שעוה והצורה בדמיון חותם אם כן כל צורה הבאה לעולם היא חדשה כי הדומה לזה אינו זה וכבר בטלה הפקרת הגלגל וכן ההיקש בנפשות המדברות ובשכלים האנושים והבן זה. כ"ב: הנקודה מחברת הקו והעתה מחברת הזמן. כ"ג: ראיית הלבנה בחידושה מעידה על חדוש העולם ובתקופותיה אל מדת זמנו וכן נרמז בפעולת האילן ובפעולת עץ חיים והקרן קיים. כ"ד: האילנות עושין פרי ואין כונת החפץ התכליתי באילן כי אם בפרי כן הענין בנפש המדברת עם השכל האנושי וידיעת האומניות והמחשביות הן כדמיון העלים השומרים הפירות עד זמן בישולם. כ"ה: מי פעל ועשה סוד גדול ובלשון ערב אל פע"ל אל עמ"ל. וענין פעל הסוגים והמינים ועשה אישים. כ"ו: ראיית העין בלתי נבע לפיכך מקבלת הגוונים כלם וכן צריך שיהיה השכל האנושי שלם מבלתי נוטה לשום צד מצדדי המחלוקת אלא שיהיה מודה על האמת. כ"ז: ידיעת השכל האנושי בכל מה שתחתיו ידיעה מזגית וידיעתו במה שעליו ידיעה שכלית. כ"ח: הספרים הם כענין עדים והחכמים כענין דיינים חוקרים עדותן וזהו אמרם ז"ל מפי סופרים ולא מפי ספרים. כ"ט: כבר נמצאו המחוייב והנמנע והאפשר בנושא אחד ובעתה אחת שמענה ואתה דע לך. ל': נעשה אדם בצלמנו על צורת המין הכתוב מדבר ואם כן כל הנפשות הנשארות הן כנפש אחת אין זה רבוי לפי שאינן גופות ולא כחות בגופות לפיכך אי אפשר שלא יהיה כנשמה זו גבול שמשים מגעת אליו וזה סוד תורני ועיין ז"ך שכלי דק דק מאמרם ז"ל אין משיח בן דוד בא עד שתכלינה כל הנפשות שעלו במחשבה להבראות כמלא מאמר זה נוטה למאמרם ר' אבהו אמר שיתא אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב, והבן אזכך ושמע דברי

חכמים ולכך תשים אל הדעת המקויימת במדה הזמנית התורנית ואתה דע לך:
ל״א: בדעת ובמעשה תדבק הנפש בעולם העליון וזה כמשל בגרגיר הזרע
בארץ והעיר מחשבותיך לזה. ל״ב: אין מציאות להרגש בפעל כי אם במורגש
וכן אין מציאות לשכל האנושי בפעל כי אם במושכל. ל״ג: אור השמש
מתפשט על הגופים ובשהגופים נעדרים האור חוזר בעצמו בלא תוספת ובלא
מגרעת. וכן היקש הדמיוני בשכל ובנפש וכן זה האור השמשי מתפשט על
הגופים ובשהגופים מתנועעים אין האור מתנועע וכן היקש בנפש ובשכל.
ל״ד: סוד הבכור והלוים והכהן גדול גבוה מעל גבוה. ל״ה: כל מה
שיתגשם המלוי יותר יהיה נראה להרגש יותר וכל מה שיתפשט השכל מן החומר
יהיה נראה לשכל המעיין בו יותר. ל״ו: אם יבא החכם ללמד הענינים
הרוחניים השכליים למתחילים בעיון לא יקבלום דמיוניהם ואם יאמר שום זיוף
לשבר האזן לא יקבלוהו השכל ומעטים הם המציירים השכל כך שכן שיהיו
הם עצם השכל רצוני לומר שישוב המשיג מעין המושג והבן זה. ל״ז: צורת
העולם כדורית בהכרח לפי שהחפץ המקיפה אחד כמו שהקו הקובץ
העגולה הוא אחד. ל״ח: סוד תקיעה ותרועה ושלשה שברים ותקיעה
המדובר בהם במקום זה הוא דרך אסמכתא בעלמא לזכרון הנמשלים העליונים
התיכוניים הגלגליים כולן הנמשלין בהם ולאיזה בית הרואה. ל״ט: כל
דבר המלוי בלב החכם בלא שהות ובלא זמן נקרא חכמה וכל ציור דבר אמתי
שאינו מלוי בעצמו בלא זמן אינו חכמה כלל וכל הסומך עליו אינו חכם אמנם
הוא מקובל. מ׳: המשלים כולם הם סיגים בדמות ציורים להעיר בהם
אל הנמשלים הנעלמים. מ״א: בשבת החום ומתפשט האויר וכן הדמיון
אבל דרך משל במתוארים באש וברוח העליונים והוא סוד אש לפניו תאכל
וסביביו נשערה מאד. מ״ב: הדבור שגולה לא מגביל וצריך להתבונן בזה.
מ״ג: הנפש אור הגוף והחכמה אור הנפש והשמש אור היום והירח אור
ללילה. מ״ד: ההפרש העיוני שיש בין יש למלוי יש בו עיון דק. מ״ה:
השכל ה[illegible] הוא המקבל צורת האחדות וצורת הנקודה הפשוטה והשכלים הנפרדים
מקבלים צורת הקו וצורת השנים שהם התחלת המנין מצד היותם עלות ועלולים
והרקיע העליון הוא במעלת השלשה ומקבל צורתו וצורת הגוף לפי שגדר הגוף
הוא היותו בעל שלשה רחקים והיולי במעלת הארבע לפי שמקבל ד׳ צורות
הרי לך חשבון העשרה שבו צורת העולם הכללית עליו אין להוסיף וממנו אין
לגרוע. מ״ו: מציאת האדם לשלשה ענינים והם העמדת גופו מדת זמנו
והעמדת מינו להתמדת ההויה והתמדת נפשו לחיי עד. מ״ז: העין רואה
אחר שבע חליפות (א״א מעלות כתנות או מחיצות בשאר ספרים) ורואה כוכבי
הגלגל השמיני אחר שבעה גלגלים והשכל האנושי משיג מציאות החכמה העליונה
אחר שבע חכמות ולזה נוטה סוד אומרם ז״ל כמה מעלות היו בסולם שבע.
מ״ח: כמו שהמזון נמס ומה שחלף מן החי כך האישים ההוויים חלף הנפסדים
להתמדת ההויה מדת עונה: מ״ט: כמו שפעולת האש נכרת בגחלים המקבלים
הצבע האדום כן פעולות השכל הראשון נכרים בשאר הנבראים. נ׳: גנת
אגוז רומזת אל גנה מיוחדת וכן כאמר דודי ירד לגנו באתי לגני ואין אגוזים
בלשון רבים בכל המקראות רק בלשון חכמים ז״ל הרבה. נ״א: צורת
העולם עגולה לפיכך צריך לעיין תחלה במעגל ובמחוגה ובמעמד ובקו

הקוצב והעגול ונקבת התנועה הטבעית הקבועית והמרכזה. נ"ב: סוד שמניך עוזים אי אפשר שהם רומזים לפחות א' י ס (מקנים? או: לפחז כמים?) אמנם שמן תורק שמך שלש שמות אלו נבדלים זה מזה ומעידים אל שלשה ענינים נפרדים ושלשתן כאחד עוזים. נ"ג: חיות כל בעל חיים שתחת גלגל הלבנה מתוארת בדם באמרו הדם הוא הנפש. ומציאות החי המדבר מתוארת באדם מצד השכל האנושי הנאצל עליו והחכם עיניו בראשו והכסיל דמו בראשו. נ"ד: ההגיון בחכמות כמלך במדינה. נ"ה: מיני הסרלים המשתנים בצורות וטבעים ופעולות והם המינין המתהוים מבלי זכרים ונקבות מי הוא השומר סדרו ומינו של כל אחד ואחד מהמינין או מאישי כל מין ומין וצורותיו וגוניו ופעולותיו יעמדו נא בעלי המחקר ויעמידונו על העיקר ואם אין מענה בפיהם חכמת מה אין להם וכבר שאלתים על מהות כל דבר ועצומו ואמרו לי מה שמו וביאור זה הוא כי השאלות על גבולי הדברים הם ארבע לא תושג ידיעת שום מוגבל בזולתן, השאלה הראשונה הוא שישאל על שום דבר אם ישנו במציאות והשני מה הוא זה שהשאלה נופלת עליו והשלישית בעד איכותו והרביעית למה זה לפיכך אפשר לשואל לשאל על כל דבר מוגבל מהו כגון שישאל מהו זה הדבר שאנו עומדין עליו ישיבהו הנשאל ארץ או אדמה והנה איננו משיב דבר על שאלה זו כלל לפי שבשואל כענין על מהות דבר הזה ואינו משיבו מה שמו המוסכם עליו באיזה לשון שיזדמן וכן בשאר הדברים שהחקירה על מהותם אפשרות ועוד יש לשאול המעמיק לעמוד על גבול דבר המצוקש ולומר מה הוא עצם האדם ותהיה התשובה חי מדבר מת (פה מצאתי כרשם שמואל ולפי דעתי יש להשיב לשואל מהו עצם האדם שהוא שכל חמרי כלומר שכל מתלבד בחומר ובזאת התשובה תנוח דעת השואל מפני שהיא מורה על מציאות עצמות הצורה ועל מציאות עצמות הנושא ואם יוסיף השואל לשאול ומהו עצם השכל ומהו עצם החומר נשיבהו ונאמר כי עצם השכל הוא המדע או הידיעה ועצם החמר הוא כלי לשכל שבו יפעל פעולתו עד כאן). ואני אומר כי אין חי מדבר עצם כי אם שמות מוסכמים אל המקרים המתקנים עצם האדם וגם החיות אינה מיוחדת אותו משאר בעלי חיים וגם הדבור הוא הסגולה ואינו עצם ואם תאמר משכיל במקום מדבר הרי איך מיחדו מהשכל הנפרד יחוד מוחלט ולא עוד אלא שאין כל איש מאישי המין האנושי משכיל בפעל ואם תמשך התשובה עד הגבול המשולש הרי התשובה והשאלה בטלו מעיקריהם שהרי לא נשלם הגדר שיהיה הנגדר בו בהיותם בחיים כלל וגם לאחר מותו איננו חי ולא מדבר והרי נמצא גדר האדם משולש במאמר לא בעצם ומלת מה רומזת לשתי מהוית עליונים ותחתונים והבן גם זה לפיכך אין הידיעה שלמה כי אם בידיעת המה התכליתיי שהוא צורת העולם והבן זה גם כן והנה הכריחנו העיון השלם להשיר אל עצם המה התכליתיי שהוא צורת העולם והבן זה. המשפיע מציאות ומהות לכל הנבראים שתחתיו על דרך השתלשלות הנעלמות ואלו יש אתנו יודע עד מה ישיג מהות העולם כלו קו לקו בכללו וחלקיו. נ"ו: השכל הנפרד מצד שאינו גוף הוא אחד והמצוי הראשון מצד שהוא אחד איננו גוף. נ"ז: הכל והחשך נבראו בבריאת הארץ לפיכך קרא שם לחשך עם היותו אפיסת האור. נ"ח: סוד הנקודה והקו והשטח והגוף והמשכם מהנמשלים בהם. נ"ט: אמר המחבר המרובע איננו נמצא וזה אמת מצד

*

שאין מציאותו טבעית רק המשולש ידו בכל ויד כל בו מלבד היות כל גוף משולש לפי שגדרו שלשה קוים ומסמנים י"ב משולשים גשמיים וגם השלוש משתלש מן הראש הנעלם עד סוף העולם והבן זה. **ס׳:** הגלגלות גם מופת לביטול הריקות וכן ראיית הכוכבים כי הגלגל השמשי מתלכד גם ראשון לראשון עד שמגיעין להרגש הראות והמופת לבטל הריקות הוא בעצמו מופת למציאותו והבן זה כי חתום הוא. **ס"א:** מעשה מרכבה בראשית ברא אלהים והיא חכמת האלהות מעשה בראשית את השמים ואת הארץ והיא חכמת הטבע.
ס"ב: שלשה מלואים לא נקראו בשמותם במעשה בראשית לפי שעדיין לא קבלו צורותיהן המשלימות מציאתן והן המאור הגדול והמאור הקטן והאדם.
ס"ג: חכמת המניין מציאותה מורגשת אלא שנמתחת והולכת עד אין תכלית וכן חכמת השיעור הנקראת בלשון ערב הנדס"ה גם היא מורגשת ונמתחת והולכת עד שנעלמת מן העין ותשאר מציאותה בשכל בלבד כדמיון מהלך שאין לו תכלית ובמציאות שני קוים שיש ביניהם בתחלת יציאתם שום מרחק וכל מה שיתרחקו יחסר המרחק ויתקרב האחד אל האחד ולא יתכן שיפגשו לעולם ואפילו ילכו לאין תכלית וכן הרגש בגשמיים ובשכליים על פי הקירוב והמרחק וכמלא החסרון בהרגש לא במורגש כמציאות החסרון בשכל האנושי לא במושכל ובסדר הזה ימשך העיון מן הטבעים אל השכליים וזהו המפתח השלם האמתי הנחקר היטב שבו יפתח המנעל צורת העולם ובריחיו על דרך הראיות ההיקשיות הטבעיות והתכליות המיוסדות אל המופתים הנחתכים ומי חכם ויבן אלה. **ס"ד:** עשר מאמרות נקראות בלשון ערב אל מקולאו"ת אל עשר"ה והם אל גוה"ר ואל כמי"ה ואל כפי"ה ואל מצ"אף ואל אי"ן ואל מתי"י ואל קנ"ה ואל נכב"ה ואל פאע"ל ואל מנפ"על וכנגדן דוגמאות רוחניות בראש הקרואים שהוא השר הגדול מיוחסות אליו דרך משל נעלם גוה"ר שם לזה הסוג הנעלם העליון. כמי"ה שמציאותו מוגבלת. כפי"ה חומר וצורה פשוטים שכליים נרמזים במשתף ומבדיל. מצא"ף הסכמי לכל הנבראים שתחתיו והסמך כל הנבראים אליו. אי"ן ברום עולם ומקום רוחני בראש הקרואים. מת"י מחודש מלבד מחודשיו כפי"ה רמז לשאר הנבראים שאינן עצמו ולא גם דבר חוץ מעצמו. נכב"ה ערך פעולתו העומדת בעצמה והשתנותה האישים הטבעיים המשתנים המקבלים פעולותיה פא"על לזולתו. מנפ"על מזולתו.
ס"ה: כמו שזה האויר המלוי אצלינו מתלכד בתוכן ומוליך הספינה לכל מהלכו כן האויר העליון הנעלם מתלכד בגלגל העליון ומניע אותו תנועה מסובבת טבעית בלי שינוי ובלי נטיה לשום צד וזה סוד מופלג: **ס"ו:** מציאות האש היא מפלאות הטבע והיא התחלה מהתחלות המופת המיוסדת אל מציאות הצמח והחיות והדבור ואל שאר הכחות הרוחניים הפשוטים בעולם. **ס"ז:** טבע המגנט עומד בעצמו וטבע המיכין נמקו עמו. **ס"ח:** הדמיון הוא הכל והכל הוא השטן והשטן הוא היצר רע לפיכך בשיברח הכל אין שטן ואין פגע רע וזה סוד עמוק. **ס"ט:** הנר והשמן והפתילה והאויר והאור השמשי הם חמש סבות שאור הנר נפעל באמצעותן. אמנם חומר האדם נמשל בנר והצמחון והחיות נמשלים בשמן והנפש המדברת בפתילה והשכל הקנוי באויר והשכל הפועל באור השמש וכמו שהשמן הזך נמשך אחר הפתילה כן החיות נמשך אחר השכל הקנוי באמצעות הנפש המדברת וכמו שהאור האלהי נראה

בפגישת הגופים בשביבי כן פעולות השכל הפועל נראות בגשמים בכל אחד ואחד מהם כפי חמרו וטבעו והכנת מזגו. ע׳: כמו שהאור השמשי נראה בשבעת הגונים המשתנים והוא אינו משתנה בהשתנותן כן חכמת ההגיון מתפלשת בשבע חכמות והיא אינה משתנית בהשתנותן. ע״א: החלק העליון מן האויר היסודיי כשיגיע ליקוד האש יתנועע תנועה סבובית לפיכך לא יתהוה שם כמו שיאמר ארסטו׳ באותות עליונות ודמיון זה מורגש בזיקים הרותחין שמתנועעים תנועה מסובבת והנה אין תנועתם הסבובית מצד טבע המים כי אם מצד האש המחמם את האויר המגיעם חום הזק כן היקש הדמיוני המעיר מן המורגש על המושכל דקך מכל נעלם וזה שהגלגל מקבל מהות מן האויר העליון המתואר בגלגל השכל ונמצא אותו האויר מתנועע תנועה סבובית ומפני האש העליון הרוחני המתואר באש לוהט הפועל בו חום חזק ומתמיד כאמרו לעולם ה׳ דברך נצב בשמים והדבור מיוחס לאש שנאמר הלא כה דברי כאש ונמצא האש סבת סבוב האויר העליון והאויר העליון סבת תנועת הגלגל סבובית והנה מה טוב המשל ומה נעים הנמשל. ע״ב: צורת המשולש הראשונה וצורת המשולשים הנמשכים אחריה. ע״ג: התבנית הקודמת במחשבה תדבק בה האפיקה בספק והתבנית המגלה בפעל תדבק בה האפיקה בודאי. ע״ד: שנוי האיקלימים הוא בעצמו שנוי פעולות הכוכבים וזהו סוד אשר חלק ה׳ אלהיך אותם לכל העמים תחת כל השמים והבן זה. ע״ה: הנפש המדברת היא כדמיון ההיולי לפי שהיא פושטת צורה ולובשת צורה אחרת ולא כן השכל האנושי הקנה (הנקנה?) המלוי בפעל שאלו יפשט וילבש אינו שכל בפעל והבן זה. ע״ו: כל המעשים הנכונים נמשכים מהשכל ואין המעשים עלת השכל לפיכך אין החכמה מזוקקת כי אם מן העושה וזהו אמרו שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. ע״ז: עסקו של אדם והשתדלותו ומחשבותיו באיזה עסק באיזו חכמה או באיזה ענין שיזדמן אם שיהיה העסק נכבד או נבזה הוא עצמו ומהותו של אדם לא דבר אחר בו לפי שנוי דעתו ולפי שנוי פעולותיו תתהפך בכל שעה ושעה ויתהפך לאיש אחר והבן זה. ע״ח: הענינים הנוהגים והמתקנים בהם בני אדם קצתם עם קצתם הם ארבעה מינים לכל הפחות המין הראשון הוא טבעי לא מוסכם כלל והמין השני הוא מוסכם לא טבעי כלל והמין השלישי טבעי ומוסכם המין הרביעי לא טבעי ולא מוסכם. אמנם דמיון המין הראשון הוא טבע השם נקודות שהדבור נגזר בהם עליהם אין להוסיף ומהן אין לגרוע והן נכללות במלת אהו״י ואי זה בית הרואה ודמיון המין השני הסכמת בני אדם במשא ובמתן ובכסף וזהב והמין השלישי המוסכם ישלם לו התלות בטבע אמיץ הוא חשבון העשרה שנתקררה עליו דעת כל בני ישוב והוא סוד מופלג בתכלית ההפלגה ומפני מה עשר ולא תשע עשרה ולא אחד עשר והמין הרביעי שאינו מוסכם ולא טבעי הוא הרע והעוסק וכל זה צריך ביאור רחב. ע״ט: הדבור מתחלק לארבעה חלקים החלק האחד הוא שכלו אמת החלק השני הוא שכלו שקר החלק השלישי מורכב משניהם החלק הרביעי הוא שאין בו לא שקר ולא אמת וגם זה צריך ביאור רחב. פ׳: מיני הכמות הם ארבעה והם כמה נפרדת וכמה נמשכת וכמה מושכלת קושרת שני ענינים מובדלים זה מזה וכמה זמנית מלואה בדבור הספור וגם זה צריך ביאור רחב. פ״א: הקתרים העליונים שלא הרגישו בהם

הפילוסופים כלל ולא כל בעלי המחקר העיוני ולא קצת חכמי תורתינו ולא ידעו מקיומם הכח ה' לכל הפחות. **פ"ב:** ה"א ומהם הוא היחוד השלם המוחלט המושג מגד השם המלא בן עשר אותיות ומגד שני האלפ"ין הקדמונים המתאחדים והאלף המאחד והם נמשלו קצת המשל דמיוני רחוק בתכלית המרחק וזה תכלית הזרות במספרם ועקר היחוד הוא באחד ומי ישיגנו והוא סוד גבוה מעל גבוה ומי ישיגנו ועמוק עמוק מי ימצאנו ומי כמוהו מורה:
פ"ג: הספר השני הוא התקשר חדוש העולם עם קדמותו והוא פלא והוא גם כן מכת המונע אלא כל מי שלא יבין סוד בקבוץ שני ההפכים בנושא אחד וברגע אחד אומר עץ חיים למחזיקים בו. כי חכמת אלהים בקרבו ומיד באלפיו יבקר ואמר דוד ע"ה תתן להם ילקטון וגו' תסתיר פניך יבהלון תשלח רוחך יבראון וגו' ותחדש פני אדמה לתוספת ביאור ואמר הנביא ע"ה והארץ כבגד תבלה ויושביה כמו כן ימותון ואמר משומי עם עולם וכן מני שים אדם עלי ארץ. ונאמר למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, ואמר ואדם אין לעבוד את האדמה. והתבונן בזה היטב ודברי שני החכמים ידועים ובנחת נשמעים ואין מוסרין אותן אלא לצנועין. **פ"ד:** הספר השלישי הוא צורת הנבואה וסוד במראה אליו אתודע וסוד אם יהיה נביאכם ה' וסוד פה אל פה אדבר בו ולא יתעלם בזה כי אם נביא וחוזה אשר במחזה שדי יחזה וכן נאמר ודניאל הבין בכל חזון וחלומות והתבונן גם בזה. **פ"ה:** הספר הרביעי הוא צורת הארץ והימים כאמרו ולמקוה המים קרא ימים. ואמר דוד ע"ה זה הים הגדול ולא נאמר זה אלא כנגד זה כאמרו גם זה לעומת זה, טוב אשר תאחוז בזה וגם מזה אל תנח את ידיך. וכן בשאר הכתובים כולם ונאמר בדגים ומלאו את המים בימים ובאדם ובנח נאמר ורדו בדגת הים ונאמר מבטח כל קצוי ארץ וים רחוקים ונאמר כי הוא על ימים יסדה. **פ"ו:** וסוד מלת שמש והתהפכה בשום (?) רמז גם כן ר' אליעזר הגדול בפרקיו הידועים לו. ואל התאחד מזרחו במערביו העיד הכתוב באמרו ויהי ערב ויהי בקר ואמר לא ישבותו לתוספת ביאור ומאמרו גם כן עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וגו' ואמר דוד יום ליום יביע אומר וגומר ואמר מן העולם ועד העולם ואמר הנביא ע"ה צור העולמים. **פ"ז:** הספר החמישי בהתקשר רוב פשטי התורה הנראין בתחלת המחשבה כסותרין העיון השכלי המופתיי והדבר אינו כן אלא בהן נקשרין בעיון האמתי האלהי קשר חזק ואמיץ בענין שיסתלק כל הספק מעיקרו וגם כל אחד ואחד מהם על מקומו יבא בשלום וחמשה ספרים אילו לא נתנו לדרוש בהם אלא ביחיד פה אל פה והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו ושקדם לו העיון השכלי האמתי הנעלם בספרי התורה והנבואות ובצורת העולם. **פ"ח:** אמרו חכמי' ז"ל פנת צפון ברא ולא גמרו שנאמר נוטה צפון על תהו ופתרון זה המאמר הוא לפי שאין רוחו הולך כנוחו ומפני זה היודע במראה אליו אתודע. — נשלם הספר הנקרא רב פעלים שחבר הרבי יצחק בן אל לטיף ז"ל ה"ה. —

מכתב, von S. L. Rappaport, Oberrabbiner in Prag.

ב"ה יום ד' פ' וישלח תקפ"ו פה ברלדי. ידיד לבי המליץ הנבון המופלג החכם
היקר האברך מוהר"ר ליבש הולינב נ"י! בעת שטפו עלי המון גלי עדות ותלאות
רבות, עדי נשיתי לרגעים מה ומי אלה המה חקרי לב, רגבות נפש, אהבת רעים משכילים
וישרי דרך, הגיעני מכתבך הנעים מיום א׳ ברלאשית, ויהי לי כמקור מים בארץ ציה,
וכמו השיב רוחי אל קרבי, אף היה את נפשי היבשה וריקה מכל מומה ותושיה. —
ידידי! אולי כבר שמעת כי נמשכתי בעבותות אהבה לברלדי והושם על שכמי עול עבודה,
הכבדה עוד מעבודת מחמרתי בלבוב, והנני פה עתה נע ונד מביתי ומבית אבי, נעזב
מאהובי מנוער והברים מקשיבים לקולי, אף ספרי אינם אתי אשר אתם להתעלס ובשעשועי
נפשי יהיו מחיר רעים נעימים ומיודעים לי, אשר חן ושכל טוב על שפתותיהם.
שים נא כה נגד עיניך מלבי זה, והגידה לי שאהבה נפשי! אם אוכל כעת מלא משאלותיך,
ואם יש עתה לאל ידי להעריך העתקות מפרקי מורה נבוכים, אשר במקומות מהם
הנכתבים לבד לא תגיע בלתי לכוח לה ולב נה, בכל זאת לא אומר כי אלמים אזני
משמוע לדבריך היקרים, או אהיה בכלל מאחרים לתבונה כי תתן קולה. חלילה לי משוב
את אשר אהותי מימי, ואשר החזקתי לא ארפה כל עוד רוח אלוה באפי, ולכן אל
תבהר ממני דבר מאשר יקשה בעיניך, וגם מאשר יעלה על רוח בינתך מכל יקר וחדש
אליו תשמיעני, ואנכי אשיבך כפי יורני לבי, כי הוסב יקר אתה לי ומעי המו אליך.
ואנכי בולה לך פה עתי ללא אלות. בל תמנע משקוד על ספרי תלמוד ופוסקים, אשר
הרגלת בהם מנוער. הלא דברנו מזה בשבתנו יחד לא אחת ולא שתים, כי זה לבד הוא
כעת הדרך היותר נכון לאיש איש מבית ישראל אשר נתן אלהים חכמה בלבו רבה
ותחלתך אז ותקיתך לא תכרת. — יקר דבר ד' בדורינו זה, ואין חזון נפרץ. דור מה
רבו בניו לאכול ולשבוע מכל טוב לגויה, מבלי לתת חלק מאומה לרוח ושכל. וגם
הרועים את גופתם לבד ירעו, והמורים בעיר ועיר, מרביתם בני בלי דעת, יתעו את
העם ואת נפשם. ורבות תרחינה עינינו, כי נער אשר הגה ולמד מעט בהלכות מליחה ועוטן
ונעטן, יורה יורה, ידין ידין, אף כי נסתרה מעלת התלמיד מנהו ומשפטי דרכו מלפניו
יעבור. ומה גם בתורת האדם חכמת מה לנה, כי יעמו ויקבלו בה, כושי שמנו
מאבותם. — ואתה התוה איך יעלה על כל אלה מעלה מעלה, איש מבין וגבר משכיל
באמת אשר לו לב רחב ושכל חד כמוך היום. תגדל ותעש גם בארץ. — התורה והחכמה
הטינה לאחדים בידיך, אחיות יפות ונעימות הנה לאשר ידע את מגמותיהן הלק כחלק,
בל תהי נרה אחת לרעותה וכעתה גם כעת. אחיו איש המידות! בואת, וגם מואת
אל תנח ידך! אז תגליה למועד כי יבוא, ודרשוך ובין נגידים יושבוך. — נלפנו מאתנו
ימים יבואו, העת הרה תחיל ללדת, ואנחנו לא נדע מה, נישר מהלכינו למען נהיה נכונים
לעתידות כי תבאנה. ולך עתה הרוחה ללמוד ולפקוד בספרים, חוק נה ולמען, ולא
תניח לזמן כי ירוץ ממך ויעבור לפניך הדרך, פן עוד לא תשיגנו, התעיף עיניך בו
ואיננו, כי גז חיש קל ומי ירדפנו. הודיעני כפעם בפעם משלומך הטוב, אז תשביע
ענג את נפש אוהבך באמת. שלמה יהודא ליב הכהן ראפאפורט.
נ"ב ספר תוכחת הלשבית אין אתי כעת, ותכוף לוכור כי רשמתי בגליון בקולה כשין פרוטך
הלודק מאוד הנ"ל.

רפואות אהבה. (Nach Ovid. Remedio amoris.) (תקע"ז)

Von Prof. S. D. Luzzatto.

קִרְבוּ אֵלַי אַתֶּם בַּחוּרֵי חֶמֶד, | קִרְבוּ אֵלַי אַתְּ — בְּתוּלֵי תִּשְׁמְרִי,
אַתֶּם כִּי תִּשְׂאוּן חָמָס וָאָוֶן, | לִמְדוּ מִפִּי לִרְפֹּא נֶגַע הַחֵשֶׁק:
וּבְדֶרֶךְ אַהֲבַתְכֶם רַק רַע תִּמְצָאוּ; | לִמְדוּ הַבַּחוּרִים: יֶאְשַׁר אַגִּידָה

האזנה גם — אתן, בנות, כי אני
כגבר כאשה אורה מעתה
לשבר מצוארם הרצבות רשע;
אלבש בגדי נקם, כל לב נגוע
אנקם את־נקמתו, אהיה־לו עזר,
אוציאה ממסגר נוגי בשבי.
טרם תביא רגלך תוך השער
אם — תנחם על־המפתן הרגל
אחור תוכל השיב, מונע אין.
טרם ירוץ סוסך אם־רצית
לבלום את פיו אז על נקל יכלת,
ככה אוהב טרם יכבד החלי
את־שרשיו תוכל שרש ואפס:
אך — יתגבר אם תתמהמה רגע,
קומה אתה אפוא, וכגבר קומה,
אל־תתמהמה ואשר יכלת אמיש
אולי היום הזה יכבד עליך.
דע כי יגדל חשקך כאשר תוחיל,
כי מקוה המים יהיה — נחל
כי מכה נשכחה חלל הפילה.
אך — ייטב לנו התענג בדשן,
לכן יום יום נאמר מחר נשובה,
ובכן לאט לאט יגדל הלהב
ובכן עץ רוש יעמיק שרשו בארץ.
אם — התרפית ויזקן הפצע.
או תכבד המלאכה: אך עוד תוחלת.
אף אם לקרוא אותי הרבה פנית,
ריקם בלתי מזור דע כי לא תשב.
תן מים אם — תוכל על השלהבת
אם לא — תוכל ומדורתך גדלה,
הכה, אל תתגר בה: לא זה הדרך:
אל — תשוט בנהר נגד הזרם.
יבאם היה רגז אמרי איש שכל
לא — יתן גבר בפצעיו לנגוע:

ואנחנו אז נוחיל, אף נניחנו
עד אם ישבות רגזו, עד ישה — אזן
אל המוסר הטוב מי גבר יתא
לנוד ולנחם אם בוכה על — ילד
משכב על — הקרקע תחת עיניה?
מי לא יבין כי את — מכאוב הנפש
לא — טוב הוכח רק אחר הבכה?
בינת העתים היא תרפא כל שבר,
כי גם רופא נחוץ יחיש המותה.
אך עת לרפא אם — תרא כי הגיע
ולהרפא תחפוץ, אלי הקשיבה;
הרחק מן — המרפה, אין רע כמהו,
החשק הוא יוליד אך הוא ירבנו,
הוא למדורה עצים: כל־עוד יושתו
עצים עליה איך תכבה דלקת?
הבטלה לחשק היא כמים
לאחו, ובבצה וטיט לגמא;
הסר את — המרפה ותרפא חשק.
יין שנה וצחוק כל — לב יקחו,
תקרב חמדת נשים אל — ורדף עדן,
אילם תמאס כל — איש עיף יגע.
לך ומלאכה בקש לך נא, אל תרף,
את — התורה דרוש, או למלחמת
רד אם איש חיל את, או כברת ארץ
שמור וזרע וקצור כי תמצא — נחת,
או — עדר צאן נחמד תרעה בעמק,
או ציד חיה ועוף תצוד בקשת,
או בפח הטמון, או דג בחח,
או למלאכה אחרת שית לבך
עד אם — תשכח נשא חמדת היופי:
אף מן — העיר תסע נסוע הלאה,
עיניך ארץ מרחקים תראינה;
גור על־אדמת נכר, אל נא תנהם,
אל־נא תעצור לרכוב: תבכה ידעתי,

עֵת עַל־לִבְּךָ שֵׂם הַיָּפֶה יָעַל,
רַגְלֶיךָ יַעַמְדוּ, לֹא יֹאבוּ לֶכֶת;
אַתָּה שָׂא — נָא אוֹתָם קַיִץ וָחֹרֶף,
רוּץ כַּגִּבּוֹר, אַל יַעַצָרְךָ הַגֶּשֶׁם,
אַל־תֹּאמַר נָא הֵן דֶּרֶךְ רַב הָלָכְתִּי;
וּלְךָ לַדֶּרֶךְ הַנִּשְׁאָר הַשְׁקִיפָה.

אַל־תִּירָא פַּחַד שָׁוְא, שַׁחַל בַּדָּרֶךְ;
הַיָּמִין אַל־תִּמְנֶה, אַל־תִּשָּׂא עַיִן
לָעִיר הָעַלִּיזָה הַמִּתְרַחֶקֶת;
נוּס נוּס, הַרְחֵק מִמֶּנָּה; זֹאת יְעַצְתִּי:
מִי הַנִּמְלָט בַּקְּרָב? כָּל הַבּוֹרֵחַ.
אוּלַי תֹאמַר כִּי מִצְוֹתַי תִּכְבָּדְנָה:
אָמְנָם כֵּן הַדָּבָר, אַךְ אִם־חָפַצְתָּ
לִרְפּוֹא הַנֶּגַע הַקָּשֶׁה, מַדּוּעַ
לֹא תִקַּח לְךָ נָהָה אַף אִם קָשָׁתָה?
מַיִם מָרִים אֶל — הַדָּוֶה יִתֵּנוּ,
אַף־אֵשׁ יָנִיפוּ עַל־נִגְעוֹ וְחֶרֶב,
אַף — לֶחֶם אִתּוֹ מֶנּוּ יִמְנָעוּ:
לִרְפּוֹא אֶת־גּוּפָתוֹ יִסְבּוֹל כָּאֵלֶּה,
וּלְנִשְׁמָתוֹ לִסְבּוֹל דָּבָר לֹא — יוֹאֶל?

דַּע לְךָ אָמְנָם אָחִי כִּי כָל — הַכּוֹבֶד
מִזֹּעַר יָקוּם מַהֵר יָסוּף. הֵן כָּכָה
יַשְׁחִית מֶתֶג רִאשׁוֹן כָּל־סוּס וָפֶרֶד,
אַחַר יֵקַל עָלָיו. כֵּן אַתְּ הָעֹלֶם,
„מָתַי אָשׁוּב" תֹּאמַר אַחַר נָסַעְתָּ;
עִירְךָ תִתְאַוֶּה; אַךְ אִם נַשְׂכִּילָה
אֶל־הָאִשָּׁה תִתְאָו, לֹא אֶל־הַקָּרֶת.

אַף־גַּם־כָּל־אֵלֶּה אִם־תַּרְחֵק פַּעַם
הָעֶצֶב יֵלֶךְ לוֹ, אַף — תִּמְצָא עֹנֶג
בִּרְאוֹת עָרִים רַבּוֹת וַאֲשֶׁר בָּהֵנָּה.
רַק לֹא — יִסְפּוֹק לִנְסוֹעַ; הִתְמַהְמֵהַּ,
וִיהִי דַרְכְּךָ זֶה דֶּרֶךְ הַחֹמֶס,
עַד אִם־יִכְבֶּה הָאֵשׁ תַּחַת הַדֶּשֶׁן.
אִם־חִישׁ תָּשׁוּב הָעִיר יֹאבַד הַטֹּרַח

הוּא יָשׁוּב יִמְשׁוֹל בָּךְ, וּבְךָ יוֹר חֲצִי,
וּמְזִמּוֹתֵינוּ אָז הֶבֶל כָּלָנָה.
אָחִי אַל־תֵּתַע בִּכְשָׁפִים וָקֶסֶם:
יָדַעְתִּי כִּי הָיָה מֵאָז מִקֶּדֶם
דֶּרֶךְ הָרַע הַזֶּה בֵּין אַנְשֵׁי־חָדֶל;
יָדַעְתִּי כִּי רַבִּים אֵלָיו בָּטָחוּ,
אוּלָם מִתִּקְוָתָם בֹּשׁוּ חָפֵרוּ.

הֵן אָנֹכִי כָּעֵת הַרְחֵק מִפֶּשַׁע
עֵזֶר טָהוֹר לָתֵת אֵלֶיךָ בָאתִי,
לֹא לִדְרוֹשׁ לַמֵּתִים אוֹ לִפְעָל פֶּלֶא.
לֹא יְרַפְּאוּנְךָ לֹא, כָּל חַכְמֵי לַחַשׁ;
אֶל — הַמְתָתָמוֹ אַל־תִּשָּׂא נַפְשֶׁךָ.
אִם מִן הָעִיר הַרְחֵק לֹא תוּכַל רָגֶל,
כִּי יַעַצָרְךָ דָבָר, וּבְךָ אֵין — כֹּחַ
לִשְׁבּוֹר עֹל הַבַּרְזֶל, בִּין מַה־יְעַצְתִּי.
מַעֲלְלֵי יָפָתְךָ הַבּוֹגֶדֶת
הַזְכִּירָה בִּלְבָבְךָ יוֹמָם וָלָיִל.
זָכְרָה זָכְרָה אֵיךְ לָהּ לִצְחוֹק הָיִיתָ;
אָמוֹר תֹּאמַר: כָּכָה אֵלַי נִשְׁבָּעָה,
וּשְׁבוּעָתָהּ כֵּן אַחַר כֵּן הַלֵּילָה;

כֵּן תִּמְאַס אַהֲבָתִי וַתִּשְׂנָאֵנִי,
וּלְאִישׁ נָכְרִי כֵּן עַל־פְּנֵי דָבֵקָה.
זָכְרָה אֶת — אֵלֶּה, הִשְׁתַּעְשֵׁעַ בָּמוֹ,
אַף הַגְדֵּל אֶת־צַלְמָם עַד הַשָּׁמָיִם;
כִּי נָקֵל זֹאת אֵלֶיךָ כִּי יִגְדָּלוּ:
אֶל עֵינֵי כָל — דְּוֵי מַכְאוֹבוֹת הֶבֶל.
זֶה לֹא כַבִּיר אָהַבְתִּי בַת, וַתֶּרֶב

חֶמְדָּתִי עַל — יָפְיָהּ עַד יָדוֹת עֶשֶׂר.
בָּהּ כֹּחִי וְהוֹנִי בִלְבָבִי נָתַתִּי,
וַתַּעֲלָה זֹאת בִּלְבַד אֵלַי הוֹעִילָה.
רַגְלֶיהָ מִשְׁתַּחֲוִים אָמַרְתִּי אֲנִי,
וּבְצֶדֶק וֶאֱמוּנָה לֹא — הָיוּ כָכָה.
אֶזְרוֹעוֹתֶיהָ כָּעֵצִים יָבֵשׁוּ,
אָמַרְתִּי בִלְבָבִי גַם כִּי לַשָּׁקֶר.

מַה־דַּקָּה הִיא, גַּם כִּי־לֹא־כֵן הָיְתָה;
מִפְּנֵי רַב תִּשְׁאַל אֶתְנָה וְגֵדָה,
לֹא — תַּשְׁקִיטֵנִי וַתָּבֹא רַק רֹגֶז,
אָמַרְתִּי אָנֹכִי גַם — כִּי בוֹכָתִי.
הָרַע קָרוֹב לַטּוֹב, וּפְעָמִים יַחַד
כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ הֵמָּה יִתְעָרָבוּ,
וְדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה רָעָה תֵּחָשֵׁב.
אֶת־מִדּוֹת יָפְתֵךְ קוּם מֵעַתָּה
וּבְעַיִן רָעָה שׁוּר, לָתֵת בָּהּ דּוֹפִי,
וּלְהַגְדִּיל כָּל מוּם קַל. כֵּן אִם שְׁמֵנָה
תֹּאמַר בִּטְנָהּ נָפוּחַ; לִשְׁחַרְחֹרֶת
כּוּשִׁית אַתָּה תִקְרָא, וִידוּעַ חוֹלִי
תִּקְרָא כָל־גּוּף עָנוֹג; אַף עַזַּת מֵצַח
תֹּאמַר אִם בִּתְבוּנָה תַּעְדֶּה כְלֶיהָ;
אַף — תִּקְרָאֶנָּה נִבְעָרָה מִשָּׂכֶל
אִם בִּקְדֻשָּׁה תִלְבַּשׁ, לֹא כִמְנָאֶפֶת,
הִתְחַנֵּן נָא אֶל — הָעַלְמָה אָהַבְתְּ
וּלְעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה דָבָר לֹא — תֵּדַע.
אִם לֹא תֵדַע מָחוֹל, תֹּאמַר לָהּ חוֹלִי;
אִם קוֹל גְּבוֹהָה קוֹלָהּ, תֹּאמַר לָהּ רַנִּי;
אִם — מְדַבְּרָה מָשְׁחָת, תֹּאמַר דַּבְּרִי;
אִם לֹא תֵדַע נַגֵּן, תִּתְפּוֹשׂ הַנֵּבֶל;
אִם בְּפַעֲמֶיהָ מוּם, תִּצְעַד כָּל־רָגַע;
וּתְגַל חֵיקָהּ, אִם לֹא — יֵיטַב לָעָיִן;
אִם לֹא — נָאווּ שִׁנֶּיהָ, תָּקוּם אַתָּה
וּצְחוֹק כָּל עֵת תּוּכַל תָּבִיא אֶל פִּיהָ.
עֵינֶיהָ אִם — רַבּוֹת, קִינִים וָהֶגֶה
סַפֵּר אַתָּה תָּמִיד, עַד תַּזִּיל דֶּמַע.
עֵת אֶל־בֵּיתָהּ תֵּלֵךְ, הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר:
אִם טֶרֶם תִּתְיַפֶּה תִרְאֶנָּה פַּעַם,
תָּבִין כִּי כָל־יָפְיָהּ אֶפֶס וָתֹהוּ;
כִּי יַסְתִּירוּ כָל — דּוֹפִי עֶדְיֵי כֶתֶם,
אַךְ בִּלְעָדָם הִיא מָאוּס וָסֶחִי.
אָחִי בֹּא־נָא פֶּתַע פִּתְאוֹם הַבָּיְתָה:

הִיא תִכָּלֵם, אַתָּה תֵּצֵא מִסֹּהַר.
אַךְ יֵשׁ טוֹבַת מַרְאֶה, כִּי בִלְתִּי עַד
וּלְבַד בְּיֹפִי מַרְאֶיהָ תַּפִּילֶךָּ;
מַה נַּעֲשֶׂה לָּהּ? כַּאֲשֶׁר תֵּדַע כִּי צֶבַע
עַל־פָּנֶיהָ תִתֵּן, תָּבֹא הַהֲדָרָה,
אַל־נָא תֵבוֹשׁ; שָׁמָּה תִמְצָא לְאֶלֶף
סַמֵּי צֶבַע לָבָן יְבִאִישׁ יַבִּיעַ,
אַף עַל — חֵיקָהּ מַיִם צוֹאִים יַזְּלוּ.
הַקְשִׁיבוּ בַחוּרִים אֶת־זֹאת יָעַצְתִּי:
תָּמִיד בִּשְׁתֵּי נָשִׁים עֵינֵיכֶם תְּנוּ,
בִּשְׁתַּיִם, גַּם יוֹתֵר; יַעַן וּבְיַעַן
הַחֵשֶׁק הַמְפֻזָּר יֶחְסַר הַכֹּחַ,
וּנְהָרוֹת יִמְעֲטוּן אִם — יִפָּרֵדוּ.
אִם־שָׁגִית אָמְנָם וּבְאַהֲבַת שִׁפְחָה
אֵת — אַהֲבָתֶךָ, רוּץ וּמְצָא אַחֶרֶת;
כִּי כָל־חֵשֶׁק חָדָשׁ אֶת־אָחִיו יִמַּח.
רַבַּת נָשִׁים תִּשָּׂא אֶת־מוֹת הַיֶּלֶד,
וּבְמַר תִּבְכֶּה אִם מִבַּלְעָדָיו אָיִן.
אִשָּׁה אַחֶרֶת לְךָ בַּקֵּשׁ, כִּי רַבּוּ.
אַף אִם תִּבְעַר וּכְמוֹ תַּנּוּר בּוֹעֵרָה,
הַרְאֵה לְיָפָה כִּכְפוֹר וָקֶרַח;
אַל תַּשְׁמִיעֶנָּה נָא קִינָה וָאֵבֶל,
הִתְנַכֵּר לָהּ וּצְחַק, וֶאֱמוֹר כִּי אַתָּה
שָׁלֵו עָלֵז וּבְשָׂשׂוֹן רַב שָׂמֵחַ,
אַף אִם לִבְּךָ יֵאָנַח מִבַּיִת.
לֹא אִיעָצְךָ כִּי תַשְׁבִּית הַחֵשֶׁק
אִם לֹא תוּכַל; רַק הִתְנַכֵּר אֵלֶיהָ,
אֶת הַחֶמְדָּה תַסְתִּר, תַּעְלִים הַזַּעַם,
וּדְמֵה אֶל אִישׁ חֵמָה אֵין לוֹ; אָז תֶּחֱזֶה
כִּי תֶהְפַּךְ אַתָּה כַּאֲשֶׁר אִוִּיתָ.
יוֹם אָנֹכִי לְבִלְתִּי יַשְׁקוּנִי חֹמֶר
קָמַצְתִּי אֶת עֵינַי; אַךְ חִישׁ נִרְדַּמְתִּי.
כַּאֲשֶׁר מֵהֶרְגֵּלְךָ לַחְמוֹד לָמַדְתָּ,
כֵּן הַהֶרְגֵּל לִמְאוֹס יוֹרֶה אוֹתָכָה.

אִם פֶּתַח הַיָּפָה סָתוּם בַּנֶּשֶׁף
תִּמְצָא, אַל נָא תִרְגַּז, אַל תִּקְּבֶנּוּ,
אַף בִּנְגִינוֹת אַל־נָא תִפְצֶה אֶת־פִּיךָ,
אַף לֹא תִשְׁכַּב שָׁם עַל מִפְתַּן הָאֹהֶל,
אַף אַל תָּלוֹן עַל הָאִשָּׁה בַּשַּׁחַר,
אַף בַּל תִּתְרָאֶה לָהּ כִּמְגִנַּת נָפֶשׁ:
אֶת רוּם לִבָּהּ תַּשְׁפִּיל כִּרְאוֹת כָּל אֵלֶּה,

מִפֶּתַח בֵּיתָהּ סוּר, אִם הוּא פָּתוּחַ,
אַל תִּתֵּן אֶל קוֹלָהּ אִם תִּקְרָאֶךָ;
אִם נוֹעַדְתָּ אִתָּהּ לָבֹא בָּעֶרֶב,
תּוֹחֵר מִן הַמּוֹעֵד, וּלְזַעְמָהּ תִּבֶז.
סְבוֹל אֶת־הַמַּשָּׂא, וּשְׁמַע שָׁמוֹעַ
אֶל — מִצְוֹתַי כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי.
אִם רַךְ לֵבָב אַתָּה, וּבְךָ אֵין מֹחַ
וָכֹחַ לִגְאֹל מֵעַבְדוּת פִּרְךָ,
שׁוּב מִן הַמִּלְחָמָה, כַּאֲשֶׁר לָלֶכֶת
יִהְיֶה הָרוּחַ לְךָ, אֶת צִמְאוֹנְךָ
רַוֵּה רַוֵּה, וּשְׁתֵה מִן הַבּוֹר מַיִם,
וּשְׁתֵה עַד אִם תִּרְוֶה וְלֹא־רָע יְהִי
תָּגֵל עִם הַיָּפָה יוֹמָם וָלַיְלָה,
אַךְ אַל תִּרְחַק מִמֶּנָּה אִם שָׂבַעְתָּ;
הִשָּׁאֵר שָׁם עַד תִּהְיֶה לְךָ לְגֹעַל,
וּמִמְּבִית הָאַשְׁפּוֹת מִמֶּנָּה תָּנֻס.
קִנְאָה וָפַחַד הָאַהֲבָה יַבְעִירוּ;
כִּנְעֹרֶת אֶל הָאֵשׁ, לַחֵשֶׁק הֵמָּה.
אַתָּה אֵפוֹא אַל תִּירָא נָא, אַל תָּגַר
פֶּן תִּבְגֹּד־בָּךְ, פֶּן אֶל נָכְרִי תִּנָּתֵן;
אַל־תִּירָא נָא, שֶׁבְּךָ תָּמִיד לָבֶטַח,
זָכוֹר שָׁמוֹר כִּי תָחֹם אִם עַל — נַעַר
יוֹרֵד לַמִּלְחָמָה, מֵעַל רֵעֵהוּ,

יַעַן עָלָיו תִּפְחַד פֶּן יֵרָצֵחַ.
אֶת צָרוֹתֶיךָ זָכוֹר נָא הָעֶלֶם,
תֵּן אֶל לִבְּךָ מֶה חָסַרְתָּ (יַעַן
חֶסְרוֹן קַל אוֹ כַּבִּיר לֹא־יֶחְסַר גָּבֶר);
עַל אוֹדוֹת הַיָּפָה, וַאֲשֶׁר בָּגְדָה,
חֶמְדַּת הַיּוֹפִי אָז תִּרְחַק מִמֶּךָּ.
יֵשׁ תַּחַת כּוֹבֶד חוֹבוֹתָיו כּוֹרֵעַ,
יִזְכּוֹר נָא הַנּוֹשֶׂה הַבָּא לָקַחַת.
יֵשׁ־אִישׁ אָבִיו קָשֶׁה, אֶת־זִכְרוֹ יָשֶׁת
נֶגֶד עֵינָיו תָּמִיד. אֶל אִישׁ יֵשׁ כֶּרֶם,
יִדְאַג כָּל רֶגַע פֶּן יֹאבַד הַפְּרִי.
וַאֲשֶׁר צִי אַדִּיר לוֹ יִזְכּוֹר שִׁבֹּלֶת;

וּבְכֵן אִישׁ אִישׁ אֶת חֶמְדָּתוֹ יַבְרִיחַ.
נוּס מִמְּקוֹם גַּלְמוּד, בָּדָד אַל תֵּשֵׁב,
בִּקְהַל עָם שֵׁב, וּשְׂמַח וָגִיל בֵּינֵימוֹ.
יָחִיד אַל תִּמָּצֵא; עָמָל וָכַעַס
יִשְׂבַּע פֶּרֶא בוֹדֵד, וּבְלִבּוֹ יֵרָא
אֶת צֶלֶם יָפְתוֹ; לוֹ אֵין תַּחְבּוֹשֶׁת.
הַבִּיטָה אֵיךְ בַּלַּיְלָה עַל הָעֶרֶשׂ
כַּאֲשֶׁר אֵין אִישׁ אִתְּךָ, אֶבְלְךָ יִרֶב.
אִישׁ אַל תִּמְאַס, אַל נָא תִסְגּוֹר הַדֶּלֶת;
וֶהְיֵה עָלֵז, לֹא אִישׁ חֵמָה וָקֶצֶף,
וּמְצָא חָבֵר נָעִים; אוּלָם הִשָּׁמֶר
מֵחֶבְרַת אִישׁ נִכְשַׁל כַּאֲשֶׁר נִכְשַׁלְתָּ.
נוּס מֵאוֹהֵב אִשָּׁה כַּאֲשֶׁר מִקֶּטֶב,
פֶּן יַדְבֶּק־בְּךָ הָרַע אֶת הַדָּבָר,
גַּם פֶּן יָשׁוּב יֵעוֹר מַדְוֶה רִפֵּאתָ.
קָרוֹב לַגַּג לֹא טוֹב כַּבֵּה דַּלֶּקֶת,
כֵּן גַּם־אַתָּה הַרְחֵק תַּרְחִיק מִמֶּנָּה,
אִם כַּבּוֹת אֶת הָאֵשׁ תֶּחְפַּץ נַפְשְׁךָ.
אַל תִּמָּצֵא אַתָּה בִּמְקוֹם יָדַעְתָּ
כִּי תִמָּצֵא גַם הִיא; לָהּ אַל תִּשְׁתַּחוּ,
אַף אִמָּהּ וַאֲחוֹתָהּ אַף הָאוֹמֶנֶת
הַרְחֵק תַּרְחִיק, אַף שִׁפְחָתָהּ בַּל תֵּתֵא
לָתֵת שָׁלוֹם אֵלֶיךָ בִּשְׂפַת שָׁקֶר,
אַף בַּל תִּשְׁאַל אוֹתָהּ לִשְׁלוֹם הַגְּבֶרֶת:
הִתְאַפֵּק נָא, כִּי כֵן תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ.
לֹא טוֹב אָחִי כִּי עִם כָּל אִישׁ תָּשִׂיחַ
עַל אוֹדוֹת הַיָּפָה, וַאֲשֶׁר בָּגְדָה,

*

וַאֲשֶׁר חָדַלְתְּ מְקַטֵּר לַבָּעַל.
טוֹב תִּנָּקֵם שָׁתוֹק. אִם אֶשְׁמַע גֶּבֶר
יֹאמַר לַכֹּל: עַתָּה אוֹהֵב אֵינֶנִּי
אֵדַע אָנֹכִי כִּי עוֹדוֹ נָגוּעַ.
גַּם לֹא יֵאוֹת כַּלּוֹת מַהֵר הַחֵשֶׁק
פַּעַם אַחַת, רַק בִּתְבוּנָה נִשְׂגָּבֶת,
לְאַט לָאַט, כַּאֲשֶׁר יְמִישׁוּךְ הַשֶּׁמֶשׁ
מַיִם מִכֵּלִי עַד יוּרַק וָאָיִן.
לִשְׂנוֹא אֶת רַעְיָתְךָ גַּם זֶה פֶּשַׁע,
וּלְבַד אִישׁ אַכְזָרִי יַעַשׂ כָּאֵלֶּה,
גַּם־תּוֹעֵבָה הִיא זֹאת לֵאלֹהֵי חָלֶד.
אוֹתָהּ שָׁכַחְתָּ וַתִּזְנֶה, דַּיֶּךָ;
אִישׁ הַשּׂוֹנֵא אוֹתָהּ נוֹתַר בּוֹ שֹׁרֶשׁ,
אוֹ בִּטֵּל אַהֲבָתוֹ מֵחֶסְרוֹן כֶּסֶף.
אַל תִּשְׁפֹּט אֶת הָאִשָּׁה בַּשַּׁעַר,
וּבְשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר אוּלָם תִּפָּרֵד.
עֶלֶם פָּגַע אֶת דּוֹדָתוֹ בָּרֶכֶב,
וַיָּרֶב עִמָּדָהּ, וַיְצַו הוֹצִיאוּ
אֶת זֹאת מִמֶּרְכַּבְתָּהּ עַד נִשְׁפָּטָה.
יָצְאַת, וַיַּרְא אוֹתָהּ, וַיְהִי לָאֶבֶן,
וַיְחַבֶּק לָהּ וַיֹּאמֶר לִבַּבְתִּנִי.
אֶת זֶה חָזִיתִי, וְאוֹמַר אֵלֶיךָ
הִסָּכֵן וּשְׁלַם, פֶּן תִּפּוֹל עוֹד בַּפָּחַת.
כָּל נֵדֶה כָּל אֶתְנַן חַנַּח אֵלֶיהָ,
אַל תִּשְׁאָלֶנּוּ נָא אַף אִם רַב עֶרְךָ.
אִם תִּקְרֶה בַּאֲשֶׁר הִיא שָׁם, הִשָּׁמֵר
בַּאֲשֶׁר עַד כֹּה שָׁמַעְתָּ; וּבְבֵן שִׁיתָה
נֹכַח פָּנֶיךָ רֶשַׁע הַבּוֹגֶדֶת,
וּשְׁבוּעוֹת שֶׁקֶר וּנְדָרִים נִדָּרָה.
לָבֹא בֵּיתָהּ אֶת הַשֵּׂעָר אַל תֵּיטִב,
אַף בַּל תַּעְדֶּה צָמִיד וּפְאֵר וָנֶזֶם,
אַף אֶל כָּל רֵעוֹתֶיהָ לֵב אַל תָּשֶׁת,
וַתַּחְשׁוֹב אֶת רַעְיָתְךָ שֶׁאָהַבְתָּ
בֵּין הַבָּנוֹת הָהֵן אַחַת מֵהֵנָּה.

אַךְ הָרַע הַגָּדוֹל עַתָּה אַגִּידָה:
אֶל דִּבְרֵי הַיָּפָה אַתָּה בּוֹטֵחַ,
לֵאמֹר מַהֵר תָּשׁוּב וּלְעָבְדָהּ תֵּפֶן,
וּתְנַחֵם אֶת לִבִּי כַּאֲשֶׁר מִלֵּלָה.
עוּרָה הַפֶּתִי, עוּרָה עוּרָה.
הַעַל אִשָּׁה תִּבְטַח? הַאִם לֹא תֵדַע
כִּי שָׁוְא וּדְבַר כָּזָב אִתָּהּ יָנוּחַ,
וּכְמֵי יַרְדֵּן בֵּין עַפְעַפֶּיהָ בָּכָה,
אַף תַּחְבּוּלוֹת יֵשׁ לָהּ כִּצְבָא שָׁמַיִם?
אַל תַּגֵּד נָא אֶל הָאִשָּׁה מַה טַּעַם
מִמֶּנָּה תִּפָּרֵד, וּתְלוּנוֹתֶיךָ
אַל תַּגֵּד נָא אֵלֶיהָ, אַף אַל תּוֹכַח
אוֹתָהּ עַל חַטָּאתָהּ; כִּי כָל הַגֶּבֶר
הַמְנַדֵּף דּוֹדָתוֹ, נַפְשׁוֹ נִכְסָפָה
לָשׁוּב אַחַר יָמִים לִנְפּוֹל בַּלָּהַב.
אַתְּ כִּי עֵינַיִם לָךְ אוּלָם לֹא תַחֲזוּ,
קוּמָה קַח מִיָּדִי אֶבֶן הַבֹּחַן.
תֵּן בִּלְבָבְךָ יָפְיָהּ אֵצֶל רָב יֹפִי
יֶתֶר טוֹבוֹת מַרְאֶה; שׁוּר מַה בָּחַרְתָּ.
אַךְ לֹא יָפְיָהּ תִּבְחַן בִּלְבַד, אַף יֶתֶר
כָּל מִדּוֹתֶיהָ בֶּאֱמוּנָה גַּם כָּכָה,
עַד תֵּבוֹשׁ, עַד תַּחְפִּיר בָּאֵשׁ הַשְׁלִיכָה
כָּל מִכְתָּבֶיהָ נָא, אַל תִּקְרָא בָּמוֹ.
אִם יֵשׁ צַלְמָהּ אִתְּךָ, קוּם הַשְׁלִיכֵהוּ,
אַף הַרְחֵק מִכֹּל מָקוֹם שֶׁשָּׁמָּה
אֶת הַיָּפָה מִקֶּדֶם הִתְעַנַּגְתָּ,
וּזְכוֹר כִּי עַל נָקֵל יִבְעַר הָרֶמֶץ.
נוּס מִבָּתֵּי שִׂמְחָה, בַּאֲשֶׁר יְצַחֲקוּ
הַחַטָּאִים, וּלְקָהָל רַב יַשְׁמִיעוּ
דֶּרֶךְ נִאוּף, וּבְקוֹל עָרֵב יְרַנּוּ,
עַד אֶל קִירוֹת הַלֵּב יָבֹא הָאֶרֶס.
הַרְחֵק מֵהֶם, אַף מִשִּׁירֵי זִמָּתָהּ,
הִשָּׁמֵר נָא פֶּן תִּקְרָא בָם, כִּי רַבּוּ.
דַּע כִּי יִרְאַת גַּנָּב תּוֹקִיר כָּל חֵפֶץ

אֶל עֵין קוֹנוֹ; אַתָּה אָחִי מֵעַתָּה
אַל תֹּאמַר בִּלְבָבְךָ כִּי כָל גֶּבֶר
אֶל יָפְתְךָ יֶאֱרוֹב; תּוֹחֶלֶת אַיִן
אִם כֹּה תַחְשׁוֹב; הַלֶּהָבָה אָז תֶּרֶב.
לֹא כֵן, אַל תִּירָא נָא, וְשִׁבְהָ לָבֶטַח,
וּכְאִלּוּ הָאִשָּׁה תָּמִיד בַּחֶדֶר
בָּדָד תֵּשֵׁב וּלְאִישׁ אוֹהֵב לֹא תִשַׁע.
יוֹאֵל נָא אֵל שַׁדַּי כִּי תוּכַל לֶכֶת
אֵצֶל פִּתְחָהּ בִּלְתִּי הַטּוֹת דַּרְכֶּךָ.
אַךְ מִי יַחְשׁוֹךְ אוֹתְךָ? תּוּכַל אִם תֵּרֶץ.
רַגְלְךָ שָׂא וָרוּץ, אַל תִּתְמַהְמֵהַּ,
וַחֲשׁוֹב כִּי שָׁמָּה אַךְ לְלַיִת הִרְגִּיעָה.
הָאִישׁ מָאַסְתָּ אַף שָׂנֵאתָ יַעַן
אֶל יָפְתְךָ הָיָה רֵעַ, קוּמָה
וְשַׁלֵּם אִתּוֹ, קוּם וּלְפָנָיו הִשְׁתַּחֲוּ,
קוּם וּשְׁקָה לוֹ: אִם תַּעַשׂ זֹאת אָז תְּחִי;

הַנֶּגַע אָז נִרְפָּא, נִרְפָּא הַחֳלִי.
לֹא נִשְׁאַר עוֹד דָּבָר, רַק עַל הָאֹכֶל
הַטּוֹב אוֹ הָרָע לְךָ מִלִּים אַסְפָּה.
הַרְחֵק בָּצָל וָשׁוּם, קָנֶה וָלֶפֶת,
וְנוּס מִכָּל דָּבָר הַמַּרְבֶּה זֶרַע;
קָרֵב כָּל מָזוֹן קַר, פִּיגָן חֲזֶרֶת.
אִם פִּי שָׁאַלְתָּ עַל אוֹדוֹת הַיַּיִן,
הַסְכֵּת מָשָׁל אֶמְשׁוֹל. הִנֵּה הָרוּחַ
מִזְעֵר יַבְעִיר הָאֵשׁ, רַב יְדַעֲכֶנּוּ.
כְּרוּחַ אֶל הָאֵשׁ, יַיִן לַחֵשֶׁק;
אוֹתוֹ אַל תִּשְׁתֶּה נָא; אַךְ אִם שָׁתִיתָ,
שׁוּבָה וּשְׁתֵה עַד אִם תִּתְגַּל בָּאֹהֶל,
עַד תֵּרָדֵם, עַד אִם תִּפּוֹל לָאָרֶץ;
אָז לֹא יָרֵעַ לְךָ, רַק יוֹעִילֶךָּ.
הִנֵּה הִשְׁלַמְתִּי אֶת חֻקִּי וַיֶּגֶל;
הוֹדוּ אַתֶּם אֵלַי וַאֲנִי לֵאלֹהַּ. ש״דל.

Mittheilung von Prof. S. Pinsker.

וויען ב׳ דר״ח עבת שנת התר״ך לפ״ק.

לכבוד החכם המליץ וכו׳ מאסף פרי מחקר הזמנים ומסדר את כוכבי יצחק נ״י שלום

בשמחה שמעתי אשר בקרות מקרנו יחד בית ידידנו הנכבד נ״י כי הגיע תור מחברת החמש ועשרים מכוכבי ליסוד אגודתם על ארץ. ולעומת שיגדל מספר מחברותיו כן יוסיף מעשך זה כח ועלמה וכן ירבה וגם יפרץ. וזה לך האות כי עשו תעשה וגם יכול תוכל, ובכל מאדי הייתי חפץ גם אני אחרי בואי לגור במקום המגורך, להאציל לך ממה שחנני ד׳ לולי עדרתי העלומה בהוצאת ספרי „לקוטי קדמוניות" לאור כידוע לך ולולי אחרת להודיעני הדפסת מחברת הנ״ל, עד היום. ועתה ראה אתה אומר אני הנה היא קרובה להגלות כי עת קץ ולפעמך בלא כלום איני רוצה, לך לביתך ודע ובחר מה לעשות מחר, כי למחרתו לא עת האסף עוד. שבתי אל ביתי ואמרתי עם לבבי, להקל ולכלה עניין מה ביום אחד אי איפשר, ובכל זה איני בן מורין להבטל מכל. חפשתי באוצרותי ומצאתי ג׳ פיוטים להרהב״ע שנים מהם בלתי ידועים עוד, והג׳ אם היותו נודע מ״מ בהכילו שנויים קצת ראוי גם הוא להגלות, הב׳ הראשונים נמצאו ע״י הה׳ רא״ף נ״י בקונטרוס אחד מכיל שירים לקדמונינו ז״ל בב״הכנ של בני מקרא בכפה, והג׳ ג״כ על ידו בב״הכנ של הרבנים בעיר הנ״ל. והנני להעתיקם ולנקדם ולשלחם אל כבודך אולי יהיו לרצון לפניך ולאספם תוך מחברתך ידידך דו״ש ש״פ.

א. אחד נלה שורה בניגון להחכם ר׳ אברהם בן עזרא ז״ל ב״ה ויתד והתנועה וב׳ תנועות ויתד ותנועה.

אֵל־מִי אֲדָמָה　　פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת
קוֹרֵא לְמֵימֵי　　יָם עִם נְהָרוֹת

מִתְעַלּוּמֵי   חוֹשֵׁךְ מְאוֹרוֹת
מוֹצִיא [1]) וְנוֹשֵׂא   חֹק תּוֹךְ זְבוּלִים
סָבִיב לְכִסֵּא   יוֹרְדִים וְעוֹלִים,

בַּעַל יְרוּשָׁה   הוֹנוֹ יְרֻשָּׁה
וּבְבֵית קְדוּשָּׁה   תִּמְשׁוֹל קְדֵשָׁה
וּפְאֵר הֲבוּשָׁה   בִּבְוֹר כְּבוּשָׁה
אִם לֹא רְסִיסֵי   יֶשְׁעֲךָ צְלָלִים
אֵיךְ תִּחְיֶה לָהּ   בֵּינוֹת שְׁחָלִים

רַפֵּא וְהַתֵּר   מוֹטוֹת מְשִׁיבָה   (מְשׁוּבָה ?)
תִּשָּׂא וְתַסְתִּיר   חַטָּאת כְּתוּבָה
תָּרִים לְהַכְתִּיר [3])   בַּת נֶעֱזָבָה,
בּוֹגֵד וְשׁוֹסֶה   עוֹבֵד אֱלִילִים
אֵיכָה יַעֲשֶׂה   דַּדֵּי בְתוּלִים ?

הַפְלֵא חֲסָדִים   מוֹשִׁיב יְחִידִים
לַנֶּעֱבָדִים   לִבְנֵי עֲבָדִים,
מִקּוֹל פְּחָדִים   תָּמִיד הֲרֵדִים
מָעוֹז וּמַחְסֶה   מֵאָז לְדַלִּים
עַל מָךְ וְחוֹסֶה   הָשֵׁב צְלָלִים,

מַה־לְּךָ כְּשׁוֹאֵל   תִּזְעַק בְּכָל־אֵל
הַצִּיר יְגוֹאֵל   יִשְׁלַח לְךָ אֵל
הִכּוֹן וְהוֹאֵל   לַעֲלוֹת לְבֵית אֵל, [4])
אָכֵן בְּתוּפְשֵׂי   שִׁיר עִם חֲלִילִים
יוֹדוּ לְעוֹשֵׂה   אוֹרִים גְּדוֹלִים.

ככתוב הנ׳ מי תדמיון הנ׳ ומה דמות תערכו לו.

ב. תמר כלה לחתן עולה ז״ל בונה יפה בניגון ב״ת ויתד והתנועה ויתד וב״ת.

אוֹמַר לְצָפוֹן תְּנִי   חֵילִי וְצִבְאוֹתַי
תֵּימָן שְׂאִי אֶת בְּנִי   יַשְׁפִּיל בְּהַצְרוֹתַי
וְיָמִין אֲדֹנָי ! בְּנִי   בֵּיתִי וְחוֹמוֹתַי,
יַעֲלֶה וְיָבוֹא בְעִיר   עָנִי וְרוֹכֵב בְּעִיר [5])
וַאֲנִי בְּתוֹךְ הַדְּבִיר   אָבִיא בְּכָבוֹד וְשִׁיר
לַעֲבוֹד עֲבוֹדָתִי,

בָּאוּ יְמֵי גִיל וְלֹא   יִכְלוּ יְמֵי עוֹלָם,
יִהְיוּ יְגוֹנִים כְּלֹא   הָיוּ, וְכָל חֵילָם. [6])
כִּי מִשְׁכְּנוֹת אָהֳלוֹ   יִבְנֶה עֲלֵי תִלָּם,

תדור אשר טעמו נפת ומן נאמו 7)
נורא ופלאי שמו יעשה להפליא כמו
תשבי ואפרתי.

רעיה צאי משבי לצבי ולעטרת
כימי נעורים שבי ביקר ותפארת
כצבי לארץ צבי 8) שובי מסוגרת
יגדל כבוד אחרית ידל מחלל ברית
כי מאריך 9) מענית יקח בידו חנית
ואני תפלתי.

מחסי! כאב מחצי רפא תרפא חיל
חסר חמת לוחצי יש אוהבי הנחיל
כי מועדים 10) וחצי מועד פדות אוחיל.
קורא לשמך ענה, עדר מכרתו קנה,
גדר הרסתו 11) בנה, חדר נטשתו חנה,
חושה לעזרתי.

ככתוב מוסף לעזרתי ד' תשועתי.

ג. פתיחה לשבת זכור לר' אברהם בן עזרא ז"ל תנועה וב' יתדות והתנועה וב' יתדות וב' תנועות.

קוראי מגלה הם ירננו לאל
כי מקום תהלה היתה לישראל
אחרי בלותי ואני בעיר בבל
נמשלה עדתי כאני בלי חובל
בא זמן פדותי על־ידי זרובבל
נקהלה קהלה מעל 12) יתנאל
ותהי סגלה עד ישתיל שאלתיאל.
כי מקום וכו'

בא דבר אגגי החזיק בפור ידו
כאדר להרגי נהפך להשמידו
אתנה הגיגי בו, ואזכרה אידו.
באמת נקלה זאת לאל וכן יואל
לעשות לכלה אדבאל ומגדיאל
כי מקום וכו'

רועשים כעשן נמשלו בתוך כבשן
בן־אגג כבושן קם, וישב כבן־בשן
מרדכי בשושן מר־דרור עלי שושן 13)

כֵּן שְׁנַת גְּאוּלָּה   אֵל יָחִישׁ [14] לְעַם שׁוֹאֵל
עַד לְבֵית תְּפִלָּה   לַעֲלוֹת לְהַר הָאֵל.
כי מקוס וכו'

מַעֲשִׂים וְנִסִּים   שִׁית בְּךָ לָעַד נֶאֱמָן
גַּם בְּהִכְּךָ שִׂים   צוּף וּמָן דְּבַר הַמָּן [15]
לְךָ שְׁתֵה עֲסִיסִים   אַחֲרֵי אֱכוֹל מִשְׁמָן
אֵל זְכֹר תְּחִלָּה   וּשְׁנֵה בְּמִיכָאֵל [16]
לַחֲזוֹר הַלֵּילָה   קֵץ פְּדוּת וּבָא גוֹאֵל.
כי מקוס וכו'.

1) בכ"י: מוגה. 2) בכ"י: תמשיל. 3) בכ"י: הרוס לסתר. 4) אל הא' לשון כח, והב' מלאך, והג' כמשמעו. 5) בעיר הא' כמשמעו, והב' מלשון עיר בן אתונו ולפי שהוא בכינוי עירה בחירק הרשה לעצמו לנקדו כך גם בנפרד, וכל הנחים ה' הנעים הם מחירות המחובר בעבור המשקל. 6) מלשון חיל ועדה. 7) בכ"י: נאמן. 8) ללשי הא' לשון יקר, לשי הב' מין חיה, ולשי הג' ארץ הנשמרת, וכן הא' שביה והב' לוי נין ישב. 9) בכ"י יאריך, ור"ל מאריך הגלות והוא הקב"ה יקח הנית להנקם. 10) בכ"י מועדי, ורומז לדניאל י"ב ז'. 11) בכ"י הלקחה. 12) כך נקדתי כקמיצות מן שֶׁוֶא כבלתך ע"ד זֶרַע מן זֶרַע והדומים בשביל המשקל. 13) בן אגג קם על ישראל כשושן רשעתים, אך מרדכי שב להיות כשן בשושן הבירה וכריח מר דרור ושושנים. 14) ה' יהיה מחירות המחובר. 15) רמז לאפיקית בדבש וגם ללביבות המן שנוהגין לעשות. 16) כים א' לכבוד השם והב' לכבוד מיכאל כדי שיבא שנית הקץ והגואל.

נֵזֶר תִּפְאֶרֶת. Von Wolf Linic.

אָבִי הַיָּקָר! מַחְמַד לֵב וְעֵינַיִם,
כַּאֲשֶׁר הִרְחַקְתָּ מִפְּנֵי נְדוֹד הִרְחַקְתָּ
כָּמַהּ לְךָ בְשָׂרִי, עֲצָמַי מַאֲוַיִּים
רוּחִי לְךָ עָרְגָה, כִּי מִפְּנֵי חֲמַקְתָּ.

כְּמוֹ בְלֵילֵי חשֶׁךְ בְּעֶצֶם הַחוֹרֶף,
הֵן תִּתְכַּס אָז הַתֵּבֵל בְּצַלְלֵי דְמָמָה,
יַעַן הַשֶּׁמֶשׁ בְּזָהֳרָהּ הִפְנְתָה עוֹרֶף
לִנְטוֹת עֶשֶׂר מַעֲלוֹת אֲחוֹרַנִּית מִרְמָה.

תִּשְׁאַף כָּל רוּחַ, תּוֹחִיל בְּעֵת הָאֲרוּכָה —
וּמְאוֹרֶיהָ נִסְתָּרוּ מִנֶּגֶד עֵינַיִם,
יַעַן הַשֶּׁמֶשׁ נָדְדָה מֵאֶרֶץ בְּרוּכָה,
וַאֲשׁוּרֶיהָ שָׁמָּה תַּחַת סִתְרֵי שָׁמַיִם,

כָּל רוּחַ נִדְהָמָה, נֶפֶשׁ שׁוֹאֶפֶת
לִרְאוֹת שֶׁמֶשׁ בְּיָפְיָהּ בְּהוֹד זוֹרַחַת,

בְּכַנְפֵי קַרְנֶיהָ עֲלֵי תֵּבֵל מְרַחֶפֶת
כָּל חַי יִתְעַנָּג, כָּל נֶפֶשׁ מְשַׂמַּחַת.

הַמְּתִיקָךְ אָבִי, הַמְּתִיקָךְ לַשֶּׁמֶשׁ,
זוֹרֵחַ עַל אָהֳלֵינוּ בְּיוֹפִי וָזוֹהַר,
וְאֵת פְּרִידָתְךָ מֶנּוּ לַחֹשֶׁךְ וָאֶמֶשׁ
יַקְדִּירוּ כָל יוֹפִי, יַחְשִׁיכוּ כָּל טֹהַר.

כִּי בִלְעֲדֵי הוֹדְךָ, הָהּ, מִי זֶה יְשַׂמְּחֵנוּ?
מִי יַאֲצִיל עָלֵינוּ הוֹד בְּרַק קְרָנַיִם?
מִי יוֹרֵנוּ יוֹשֶׁר, כָּל טוּב יַעֲנִיקֵנוּ?
מִי יָאִיר דֶּרֶךְ וִיהִי לָנוּ לְעֵינַיִם? —

אָכֵן בְּחֶסֶד אֵל נָכוֹן לִבִּי בָטוּחַ
כַּשֶּׁמֶשׁ בְּבֹא בֹקֶר גָּרוֹן אוֹרָהּ שָׂמֵחַ,
מִדְּמָמַת חֶשְׁכַת לֵיל תָּרוֹן כָּל רוּחַ,
יִתְעַטְּפוּ שִׂמְחָה נֶגֶד אוֹר זוֹרֵחַ.

כֵּן אֲקַוֶּה כִּי בְיָמִים לֹא כַבִּירִים
כְּמֵאָז מֵעַל תְּהוֹפֵף עַל מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ,
הוֹדְךָ יֵרָאֶה, יִזְהַר כְּאוֹר סַפִּירִים,
נָשׁוּב נָגִילָה עִמְּךָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ!

כחפץ בנך המבקש בעוז אהבה, לראותך שמח, בשובך לביתך צילה.

זאת הפעם. Exegese von M. E. Stern.

זאת הפעם עצם מעצמי וכו׳ (בראשית ב׳ כ״ד) כל המפרשים האריכו למענתם בענין זאת הפעם, ולא השקיטו צמאון דורשי הפשט, ולא הרוו נפש צחה צמא לאמת ולשולחם לא השיבו דבר על אפניו, והנני ד׳ בדבר חדש קרוב לאמת — וישמע הקורא! בידוע בהחל התאוה תאות המין להנער משינתה, ובהחל רוח האהבה לפעם בלב הנער רך השנים היוצא מגבול הילדות, אז דרכו של איש לבביש, והיך גבר בעלמה לסול במסלולה ולבקש ארחותיה· ובפעימת הלב תפקחנה עיניו לראות בבנות הארץ לבקש ולמצוא בת זוגו, די מחסורו אשר יחסר לו, ומצא אשה מצא טוב. אולם אנחנו, בראותינו מחוז חפצינו ממיל נגע לבבינו, עומדת מהודרת ועטויה במעטה תהלת היופי ומוקישרת כבלה תאוה לעינים לצוד לבבות בחרמה ועינים במכמרתה, ובראיתנו עוד דרך כל הארץ· גבר יסובב נקבה, ומדי יום ביומו מתהתנים

מול עינינו בקישורי ברית אהבה ואישות אלפים ורבבות, מיד אחרי החלה הפעימה הזאת בקרב ירכתי חדרי משכיות הלבב, נוכל לפתרה ולפשרה בהרף עין: מה ועל מה היא — אך האדם הראשון, אשר עמד בדד וגלמוד במינו במרחבי קצות התבל בטרם הברא חוה אם כל חי, ולא ראה עוד ברית התחתנות ולא שמע עוד מנו, וגם האשה אשר עליה יכלה יונת אלם אהבתו מצוא מנוח לכף רגלה, לא היתה בריאה עדן: הוא הוא לא ידע לפתור, בעת התעורר בקרבו חפץ האהבה: מה ועל מה היא הפעימה הזאת אשר כהולם פעם את רוחו הרעישה, ואף בראותו כל חיות הארץ איש איש למינו ברואי תמים דעים — לא מצא עזר — ואולם אחרי הביא ד׳ אליו את חוה, הנאוה ומעותדת לו כפי מינו — פתאם היה אור במושבות רעיוניו, כי מצאה לה אהבתו מקום מנוח, והבין את הפעימה הזאת, אשר לא ידע לפתרה עד הנה, ואמר: זאת הפעם, מענין ותפעם רוחו דפרעה ונבוכדנצר, ר״ל זאת היתה הפעימה אשר לא נתנה שינה לעיני ותנומה לעפעפי, ואני ישן ולבי ער, כי עצם מעצמי הנך, ועד הנה היית נעדרת ממני! ועיין אחי על זה כי על מקור הטבע נבנו ועל אשיות תהלוכות הנפש נוסדו אמרי!

המחזה. Von J. Fischer, öffentl. Lehrer.

בשבעה ועשרים לירח אדר בשנת תרי״ט, ביום מלאת לי שבע ושלשים שנה.

כאשר שכבתי על מטתי, להשיב נפשי מהמית היום ומעצבון יגיעי, שנתי נדדה ממני, תנומה ערבה מאנה לפרוש כנפיה על עפעפי, והנה שני ענקים הנו לפני ומאחרי, ענן ערב וענן בקר, תואר הראשון גדול ונורא למראה, בשתי קצותיו כוסות התרעלה ומקל חובלים, מקרבו נעשו מיני מצוקות איומות ותלאות אין מספר, סביביו סופה וסערה ונוגה השמש התקדר ממנו, ואת פני השני רק כסתום עינים ראיתי, כי הסתיר פניו במעטה עלטה והשכה עלומה — . ואשאל את פי שניהם: מי אתם? למה אתם מרגיזים ומחרידים את נפשי? ויען הראשון ויאמר: היום מלאו לך שבע ושלשים שנים בארץ החיים הזאת, אני הגבר ראיתי עניך ועמלך מאז עלה שחר חייך עד הנה, עלמו מספר הפגעים והנגעים אשר סבבוך והקימו לך שטן מימינך ומשמאלך בכל אשר פנית — ימי עלומיך אבדו כעשן מארובה, הטובות רחקו ממך רדפוך בכל ארחותיך לבא המתקוממים יצא לפניך ולא נתנוך לחבק זרועות חכמה ודעת, אשר חשקה נפשך תמיד להסתופף באהלה ולחסות בצלה, והנה אשא את רגלי, לא תראני עוד עד עולם ולא תשוב בדרך אשר הלכת — . כשמע כלה את דבריו, הלך והלך לו, ורעהו נגש לנגדי ופצה את שפתיו לאמור: הנה נסע ממך דג״ל החיים ולשנת גל״ה תרים פעמיך, זרה הלאה מרוחך כל חפץ ושאלה, אל תבקש גדולות ונצורות, רד מהר מהר עלות נפשך ארצה — שא על שכמך מעמסת העתים בלי תלונה, ואל תחמוד לראות את מלפני, אשר הבאתי אליך לשנים הבאות, כי פני לא יראו —. התיצב על משמרתך והכה ליום מועד —. אחר הדברים האלה הרימותי קולי ואומר:

רַבִּים יִשְׂמְחוּ, יְרַנְּנוּ וְיָגִילוּ — הֲלֹא טוֹב, לָתֵת יוֹם זֶה לַבָּבִי,
לִתְשׁוּבַת הַיּוֹם, בּוֹ נוֹלָדוּ; — בּוֹ צִוִּינִי לָלֶכֶת לְדַרְכִּי.
לוּ חָכְמוּ הָאֵלֶּה, יַשְׂכִּילוּ, — יוֹם הוּלֶדֶת הִיא יוֹם הַמָּוֶת,
בְּיוֹם זֶה לְחֶבֶל וְסֵבֶל נוֹעָדוּ; — מַגִּיד מֵרֵאשִׁית פִּגְעֵי עֲתִידוֹת;

יִשָּׂא בְחֵיקוֹ מַכְאוֹב וְעַצֶּבֶת;
דְּבָרִים כָּאֵלֶּה שְׂפָתָיו מַגִּידוֹת:
בֶּן אָדָם שִׂים כְּלֵי גֹלָה לְמַסָּע,
הַט אֶת שִׁכְמְךָ לְגֹדֶל הַמַּשָּׂא.
תַּאֲוֹת נַפְשְׁךָ בְּתוֹחֶלֶת הֲגוּרוֹת,
שׂוֹטְנִים רַבִּים אוֹתְךָ יַעֲצוֹרוּ
רַגְלֶיךָ בְּמוֹסְרוֹת תָּמִיד אֲסוּרוֹת,
חוֹחַ וְקִמּוֹשׁ עַל אָרְחֲךָ יְזוֹרוּ,
נְוֵה הַשָּׁלוֹם נַפְשְׁךָ שׁוֹאֶלֶת,
רוּחֲךָ תִּלְאֶה לִמְצוֹא הַדֶּלֶת,
הַט לַעֲצָתִי אֹזֶן שׁוֹמַעַת,
וְיָדְךָ תָעוֹז נֶגֶד כָּל קָמִים.
חֲדַל מֵאֱכוֹל מִפְּרִי עֵץ הַדַּעַת
כִּי אוֹרָהּ יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים,
לֵךְ לְמַסָּעֲךָ כִּבְהֵמָה בַשָּׂדֶה,
וּמִכָּל עֶצֶב לְעוֹלָם תִּפָּדֶה.

Beiträge von M. Ehrentheil, öffentl. Lehrer.

הַפַּטִּישׁ.

מִבֵּית הֶחָרָשׁ הַשּׁוֹכֵן שָׁם לְעֻמָּתִי,
קוֹל הַפַּטִּישׁ יִשָּׁמַע בַּחֲדַר שְׁנָתִי;
יַהֲלוֹם הֶחָרָשׁ, יַהֲלוֹם בְּזֵעַת אַפָּיִם,
תַּחַת הַלְמוֹ הַבַּרְזֶל יֶהֱזַק כִּפְלָיִם.
עַמִּי, עַמִּי, אִם גַּם כָּל צִבְאוֹת הָאֻמּוֹת,
כֻּלָּם יַחְדָּו עָלֶיךָ יִקְרְאוּ לְמַהֲלֻמּוֹת,
אַל יִפֹּל לִבֶּךָ: כִּי כַּאֲשֶׁר יְעַנּוּךָ,
כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ עֹצֶם חֵילֶךָ. —

עַל יַד הַנָּהָר. (Nach dem Ungarischen.)

בָּעֲרָבָה נֶחְמָדָה לְעֵינַיִם
יִלָּפֵת הַנַּחַל בָּאָבִיב;
וַעֲלֵי שְׂפָתוֹ מְרִיחַ מַיִם,
שׁוֹשַׁנִּים יָצִיצוּ מִסָּבִיב.
חִישׁ מֵהַנַּחַל וּמִשְׁבָּרָיו
יְמַהֲרוּ לָמוֹ יְמֵי חַיָּתִי;
מֵהַשּׁוֹשַׁנִּים עֲלֵי עֲבָרָיו
יִבְּלוּ פִּרְחֵי תִקְוָתִי. —
יָבוֹא הַחֹרֶף בְּעוֹד יוֹמַיִם
וְעַל הַחוֹף יִבֹּל הַפֶּרַח;
יָבוֹא הַסְּתָיו יִ[illegible] הַמַּיִם
יִקְפְּאוּ תַּחַת מִ[illegible]ה הַקָּרַח
עוֹד מְעַט יָבוֹאוּ הַיָּמִים
וְשַׂעֲרוֹתַי כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ;
תָּבוֹא הָעֵת בְּפָנִים נִזְעָמִים
וְעַצְמוֹתַי בַּקֶּבֶר יָלִינוּ —
אַשְׁרֵי הָאִישׁ יִחְיֶה בֶּאֱמוּנָתוֹ
הִיא לְבַדָּהּ תְּנַהֲלֵהוּ לַקָּבֶר;
נְעִימוֹת עַד תִּהְיֶינָה אַחֲרִיתוֹ.
עֲלֵי מִשְׁכָּבוֹ יָנוּחַ בְּלִי שֶׁבֶר.

*

כנהר בעת בוא האביב, ועלי גדותיו מסביב
מימיו יפרצו הקרח: עד יציצו שושן ופרח:
כן גם האיש כן הגבר,
בדרתו הסתופף בחיים;
הוא ישבר בריחי הקבר,
וכנשר על יעוף שמים. —

מכתב. von A. Brenner, mitgetheilt von A. Baron.

ב"ה ליל ב' י"ט אייר תרי"ח לפ"ק. רצוי נפשי יוסף שאר לבבי!

השוש ברוב שרעפי בקרבי, אחוז בסבך הדאגה, ישבתי בחדרי דומם ומשמים בנשף בערב יום, הליל פרש כנפיו עלי מרחבי ארץ, וגעיף עלטה כסה את פני האדמה, הדומיה שלטה מבית ומחוץ, תם כל רומש מן הארץ, ובני תמותה כמו שנתם, אך אנכי לבדי ער הנני, כי זה כמה אשר התנומה הקוררת פשטה בי, ועם התוגה עשתה חוזה, ונוספה גם היא על שונאי לשחוק לעמלי ולהתענג על מר נפשי, מנגד מעט תעמוד שמחה לראות איך אתגודד על משכבי, ואקובב על מטתי כדלת על צירה, והיא לא תשית ידיה על עיני, לנחמני מעצבוני, לכן אעשה גם אנכי בערמה ולא אעלה על ערש יצועי עד אשר תקראני. — ככה ישבתי גם בלילה הזה ומקטרתי בפי, ומחשבותי שטו והתהלכו על פני הארץ, אל אשר היה שמה רוחם ללכת, ועתר ענן הטאבאק עולה, אחר קמתי ממקומי, והתהלכתי בחדרי הנה והנה, ובשעלי מדדתיו לארכו ולרחבו, ובלי דעת הבאתי ידי בחיקי, ומצאתי מכתבך מיום השנים עשר לחודש הראשון, הוצאתיו, פתחתיו, קראתיו, שניתיו, ואמרתי לכתוב לך עוד טרם אשכב, למען לא תתנני לאיש בוגד בברית רעים אם אחשה עוד. ולא אכחיד האמת תחת לשוני, כי לולא הרגזתני להעלות רעיוני השבוכים עלי ספר, כי עתה החרשתי, ולא כתבתי לך מאומה, כי מה אכתוב? האספר לך כי נקשה ואובד אני, הדאגה תשח נפשי אללה, והאסון יניף שבט עברתו עלי להכני נפש עד בשר, ולהכאיב גוי ורוחי יחד? הלא ידעת זאת זאת למדי, ומה בלע גלות אזנך עוד הפעם? האם בהמות מעיך ככנור עלי ירום לי, ומכור שפסיך יתמו ימי עניי? הבהניעך עלי במו ראשך תכיא את האסון מרדפני על צוארי? לו ידעתיך רוכב על במתי ההצלחה, תועפותיה לך למנה, וכל טובה בידך, כי אז ממעמקי צרה ושואה בהם השלכתי, הרימותי ידי אליך, ובטוח לבך בעתי, כי תחזיק בה להעלני עלה, אך מה יתן ומה יוסיף לי אשר מצאתי לבבך נאמן לפני, אם להיטיב לי אין עמך? אמנם, חבלך נעים מחבלי, ונהפך שפרה מנחלתי, אך בכל זאת, קצור קצרה ידך מפדות אותי מיד זמני הרודה בי, כי גם אתה נער משולח ונעזב באין משען ומשענה הנך, ואם לא תושיע לך ימינך, תושיה נדחה גם ממך, ומאין תושיעני איפוא? לבך לב רגש, אשר יעור לכל מקרה ופגע אשר יקרו את אוהביך, יענה בך, כי לא ברכך ה' בעושר „עני ורש נדיבי לב המה, וכי השיגה ידם יתנו ולא יחשוכו" יאמר משל הקדמוני, וגם מבשרי אחזה אמונת אומן המשל ההוא, כי גם אותי חנן אלהים, תמור כסף והון, לב נמוך: לב רגש וכואב בצרת רעי, ובכל כחי חשתי לעזרתם, לו היתה לאל ידי. הה ה' אלהים! מדוע תתן לב בשר, לרש אין כל, למען ספות יגון עמיתו על יגונו, תלאהו עמל וכעס, ולבבו יתר ממקומו יומם ויהי לדמעה מבלי יכולת להושיע; ותפושי זהב וכסף אשר על נקלה יוכלו להחיות לב נדכאים ולחבש לעצבותם אבירי לב המה ורחוקים מחמלה? אלהים! מדוע הלא רחמי החמלה בלב אוהבי זה אשר לא מלאת כסף אמתחותיו והלנו זהב ותקפים ממני לבות קרובי ומיודעי כעילי. כסף אשר יש לאל ידם להושיעני לו ידעו כחם? מדוע שמם רחמי נדיבים ממני ואין גם אחד בהם מתעורר להחזיק בי ונתת לי החתם רחמי איש אשר אין כל מאומה בידו להושיעני? לזאת חשבתי לתשבע לשמור פי ולשוני לבל אדאיב רוחך ב[illegible] מכל חנם

לבבי הועיל לי. ואם אמרתי אטמון בחבי רעיוני תוגה, ואלביש פנים נגדיך, ואדברה אתך אמרי נועם, אהבה, חן, וידידות, חי נפשי! כי לא אוכל, כי לפתחי פי יגון רובץ, ובמפתח שפתי יפרוץ לצאת החוצה, כעוללים בבטן המלאה יתגוללו ילדי האהבה בקרבי, עד משבר תבא נפשי, וכח אין ללידה ויהי לבבי קברם, וכליותי הרת עולם. הה! כל נצני שמחה ודודאי האהבה אשר צמחו עלי תלמי לבבי היו לשני החורף, אשר ישתרר בנפשי משרה בלי מצרים, לטרף, כי לא כחורף אשר ישים משטרו עלי אדמות, החורף השורר בקרבי, החורף המושל בגבורתו עלי תבל ארצה, קץ ותכלית לממשלתו הושם, כשלשת ירחי ימים תומך שבט הוא, יצפון פני הארץ בשלג וקפאון, אחר כל ירוק ירדוף לרמסהו ברגל, יתור אחר כל שושני חמד ופרחי חן לנבלם ולשומם כרחי, ישליך בחמת רוחו נזר העלים מעל כל עץ לעצבון יהיה לקלפה ולהליבה בשלכת, אך אחרי עבור ימי ממשלתו, האביב עם צבאות חמודותיו יצא „רד מכסאך! וברח לך אל פאתי ארץ ירכתי צפון כי שם ביתך!" יתן עליו בקולו, יהדפהו מכסאו, יסור שבט המלוכה מידו, ויאדם פני האדמה, ישית עדיו על כל בד ועוטר, וימלא מרחבי ארץ ירק דשא; לא כן החורף השורר בנפשי, ממלכת עולם לו, כי שמש ההצלחה לא תשלח קרניה אל תוך חדרי לבבי לחדש האביב בקרבי ולהשב אליו המלוכה. ועוד גם בזה יתרון לחורף מושל הארץ עלי חורף מושל נפשי, הראשון תחת נצני חמד ושושני הוד אשר כלה בזעם אפו שבעתים ישלם פרחי כפור ושושני קרח אשר יצמיח חדשים לבקרים עלי חלוני הבית, ואף כי נצני הבל ופרחי שקר המה, ואם ישלח איש את ידו לאחוז בם תמם יהלכו בין אצבעותיו ואם ישוח אפו להריח בם מרוח אשר יצא מנחיריו יזלו מים, בכל זאת תתענג עליהם עין רואה, והאחרון הכביד כי התליל בקרבי הררי שלג וכפיתי קרח בלי פרים, כל חלקה טובה הצמיח בעברתו כי קשה, ולא ישיב ידו מבלע עוד ומי יודע מתי יוסר מממלכתו? זה ארבעת פעמים סבבה הארץ על צירה, ותמורת קור וחום, קיץ וחורף, שמרו מועד עת בואם, ולא שינו את תפקידם, אך בנפשי לא בא עוד מועד האביב לשית הוד והדר עלי תלמי לבבי, ולהצמיח בם נצני נועם אשר אוכל לקטפם לעת מצוא להגישם מנחה טהורה ולשומם קטורה באף איש אשר חפץ אני ביקרו, ומי נביא ויגיד לי אם תאיר שמש האושר פניה אלי בארצות החיים, או אם לא יקדמני המות לסגור עיני לבל יראו אור עד נלא טרם תזרח לי שמש ההצלחה ומרפא בכנפיה. לכן אוהב טהר לב! אל תשים אשם נפשי על מנעי ממך פרי ידידות אשר אותה נפשך ונתתי לך בוסר אשר כל אוכל ממנו תקהינה שניו כי ידעת אשר לא יבכרו פרי מגדים אם לא תופע עליהם השמש ועל בכורי עשתנותי לא זרחה השמש זה כארבעה שנים מאז השלכתי בים התבל ורחיים על צוארי למשכני עמק ההומות — עיני שאלו למו שינה לכן אשים קנצי למלי. דברי ידידך המפנן באהבך א ב ר ה ם ב ר ע נ נ ע ר.

מְעוֹן הַהַצְלָחָה. (Nach dem Deutschen) von Js. Kall.

לְמַעַן בַּקֵּשׁ הַהַצְלָחָה אַיֵּה מְקוֹמָהּ,
אֵיפֹא תִמָּצֵא אַיֵּה נְוֵה שְׁלוֹמָהּ,
הָלַךְ הֵימָן בִּטִירוֹת מְלָכִים וְאַרְמוֹנִים
גַּם בְּבָתֵּי דַלִּים מִשְׁכְּנוֹת אֶבְיוֹנִים.
אָכֵן מֵאַיִן תִּמָּצֵא תֵרָאֶה לָעֵינָיִם
הַהַצְלָחָה בַּהֲדָרָהּ פֹּה תַּחַת הַשָּׁמָיִם?
הָהּ! לָרִיק יְגִיעוֹ, לֹא נָפְלָה בְגוֹרָלוֹ,
שָׂבַע מְרֹרִים וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמָלוֹ. —
וַיְהִי הַיּוֹם וְהִנֵּהוּ תוֹעֶה בַיָּעַר

וַיַּרְא הֵיכָל נוֹרָא וּשְׂאִיָּה יֻכַּת שָׁעַר ,
בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת מִנִּי שְׁנוֹת עוֹלָמִים
גָּבְהוֹ עַד לַשָּׁמַיִם , מִקְדָּשׁ כְּמוֹ רָמִים ,
וּבְשַׁלְוַת הַשְׁקֵט בְּלִי מֹרֶךְ וָרַעַד .
עָלָה בְּמַעֲלוֹת אֶל הַהֵיכָל מִבַּעַד ,
מַה הִשְׁתּוֹמֵם הֶחָכָם הַפֶּלֶא וָפֶלֶא
בִּרְאוֹתוֹ עַל הַפֶּתַח כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה :
„פֹּה לֹא יִשָּׁמַע בֶּכִי אֵין עֶצֶב וּכְאֵב
פֹּה מִשְׁכַּן הַהַצְלָחָה פֹּה יָנוּחַ הַלֵּב“
„רֶגַע מְאֻשָּׁר מִבְחַר יְמֵי חַיַּי!
בְּךָ בִּקַּשְׁתִּי וּמָצָאתִי תַּכְלִית מַאֲוַיַּי ,
הֶאָח תֵּרֶא עֵינִי הַהַצְלָחָה הַבּוֹרַחַת“
קָרָא הֶחָכָם מָלֵא עֹנֶג וָנַחַת .
וַיִּפְתַּח אֶת הַדֶּלֶת בְּגִיל רְעָדָה
פִּתְאֹם אֲחָזוֹ חִיל , לָבַשׁ חֲרָדָה :
מֶה הָיָה לוֹ ? מֶה רָאָה זֶה הַגֶּבֶר
מִתַּחַת לְרַגְלָיו – מֶה ? — קָבֶר .

מכתב . Von Dr. M. Friedländer.

(המשך) יש פה נוצרים אחרים השומרים את השבת כדת משה , וביום השבת יתאספו בבתי תפלתם ; גם מכת המארמאנען נמצא פה , אכן בית תפלה אין להם . אבל הקרעס דאקעאלר לשווע אשר לפניו תכרע כל לשון היתי פעם ביום השבת ושם היו , לבחר פניו , האדון מאנטעפיארע , אשר בכל הארץ יצאו קוו תהלתו ואשתו הגבירה ; ונלך שם בין חדרי בית התלמוד אשר נוסד שם מחדש וגם כל בני התלמוד ראינו ; זה האיש משה גדול מאחיו . ולא לבד בנדבת לבו וצדקתו אשר הלך לפניו ובגודל לבבו ירום ויתנשא ; כי גם משכמו ולמעלה גבה הוא מכל העם ורחב אמתו היקרה יגיע עד אצילי ידיו ; משרתי העיר בראותם אותו נתנו אצבעותם על מגבעתם לאות כי נכבד הוא בעיני המלכה ושריה וכל רואיו כיהודי , כערלי בשר הביעו אהבי משה בלכתו . משרתי העיר אשר הזכרתי פה , Policemen אל יתעו אותך , אחי , לחשוב כי תעודתם ותכליתם כמו במדינות אחרות , ללכת אל כל המקומות , אשר יתאספו שם אנשים , ולהביא דבתם רעה אל אדונם , נותן לחמם ושכרם , או לשאוף באפם ריח העשן העולה מפי מוצצי זנבות האודים העשנים , למען הלבין את מעלה העשן , כי מקטרת זרה ולא מאוצר המלך היתה בפיו וענוש יענש ; לא זאת תעודתם אכן לשרת את כל הקרב אליהם , לתת מענה על כל אשר ישאלו , להדריך תועים בדרך ילכו ולשים עין פקיחה על כל האומרים , שלך שלי , לבל ישבו כלי עוברי דרך , להקל מעלם , ובאשר במסלות אחרות פחד ואימת הגנבים הללו , אחוזי חרב , תפול על כל איש , ובפגעו אותם מרחוק איש ישא ארחו , לבל יגיע בפניהם , כן יתאספו ויעברו פה מקטן ועד גדול , אף כי רק במקלם ילכו וכל כלי משחית לא יראה בידם , כל איש אשר יתבונן לדעת דבר מה , באיזה דרך ילך , איזה מקום המשפט , מושב איש , וכדומה ילך אל הפאליציאנט והוא ישיב לשואלו דבר : גם ילדים קטנים , אם יש

להם דבר עם ילדים אשר כגילם ילכו אל הפאליקאהן ויתפכו שיחם בחיקו ופעם בעיני ראיתי ילדה קטנה, בת במונה או תשעה שנים באה אל אחד השומרים וקול בוכה קראה אליו: אדוני! נער אחד יארוב לי בדרך לחטוף את פתי מידו: ויקחה השאליש בידו ויוליך אותה עד מקום חפצה. שומרים כאלה ילכו הנה והנה בכל רחובות ושוקות קריה למלאות רצון כל איש עובר אורח.

מאז שבתי פת בעיר לאנדאן לחם דגן לא בא אל פי, כי אם מקמח קולת יאכל פה מעשיר ורש; גם מרק הבשר, אשר בארצנו היא תמיד ראשונה בין מאכלי הצהרים עוד לא טעמתי פה כי אוכלת היא בעיני הבריטאנים למלאות בטנם במים חמים; אכן מפתה עלי מהעט בחלב יאהבו מאד, בעת קומם ובעת לכתם למשכב ישתו ממנו ארבעה או חמשה כוסות — אנשי הארץ הזאת המה מהירים במלאכתם, חרוצים ושוקדים על עבודתם בלי הפך וכל חפצם יעשו בחפזון; בלכתם ברחובות העיר לא ילכו בנחת אך ימהרו לרוץ כנסים מפני אויב; גם בחורים, צעירי ימים ובריאי בשר לא יעמדו בדרך להתבונן על בתולה ולחמוד את יפיה, אך ילכו לדרכם מבלי טוב לב, אם זכר, אם נקבה, כפריקים. אנחנו אם נאכל בשר בארצנו נקח את המאכלת והמזלג בידינו לנתח את מנותינו לנתחים קטנים כפי אים ואחרי כלותנו מלאכתנו זאת נניח המאכלת על השלחן ואך בלא השנים יש אך בידינו להביא הנתחים אל פינו; אנשי ענגלאנד באכלם בשר יחזיקו, בכל עת אכלם בידם הימנית את המאכלת ובידם השמאלית את המזלג הראשונה מתחוך לגזרים והשנית תקריב הנתח אל פה האוכל וככה יאכלו, מנתחים ולוקחים עד תומם וכל זאת כאשר ימהרו ויחפזו ללכת אל חפצם ולעבודתם — שמן, חלב או שעוה לא ידליקו פה למען האר הלילה, אכן רוח בוער (Gas) ישים תעופה כאור בוקר והרוח הזה ילך בצנורות, הפרושות על פני כל העיר, כקורי עכבים, אל קני המנורה אשר בכל בית והיה לעת ינטו צללי ערב יקח משרת הבית קנה גפרית דולק ויתנהו אל פיות קני המנורה והנה אור; ולמען ידעו בורחי הרוח כמה נשרף בכל בית ובכל ומדור בבנה אחת או במועד קבוע עבו לתם כלי מודד הרוח, קולם מגג אשנה ורחשו מגיע עד גג הבתים והתתיו כמעשה אופן לנוע הנה והנה בשוקים ורחובות. אכן עד היום נעלם ממני על מה הטבע בנין הכלי, ואיך על ידו תודע מדת רוח הנשרף. בין נמולים וערלי בשר לא נקלה היא לבקר בארץ הזאת, ואך בשמעי אותם מדברים אמרתי: הקול קול יעקב.

בבית משפט אחד, גילדהאלל הייתי לראות את הנודע בכל תפוצות ישראל, דאפ"יד סאלאמאנס אשר הרימה אותו המלכה לראש פקידי העיר, לאדר מאיאר, ויהי כראותי אותו, יושב על כסא המשפט; ומשרתיו, עושי רצונו עומדים בירכה ורעד מימינו ומשמאלו; ובשמעי אותו מגיד משפט ולדק אל כל האנשים, אשר להם ריב ומלא בשפה לחה ונעימה, מבלי הכר פני שוע ודל, עברו על פני דמיוני הימים אשר ישב המלך שלמה על כסא ממלכתו ואמרתי בלבי, עוד לא אלמן ישראל, עוד לא סר שבט המשפט מיהודה. המון קרית לאנדאן ושאון המולת העוברים והשבים, דהרות הסוסים וקול אופני המרכבות והעגלות, מהומת הקונים והמוכרים במקומות הממכר לא תוכל עטי להרות על ספר כתבניתם, אמנם הלא היית בעיר פעסט, בעת יתאספו שם כנעני ארץ מכל פנותיו, ככה תהום העיר לאנדאן יום יום, אך ממחרת השבת ישתוק הסער, דממה ושקט ינוחו על פני כל העיר, כי גם בתי המשתה סגורים וגם אגרת לא תלקח אל בית המשלח. לפני ימים אחדים הייתי בארמון הנקרא קריסטאלל־פאללאסט יען כי חומות הבנין וגגו בנויות מזכוכית לבנה; מימי לא ראיתי בנין נפלא כזה; זה כמשלש שנים הביאו הנה מארבע כנפות התבל מאשר עשה כל אמן במלאכת מחשבת, ממסחר פרי אדמה ממיטב כל אשר ימלא במים וביבשה, למען תודע חכמת עם ועם כשרון והרילות תושבי מדינה ומדינה, לא במלאכת מחשבת, כן בכל מלאכה בבית ובשדה; ואף כי דברים רבים נלקחו ... ... כן עוד יש פה די והותר להשביע עין הצופה, גם אם חדש ימים יתהלך בלהבות הארמון; אנכי לא יכלתי להתמהמה שם רק יום אחד, מבקר עד ערב, ומאשר ראיתי כי רבו הדברים יקרי הערך משתי ולא התמהמהתי ודלגתי מחדר אל חדר בחפזה בגלל תאללגי הלילה לעזוב את המקום בטרם עברתי כלו; ובכל זאת לא הייתי בכל פנות הארמון הנפלא הזה ולא ראיתי אחד מאלף מן הדברים הנכבדים אשר הובאו שמה מכל קצוי ארץ נושבת. ממספר האנשים הגרים בעיר לאנדאן יעלה לשלשים ואות אלף, מלבד עוברים ושבים והנכנסים הנה על כי לא מלא מלכם חן בעיניהם או דברו דבר אשר לא כדת ולהם משפט מות. אם תלך בחוצות העיר בלילה זוהר המלונות יגיד לך, כי עוד לא

הלכו יושבי העיר אל משכבם, עד הלות ליל יתהלכו אנשים אין ומספר ברחובות קריה. מאוד מאוד השקה נפשי לבקר פה את אוצר הספרים אשר במוזעאום, אולי אמצא מכתבי יד בלשוננו הקדושה אשר עדן לא ראו אור ולהעתיקים לי אם ייעצו הדברים בעיני; אכן אין לאל ידי לעשות כחפצי, כי ביום אנכי עושה מלאכתי בעד מחיתי ובית מלוני ובלילה אוצר הספרים סגור ידעתי כי גם אתם קראתם במכתבי העת את אשר היה פה רעש גדול נגד אופן שחיטתינו, כי קמו אנשים אחדים מתוך חברת מרחמי על כל חי ויאספו דברים על עם ישורון, כי לא כן יעשו, בקחתם מאכלת חדה לשחוט בהמה ועוף, כי קול המיתם ובאיפתם רוח אחרי נשחטו יעידו כי עודם חיים וכואבים, וכי אמרים אנחנו, בני בלי חמלה בעשותינו כזאת; אכן רבים קמו ללחום בעד תורתנו, הן עברי עמנו, הן מחכמי העמים ולהראות צדקת חקותינו וחמלת ד' על ברואיו עד כי קפצה עולתה פיה, שוטננו נדמו כאבן ולא זדו עוד לדבר בחשה ובאלהים. לפני ימים לא כבירים קראתי בעלי חדשות אשר לרופאים דברי רופא אחד, גדול שמו המדבר בעוז המילה ותועלתה לבריאת האדם והוא יראה לכל מבין דבר, כי הערלה תסבב כמה וכמה חלאים אשר לא ידעו הנמלים וערם יכלה לדבר ידבר על לב אוהביו ומיודעיו להמול את בניהם בעת יולדו. זה ימים הקור הולך וגדול בארץ הזאת, אכן שלג לא יכסה פה פני אדמה, ומעת היותי על פני התבל עד עתה זה פעם הראשון אשר ראיתי הסתיו חולף מבלעדי הלבן פני הככר במעטה שלג. בכל ארץ ענגלאנד לא ישרפו עליה או תבן כי אם אבני גחל, שטיינקאהלען. אף כי כבר נלאתי להוציא מלין מפי עטי, לשונה תדבק אל חכה והדברים אשר דברתי באזני אחינו ילחק גם לך אחי נחמן! ערוכים ונכונים המה; בכל זאת לא אתן מנוח לאצבעות ימיני ובעד רחם קשתי לא אסגור עד כי דברתי גם אתך דברי שלום ואהבה, עדי הודעתיך, כי הקוק זכרונך על לוח לבי תמיד ועדי זכר אזכרך יהם לבי בקרבי ודמעות עיני תזלנה על קשי יומך ועל התלאות אשר עברו על ראשך מעת היית לאיש: אך בזאת אתנחם כי ד' יכה וימחץ, ימחץ וירפא; ואף כי הספק מכוס התרעלה הנה נתן לך טוב לב ורוח ששון אשר ימתיקו בפיך תמרורי ימי רוש ולענה, ואם גם יכבד על שכמך נטל דאגות כלכלת ביתך, הן גדול כח הסבל אשר חננך ד'. על כן אחי, חזק ואמץ! אל יפלו פניך ואל תוסיף יגון על יגונך בהיותך סר וזעף. ידעתי כי יש ארצות בתבל אויסטראליא, אמעריקא אשר ישמחו יושביהם לקראת הבאים מארצות אחרות, ואם הלכת במה אתה וביתך מה טוב חלקך ומה שפרה נחלתך! אכן מי זה יכלכל אתכם בדרך, מי יתן בעדכם שכר האניה? ומלבד אלה, אשתך תמי' אסורה בחבלי חליה, לא תוכל לצאת מדלתי ביתה, ומי יודע אם אתה תצלח לעבודת השדה הקשה אשר לא הסכנת בה מעודך? שכון איפה אחי בארץ אשר גרו אבותינו בארץ הבלתך אמנו תמי', במקום נאסף אבינו יעקב אל עמיו ועשה כל אשר בכחך להלחם נגד קשי יומך, אולי ירחם ד' ויהפכהו לטובה לך וישלח ברכתו בכל אשר תעשנה ידיך. אם תבוא ביתי, עירה שפעריעם הגד לאמנו תמי' כי גם בשנה הזאת לא שכחתי יום אבלנו. ובשבעה עשר לחדש טבת הגדלתי והקדשתי את שם ד' בבה"כ הגדולה, Dule street, באזני כל השומעים, על הנלקח מאתנו עטרת ראשנו תנצב"ה. — — — — — *)

*) ואתה הקורא אם יפלא בעיניך למה נכתבו דברי אלה, חסרי תואר ודלי מליצה בעט ברזל ועופרת, שאל נא את המקדר את הכוכבים ויגיד לך; לא עלי תלונתך, כי העולם לא עלה על לבי להפיץ דברי אלה בישראל.

דברים אחדים על אגדה. Von S. Fränkel.

בכ"י כרך 19 צד 35 מובא בשם החכם יש"ר דבר תמוה באונקלוס שמתרגם הפסוק כי אם כה תעשו להם וכו' (דברים ז') „ארי אם כדין תעבדון להון וכו' הלוא אי אפשר שיהיה תנאי יען כי אין אחריו תשובת התנאי? יעו"ש. ובכוכבי יצחק כרך 15 צד 56 קיים הכותב שם ומי אשר ישיב לשואל דבר הראוי לאמרו וכו' בכל לב אודה וכו' עכ"ל ולי נראה שהתכוון בתרגומו בביאור הכתוב כי האיסור מבנותיהן הוא משום שרך ע"ז וכמו שנאמר שם בפירוש לא תתחתן גם כי יסיר את בנך מאחרי ועבדו אלוקים אחרים וגם הנאמר שם מקודם לא תכרות להם ברית ולא תחנם כל איסורם הוא למען בל יתערבו עמהם והוא לסייג וגדר שלא ילמדו ממעשיהם לעבוד עץ ואבן כמוהם, כי אם לא תהיה להם התערבות עמהם אז ממילא לא יעלו מחשבות פיגול בלבביהם לאמור לעץ אבי אתה כי אחדות הבורא היא להם בקבלה מדור דור עד אברהם אבינו וכמו שביאר הרמב"ם מאמרם אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו שכל אחד מישראל השיג מדעת עצמו ולא היו צריכין בזה למשה. וגם חכמינו ז"ל בסנהדרין ס"ד אמרו „יודעין היו ישראל בע"ז שאין בה ממש ולא עבדו אלא כדי להתיר להם עריות ובזה יבוא לנכון תרגום אונקלוס „ארי אם כדין תעבדון להון „והוא שאמור למעלה שלא תחנם ולא תתחתן במו ולא יהי' לך התערבות עמהם אז ממילא יהי' לבך נכון ובטוח" מזבחותיהם תתוצון ומצבותם תשברו ואשריהם תגדעון וכו' כי עם קדוש אתה לד' אלהיך וכו' ואין אני צריך להזהיר אותך בפרוטרוט על זה כי אם לא יהיה לך הסיבה המניע אותך לזה, אז מדעת עצמך תעב תתעב אותם ולא תטמא נפשך במו ותרגום אונקלוס עולה יפה גם בהמשך הכתובים כי לפי דברי הנאמרים מזבחותם תתוצון וכו' דרך לווי היא מקומו מהכתוב הלז תיכף אחר הפסוק הראשון כי יביאך וכו' „לאמור" מזבחותם תתוצו „וכו' ואחר זה לאמור „לא תכרות להם ברית לא תתחתן וכו' והיא על דרך לא זו אף זו לא לאסור מקודם הקל ולבסוף החמור. אח"כ על החמור.

והואיל שבא לידינו מאמרם סנהדרין ס"ד נבאר גם מאמר כפלא הנמצא שם (וביומא ס"ט) סמוך לזה (והוא ג"כ מענינינו) „ויזעקו בקול גדול אל ד' אלהיהם מאי אמור היינו דאמרו' ביתא וקליא להיכלא וכו' יעו"ש עד סוף כל המאמר וזרות ופליאות המאמר נודע לכל. — וזה אשר נראה לענ"ד בביאורם שהתכוונו ורמזו במאמר הזה לעזרא ונחמיה שבזה אשר בדלו הנשים נכריות מהזרע קודש הרגו ליצרא דעכו"ם ובסיפור הלז לא הוסיפו ולא גרעו דבר מהנאמר בעזרא ונחמיה על הבדלת הנשים נכריות (עזרא כ"ט י') לא נבדלו העם וכו' כתועבותיהם לכנעני וכו' כי נשאו נשים וכו' ובפסוק ז' מימי אבותינו באשמה גדולה עד היום הזה ובעוונותינו נתנו וכו' בחרב ובשבי ומאמרם היינו דאחרובי וכו וקטליהו לצדיקי ואגליהו לישראל ועדיין הוא מרקד בגן וכו' הוא מלה במלה מהנאמר שם „יתבו תלתא יומי בתעניתא" גם זאת נמצא שם עזרא פסוק ה' במנחת הערב קמתי מתעניתי וכו' (ונ"ק י') ויקם עזרא לחם לא אכל ומים לא שתה (ואף שהישיבה בתענית לא נאמר בפרוטרוט רק על עזרא נאמר שהתקנה נקראת על ימו כי היה הראש וגם מסר נפשו על זה וכפי המבואר שם היה גם יד הזקנים אתו) הר שישב הוא והנועדים עמו בתענית, ואם כי הכתוב לא ביאר בפירוש שהתענית הלז נמשך תלתא יומין נוכל לומר שהיתה לחכמינו זאת בקבלה או שלמדו זאת מהכתוב שם וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים וכו' ולמדו מזה שכל השלשה ימים היו בתענית הוא והזקנים כי נשמע משם שכל השלשה ימים הללו היו בלשכת יהוחנן ומים לא שתה. יעו"ש.

„בעי רחמי" גם זאת נמצא (עזרא ט' ו') אלהי בושתי ונכלמתי וכו'. והנה אף שהיה לעזרא כח ועוז כפי פתשגן הנשתון (שם ז' פ' י"א) אשר נתן לו המלך ארתחשסתא כנאמר שם ודי לא להוי עבד דתא די אלהך וכו' להוי מתעבד מנה הן למות והן לשרושי והן לענש נכסין ולאסורין הרי שהיה לו כח גדול ורשות מאת המלך ובכ"ז היה צריך לרחמים כי היה במעל הלז יד השרים והסגנים וע"כ היה ירא ופחד אולי ימאנו וימרדו או שיבחרו אנשים בחורים לשלוח להמלך להלשין עליו, וכן מבואר ביוסיפון לרומים שהיה ירא ופחד מאוד ולא ידע מה לעשות עד שאמר לו שכניה בן יחיאל אנחנו מעלנו באלהינו וכו'. ובזה נתבונן במאמרם „נפל להו פתקא מרקיעא דהוי כתוב בה אמת" ונאמר כי נשאל השם רקיע על שר וסיגן ע"ש מדרגתו העליונה ושכניה היה מהשרים והסגנים וע"כ תיכף אחר ההוודה משכניה אמר „אמת" אנחנו מעלנו וכו' ועתה יש

מקוה לישראל וכו' ועתה נכרת ברית להוציא כל נשים וכו' „נפק כגוריא דנורא מבית קדשי הקדשים" כי גם מבני הכהן הגדול הוציאו נשים נכריות כדכתיב וימלא מבני הכהנים אשר השיבו נשים נכריות מבני יושע בן יוצדק וזהו הגורא דנורא שיצא מבית ק"הק והוא מבני הכ"הג. „ובהדי דקתפשי אישתמט ביניתא מיני', ואזיל קלא בארבע מאה פרסי" ונאמר „ביניתא" התכוונו להבינונים וטעם כי כפי המבואר בעזרא היה יד השרים והסגנים תיכף לימינו רק עם המון העם והם הבינונים היה לו עבודה קשה וגם בכו (שם י') כי בכו העם הרבה בכה „ואזיל קלא בארבע מאה פרסי, והוא בכל ארץ ישראל „אמרי היכי נעביד דלמא מאמיא מרחמי עליו" היינו שיראו ופחדו אולי ע"י רב הבכי מהעם יתרכך גם לב השרים והסגנים (והכינוי שמיא יתכן על השרים והסגנים וכאמור) ויקוגו אחור לעזרת העם „היכי נעביד„ מה לעשות עם העם „א"ל נביא שדיוה בדודא דאברא כדכתיב שם והוא יבדל מקהל הגולה וכו' וזאת היא הקללה לדודא דאברא לכל מי שיבכה ולא יציית לגזרתך ותקנתך" וכסיוה באברא דשייף קלא." והוא ג"כ מהנאמר שם יחרם כל רכושו „וכו' ובזה יכוסה פיהם באברא כי לא יהיה להם מה לאכול וממילא לא יתאוו לבשר תאוה וע"כ עשה זאת וילכה בידך כי נגד העם יש לך ממשלה וכח רב מאת המלך, והלליא ד' בידם ויבדלו כל קהל ישראל מהנשים הנכריות ובזה נמסר לידם יצרא דעכ"ום כעבואר שם שאמר הנביא היינו יצרא דעכ"ום וכפי הנאמר בעזרא — וגם לפי מאמרם חכ"ל יודעין היו ישראל בעכ"ום שאין בה ממש ולא עבדו עכ"ום אלא כדי להתיר להם עריות וע"כ בזה שבדלו מהעריות ממילא נבדלו מעכ"ום ובזה הרגו ליצרא דעכו"ם. —

ואחרי ראותם כי שמעו לקולם והלליא ד' בידם התקנה הנז ברצון הטוב מהעם „אמרו הואיל ועת רצון היא" ונאמר בשאורם כי כל הקורא בנחמיה רואה שבכל העת הזאת הצירו להם השכנים הרעים עד מאוד וכל היום יראו לנפשותם מהעמים אשר הראו לפנים למו פני אהבה וידידות ובלבבם דימו להשחית אותם. ועל כי עמים הללו היו עוברים ושבים בא"י והיו נושאים ונותנים עמהם כדכתיב (נחמיה ו') גם בימים ההם מרבים חורי יהודה אגרותיהם הולכות אל טוביה ואשר לטוביה באות אליהם וכו' וע"כ היו הלוררים הללו יודעים בערות הארץ. וע"יז חרדו ופחדו פן יבואו פתאום עליהם כנאמר „ויאמרו צרינו לא ידעו ולא יבינו ולא יראו עד אשר נבוא להוכם ונהרגם והשבתנו את המלאכה. וע"כ אמרו בחכמתם הואיל ועת רצון הוא נגדור עוד גדר ומחילה המבדלת לעשות סייג גדול להבדיל ולהפריש מכל וכל מיתר העמים, ובזה לא נרווית לבד מה שלא יבוא לאזנם מהנעשה בעיר ירושלים אף גם זאת שלא ילמדו ב"י ממעשיהם ותועבותיהם וזיהו „נבעי רחמי איצרא דעבירה" שלא יהי' כלל עובר ושב מהם אלינו ומשלנו עליהם ורצו בזה לאסור המ"ומ והמסחר עם העמים ולעשות מעם ישראל עם לבדד ישכון (ועיין פלוטארך לד 204 מחוקי ליקורגוס להשפארטאנער שלא יסעו למדינות אחרות וגם לא ליתן רשות לאיש ממדינה אחרת לדור אצלם למען שלא ילמדו ממעשיהם) „איתמסור בידייהו" היינו שנתרצו השרים והעם למסור לידייהו גם התקנה הנז.

וקיימו וקיבלו עליהם כל הגזרות. „חבשוה תלתא יומי איבעו ביעתא בת יומא לחולה ולא אשכחו" רמזו בזה אחרי הנסיון שניסו את הגזירה הזאת תלתא יומי ראו ונתוודע להם שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בהגזירה הנז כי אין מדינה בעולם שיכולה לעמוד בלי עזרת חברתה כי נמלאו הרבה דברים גם מאוכלי נפש שנחסרו במדינה זו שמהכרח הוא להביא אותם ממדינה אחרת ואחזו למשל ביעתא בת יומא. כי ידוע ההלכה בהמשנה (ב"ק ע"ט) שאסור לגדל התרנגולים בירושלים וע"כ לא היתה ביעתא בת יומא אם לא תהיה מובאה מחוצה. וע"כ „אמרי היכי נעביד ניבעי פלגא" והוא להתיר הפלגא והוא הקנין מהם ובזה לא נצטרך לעבור להם ולמדינתם כי דרך בעל הסחורה לרכול עם סחורתו למקום הנצרך למו. ונגזור על הפלגא השניה והוא למכור להם למען לא יצערכו עם ישראל להוליך הסחורה למדינתם ולהתערב ולהחליף אגרות עמהם ובזה נרווית שלא ילמדו ממעשיהם ותועבותיהם „פלגא מרקיעא לא יהבו" הדר אמרו גם עצה הנז לא טובה היא כי אם אנחנו לא נמכור להם דברים הנותרים מכדי הסיפוק לנו ולקבל מהם המחיר במעות או בדברים החסרים לנו אז לא יהיה לנו גם במה לקנות מהם כי פלגא השניה והוא המעות לא ניתן מרקיע ובמה נקנה מהם „כחלינהו לעיני'" והוא עלשון לא כחל וכו' היינו אחרי שראו כי אי אפשר להבדיל עצמם מכל וכל עשאו התקנה לכחול להעינים ובדכתיב (נחמיה ז') ויאמר להם לא יפתחו שערי „ירושלים עד חום השמש וכו' וכתיב ויהיו מן יום ההוא חצי נערי עושים במלאכה וחציים

(יבמות ע"ז א') „בימי ר' דוסא בן הרכינס וכו' א"ל (יונתן בן הרכינס, לר"ע) אתה הוא עקיבא שמך הולך מסוף עולם ועד סופו ועדיין לא הגעת לרועי בקר א"ל ר"ע ואפילו לרועי צאן. „וכ"ל שהתכוון יונתן בזה לירות ללבב ר"ע וראב"ע. כי לפי הנראה גם מדברי אחיו בשאלו" ויש לו בן לעזריה חברינו וכו' נשמע שלא היה דעת בית הרכינס נוחה ממנו, ע"י רוב עשרו. ובכ"ז היה ככהן המחזיר על הגרנות (עיין יבמות פ"ו ב') וע"כ עשה ר' דוסא עצמו כאילו לא הכיר אותו ולא שמע ממנו. — וגם אח"כ בהודיעם לו את שמו ושם אביו „קרא עליו (בדרך ללנותא —) המקרא הזה לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. —" והוא מבקש לחם בבית הגרנות ואומר „עקיבא בתרמילו ואנא היי" „(יבמות שם) כאילו היו תלוין לו מנגד ההוא גינתא (סימן א'), וע"כ גם יונתן שם פניו נגד ר"ע וא"ל אף שמך הולך וכו' בכ"ז לא הגעת עוד למדרגת ראב"ע להיות נשיא כמוהו. — וקרא לראב"ע רועי בקר על שהיה מגדל בהמות בא"י (סימן ב') כמאמרם שהיה לו מעשר י"ב אלפים עגלים בכל שנה (שבת נ"ד), וא"ל ר"ע לא מפני שהוא בן תורה יותר ממני אלא שיש לו יתר במה להתלות „(עיין ירושלמי תענית פ"א ה"א), כי בתורה הגעתי אף למדרגת רועי צאן, והוא מדרגת ר"ג, וקרא אותו רועי צאן כי היחד שלו הוא דאתא מבית דוד שהיה רועי צאן וגם על העתיד אמר יחזקאל (ל"ד) והושעתי לצאני והקימותי עליהם רועה אחד ורעה אתהן את עבדי דוד וכו' ועבדי דוד נשיא בתוכם וכו'. — או אולי התכוון בכינוי רועי צאן על ר"ג להטיל דופי בו על שהתיר לגדל או להשהות בהמה דקה בא"י (ב"ק פ ע"א יעו"ש וברש"י) —

ואם תאמר עלי, הנה עתיד אתה ליתן את הדין כי שמת דברי גאוה בפי ר"ע. אבל לא יתכן שידבר על עצמו ככה? הנני לאמור לך הכי דרכו לא יתכן, דרכם לא יתכן. כי אתם נושאים פנים בתורה, אבל התנאים הראשונים אף שהיו ענווים באמת היו מנשאים את כבוד תורתם לעיני כל, בחשבם גם לגופם לארון התורה ונושא דגל התורה, וע"כ בכבדם להתורה נתכבד גם גופם על הבריות. בהתקדשו לארון והתורה משתמרת בקרבו. וכמאמרם במשנה אבות „כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות" . ומצאנו לר"ע שהלך לעבר שנים בח"ל עוד בימי ר' גמליאל (משנה יבמות קכ"ב). — ואולי גם בני הרכינס באמרם לו „אתה הוא שמך הולך מסוף עולם ועד סופו" התכוונו לאמר שע"י ההליכה הזאת זכית להשם. — והיה בלבבם עליו על שהרהיב

סימן א') גם ביאורם (שם) על דוסא בן הרכינס, „ועיניו קמו מלבוא לבית המדרש" עצמו היה כי לא היה דעתו נוחה מהנשיאים. — וע"כ קיים בנפשו והצנע לכת. — ועי"ז נתבונן בדברי רבינא האומר (ב"ק פ"ע סע"ב) „הוה אמינא מאן תנא לצנועין ר' דוסא יעו"ש." — וכן בכל מקום שהזכירו חכמינו לצנועים כ"ל שהתכוונו לת"ח שאינם רודפים אחר הכבוד, ומושכין ידיהן מחלק הכבוד בישיבת ב"המ ולומדים בצינעה. —

סימן ב') הרב ש"ר בערך מילין אות ארץ ישראל זייטע 214, הוכיח מראב"ע שהתיר להם לרעות ביערים, וע"י רועה, דאין אדם חוטא ולא לו, וקיים „וחידוש הוא שלא עמד שום מפרש." ומזה הוכחתי שכבר עמדו ודברו בזה יונתן בן הרכינס ור"ע ונתנו עי"ז דופי בו. — אבל באמת לא ידעתי שום חידוש הכי נאמר שמה, שהעדרים מראב"ע היו בא"י, וכי לא היו יכול להחזיק אותם בח"ל או בסוריא? . וע"כ ממילא יפול גם הטענה האחרונה שלו (שם בע"מ) „והנה על רחב"ד דהוי ליה עיזי (תענית כ"ה) עמדו הגאונים הא אין מגדלין בהמה דקה בא"י וכו', אכן עכ"פ יש להתפלא כי לא עמדו הגאונים על הא דראב"ע עכ"ל, „ולפי האמור ניחא, כי אני אומר שהגאונים הראשונים ידעו מה שנתעלם מהגאון האחרון. והיא כי הבהמה רבה מראב"ע לא היה מרעיתם ומשכנם בא"י, ולא היו מנהגין בקרנותם להקרוב עליהם, וגם לא נשאו את הדובים על קרנותם — ולא היו מפקידין בא"י. אבל הני עיזי דרחב"ד, שקנה עבור מעט תרנגולין ובלים, הקבלה נותנת שהחזיק אותם סמוך לביתו, ולא שמסר אותם לח"ל לרועה, כי אם ככה היה עושה היתה הולאה יתירה על השבח. ועליהם יפה הקשו הגאונים, הא אין מגדלין בהמה דקה בא"י. —

נפשו. עוד לעבר שניהם בה"ל, כי בההלכה זו הרי הוא כאילו אמר בפומבי שלא הניח כמותו בא"י (עיין ברכות פ"ג), וע"כ רגזו ושחקו עמו ע"ז. ויונתן שאל אותו, אתה הוא שזכית להשם הזה בהודיעך את שמך בה"ל אף שלא הגעת עוד גם למדרגת הנשיא השני, וע"כ היה מוכרח ר"ע לשבוק את הענוה למען הצדיק את נפשו. —

ומעתה הנני לשלם את נדרי והבטחתי לך, להעתיק עבורך בזה, הסימן ו' לדברי נכוכבי יצחק העפט 23 זייטע 42 שורה 12 . . . ואם יומלא חן בעיניך נא רשום הפעלה שמה בשולי הדף למען תוכל לקרוא אותה על מקומה . . . . „גם המיתה מהורדוס זה נאמר שם (אפ"ג 12, 23) שהיתה ע"י תולעים שאכלו וכלו את בשרו. — ובירושלמי ובבבלי יומא (י"ט ב) נמצא מעשה בזה על כ"ג אחד שהיה צדוקי. — וזה היה בימי הורדוס זה או אגריפס הראשון היה נכנע להפרושים ולא היה מנגד לצדוקי לכ"ג, וע"כ החליפו מיתת הכ"ג להורדוס זה כי הוא היה המוכנה אותו ושליחו של אדם כמותו. — ואפשר שהמקור מהאגדה הזאת באה מהסיפור על ענין הצדוקי שהרג במו ואח"כ נתחלל מהכהונה ונפסל לעבודה, כדין כהן שהרג את הנפש — או ע"י הקטרת והיה דינו כבעל מום שיוצבין בדיר העלים ומתליעין העלים. — ואח"כ נהרג ענין זה מהקנאים כמבואר ביוסיפין — ואמר אחד בדרך הלצה והמליצה, שדינו כעת כבעל מום שיוצבין בדיר העלים ומתליעין העלים, והוא יושב שמה על האשפתות והתולעים יוצאין מחוטמו — כי בעל חוטם נקרא הסר והנשיא — ושמיעת המליצה הזאת באה לאזני חכמי היהודים וחכמי הנוצרים — וכל כת וכת פתרו לפי שיטתם לאמור שנעשה מל ידיהם. ובתוספתא עדיות ת"ג איתא „פעם אחת מלאו עלמות בלשכת דיר העלים ובקשו לגזור עומאה על ירושלים וכו, והעלמות הללו בהדיר העלים המה מהעלמות הנהרגים בהמקדש בעת מלחמת הבריונים והקנאים — ואולי הכ"ג שהיה מונח באשפתות והולעים יצאו מחוטמו נהרג ג"כ שמה — ומעתה הנני לקיים בשלום והיתה בריתי אתך החיים והשלום ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום דברי אוהבך מוקירך ומכבדך שלמה שעכניל.

מכתב ד'. גדול ביהודה שמו, הוא ידידי ואוהבי הרב הגדול חוקר וסופר וכו' מוה"רר ליב לעף נ"י רב ואב"ד בסעגעדין והגליל „אם כי למורת רוחי לא הודעתני עד כה את הרילת מפשעך על מאמרי, נגד דברי הרב מוה' הילדעסהיימער, אשר כתבתי אז בחפזי למען תמצא חן בעיניך. וגם דברי ה"ה העמים מראות בתור האמת לא באו לנגד עיני, רק המעט הנעתקים בבן חנניא, ועוד זאת ראיתי כי גם לא אחד מהארבעה מאמרים ששלחתי לכבודך, מצא מקום מגוש בבן חנניא, ולא ידעתי אם הכנסם, או תורם הלאה מאפס מקום פנוי עבורי, בכ"ז לא יכולתי גם עתה לעצור ברוחי ולכסות מעיניך, מה שמצאתי ראיה לדבריך, בענין נבואת משה שיתכן עליו השם סיפר. — ממאמרם „מה בין נביאי ישראל לנביאי אומות העולם כ' המא בר חנינא אין הקב"ה נגלה על או"ה אלא בחצי דיבור." — גם אמרו על הפסוק ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי „אע"פ שהיה גוי היה מדבר בלשון הקודש גוי לשונו קרוה. — ועל הפסוק ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אמרו. (ר"ה פ"א) „בנביאים אבל במלכים קם." —

והנ"ל בביאור כל המאמרים הללו עפ"י מאמרם בתד"א. „יתר אות אחת בבלעם תסר אות אחת במשה חסר דבר אחד בבלעם יתר דבר אחד במשה כתיב ויקרא אל משה בבלעם כתיב ויקר אלהים לבלעם, במשה כתיב הודיעני נא את דרכיך בבלעם כתיב ויודע דעת עליון." — כי בלעם צייר להשם כאל עליון והעולם מקומו. השמים כסאו והארץ הדום רגליו, ובשכל הפועל בכח הדמיון הוא מדבר לבני אדם, וע"כ כשנתגבר הכח הדמיון עליו לראות פני השם בדמיונו, בא לפתאום — רוח הנבואה עליו, והעיד על עצמו שיודע דעת עליון — וגאות אדם תשפילנו. כמידת השכל שניתן בצרועים — ונופל משמים לארץ. — וגלוי עינים בכח הדמיון לראות מה בשמים — והוא מוכרח לדבר כמלאך ושליח כל אשר שם הכח הדמיון בפיו אך כי אין פרים למו. ובמאמרם על הפסוק וישם ד' דבר בפי בלעם מלאך ישב לו

בגרונו רצה לקלל בולמו ואינו מניחו רצה לברך מניחו „(סימן א')“ ועי"כ נבואתו לא היה רק בחלי דיבור ובהמשך הדיבור המלאך עמד לשטן לו לדבר בע"כ נגד רצונו. — ודבורם בכח הנבואה היה בתערובות השכל עם כח הדמיון וחלי דיבור היה בכח החכמה וחלי דיבור השני בכח הדמיון המכריחו. — ועל נביאים כאלה לא יתכן השם קוסם. — ועי"כ לא היה נקרא בלעם מנביאי ישראל הראשונים בשם נביא, רק בשם קוסם, ככתוב „ואת בלעם הקוסם“ (יהושע י"ג)· — אך בדבורו להאתון „כי התעללת בי“ העידו חכמינו עליו „שהיה מדבר בלשון הקודש“ וכוונתם לאמר אע"פ שהיה גוי וקוסם ומנחש, לא לקח ולא הציג לעיני ההולכים עמו את מעשה האתון לנחש וקסם — כי גבר עליו פה כח השכל וידע בנפשו שאין בזה ממש ודיבר ברגע הזאת בלשון אמת והקודש — ומפרש המדרש את דבריו „גוי לשונו קרוח.“ כי הגוי גם נביא מדבר רק בחלי דיבור — והדמיון והנחש וקסם ימשול בו — בכ"ז דיבר בלעם בחלי דיבור הזה בלשון האמת והקודש, והשכיל דבורו באמרו „כי התעללת בי. —“ הרי לך שגינו או"ה שלשונם קרוח וכו'. —

אבל על משה אמרו (וי"ר) „ושפל רוח יתמוך כבוד זה משה שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטריהו לכך נאמר ויקרא אל משה.“ והשפלתו זיהו הגבהתו. ובכל מקום שאתה מוצא ענוותנותו אתה מוצא את גדלותו, כי בחסרונו מאלהים — ולראות פני השם מחוץ לעולם — והיה עניו בדעתו — ולא שת בשמים פיו — ומעולם לא עלה משה למרום. — כי ידע בנפשו שהוא יתברך מקומו של עולם ומקום כבודו — ותומך הכבוד כי כבודו מלא עולם, העולם ומלואה והוא תומך אותם. — כי רוח ד' שוכן בתוך כל הנבראים. ואין יתרון לאדם רק בהדיבור. והוא הפתחון פה שניתן לבני אדם המדבר מפה אל פה. — והוא הדיבור הפנימי המדברת מרוח השכינה השוכן בתוכו, לפה הדיבור החצוני, והשכינה מדברת מתוך גרונו. — „ומעטרו בכבוד והדר.“ כי „כל העושה מריבה עם רבו או מתרעם על רבו כאלו מתרעם על השכינה „(סנהדרין ג')." לכך נאמר ויקרא אל משה.“ כי הדיבור הפנימי לא נשמע בלתי ההכנה והקריאה לשמוע בקול דברו. וגם משה רבינו הכין עצמו. ובקש" הודיעני נא את דרכך. —“ ונשמתו שהיתה חלק אלוקי ממעל הודיע דרכיו לו — בשפה ברורה כסופר נאמן — ולא אמר דבר שאין לו מקור בהחכמה והגיון האמיתי על דרך הישר, כי ישרים דרכי ד'. — וגם כל ישראל בקבלת הדיברות היו להם שלשה ימי ההכנה, ואעפ"כ לא היה הדיבור מדבר רק לפי כוחו של כל אחד ואחד. — כי לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר — ועי"כ גם עליהם נאמר „פנים בפנים דיבר ד' עמכם בהר מתוך האש (דברים ה'), כי הם היו צריכים ג"כ לכח הדמיון. ובדמיון נראה פני ד' למו. —

ובמדרש סיימו „אבל לעתיד לבוא ונגלה כבוד ד' וראו כל בשר יחדיו כי פי ד' דיבר,“ והוא כשימלא הארץ דיעה ויתגלה כבוד ד', רב כוחו ורוחו בהטבע. והטבע נקראת כבוד ד' כי הוא כבודו בלי אומר ודברים, אז יראה כל בשר כי פי ד' דיבר גם בהדיבור הבשרי וגשמי הטבע והמלא דיעה מנשמת הדיבור הפנימי שהוא חלק אלוקי ממעל. — וביום ההוא יפתח ד' גם את פי האתון — לביים נביאי השקר. והשונים באוולתם בהליכות עולם ומעשה מרכבה שלא כהלכה הליכות העולם והטבע. — כי כל ילידי בראשית יורו דיעה להבין שמועה — באין אומר ודברים מבעלי הרכבים **וראַמאנטיקער** המרכיבים חיגר ע"ג סומא במרכבה העולה ממצרים — פוסחים על שתי הסעיפים **אָרטאָדאָקסיע.** וחכמת יוונים. — לראות פני ד' בעזרה לבושים

סימן א') ב"ר פרשה נ „ויבואו שני המלאכים סדומה בערב וכו' הכא את אומר מלאכים ולהלן אומר אנשים, אלא להלן שהיתה שכינה על גביהן קראם אנשים וכיון שנסתלקה שכינה מעל גביהן לבשו מלאכות“ הרי לך כי מדרגת איש גדול ממלאך. וכל זמן שרוח ד' דן בתוכו יקרא איש, כי הוא האדון על הדבר והדיבור. אבל אם נסתלקה השכינה. ורוח ד' סר מעליו. כי כבר גמרה משפטה, אז נקרא מלאך כי רק שליחא דרחמנא עבד. ומלאך ישב לו בגרונו המכריחו לומר בלשון רבו ומשלחו, ומשה רבינו נקרא איש אלהים, כי רוח ד' דן בו בחקור דין עד כלות ימיו מאה ועשרים שנה. — (עיין ב"ר פ' כ"ו). . .

ומשפה שלושים. — וביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה י"ד). וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ (שם י"ג). כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה — וכו' "(צפניה ג'). — כל זאת ראיתי להציע לפניך בפעם הזאת למען להיות ביהודה עוד לקרא בקריאת השם שופר על נביאי האמת. — ומעתה אשים מחסום לפי עד שתודיעני את משפטך בפרוטרוט על כל מאמר ומאמר. דברי הנאמן באהבתך ועומד לפקודתך ומוכן לשרתך שלמה פרענקיל.

קול תרועה. מאת שלמה פרענקיל נגד התקיעה גדולה מיבנה להרב דושאק: החכם ה"ר מרדכי יאסט בספרו הנעלה „געשיכטע דעם יודענטהומס אונד זיינער סעקטען", בח"ב זייטע 7, סופר בתוך המעלות שהעלה ריב"ז ע"י בית הוועד שהם ביבנה. את העיר יבנה מכל ערי א"י והשווה אותה בכל ענייניה למעלות ירושלים בעודה בבניינה, גם במעלה הזאת נתעלה. אם חל יו"ט של ר"ה בשבת. גם כל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין בה.. והרב דושאק נתן דופי ותימה בדברים האלה. כי המה סותרים לדברי המשנה רפ"ד ר"ה האומרת בפירוש: „ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין בה וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד."

והנה אם כי בל אפונה שאם יבוא או יהיה רואה ושומע לשאלה הזאת יהיה משיב החכם הענין רמ"י, כסופר נאמן מחכמי קדם והליכות עולם לו להשואל כהלכה — . בכ"ז אמרתי לנסות גם את כוחי לתשובת השואל, ואולי ימצא הקורא במו איזה דבר חדש והי' זה שכרי, והנני לאמור בזה להרב השואל. למה שאלת עלמך להסיפא מהמשנה, הלוא לך לדעת כי החכם (יאסט) עיניו בראשו והסופר האחרון הלך בזה בשיטת הראשונים מתקנת ריב"ז, והם הת"ק (והוא כפירוש הרמ"בם בפרושו למשניות שלדברי הת"ק בעינן ב"ד קבוע —) ושיטת לאנשי משה, והוא ר' אליעזר שאלושי אביו היו בעזרו עם הב"ק שהלכה כמותו בכל מקום (ב"מ נ"ט ב'). ורבו ריב"ז העיד עליו שהוא בור סיד שאינו מאבד טפה (אבות פ"ב). וגם הוא לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו (סוכה כ"ז ב'). ואם כי אלל בעלי הלכות שמותי הוא ואין הלכה כמותו. אלל הסופרים הנאמנים הוא נאמן בעדותו — . והוא נתן את עדותו (ר"ה שם) „לא התקין ריב"ז אלא ביבנה בלבד". והנ"ל כי ר"א והת"ק לא פליגי אלא משמעות דורשין איכא בינייהו, ור"א אמר דבר שלא שמע מפי רבו, סיפור המעשה לאמיתתה כפי ששמע מריב"ז בתקנתו זאת ביבנה. והת"ק דרש לטעם התקנה טעמו מאי, שהשווה את יבנה לירושלים בבניינה. כי גם ריב"ז הלך אחרי טעם הדבר והתהלוכות העת והמקום: וכמו כאשר היו יושבין הסנהדרין בלשכת הגזית ובחנות וירושלים, היו תוקעין שמה. כי שמה היו בקיאין בסוד העיבור וקביעא דירחא. וגם עדות החודש נתקבל בבית הוועד (ר"ה פ"ד מ"ב) — . וטעם הזה מלאנו נאמר מהתנא הדורש לטעמי דקראי. והוא רשב"י המובא בירושלמי ר"ה פ"ד ה"א (לפי נוסחת הילקוט ויקרא כ"ג) „תניא רשב"י ידחה במקדש שהם יודעים זמנו של חודש ואל ידחה במדינה שאין יודעין זמנו של חודש". — ככה כאשר עלה הסנהדרין ובית הוועד ליבנה תיקן ריב"ז לתקוע שמה, ומזה ממילא אנו למדין, בכל מקום שנקבע ישיבת הב"ד הגדול ובית הוועד תוקעין בה בר"ה שחל להיות בשבת. וכדברי הפסיקתא רבתי דר"כ פתקא תקעו בשופר. „ולמה היה ב"ד מעברין החודש בעין טב. שהוא בית וועד של ב"ד לפיכך ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בכ"מ כי אם בעין טב במקום שהיה ב"ד יושבין". וע"כ סתם הת"ק את דבריו וסיפר „משחרב בה"מק התקין ריב"ז שיהיו תוקעין בכ"מ שיש בו ב"ד קבוע" והמה יושבין ומעברין את השנים והחדשים . . והנה אחרי שבאנו לטעם דברי ר"א הגדול והת"ק, וגם לטעם התקנה, מוכרחים אנו להודות לדברי החכם יאסט, שלדבריהם השווה ריב"ז את יבנה לירושלים בכל הדברים גם לכל עיר שהוא רואה ליבנה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא. כי לר"א שמענו בפירוש שאומר „שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת (שבת קל"א ב') ובגמרא אמרו שם" מנא ליה לר"א הא אמר קרא יום תרועה יהיה לכם ביום אפילו בשבת וכו' ובר"ה (משנה ז') איתא „אין מעכבין את התנוקות מלתקוע, אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו" ואמרו בגמרא „א"ר אליעזר אפילו בשבת". הרי לך לדברי ר"א שבכ"מ שידעו בברור ע"י הקביעא דירחא את היום אחד לחודש השביעי

והוא יום ר"ה. אז אפילו המכשירין דוחין שבת, ק"ו בן בנו של ק"ו שבעיר הסמוכה וקרובה הרואה ושומעת בקביעא דירחא ע"י השופר מבית הועד, שתוקעין גם בה, כי גם תפילת הגזירה שלא יתקעו במדינה הטעם הוא כדברי רשב"י, על שאינן יודעין ובקיאין בקביעא דירחא. וספיקא דיומא הוא ספק תורה בשב ואל תעשה, ועי"כ אינו דוחה גם איסור דרבנן, אבל מקום הסמוך, הסמוכין אל ב"ד הגדול והסמוך לא יצאו מהחיוב וודאי של תורה „ביום אפילו בשבת". ובכל מקום שהתירו לך חכמים לתקוע בשבת לא לעקור את דבריה באו רק משלך נתנו לך — ולא פקעו אותך מהיוצה. —

ועוד זאת נ"ל שהפלוגתא מהת"ק ור"א והאמרו לו, מיוסד על קבלת המעשה שסיפרו בגמרא שם „ת"ר פעם אחת חל ר"ה להיות בשבת והיו כל הערים מתכנסין אמר להם ריב"ז לבני בתירא נתקע, א"ל נדון, א"ל נתקע ואח"כ נדון לאחר שתקעו א"ל נדון אמר להם כבר נשמעת קרן ביבנה ואין משיבין לאחר מעשה" ועיין בפירש"י. והנה אם כי מדרכי לאחז בקושיות ודיקדוקים רק לבאר עד מקום שידי מגעת, בכ"ז הנני רואה כי לא אוכל להמלט פה מאיזה קושיות למען לסתור פרש"י, בראשון אם כפירש"י שהמעשה הזאת אירע ביבנה, איך נתכנסו הערים לשמוע תקיעה משלוחי ב"ד בטרם שנתקנה לתקוע ביבנה?, ואיזה עוף השמים הוליך את הקול למו שריב"ז יגלה להבני בתירא?. ושנית מי הביא את הבני בתירא ליבנה?, ואחרי שמששנו, לא מצאנו בשום מקום, נרשם השם בני בתירא בהב"ד של יבנה, שלישית. לאחר כ"מ הלך ריב"ז ברמאות, עם הישרים והתמימים הללו?. ומאי היה אחשית ליה. אם היה דן עמהם ומתחילה, ולמה לא עשה להם, כאשר עשה להם הילל רבו בזמן שבית המקדש היה קיים, והבני בתירא היו נשיאים בימיו, ודן עמהם, עד שהוריד אותם מנשיאותם (פסחים ס"ו). גם באמרו „כבר נשמעת קרן ביבנה וכו' למאי פרטו הכא השם יבנה, הלוא לפי פירש"י רגליהם עומדות ביבנה. ודיי והותר לאמור, כבר נשמעת קרן ואין משיבין לאחר מעשה, ע"כ נ"ל ברור המעשה הזאת היה אחר שחרבו החניות (ב"מ פ"ח) וגם לאחר שנעתקו הסנהדרין ובית הוועד גם מירושלים ליבנה (עיין ר"ה ל"א סע"א) וזאת היתה לאחרי שחיללו וטימאו הבריוני את המקדש וירושלים בדם נקי, ואז ברחו אוהבי השלום תלמידי הילל ובית הוועד ליבנה, מפני חמת המקנאים והבריוני —, וראייתי חזקה מפורש בגיטין (נ"ו ב'), בבקשת ריב"ז לאספייזנוס, עוד בערך ג' שנים קודם שנחרב ונמסר ירושלים והמקדש ביד טיטוס ביקש הוא, „תן לי יבנה וחכמיה" הרי לך שעוד בזמן ההוא היו חכמי ישראל ביבנה, ומשם יצא הורה לישראל בקביעות המועדים והחדשים, ואף בעת שירושלים היתה עוד בבנינה, ואף שריב"ז נתקבל כבר בימים ההם מכל הכיתות לראש ב"ד והוא היה עוד בירושלים, גם זאת היתה מתקנתו בעת ההיא. — „שאפילו ראש ב"ד בכל מקום שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד (ר"ה ל"א ב') —. אך זאת עלינו לדעת ולבער, שהמקנאים והבריוני בירושלים בגזותם לרכי הלבב הללו מיבנה, לא קיבלו את דבריהם ברצון הטוב, ואם כי מפני המלחמה, לא נשאר להם מועד לעסוק בסוד העיבור וחכמת ישראל, בכ"ז לא רצו לקבל הוראה מפליטי אחרים, ובכל פעם ופעם עשו להם ב"ד חדש מהפליטי חרב, לדון ולקבוע חדשים ומועדים בירושלים. וב"ד אחר לא היו יכולין לבטל דבריהם כי עמדו להם בנפשותם. — וגם ריב"ז אף שראשו ולבבו בחר רוח הב"ד מיבנה היה גביר, לא היה יכול לעשות פומבי לדבר, מיראתו עבור הבני בריוני, ובגלוי היה מוכרח לנענע את ראשו למו. —

ואחרי כל האמור נאמר, שהמעשה מהת"ר, היתה בירושלים בזמן ההוא. — „והיו כל הערים מתכנסין" לירושלים, כמו שהיה רגילין מימים ימימה כשחל ר"ה להיות בשבת. — אך בעת שאבא סיקרא בן אחותו של ריב"ז נעשה לריש בריוני בירושלים. וידו היתה בסתר עם ריב"ז (כמבואר בגיטין נ"ו א') אז הרהיב ריב"ז עוז בנפשו, ורצה לגלות את לבבו, ולהוסיף כח יבנה על ירושלים, לילך אחריה בקביעות המועדים הירחים. ועי"כ עשה עמהם מלחמה בערמה, והוליך את הבני בריוני שולל (סימן א')

סימן א') ולפי ביאורי החוב עלינו לעשות הגהה קטנה, ותחת בני בתירא נ"ל „בני בריוני". וכפי הנראה כתבו ורשמו חכמינו הראשונים מעשיות כאלו במגילת סתרים, ובר"ת, והיו כתובות אצלם שתי מילות הללו בר"ת ב"ב, ובשגגת המעתיק נתפרש הר"ת על בני בתירא. —

שלא קודם התקיעה לעשות בית הוועד בירושלים מאנשיהם, ואמר הוא להם „נתקע ואח"כ נדון" — ואחר התקיעה גילה להם הסוד, שכבר נשמעת קרן ביבנה, וגם קרן ישראל לא נגדע משם, — ואין משיבין לאחר מעשה ב"ד הגדול —

והנה הת"ק לא שמיע ולא סבירא ליה הדיבור מריב"ז, דתלוי חיוב התקיעה בירושלים ע"י יבנה, ואמר כי בזה תיקן לאחר שנחרב המקדש ע"י הבריוני, ונעתקו הסנהדרין משם (סימן ב') שיהיו תוקעין בכ"מ שיש בו ב"ד והתקיעה הראשונה יצא משם, וכל מקום ועיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא ותתוודע לה הקביעא דירחא ע"י שב"ד קבוע תוקעין ג"כ, ולדברי הת"ק התקנה מרואה ושומעת וקרובה וכו' הוא ג"כ תקנת ריב"ז לאחר שנחרב המקדש ע"י הבריוני, ונעתקו הסנהדרין משם, כי כל זמן שהיו תוקעין במקדש לא היו תוקעין אף בירושלים, וכדברי רש"י והתו"ס יעו"ש. וכן מוכח מדברי הירושלמי, וכמו שאבאר להלן — ור"א שלא אמר דבר ולא הפר דבר מדברי רבו, אמר „לא תיקן ריב"ז אלא ביבנה בלבד" כי כל תקנתו לא היתה אלא ביבנה, ע"י שהושיב שמה את הסנהדרין ובית הוועד, ועל הסמך מיבנה ליווה לתקוע בירושלים (וגם לכל העיר הרואה ושומעת וכו'), כמו שנשמע מדבריו, באמרו „כבר נשמעת קרן ביבנה" — ולדברי ר"א גם בעוד שהיתה ירושלים בבנייגה, ובמועד הירידה והנפילה, היתה יבנה יתירה על ירושלים, כי שמה לא היו תוקעין אלא כל עיר שרואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא, כי כל שיש בה שלשת דברים הללו הרי היא כעבורה של עיר, ובבני העיר ממש, ונכללת בהתקנה חדא, שנסתעפה מתקנת יבנה, אבל כל שאין בה שלשה דברים הללו לא היו תוקעין בה, אבל ע"י תקנתו ביבנה, היו תוקעין גם במקום ועיר הרחוקה, בכל מקום ועיר שדבר הסנהדרין בקביעא דירחא הגיע ביום האחד לחודש השביעי, וכמו שנשמע מהמעשה דת"ר, שליווה ריב"ז לתקוע בירושלים אף באין ב"ד, ואף שהיא רחוקה מיבנה, על הסמך מיבנה, שכבר נשמעת הקרן שמה, כי ששלוחי ב"ד מיבנה יצאו משם גם בשבת, להודיע הקביעא דירחא, גם להעיר הרחוקה מהראיה והשמיעה, ור"א לטעפויי על הת"ק אתא; כמאמרם (ב"ב ל"ג) „כל תנא בתרא לטפויי מילתא קא אתי. — ור"א אזיל לטעמו האומר שגם מכשירי שופר דוחה שבת. עכ"פ שהתירו להשלוחי ב"ד לצאת בשבת, להודיע גם להערים רחוקות מהקביעא דירחא מתשרי ור"ה, וכיון שנתוודע להם הקביעא דירחא, ממילא לא פקע חיובם „מיום תרועה אפילו בשבת." —

ומעתה נבוא לדברי „האמרו לו וכו'" ונאמר שהם פליגי על ר"א והת"ק בשתיים, כי המה אמרו שתקנת ריב"ז נתפשטה גם בב"ד דאקראי (וכדברי הרמ"בם בפרושו למשניות יעו"ש). — ועוד זאת אמרו שבעת ההוא — לא היה כח יבנה יפה מב"ד דאקראי, וגם במה לא היו תוקעין אלא בפני ב"ד, — וזיהו הפירוש „ועוד זאת היתה וכו'" כלומר לא זו, שבעוד היתה ירושלים בבנייגה לא היה כח ב"ד יבנה יפה מב"ד ירושלים, אלא אדרבה „ועוד זאת היתה ירושלים בעת ההוא יתירה על יבנה וכו'. — ויוכל להיות שהמה דרשו ופרשו דברי ריב"ז באמרו „כבר נשמעת קרן ביבנה וכו'" לאמור בזה להב"ב, שאין אנו צריכין לזה בית הוועד כי כבר נשמעת קרן ביבנה. אף שהמה הם רק ב"ד דאקראי. — כי לא יתכן לאמור שריב"ז העיל קולים בעיני הב"ב, לחבב בפניהם את יבנה ואנשיה, אשר עשו שלום עם אספייאנוס, ומכרו עצמם ועמם לעבדים להרומיים, העיני האנשים ההם יוקר? והמה יתנו דומיה לרומס הקנאה והמורדת? אלא שגילה בזה את דעתו שאין אנו צריכין לזה לא סנהדרין ואף לא ב"ד הסמוך (סימן ג').

סימן ב') ואמר „משחרב בהמ"ק" אף כי באמת עודה היתה בבנייגה, נקראת חורבה, על כי נעתקו הסנהדרין משם והבריוני טימאו וחיללו את ההיכל בשפיכת דם נקי, ועיין במהר"ם איידלין שכתוב כעין זה יעו"ש. —

סימן ג') ולפי דרכינו נאמר שעל דעת „אמרו לו וכו'" סמך הרי"ף במה שהיו תוקעין בבית דינו בר"ה שחל להיות בשבת — עיין בהמאור והמלחמות. — והאלפסי היה מפרש כל סוגיות הגמרא בר"ה על המשנה הזאת, הוא רק לשיטת האמרו לו שהתירו לתקוע אף בב"ד דאקראי, וע"כ הצריכו לחפש הטעם היתר התקיעה גם על ספק דיומא. וסיימו „כי מדאורייתא מישרא שרי" אף בשארי שבתות כשאין חיוב בתקיעה „שהיא חכמה ואינה מלאכה" רק רבנן הוא דגזרו ביה משום גזירה

העולה מכ"ז שכל הפלוגתות מהמ"ק ור"ח והאמרו לו, הוא רק על תחילת תקנת ריב"ז, בעוד שהיתה ירושלים בבנינה. — אבל לאחר שנחרב באמת ירושלים והמקדש ע"י הרומים. והמקנאים נאבדו, ולא היה שום מערער על הב"ד הגדול מיבנה, כ"ע מודים שנתעלה יבנה בכל דבריה וממשיה לירושלים גם בכל עיר שהוא רואה ושומעת וכו׳. ודברי החכם הר"ר יאסע שרירין וקיימין גם לפי הלכות השונים בהמשנה ברוח שוני הלכות הראשונים, שהיו עוד מסיורי הסופרים, ורוח הקודש מלא משכן במו — וידעתי כי יש עוד לפלפל בדברים האלה הרבה למען להשוות סוגיות הגמרא בבלי וירושלמי דר"ה, וגם דברי רש"י והתו"ס שלא יסתירו לדברינו. — ועיין שהר"יף פ"ק דמגילה, והמאור והמלחמות בסוכה פרק לולב וערבה, והר"ן שם ובר"ה, ובתו"ס סוכה מ"ג ד"ה „איניהו דידעו בקביעא דירחא וכו׳ ומדברי כולם נראה שנעלם מהם דברי רשב"י בהירושלמי לפי נוסחת הילקוט ודברי הפסיקתא דר"כ — עיין בכל המקומות הללו, ותמלא דרך רחבה להפילפול לעייל בו ארוכות וקצרות, אך אנוכי לא לפלפולא באתי עתה, רק ליישב דברי המשנה הנוסדת על דברי הסופרים, מתקנת ריב"ז, והרשות בידינו לבאר דברי המשנה אף אם המה מתנגדים לדברי הראשונים — וכמו שהאריכו בזה כמה וכמה מחברים.

אלה הדברים אשר ראיתי להציע לפניך הקורא, למען תלדק בשפטך את הסופר יאסע, מול קמים לנגדו ותקוותי חזקה, בחכמת הרב דובאק, שלא יעמוד על

דרבה וכו׳, ובב"ד אף בב"ד דאקראי לא גזרו, כי ב"ד זריזין הן — ור"ה הוסיף לפרש דברי האמרו לו שהוא רק „ועם ב"ד בפני ב"ד." והביא שם ע"ז גם המאמר דבר גמלא וכו׳, שאין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין — והקבלה והשכל נותנת שכל המאמרות הללו לא נאמרו רק בב"ד דאקראי, אבל בב"ד קביע לא פקע החיוב והעשה מתקיעת שופר גם מיחידים, בכל מקום שבדבריהם ודתם הגיע בקביע דירחא, ומשום גזירה דרבה חלילה לבעל דברי התורה ודברי הסופרים . . . ואם תשאלני הלוא איתא במשנה „אבל לא במדינה" ופירש"י „לא בירושלים ולא בגבולין" הרי לך שבזמן שהיו תוקעין במקדש, אף שגם בירושלים היו יודעין באותו יום מהקביעא דירחא, בכ"ז לא היה רשאין לתקוע בשבת? הנני להשיב לך שכבר נתקשה בזה הירושלמי (ר"ה פ"ד ה"א) לפי הנוסחא שלפנינו. — וזה לשונו „מעתה אפילו במקום שהן יודעין שהוא באחד לחודש ידחה? תני רשב"י והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין" — מזה אנו שומעין שכל זמן שלא טימאו הבריוני את המקדש, אז נהגו הב"ד של כהנים פילפול בעצמם, ותקנו שתהיה התרועה במקום שהקרבנות קריבין, באמכתם על הדרשה והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין, כי שניהם באו לכפר ולרצות, כי גם השופר בא (לדברי הרמ"בם) לרצות בשופר ביום הקדוש בו ידין עמים, וע"כ דרשו כאידך דתני רשב"י „והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין. אבל „משחרב בה"מק" והוא לפי דברינו, לא חרב ממש, רק משקילקלו המקנאים והבריוני בשנאת חינם. ובשפיכת דם נקי, וטימאו גם את ההיכל בדם נקיים, הרי הוא כאילו נחרב בהמ"ק בימיהם, ועוד זאת, כי גם המקנאים הללו נתחלקו ונתפרדו לכיתות שונות, והכת שלכדו את המקדש וההיכל לא היו מניחים להכת אחרת לכנוס שמה להקריב ולתקוע, אז קראו חכמי האמת עם הנביא (ישעיה א׳) „למה לי רוב זבחיכם וכו׳ חודש ושבת קרוא מקרא לא אוכל און ועצרה חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי וכו׳." — והסנהדרין ובית הוועד שמו את מושבם בעיר ירושלים, ובעת ההוא תיקן ריב"ז והעמיד הדברים על דברי תורה — (והניח את הדרשה מן והקרבתם וכו׳, לאמר שבכל מקום שהם יודעין שהוא באחד לחודש ידחה להשבת ויהיו תוקעין בו, ועל כי בזמן ההוא היה הב"ד קבוע בירושלים ושמה היו יושבין הבית ועד של ב"ד והיו מעברים וקובעים החדשים, ובעוד היום גדול ביום ההוא תליון הלא תורה ודבר ד׳ מירושלים, לערים הרואות ושומעות ויכולה לבוא, וע"כ בתקנת רי"בז בירושלים על דברי תורה והוא בהעמדת הדברים בפשוטו על ד׳ ה, אז ממילא נכלל בהתקנה הזאת גם כל עיר הרואה ושומעה וכו׳ ובהתקנה הזאת תיקן לכל המקומות הללו דידעי בבירור מהקביעא דירחא — אבל תקנתו ביבנה, בעת ההוא שירושלים היה עוד בבניינה, ולפי דברי „האמרו לו וכו׳," לא היה ביבנה בזמן ההוא רק ב"ד דאקראי, ולא היה הכח בידם לקבוע החדשים. ומיושב בתקיעת שופר, „בחודש השביעי באחד לחודש (ויקרא

„דעתו, להיות תוקע עצמו בדבר הלכה בקול גדול, בקול השופר מיבנה, אשר „לא שמע איניש קל אוניה מקל תקיעה דיהידאי" (ר"ה ל' א'). ההולך וחזק עד מאוד בהא"לג"ל דיי"ע להחכם ד"ר פהיליפפזאן. — ואדרבא אם ימלא את דברי לנכונים, אז בקול דממה דקה, יתוודה לאמור, ברם דברים שאמרתי ותקעתי לפניכם בהאלג"ל דיי"ע נוממער 9 לשנת 859. טעות המה בידי, והמלאך הממונה על התקיעה גדולה, בלפלוף פה. — ילא לשטן נגדי, בהביאו להשופר מיבנה. לקערב ולערבב התקיעות הסיודעים ולא יודעים בקביעא דירחא, ושם אותו בפי להיות תוקע בו יחידי. את העאי ומשוגתי, בבטוי שפתים ביודעים ובלא יודעים. שלמה פרענקיל.

Beitrag zur biblischen Geographie von M. Boß.

מגורי העמים בימי עולם.

כאשר גוע אבי המוזים יקר רוח ונאמן במעון תמים דעים על פסגת נבו, עוד לא נעזבה נאן מרעיתו, אשר הוביל כל ימי חייו כרועה ישר על נאות חמד ועל פלגי עדנים, עוד לא התהלך עם בחירו באפילה ואימה חשכה, עוד התהדרו פני לאום קדוש כהוד שביבי הברקה, עוד התעלס בית יעקב בנעים עריפי אור יקרות, עוד זוהר עליון נגה על ישרון קבלתו אשר נשא על כנפי הקדו מקבלות ארץ לענן אל ארץ נחמדה וכלילת יופי, כאשר ישוב המאור הגדול בהדר ולבי תפארת על מרכבות אש לוהט בירכתים ימה, עוד מידו קרנים לשוכני הלד ונגה נגדו, כי נתן מזיו קדש ומהמדת כבוד איש הענין מאד עלי משרתו, אשר גם הוא עשה נפלאות במלחמות אל. כי עצור עצר את השמש ואת הירח בשבילי מרומי שחק, כאשר יעצור גבר תמים את עול ימים רפה ידים המופז בשוקים והמכרכר ברחובות קריה ואולם כאשר מת בן נון היה קהל ה' עם בוזז ושסוי, בתיו הטובים והיקרים נתנו ללשון אש, כרמי חמד אשר נטע ביגיע כפים נרמסו מרגלי משנאיו, עמקיו בר עטפו שמו לחרבה, ואדמת עדן אשר גיל חגרה ותתעלף במעטה תהלה, היתה למהפכת חרשי משחית ותהי כאשה קשת רוח מתאבלת עלי אלוף נעוריה; היכלי ענג היו מעונות לבנות יענה, ופרחי חמד ונטעי שעשועים נכרתו כראש ולענה. אך לא לנצח יזנח ה' עמו, כאב נאמן אשר לא יכה את בניו הסוררים מכת בלתי סרה, ולא ייסרמו בשבט אפו בלי חשך, עוד הקים למו הקרי לב אנשי אמת אשר היו למו לעזר ולתושיה והושיעום מידי אויב המליק, ותודיעום נתיב אמת ומעגלי צדק

כ"ג), אף בשאר ימות השבוע, הוא רק מדבריהם — משום ספיקא דיומא, דיי להתקנה וליבנה לתקן ולהוליא עצמה בהתרת התקיעה בפני ב"ד וזמן ב"ד. כי ב"ד זריזין הן, אבל לא להוסיף בתקנה אחר תקנה גם להערים הסמוכות. ולדברים האלה כ"ל לכוון את דברי הירושלמי (שם הלכה ב') „ואמר אף ביבנה כן. ירושלים דבר תורה, והעיירות הסמוכות לה ד"ת וריב"ז מתקין על דברי תורה, ויבנה מדבריהן והעיירות הסמוכות לה מדבריהן, וריב"ז מתקין על דבריהן, ויש תקנה אחר התקנה" — יעו"ש ותראה כי דברי נכלל בדבריהם — . . . ובזה יתיישב קושית הרב בעל ק"ע, על הראב"ד ורש"י ותו"ס, דאמרו אבל לא במדינה קאי אף על ירושלים, וקשה הא אמרינן הכא דירושלים דבר תורה והיינו מדכתיב והקרבתם, וזיהו בזמן שבה"מ קיים וכשיטת הרמב"ם, גם מדקאמר ירושלים דבר תורה משמע דהא דתני במקדש תוקעין קאי אף על ירושלים עכ"ל, ולפי באורינו בדברי הירשלמי אדרבה יסתייע המה מהירושלמי, כי לפי דברי הירושלמי, כל זמן המנוחה והנחלה, וכל העם עלו לבית ד' בשמחה. אז היה כל הערים מתכנסין וירושלים בתוכה, באמרם לכו ונלכה בית ד' לרנות בקול שופר בהמקדש ובמקום הקרבנות דייקא. — אך כאשר נחרב ושבת העובר אורח להמקדש מפני שגלא אינם, אז העמיד ריב"ז את הדברים על דברי תורה, לתקוע בירושלים, וגם בהעיירות הסמוכות שהן כעיר שחוברה לה יחדיו. — דברי הכותב והחותם באור ליום ז' לחודש הראשון לחדשי השנה, שאין תוקעין בו לרנות. בבית הוועד בו ידין עמים. רק קול תרועת מלחמה אנוכי שומע. — והעושה שלום בין מלאכי מעלה, יעשה שלום בין מלכי מטה, ובשלומם יהיה לנו שלום.

וארחות ישר, והשופטים עשו חיל, ותאצל עלימו רוח חכמה ויראת ה', ונאספו אל אבותיהם בברכות טוב ובשלות השקט. ונפלאת היא בעיני כי עבדון בן הלל הפרעתוני והוא השלשה עשר לשופטים, והוא שפט את עמו שמונה שנים. משנת תת"ג לאלף השלישי, נקבר בעיר מולדתו בפרעתון בארץ אפרים, ונאמר אחריו: בהר העמלקי (שופטים י"ב ט"ו) ולא ידעתי מה יהיה משפט הר העמלקי בארץ אפרים? מאיזה מעשה ומקרה נקרא ככה? הלא מושב עמלק היה נגבה הימנה לארץ כנען קרוב לקדש. כ"ש במלחמת ארבעה מלכים את החמשה בפ' לך ונודע מדברי המרגלים אשר אמרו: עמלק יושב בארץ הנגב, וחלק אפרים היה כמעט בתיכון הארץ הקדושה בנימין ודן מנגב, ואצלי שבט המנשי. מלפנים לכן אמרתי אין זאת כי אם אחת ממשפחות העמלקי ישבה בדד בשנים קדמוניות בהר אחד אשר נתן אחר כן לשבט אפרים. וכן נמצא בשאר גוים, הפלשתים אשר ישבו בימי קדם על אי כפתור — ציפערן — והיא בים התיכון צפונית מערבית לארץ כנען, לקחו משם עמדתם דרומית מערבית בארץ הזאת והארמים אשר ישבו לפנים על נהר קיר והיו תוצאותיו אל הים הכספי, הלכו משם לשבת בארצות הנגב הנקראות בשמם אחרי כן, וכן הוא מעזאפאטאמיען, והוא הנקרא ארם נהרים, כי הוא בין שני הנהרות חדקל ופרת או זיריען, והוא קרוב לא"י ונקרא בשם: גשור, דמשק, מעכה, צובה, רחוב *), ולא כאשר כתב המבאר (עמוס ט ז') כי ארם המזכר שם הוא הנקרא: ארמעניען, הלא אין להעיד משווי השמות בשתי לשונות. וכן הכשדים אשר ישבו לפנים על ים השחור נסעו אח"כ דרומה לארץ בבל אשר הגיעה עד לשון ים פרס, כ"ש החכם בעל מחקרי ארץ בשם ספרי היונים הנכבדים, וע"ז יאמר ישעי' במליצתו הנשגבה: הן ארץ כשדים זה העם לא הי' וגו'. וכן נמצא את האמורי יושב בכמה מקומות, בעת מלחמת אמרפל שכן מערבה לים המלח כ"ש בפ' לך: וגם את האמורי היושב בחצצון תמר, והיא עין גדי בעדות הכתוב (ד"הי ב' כ' ב'). וגם הי' לו חלק בחברון כ"ש אלוני ממרא אשר בחברון, ונא' באלוני ממרא האמורי, ולכן אמר ה' כי לא שלם עון האמורי עד הנה, והזכירהו לבדו כי מלבד היותו חסון כאלונים הי' הנודע לאברם יותר משאר העמים יען אשר ישב בקרבו, ובימי משה ישב בארץ הגלעד מעבר לירדן מזרחה ואחרי אשר נדע נאמנה, כי העמלקי ישבו מקדם גם בארץ אפרים וילך לו אל ארצו אחרי לכידת הארץ, נוכל לפרש ככה דברי הנביאה בשירתה הנחמדה: מני אפרים שרשם בעמלק (שופטים ה' י"ד) הפי' הזה נמשך למעלה אל ירד לי — שוכני — בגבורים, ר"ל ע"י הגבורים הבאים מני אפרים היושב עתה במקום אשר ישב עמלק מקדם, וכן דרך הכתוב להודיע העם אשר ישב לפנים בארץ. והנה שמתי אחרי כתבי פי' הפ' הזה בראותי כי בו כונתי לדעת החכם מו"ה י"ש"ר בפי' ההפטורה הנדפס מחדש.

מכתמים.

אל מדקדק אליל.

בְּבוֹאֲךָ אֶל הָרוֹפֵא חֲכַם חֲרָשִׁים,
לְהוֹצִיא אֶת שִׁנֶּיךָ חֳלִי יְדוּעִים,
בְּמֶלְקָחַיִם לָקַח כְּלָמוֹ נִשְׁבָּרִים וּגְרוּעִים,
לְמַעַן יִהְיֶה בְּפִיךָ אוֹצַר הַשָּׁרָשִׁים.

טובת המורה.

אוּזָל הַמְלַמֵּד, רַהַב הוּא שָׁבֶת,
מָנַע לְתַלְמִידָיו הָרַבִּים מָקוֹם לָשֶׁבֶת.
לָכֵן כְּאַחַד הַגְּדוֹלִים גָּמוּל יִגְמְלוּהוּ,
כִּי „הֶעֱמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה" יְהַלְלוּהוּ;

---

*) החכם ר"מ לאנדוי הזכיר בערוך בהערותיו האשכנזיות הכנוים הנספחים לארם וכתב כי ארם בית רחוב הוא בארץ אשור מעבר לנהר חדקל. ולא ידעתי מה היה לו, הלא רחוב היא גבול א"י בעדות תורתנו הקדושה (במדבר י"ג כ"א) ואשור רחוק מאד ממנה. גם שם כתב: „ארם מאכה, צ"ל מעכה, היא ממלכה קטנה דרומית מערבית לדמשק, וראש ארם הזאת היא מעכה, בפלך

איש מלחמה.

זאת בְּתוֹרַת אֵל הֵיטֵב מְפֹרָשָׁה:
כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה,
שָׁנָה אַחַת לֹא יֵצֵא בַּצָּבָא;
בְּקַחַת יָגְלִי אִשְׁתּוֹ לֹא חֲכָמָה,
לְשׁוֹנָהּ חֶרֶב חַדָּה, פִּיהָ לֶהָבָה,
לָמַד בְּבֵיתוֹ כָּל תְּלָאוֹת הַמִּלְחָמָה.

לך אל נמלה.

רְאוּ עַתָּה הַיּוֹם רַבּוּ הַחֲכָמִים,
אֲשֶׁר בָּחֲרוּ אֶת דַּרְכֵי הַנְּמָלָה;
וְנַפְשָׁם רַק בַּעֲבוּר זֹאת עָמֵלָה,
לְמַעַן יֹאכְלוּ לֶחֶם כָּל הַיָּמִים!

שם עולם.

זֹאת הַפַּעַם אָשִׁיב דָּבָר לַאֲנָשִׁים
הַשֹּׁאֲלִים: לָמָּה יִקָּרֵא לֶמֶךְ לְבַעַר,
אֲשֶׁר לֹא יִפְתַּח פִּיהוּ בַּשַּׁעַר?
יַעַן הֵחֵל לָקַחַת שְׁתֵּי נָשִׁים!

הערת השכור בנקוד.

אִם עָשִׂיתִי בְכוֹסִי תְּנוּעָה גְדוֹלָה,
וְיִשְׂמַח לִבִּי בְּבוֹא נְגִינָה עָלֶיהָ,
אָז יָבוֹא נַח נִרְאָה אַחֲרֶיהָ;
כִּי בָרְחוֹב הָעִיר, לִישׁוֹן אֶפֹּלָה.

קול ענות גבורה.

לֹא קָם נָבִיא גִּבּוֹר כְּיוֹאֵל,
חָזָק וְאַמִּיץ בְּקוֹלוֹ כְּמוֹ אֵל;
כִּי מִי כָמֹהוּ עוֹד בַּגִּבּוֹרִים,
נָשָׂא קוֹלוֹ וַיִּקְרָא: הָקִיצוּ שִׁכּוֹרִים?

ר' אליעזר בן הורקנוס השני.

דִּקְלָה הַמּוֹרֶה אֵין דַּרְכּוֹ כֶּסֶל,
כִּי עָשָׂה פִּימָה עֲלֵי כֶסֶל,
וּמִכָּל הַמּוֹרִים הוּא בָּרִיא אוּלָם,
וְאִם יִהְיוּ כֻּלָּם בְּכַף מֹאזְנַיִם,
וְדִקְלָה בְּכַף שְׁנִיָּה רַחֲבַת יָדַיִם,
הֲלֹא הוּא מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם.

מרדכי בָּאָם.

מכתב von Salomon Breslau.

זה ימים שלשה אשר הקרה ד' לפני את ספרו תפארת התשבי, ובעל כל הון אשמח עליו, תפארת הוא מן האדם עושהו, כי כל יקר ראתה בו עיני, למדי שמתי עיני בו, עמו אשתעשע; תפוחי זהב המה עשתנותיו הזכות במשכיות כסף מליצה גבוהה ונעימה, פנינים וענקים לגרגרות הבת העבריה, שתילי הוד על פלגי הדעת והתבונה בגן השפה הקדושה, אשר רבות בשנים עזובה שוממה ועלובה שרתי זאת היתה ותתכס בצעיף ותתעלף בירכתי היכל בנותיה השפות החיות, ומבעד לאשנב נשקפה ותיבב אם הלשונות למלוא בנים מקשיבים למיתרי כנורה הממלאים כל כליות אדם רגש קודש עוז

הזה היתה גם העיר ארבאל, ולכן נקרא שמה אבל בית מעכה." גם פה שגג ברואה, מלבד קושי הדמיון, הלא אבל בית מעכה היתה בימי דוד ונזכרת (בש"ב כ' ע"ו) במלחמה אשר עשה את שבע בן בכרי, וארבאל היתה עיר בארץ הקדושה בימי בית שני ולא נזכרת במקרא, וארבאל אשר תמצא (בהושע י' י"ד) היתה בארץ אשור, ואיככה נותן טעם מעתיד לעבר? וזאת שנית הלא בכל מפות ארץ לבי הנאמנות נזכרות גם שתיהן בארץ הגליל?

והדר נועם שמימי כל רוח ונפש ,ואולם עורך ולא שנים שביעה, עד אשר כמעט יבשו ולחמו שדיה מרוב הימים אשר עמדה מלאה. עתה ברוך אל עליון, קמו בניה ויאשרוה, הסירו צעיף אלמנותה הוציאוה למרחב מן המיצר ועל כל רחבי תבל מושלת הנה בנזר הדרתה ויפעתה מימי קדם, ומה מאוד ישמח לבי עתה וכליותי תעלוזנה, לראות כוכב אדם בשמי קדשה מאיר לבני אדם על הארץ, כוכב מנחם, מנחם לכל דורשיה ומכבדיה; כי בלי חנופה, אשר שנאתי, מחברתו זאת מועדת בקנה אחד עם מחברת — „ליפרים תהלה" — ואולי לא בכך תכרע לפני קמת כוראעה זה, אף לא ששחוש לאלומת המשביר לכל עם אדודה, הגדול בענקים החכם שד"ל. שמחתי זאת וביום הולדת אותה, בעזוז ראשיתה, היא אך היא המרהבת עוז בנפשי לכתוב לרום כבודו, לאיש גדול ורב ממני הרבה הרבה, ולבקש הכרות מאת יקר מחכמה מכבוד כמוהו, ולאשר כבודו הרם הוא רעדאקטעור מהמכתב עתי: כוכבי יצחק אקח חופש לנפשי להשגיר בזה שירים שונים מפרי עטי, האחד ליום מלאת שנה להמלכת אדונינו הק"יסר ואשר שרו אותו בב"הכנ דפה, והשני קראתיו נפש חיה, רחם לב לער"ה העבר — ואם אולי ימצאו חן בעיני כבודו הרם ויוקירם לתת מקום להם במכתב עתי הנזכר — מוקירו ומכבדו כערכו הרב.

דֶּבֶק טוֹב.

שיר ידידות לאוהב ורע ביום חתונתו ויום הפרדו ממני וילך לגור בקריה גדולה ועליזה. Von Naphtali Keller.

. . . . בורא שמים ונוטיהם, רקע הארץ וצאצאיה, נותן נשמה לעם עליה, ורוח להולכים בה.
(ישעי' מ"ב, ה').

תא ואחוי לך היכי דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי.
(בבא בתרא ע"ד, א').

א.

אָז בֶּאֱמוֹר אֱלֹהִים: יְהִי אֶרֶץ וְרָקִיעַ,
וּבִדְבָרוֹ שְׁנֵיהֶם נוֹסְדוּ גַּם קָמוּ,
וַיַּרְא אֶת כָּל נִבְרָא כִּי „טוֹב" יַבִּיעַ,
יָעִיד כִּי מַחְשְׁבוֹת יוֹצְרוֹ נִשְׂגְּבוּ, רָמוּ:

אָז לִבְרֹא בְרִיאָה יָעַץ יוֹעֵץ פֶּלֶא
לָהּ יִתֵּן שְׂאֵת מִכָּל אֲשֶׁר מֵעַל וְתַחַת;
אֶרֶץ וְשָׁמַיִם — מָה רַב מֶרְחָק בֵּין אֵלֶּה!
וְהַבְּרִיאָה תַּעֲשֶׂיכָם לַאֲגֻדָּה אַחַת.

אֱלֹהִים דִּבֵּר בְּקָדְשׁוֹ — וַעֲצָתוֹ קָמָה:
חֵלֶק כְּחֵלֶק נָתְנוּ אֶרֶץ וְשָׁמַיִם;
מֵעַל בָּא הָרוּחַ, גֵּו מִן הָאֲדָמָה,
וּמִשְּׁנֵיהֶם יָצָא אִישׁ הַבֵּינַיִם.

הוֹד כָּל נִבְרָאִים בַּשֵּׁפֶל וְגֹבַהּ
תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֵׂהוּ הוּא זֶה הַגֶּבֶר,
בִּדְמוּתוֹ וּבְצַלְמוֹ עָשָׂהוּ אֱלֹהַּ,
אָמַר לַדֶּבֶק טוֹב״, „נָעִים״ לַחֶבֶר.

עָשָׂהוּ וַיְכוֹנְנוֹ, יְלָדוֹ פִּי־שְׁנַיִם,
וְלִשְׁמוֹר אָרְחוֹת־תֵּבֵל מֵאִתּוֹ שָׁלוּחַ;
וּבְלֶכְתּוֹ אַרְצָה, אָז מָנוֹת כִּפְלַיִם
לוֹ נָתַן הַבּוֹרֵא – לְבָשָׂר גַּם לְרוּחַ.

מִכּוֹס הַמַּעֲדַנִּים מָסְכָה הַטֶּבַע
בְּשָׂרוֹ יִרְוֶה דֶּשֶׁן, עֹנֶג וָנַחַת,
יִמְצָא פְּרִי לְמַאֲכָל בְּעֵמֶק וָגֶבַע
מִכָּל עֵץ צוֹמֵחַ, גֶּפֶן פּוֹרַחַת.

כֹּל שַׁת תַּחַת רַגְלָיו, חַיָּה וּבְהֵמָה,
עַל כֻּלָּם לוֹ נָתַן מֶמְשָׁל וָנֵזֶר; —
וַיַּרְא כִּי לְבַדּוֹ מְנוּחָתוֹ לֹא נָעֵמָה,
לָכֵן מִצַּלְעוֹתָיו עָשָׂה לוֹ עֵזֶר. — —

אָכֹל, שָׁתֹה, וְשֵׁגָל לִימִין נִצֶּבֶת,
אֵת חַיֵּי בְשָׂרִים הֵן יַשְׂבִּיעוּ לְמַדַּי;
וְאֵיךְ תִּזְכּוֹר נַפְשׁוֹ צוּר מִנּוּ נֶחְצֶבֶת,
כִּי חֵלֶק הִיא מִמַּעַל, נַחֲלַת שַׁדַּי?

זֹאת רָאָה הָאֵל בּוֹרֵא רוּחַ חַיִּים,
אָז מֵהוֹדוֹ עָלָיו אָצַל כַּף־נַחַת;
לִנְוַת־בַּיִת חֵלֶק שְׁלַל שָׁמַיִם:
חָכְמָה בִּינָה דַּעַת, מוּסַר, תּוֹכָחַת.

הָבִין לְכָל פֹּעַל, לְכָל תַּכְלִית חֵקֶר,
דַּעַת כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים נֶעְלָם מֵעָיִן,
דַּעַת הַבְדֵּל בֵּין טוֹב לְרַע, אֱמֶת וָשֶׁקֶר,
זֶה עֹנֶג לְנֶפֶשׁ־יַצְהִיל פָּנִים מִיַּיִן;

זֹאת הַדַּעַת תּוֹרֵהוּ לְהַכִּיר יִתְרוֹנוֹ,
מִמְּקוֹם קָדוֹשׁ יְהַלֵּךְ! זֹאת יִזְכּוֹר עַתָּה:

אָז יִשָּׁמֵר מֵהַשְׁחִית תִּפְאֶרֶת גְּאוֹנִי,
הֱיוֹת כַּבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת אַךְ מָטָּה.

חֵלֶק כְּחֵלֶק יִתֵּן לְבָשָׂר גַּם לְרוּחַ,
לֹא יַעֲדִיף לְאֶחָד מָנֶה אַחַת אַפָּיִם;
לִשְׁמוֹר אָרְחוֹת־תֵּבֵל הִנּוֹ שָׁלוּחַ —
אַךְ יִזְכּוֹר כִּי תוֹאֲמִים הוּא, אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

II.

וְאַתָּה אֱנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי! זֹאת עַל לִבְּךָ שִׂימָה!
כְּתֹב זֹאת לְזִכָּרוֹן לָנֶצַח עֲלֵי לוּחַ,
אַל נָא תִשְׁכַּח כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה
עֵת לִשְׁמוֹר אָרְחוֹת־תֵּבֵל אַתָּה שָׁלוּחַ.

זֹאת כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ, בַּת הַשָּׁמַיִם,
אִתְּךָ מֵעוֹלָם לֹא הָיְתָה נֶעֱזֶבֶת,
אָצַלְתָּ לָהּ טֶרֶף מְלֹא חָפְנַיִם,
עָשִׂיתָ לָהּ מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אוֹהֶבֶת;

דַּעַת חָכְמָה וּבִינָה, מְזִמָּה וְעֵצָה,
אָהַבְתָּ מֵעוֹלָם — וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע,
לָלֶכֶת אַחֲרֵי הֶבֶל נַפְשְׁךָ לֹא חָפֵצָה,
לֹא הָיִיתָ בְּמֹרְדֵי־אוֹר, יַלְדֵי־פֶשַׁע.

זֹאת תְּהִלָּתְךָ כָּל מַכִּירֶיךָ יַבִּיעוּ,
מְאֹד יֶאֱהָבוּךָ, יַעַנְדוּךָ עֲטָרָה,
לָכֵן הַיּוֹם הַזֶּה יִשְׂמְחוּ יָרִיעוּ
עֵת תּוּבַל לִזְרוֹעוֹתֶיךָ רַעְיָה יְקָרָה.

אַיֶּלֶת אֲהָבִים, לְךָ מֵאָז הוֹכִיחַ
אֵל יוֹשֵׁב מָרוֹם בְּסוֹד שַׂרְפֵי מַעַל;
עִמָּהּ תִּרְאֶה חַיִּים, תַּשְׂכִּיל תַּצְלִיחַ,
בְּכָל אֲשֶׁר תִּפְנֶה יְהִי יְיָ עִמְּךָ — וְתַעַל!

תִּתְעַנַּג עַל רֹב שָׁלוֹם וְתִפְרוֹץ פָּרֶץ — —
אַךְ פֶּן נַפְשְׁךָ אָז בְּרֶשֶׁת נִלְכָּדָה?
*

תִּשְׁכַּח בַּת שָׁמַיִם בֵּין תַּעֲנוּגֵי אָרֶץ? —
לְזֹאת אֶשְׂמַח גַּם אֶפְחַד, אָגִיל — בִּרְעָדָה!

לָכֵן אֱנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי זֹאת עַל לִבְּךָ שִׂימָה!
חֵלֶק כְּחֵלֶק תִּתֵּן לְבָשָׂר גַּם לְרוּחַ;
אַל נָא תִשְׁכַּח כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה
עֵת לִשְׁמֹר אָרְחוֹת־תֵּבֵל אַתָּה שָׁלוּחַ.

בָּעִיר הַגְּדוֹלָה אַל תְּהִי כְיוֹנָה פוֹתָה
אִם יְפַתּוּךָ עַלִּיזִים בִּשְׁאוֹן־קוֹלָם;
אֶת אִשְׁתְּךָ וְאֶת הַחָכְמָה בְּרִית תִּכְרוֹתָה,
אֱמוֹר לְכָל אַחַת: וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם!

תהלה לישר.

ביום צאת לאור מחברת הכ"ד מספרי כוכבי יצחק, כ"ד מלא ברכה מכולם — אשר לא ישוב כד"ן ריקם — ובהגלות זאת המחברת גם יכהן — בפי המבקרים מחג ורנן — הנוצרים בתפלה ככוכבים — כמרוצת אופני הכוכבים — כאלילים להם ישתחוו בני דורם — כי עינים להם ולא יראו זיו אורם — לכן תהי נא זאת שירתי — מזכרת אהבה לידידי ואיש בריתי — המפיץ בהולאת הכוכבים אור יקרות — ומי התבונה בהם ישלח בנהרות — הנעשר והמפואר בנזר המליצים וריח שמו הולך למרחוק כריח ערוגת לילים — כבה"ות מו"ה מנחם מענדל שטערן נ"י.

Von Simon Bacher.

I.

כָּל מְבַקְּרֵי סְפָרֶיךָ מְנַחֵם! יֶאֱלָמוּ
עִם כֹּכָבֶיךָ בִּמְסִלּוֹתָם בַּל עוֹד נִלְחָמוּ
אֲשֶׁר יָפִיצוּ אוֹר עַל תְּקוּפוֹתָם
כְּחֶלְקֵי הַיּוֹמָם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה
גַּם הֵמָּה יִסֹּבּוּ (סָבִיב בְּדֵי שָׁעָה)
וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹר בְּמוֹשְׁבוֹתָם.

גַּם כְּמִסְפַּר אֵלֶּה סִפְרֵי הַקֹּדֶשׁ
כִּפְלַיִם מִמִּסְפַּר מַזָּרֵי הַחֹדֶשׁ
יָהֵלּוּ אֵלֶּה כֹּכְבֵי הַתְּבוּנָה
כִּימֵי שִׁבְתּ הַמֶּלֶךְ בְּתִרְצָה הַיָּפָה ¹) (מ"א ט"ו ל"ג)

בְּמִסְפַּר הָאֶצְבָּעוֹת לִילִידֵי הָרָפָא ²) ²) ש"ב כ"א ובדה"י כ"ו)
הָרִימוֹת, דֶּשֶׁן ³) מַתְּנוֹת הַכְּהוּנָה ³) חולין קל"ג ע"א תוספתא חלה פ"ב)

לָכֵן אוֹדְךָ הַפַּעַם מְנַחֵם שְׂפַת עֵבֶר
לְרוֹמֵי תְעוּפָתְךָ כַּנֶּשֶׁר הַעַל אֵבֶר
שָׁם הַמְּבַקְּרִים בְּעֵינֶיךָ כַּחֲגָבִים ;

רְאֵה שְׁבִיב הַקָּטָן מִכָּל כּוֹכָבֶיךָ
יְשַׁוַּע כִּי יִתְמוֹךְ גַּם לְהָלְאָה יָדֶיךָ
אֶל הַמּוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים. —

כאשר ישכון הכסיל בין עש ובין כימה
בין כוכביך אתהלך מימים ימימה. —
שמעון בן יצחק ברוך שב"יב.

II.

1. בַּמְּסִלּוֹתָם הַכּוֹכָבִים
רָצִים וְגַם שָׁבִים
לֹא כְסִיל וְלֹא כִימָה
תָּלוּי עַל בְּלִימָה

2. כּוֹכְבֵי יִצְחָק אֵלֶּה
בָּרוּךְ אֵל עוֹשֶׂה פֶּלֶא
חֲסָדָיו כִּי רַבּוּ,
עַל מְאוּמָה יִסַּבּוּ

3. בְּלִי חֶבֶל הַכֶּסֶף
בְּלִי רַתּוֹק הַזָּהָב
זֶה כַּ"ד הַמַּבּוּעַ
מְלֹא דָלְיוֹ שָׁאָב

4. וְגַם יָזִיל תַּמְרוּקִים
בְּלִי רַהַב וּמַדְהֵבָה
מִמֵּי חָכְמָה הָעֲמוּקִים
עֲדֵי זִקְנָה וְעַד שֵׂיבָה.

Beiträge von Rachel Morpurgo.

ראה זה חדש הוא.

אם בארזים נפלה שלהבת
מבחר נשי תבל לאות תהינה,
אם תְּהִלָּה הושם וְשַׁל בהנה
מי זאת לעומתן תהי נצבת?

לא יש לאל ידי לחזק בדק
כי אם דרוש שלום ולשפוט צדק
הנה דבורה שופטה היתה
לא אעשה עולה ולה יאתה.

שבח ותהלה עם יקר תפארת
אף היא בכל שנה בשם נזכרת (הפטרה בשלח)
לכן לראש נשים תהי כותרת. —

שאול ישאלו באבל למה?
כי אשכה דומם כמו אחלמה — (מלשון חלום)
מה תעשה רָמָה! כרחל נאלמה!

ומאותות השמים אל תחתו.

אין עוד קינה, אין עוד שינה,
יקומו נא, אנשי בינה,
יודיעונו, ישמיעונו
כוכב שביט מתי יבוא?
אם יתראה, לא יתגאה,
כל הרואה, אך ישתאה

דף כ״ח ע״ב על כן לא נירא בהמיר
ארץ.

מאז בלעם, בהיות העם
שוכן מדבר, הגיד דבה:
דרך כוכב, גם לא ישכב,
כרע שכב, עד כי ירכב
על החמור, אל הר המור.
לכן אמור כל שיר מזמור
לבני קרח, על כי אורח
כוכב שביט בעת לבוא!

אל גרס המעלה העומד על כסא דין מוהר״ר **משה הלוי עהרענרייך מודינה.** אתמול שבת קודש ראש חדש שבט שנת התרי״ח קבלתי שירו היקר, ואני כאדם ביקר, אין בידי מחקר, נדדה שנת עיני, שוטטו רעיוני, אמרתי בחפזי:

אכביר בלי דעת
זמרה במגרעת
אשחה כמוטבעת
אצא בשירתי.

בת קול משמים:

בית אל ואפריון
לעד יהי עליון
מרום כמראשון
הן זאת בשורתי!

ארון הקודש משיב:

כל פה וכל לשון
יאמר בגיל ששון:

חושה לעזרתי
ושמע תפלתי!

אנא בבוא גואל
תחון לישראל
אל תעזוב אותי

ונצור כבת אישון
רועה וגם הצאן
עמי ותורתי.

הקטנה שבקטנות
רחל מאָרפורגָא.

שפע ברכה ושלום אל ראש המשוררים, המאסף כל ילדי העברים לשם ולתהלה כמ"ר מענדל שטערן לעד ילכה אמן!

עברו ג' שנים שלא זכיתי להקריב לפניך שבח תודה, על הטובה שגמלתני ותשת את שמחך בין הכוכבים ועתה חננתני וכבדתני במחברת כ"ד שקבלתי בשבוע שעברה, ושבבה בעיר מפני שישבתי עד כה בבית מולדתי וכעת אני יושבת בדרך הלומפים. וכבר שלחתי אל בן דודי כמ"ר שד"ל איזה שירים ולא ידעתי אם הגיעו לידך כלם או מקצתם, כי זה שנתים שלא קבלתי מכתב ידו, ופה השיג לפניך ארבעה שירים, אולי ימצאו חן בעיניך, ואתה שלום וביתך שלום, וה' יכתבנו ויחתמנו בספר חיים טובים עם כל ישראל אכי"ר מחר יום הכפורים הע"ל שנת תרי"ט. השיר הרביעי בפעם אחר כי לא יכלתי, כי זה שעה שלישית אחר חצות.

שפחתך רחל מורפורגו.

מכתב von H. Kahana.

שילו"ת יום ג' כ"ט ניסן תרי"ט לפ"ק.

ישמרך ה' מכל רע כבוד אדוני אהובי הרב החכם מליץ נשגב ומפואר הולך חן בשפתיו שמו נודע לתהלה מו"ה מנחם מענדל שטערן נרו יאיר ויופיע ככוכב נוגה ברקיע.

לא יום בשורה היום הזה, כי בחג הפסח הזה לא פסח מלאך המשחית מלבוא בפתחי, והיום טוב נהפך לי לאבל, ושמחת החג ליגון, כי מתה עלי אשת נעורי, בשלשים ושבעה לימי חייה, ביום אחרון של חג, אשה לנועה ויראת ה' רכה וענוגה, בתוך רבות בנות חיל לא היה נאוה תהלה מאת פריידע ז"ל. — מאד מאד המר שדי לי, ורבות רעות שבעה לה נפשי בעמק עכור הלזה, משברי ים התלאות הולכים וסוערים עלי ולא ישתקו מזעפם, כי אם ה' לא ישבית שאון גליו, שוא יחתור האדם להחיש מפלט לו מהם. עוד לא נרפא מחץ לבבי, ומכתי עודנה טריה מן מות הבן יקיר לי ילד שעשועי תקותי ונחמתי; והנה נוסף לו עוד פצע על פצע. —

הה מות האכזר! המעט ממך כי הרגת את בני בכורי באביב ימי חלדו כי הנפת עתה חרבך גם על אשת בריתי? מדוע לא ימצא לך באלפי פגרי חללי חרב הנקרבים לפניך בשדה קטל, ולא תשבע נפשך בצליל אשר יבלעו לך רשעי ארץ כי תפאר עוד גם אחרי בתי שלוה להכותם רסיסים? — הלא ימי הילדות והשחרות הבל המה, וימי הזקנה ימים אין חפץ בם, ואם גם ימי מספר אשר בינותם ירעלו ביגון ותלאה מה המה עתה כל ימי חיי אנוש עלי חלדו? — היום קמתי מהארץ והתנערתי מעפר אבל עוד לבי עלי דוי ועשתנותי ישוטטו ברצוא ושוב כה וכה ולא אוכל לאסף יחד על כן דברי לעו ומעטים. —

ונאשר ידעתי כי מצאתי חן בעיניך יקירי! אשאל ממך שאלה אחת קטנה: עשה חסד עמדי ועם המתה החסודה הכשירה להדפיס הטורים האלה בספרך, אשר חקותי על האבן אשר שמתי לה מצבה למען אם תשקיף ממקום חביון עוזה, המסתתרת עתה בצל שדי, לראות מרום, תראה כי לא יסף זכרה ממני ומזרעה ותהיה זאת לה לעדה כי גם בהפרד גוה ומגוי נפשי עודנה קשורה בנפשה. — ועתה אתה היה שלום ומבורך לא תאונה אליך רעה. שלום לך לתורתך לגופך ולנפשך כחפץ אוהבך מוקירך ומכבדך בלב ונפש חפלה הילל כהנא.

אֶבֶן זִכָּרוֹן.

פִּתְחֵי עֵדֶן, לִתַמָּה וּבָרָה נָשְׂאוּ רָאשֵׁיהֶם
רִבְבוֹת מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם פַּנּוּ לָהּ דֶּרֶךְ בִּמְלִיצוֹתֵיהֶם:
„יָדֶיהָ פֵּרְשָׂה לְעָנִי וָלַדָּל, לְחַלְּצָם מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם
יֵשׁ שָׂכָר לִפְעוּלָתָהּ" הִטִּיפוּ בְּנִיב שִׂפְתוֹתֵיהֶם.
„הָלְלָה בִימֵי חַיֶּיהָ, עֲשִׁירָה בְּרוֹב צִדְקוֹתֶיהָ
„עֲטָרָה לְבַעְלָהּ, נֵזֶר לְבָנֶיהָ, פְּאֵר לַאֲבוֹתֶיהָ,
„כֹּהֶנֶת לָאֵל עֶלְיוֹן, זֹאת יָעִידוּן מַעֲשֶׂיהָ
„הֵסִירָה שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ, וְלָבְשָׁה מַחְלָצוֹתֶיהָ
„נִכְסְפָה הִיא שָׁבָה לִנְתִיב אֵל — מָוֶת לְבֵית אָבִיהָ
„לַחֲזוֹת בְּנוֹעֲמוֹ, מְנַת חֶלְקָהּ, לֵאלֹהֶיהָ הִתְקָרְבָה."

מכתב von H. Kahana.

לידידי החכם הנודע שלום! את מאמרך בכרך ג' ממגד ירחים, אשר המילות לבלור לנו קראתי — שמחתי לראות כי סכרת בו כל פה דובר שקר עליך, ובמקל חובלים הכית את כל אויביך לחי, אשר רגנו בשוט לשונם בסתר אהלם, ולא ידעו כי שומע יוסף — באמת ידוה לב כל משכיל, בראותו הגמול אשר ישולם לך חלף עבודתך עבודת הקודש, אשר העמסת על שכמך, לא למען בלוע בלע להרבות הון, כי לא תטיף לעם הזה ליין ולשכר רק ילאה ליטע עמך ללמד יהודה חכמה ודעת, ולבני ציון היקרים מלילא שפת קדשנו בעגלי ירחים אשר כתבת שלישים במועלת ודעת. אף כי מראש ידעת ומלפנים לפניך נגלה כי אך בדמעה תקצור עמל ידיך, ומעט תאסוף הביתה מאשר זרעת הרבה; בכל זאת השלכת נפשך מנגד לפזר כחך וכספך עליהם, ועתה על רוב חסדך רבה עליך המשטמה ויריבו וישטמו אותך בעלי חצים. לשוא זכות בבור כפיך, ולריק רחצת לפניהם בנקיון את נפשך בכרך שני ממג"י, אתה כשלום והמה למלחמה! — אבל אל ירע זאת בעיניך ידידי! כחבלך כן מנת חכמי לב בישורון, מושכים בשבט סופר בישראל. כי הטוב טוב אתה מהמליץ הנשגב המפואר אשר שם לו על פני כל חוצות הרב מ' מנחם מענדל סטערן נ"י, אשר שפת עברית חיה בפיו ובעטו, ובכל זאת כל ספריו היקרים והנחמדים אשר חיבר, ואשר יחבר לא יביאו ברכה אל ביתו לרוות את נפשו דשן; או הטוב אתה מידידי וידיד כל חכם לב הרב המופלא, מליץ מפואר החריף אשר כל רז לא אנס ליה מ' שניאור זאקס נ"י אשר נשא הקינה על נפשו לאמר: „כי „הפליט" לא הפליט נפשו מלרתו, „והתחיה" לא חיה את בעליה, וגם „היונה" אשר שלח לא הביאה טרף לביתו" ואנכי אמלא עוד את דבריו כי גם „הכנפי יונה" לא נחפה בכסף, ובהר „עניא" (מסכתא עניות) עניותא אזלא! — כי לא כגורל המחברים בעמים גורלינו, להם לבדם יזרח שמש ההצלחה, כי כמעט הולידו רעיוני שכלם פרי תבונה, היש ביום לדתן כסף ישקלו להם כמוהר הבתולות; לא כן בנות אשר חכמי ישרון הורתם, גם אם אביהן יעדו אותן בעדי זהב וילבישון שש ורקמה, ועטרת תפארת בראשיהן אשר תלבשנה גם למלוכה, בכל זאת אין להן גואל. ואם לא היקר

פדיון נפשותן בעיני אביהן להוציאן ממסגר ולחלקן ביעקב ח נ ם, ולהפיצן בישראל באין כסף, כי אז גם עד כלה לא יראו אור הדפוס, ותהיינה צרורות באמתחתו עד יום מותו. —

לכן דברתי אני בלבי, למה יעמול לרוח איש שעמלו בחכמה ודעת אם ב ו צ ע אין לו! הלא טוב לשבת במסתרים להיות נחבא אל הכלים ולהוסיף דעת, מאשר ליתן בחוץ קולו לדבר דבר לאוזן בלתי שומעת להוסיף מכאוב — על כן גם אנכי משכתי את ידי עד כה מלבוא בראש הומיות במקהלות נבונים, כולא אתם אשר הרגזתני זה פעמים ביקרא מכתבך אלי, לעלות, והשבעתני להביא מנחת בכורים אל הכהן, כי ימינך פשוטה לקבל אותה. ואנכי בתשובתי אליך — את חטאי אני מזכיר היום — פציתי את פי ונדרתי לך אשר אף אם עד השלשה לא באתי על כרך הארבעה לא אשיבך ריקם, וגם אחרי רואי כי פתחת ספרך ונתת מקום גם לשאלות הנוגעות לחכמת הלמודיות, ולא יפקד מעתה מקומן במג"י, אף כי גם הקבלת עמו להביא בנו איש אחד „פלאי" לצחק בנו, (מג"י כרך ג' דף 184) אשר רצה להפליא לעשות בשאלתו, והעפיל לעלות במעלות החכמה ונגלה ערותו, כי מה הכריח אותו להודיענו שהקיבוץ מכל שורה ושורה הוא 7825 הלא אם החרים והיה מעלים מאתנו זה המספר, מתנאי השאלה היינו יודעים אותו, כי מן הנמנע להיות מספר אחר.

כי המספרים מן 1 עד 625 אשר נכתבו בתוך המרובע של כ"ה על כ"ה המה חרוזי נקודות אשר יתרון מספר השני מהראשון, והשלישי מהשני וכו' הוא 1. ואם נאמר בדרך כלל שמספר הראשון הוא א, והאחרון הוא ת, והיתרון הוא י, ומנין האברים הוא מ, יהיה הקבוץ מכל מספרי החרוזה $(א+ת) \times \frac{מ}{ב}$, כי קבוץ כל החרוזה הוא שוה אל המכפלה, הנולדת מהכפלת הקבוץ של אבר הראשון והאחרון, עם המחצה ממנין האברים; ובשאלת השואל יהיה קבוץ כל חרוזה מן 1 עד 625 שוה אל $(625+1) \times \frac{625}{2} = 313 \times 625 = 195625$, ומתנאי השאלה שיהיה הקבוץ מכל שורה מכ"ה שורות שוים זה לזה, אז יהיה הקבוץ משורה אחת רק חלק כ"ה מהמספר 195625. וא"כ צריך המספר הזה להתחלק על כ"ה חלקים והיו $195625:25=7825$, והוא המספר מקבוץ כל שורה המבוקש בהשאלה! —

ועתה את אשר נדרתי לך אשלמה ואביא לך היום שנים עשר שאלות למודיות ויבואו חכמי לב העוסקים במלאכה מלאכת מחשבת להתירן, ואם לא ימצא להן גואל אביא אני אי"ה התרתן בחוברות הבאות. גם קדמתי להתיר שאלת „הפלאי", את המספרים בלוח המרובע של כ"ה על כ"ה, ולא רציתי להאריך בדבר שהוא רק מלאכה ואינה חכמה ואשר אינה מביאה תועלת לדורשיה. כי מרובעים כאלה עשו אותם כהני אמגושי לטלסמאות להטעות את העם, להוליכם בדרך שולל „ להאמין בשוא נתעה. ולכן נקראו על שמם „מרובעי אמגושי" (מאגישע קוואדראטע). ועל ענין זה כתבו החכמים פרעניקלע, לאהירע, איילער, וגם קלעגעל בספרו (דע קוואדראטיס מאגוציס. האללע 806)· —

שאלה א׳ ראובן שמעון ולוי עשו שותפות ביניהם, ונתנו לכיס השותפות 2200 שקלים, אולם לא נתנו כלם חלק כחלק, רק ראובן נתן סך א, ושמעון נתן סך ב חצי יותר מראובן, ולוי סך ג. וידענו שהרֶוַח יעלה 65 פראָצענט מהמעות שנתן ראובן להשותפות, גם נודע לנו שהרוח שקיבל לוי היה $\frac{5}{6}$ פעם, כהרוח שקבלו ראובן ושמעון ביחד. השאלה: א כמה נתן כל אחד מעות להשותפות? ב. כמה עלה כל הרֶוַח? ג. וכמה נפל רוח לכל אחד מהשותפים? —

שאלה ב׳ ארבעה אנשים עשו שותפות ביניהם, והניחו סך צ, השני נתן מחצה יֹתר מהראשון, והשלישי נתן אלף שקל פחות ממה שנתנו הראשון והשני ביחד, והרביעי נתן 500 שקל יותר ממחצה

הסכום אשר נתנו הראשון והשני והשלישי ביחד. ואחר כלות השנה הרויחו 8930 שקלים ונמצא שהשני והשלישי קבלו ביחד חלקם מהרוח 4674 שקלים. השאלה: א. כמה נתן כל אחד מעות להשותפות? ב. כמה קיבל כל אחד חלקו מהרוח? —

שאלה ג׳ ראובן קנה לו גביע זהב ומכר אותו בעד 119 שקלי זהב. ונמצא שהרויח בהגביע כל כך פראָצענט כפי סכום השקלים אשר נתן בעדו. השאלה: בעד כמה שקלי זהב קנה הגביע? —

שאלה ד׳ לְגֶבֶא אחד מחוברין מלמעלה שני צינורות השופכין מימיהן לתוכו, גם מחובר לו בקרקעיתו צנור אחד אשר מריק המים מהגבא לחוץ. וידענו שצנור הא׳ אם יפתח לבדו, והנשארים יהיו סגורים על מסגר, ומלא את הגבא בזמן א׳ שעות, וצנור הב׳ לבדו בזמן ב׳ שעות, אכן צנור הג׳ אם יפתח לבדו יריק המים לחוץ בזמן ג׳ שעות. השאלה: אם יפתחו השלשה צנורות ברגע אחד א׳. באיזה עת יוכל הגבא להתמלא אם היה ריק בתחלה? ב׳ ובאיזה עת יוכל הגבא להריק מימו ולהשאר ריק אם היה מלא בתחלה?—

שאלה ה׳ ראובן שמעון ולוי לקחו סחורה ביחד בעד 1600 שקלים והרויחו סך צ. וידענו שהסך שנתנו ראובן ושמעון ביחד יעלה שלשה פעמים כהסך שנתן לוי, גם נודע לנו שהרוח שלקחו ראובן ושמעון ביחד עולה 480, וגם נודע שהרוח של שמעון ולוי ביחד יעלה 360. השאלה: א. כמה נתן כל אחד להשותפות? ב. כמה עלה כל הרוח? ג. וכמה קבל כל אחד מהרוח? —

שאלה ו׳ ראובן קנה שדה משמעון בעד 3200 שקלים באופן זה כאשר יעבור חודש אחד מיום המכרה יתן לו 400 ואחר שני חדשים 600 ואחר ארבעה הדשים 1000 ואחר ששה חדשים 1200. ועתה נמלך ראובן ורוצה לשלם לשמעון דמי השדה בפעם אחת. השאלה: אחר כמה חדשים יוכל ראובן לתת כל המעות בפעם אחת לשמעון ולא יגיע נזק בזה לא להמוכר ולא להקונה?

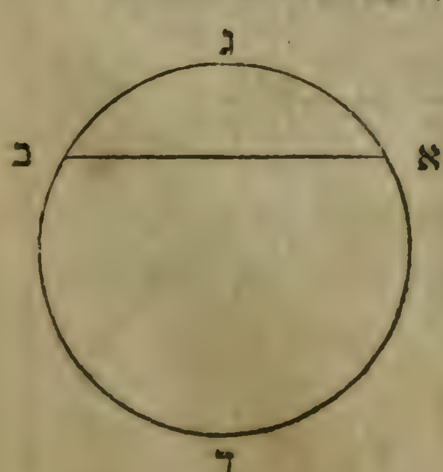
שאלה ז׳ ראובן שמעון ולוי הרויחו בשותפות סך צ ונפל חלק הרוח ללוי 485. וידענו שלוי נתן מעות להשותפות % פעם, כפי אשר נתנו ראובן ושמעון ביחד, וגם נודע לנו שערך המעות אשר נתנו ראובן ושמעון ביחד להשותפות אל ערך הרוח שקבלו ביחד שוה כערך 160 אל 97, וגם זאת נודע לנו אשר שמעון לקח שליש יותר מהרוח מכפי הרוח אשר לקח ראובן. השאלה: א. כמה נתן כל אחד ואחד מעות להשותפות? ב. כמה עלה כל הריוח? ג. וכמה קבל כל אחד ואחד חלקו מהרוח? —

שאלה ח׳ אם נפל כדור עופרת ממקום הגבוה 960 רגלים לארץ בזמן שמונה רגעים, אם ידענו שברגע הא׳ נפל כמדת 15 רגלים. השאלה: כמה יוסיף הגוף הזה מהירתו בנפילתו לארץ בכל רגע ורגע?

שאלה ט׳ ראובן קנה שלשה חתיכות פשתן בעד 131 ¼ שקלים ונתן בעד כל אמה מכל מין כל כך שקלים כפי סך האמות אשר נמצא בכל החתיכה ממינו. וידענו אשר במין השני יש חלק רביעי יותר מכפי אשר נמצא במין הראשון, ובמין השלישי נמצא חמשה עשר אמות יותר מאשר יש בהשני. השאלה: כמה אמות יש בכל חתיכה וחתיכה?

שאלה י׳ עשיר אחד בא לבית המדרש אל הרב אשר למד את פרקו לכ״ה תלמידים וביקש ממנו שימנה את שבחם לפניו למען ידע לחונן אותם מטובו כאשר נדבו לבו לכל אחד ואחד כפי ערכו ומעלתו ונתן להרב סך צ לחלק אותו ביניהם על אופן זה שהמובחר בהם יקח החלק הגדול. והשני לו פחות ממנו, ולהשלישי ג״כ כל כך פחות מהשני, וכן לרביעי וכן לחמישי וכו׳ עד האחרון. ונמצא אשר תלמיד השלישי והארבעה עשר קבלו יחד 30 שקלים, והשביעי והאחרון קבלו יחד 20 שקלים השאלה: א. כמה מעות נדב? ב. וכמה קבל כל אחד מהעשרים וחמשה תלמידים?

שאלה יא ראובן נושה את שמעון סך צ, והתפשר עמו לשלם לו חובו בזמן חמשה עשר חדשים באופן זה, בחודש הא׳ יתן לו 12 שקלים ובהשני איזה שקלים יותר מכפי הראשון, ובהשלישי גם כן כל כך יותר מכפי השני וכו׳ עד אשר יתמו כל החמשה עשר חודש, וידענו שבחודש האחרון נתן שמעון לראובן 54 שקלים השאלה: א. כמה עלה חובו? ב. כמה נתן הלוה להמלוה בכל חודש וחודש?

שאלה יב כמה יהיה שטח העגול אבגדא, אם לא נודע לנו ממנו רק שהיתר אב הוא מודד מאה רגלים והקשת שלו אגב הוא מחזיק מאה ועשרים מעלות?

ועתה רכב וצלח על דבר אמת, אל תירא ואל תחת מהמון מקנאים, שונאיך ילבשו בושת ואתה תכון פאר וקרן תלמידך ירום כברצונה כאות נפש אוהבך.

*

מרובע כ"ה על כ"ה מהמספרים מן 1 עד 625 מסודרים בתוכו בערך

יעלה בשוה

157	470	133	446	109	422	85	398	61	374	37	350	13
495	158	471	134	447	110	423	86	399	62	375	38	326
183	496	159	472	135	448	111	424	87	400	63	351	39
521	184	497	160	473	136	449	112	425	88	376	64	352
209	522	185	498	161	474	137	450	113	401	89	377	65
547	210	523	186	499	162	475	138	426	114	402	90	378
235	548	211	524	187	500	163	451	139	427	115	403	91
573	236	549	212	525	188	476	164	452	140	428	116	404
261	574	237	550	213	501	189	477	165	453	141	429	117
599	262	575	238	526	214	502	190	478	166	454	142	430
287	600	263	551	239	527	215	503	191	479	167	455	143
625	288	576	264	552	240	528	216	504	172	480	168	456
313	601	289	577	265	553	241	529	217	505	193	481	169
1	314	602	290	578	266	554	242	530	218	506	194	482
339	2	315	603	291	579	267	555	243	531	219	507	195
27	340	3	316	604	292	580	268	556	244	532	220	508
365	28	341	4	317	605	293	581	269	557	245	533	221
53	366	29	342	5	318	606	294	582	270	558	246	534
391	54	367	30	343	6	319	607	295	583	271	559	247
79	392	55	368	31	344	7	320	608	296	584	272	560
417	80	393	56	369	32	345	8	321	609	297	585	273
105	418	81	394	57	370	33	346	9	322	610	298	586
443	106	419	82	395	58	371	34	347	10	323	611	299
131	444	107	420	83	396	59	372	35	348	11	324	612
469	132	445	108	421	84	397	60	373	36	349	12	325

זה שהקיבוץ מכל שורה ושורה הן העומדים הן השוכבים והאלכסונים

לסך 7825

301	614	277	590	253	566	229	542	205	518	181	494
14	302	615	278	591	254	567	230	543	206	519	182
327	15	303	616	279	592	255	568	231	544	207	520
40	328	16	304	617	280	593	256	569	232	545	208
353	41	329	17	305	618	281	594	257	570	233	546
66	354	42	330	18	306	619	282	295	258	571	234
379	67	355	43	331	19	307	620	283	596	259	572
92	380	68	356	44	332	20	308	621	284	597	260
405	93	381	69	357	45	333	21	309	622	285	598
118	406	94	382	70	358	46	334	22	310	623	286
431	119	407	95	383	71	359	47	335	23	311	624
144	432	120	408	96	384	72	360	48	336	24	312
457	145	433	121	409	97	385	73	361	49	337	25
170	458	146	434	122	410	98	386	74	362	50	338
483	171	459	147	435	123	411	99	387	75	363	26
196	484	172	460	148	436	124	412	100	388	51	364
509	197	485	173	461	149	437	125	413	76	389	52
222	510	198	486	174	462	150	438	101	414	77	390
535	223	511	199	487	175	463	126	339	102	415	78
248	536	224	512	200	488	151	464	127	440	103	416
561	249	537	225	513	176	489	152	465	128	441	104
274	562	250	538	201	514	177	490	153	466	129	442
587	275	563	226	539	202	515	178	491	154	467	130
300	588	251	564	227	540	203	516	179	492	155	468
613	276	589	252	565	228	541	204	517	180	493	156

שירי שולמית. מענה. *) Von M. Seidmann.

(המשך מכ"י 18 — 19.)

בְּחֶבְיוֹן נַפְשִׁי וּלְבָבִי
גַּלֵּי כְאֵבִי יִקָּווּ
וּבִדְמָעוֹת עֲלֵי הַלֶּחִי
יָפִיצוּ הַחוּצָה בְּבֶכִי.
מָתַי תֵּבֵל יִתְיַצָּבוּ
וִידַבְּרוּ עַל לְבָבִי
בִּצְחוֹק וְלַעַג עַל הַלֶּחִי:
„מָה זֶה תָּרִיד בַּבֶּכִי?"
רֵעַי אֲהוּבֵי לְבָבִי!
כְּאֵבִי קִרְבִּי חָבוּי
אַךְ שׁוּלַמִּית יְפַת הַלֶּחִי
הִיא תָּבִין לְסוֹדִי — בַּבֶּכִי.

בנשף בערב יום באישון לילה.

מַה זֶּה יִרְעַשׁ כָּכָה בִּסְבַךְ הַשִּׁבֳּלִים
כְּאַנְחַת רַעְיָה נִשְׁכָּחָה?
תֵּבֵל נֶאֱנָחָה!
שֶׁמֶשׁ דּוֹדָהּ אֵינֶנּוּ, וּתְמוּרוֹ הַצְּלָלִים
יְעַלְוּ הֵילִים. —
מַה זֶּה קוֹל הַצְּוָחָה אָנֹכִי שׁוֹמֵעַ
דִּמְמַת הַלַּיִל פּוֹלֵחַ?

יַנְשׁוּף צוֹרֵחַ!
וּבְמֶרְחֲבֵי הַבְּרִיאָה קוֹל נְהִי נוֹסֵעַ:
הַיּוֹם גֹּוֵעַ.
מַה זֶּה הַקּוֹל אָנֹכִי שֵׁנִית שׁוֹמֵעַ?
קוֹל גְּבוּרָה, לֹא זַעֲקַת צָרָה!
הַשֶּׂכְוִי קָרָא!
וְקוֹל שָׂשׂוֹן מְבַשֵּׂר יַשְׁמִיעַ עֲלֵי חֶלֶד
הַיּוֹם יוּלָד.

הבוקר אור.

עֲרָפֶל וַעֲלָטָה נָסוּ
חָלְפָה לַיְלָה הַשְּׁחוֹרָה
הַשֶּׁמֶשׁ תֵּצֵא לִקְרָאתִי
בְּרִבְבוֹת תַּלְתַּלֵּי אוֹרָה
מֵאַיִן תָּבוֹאִי יָפָתִי?
„מֵאֶרֶץ קֶדֶם בָּאתִי!"
רוּחַ צַח נֶחְמָד וְנָעִים
עַרְפִלֵּי הַגֵּאָיוֹת קוֹרֵעַ
וְעִם פִּרְחֵי הֵן וּדְשָׁאִים
יְכַרְכֵּר וְיִשְׁתַּעֲשֵׁעַ
אַיֵּה מוֹצָאֵךְ נִשְׁמָתִי?
„מֵאֶרֶץ קֶדֶם יָצָאתִי!"
וְאַתְּ בַּת שָׁמַיִם עֲנָנָה!
אֲשֶׁר זֵר זָהָב סָבִיב מְעַטְּרֵיכִי
הָרַכָּה וּנְעִימָה כְּרַנָּנָה —
אֶת־שֵׁם אֶרֶץ מְכוּרוֹתֵיכִי
הַגִּידִי נָא לִי יָפָתִי!
„אֶרֶץ קֶדֶם הוֹרָתִי"
גַּם הֵנָּה פָּנוּ וְנָסוּ
לְדַרְכָּן הָלְכוּ כֻּלָּנָה — —
אַךְ אָנֹכִי אַחֲרֵיהֶן קָרָאתִי:
„הָהּ שֶׁמֶשׁ רוּחַ וַעֲנָנָה!
בְּאֶרֶץ מְכוֹרַתְכֶן מָצָאתִי
גַּם אֶרֶץ מוֹלֶדֶת אֲהוּבָתִי!"

בחלומי.

גַּם שְׁבִיבֵי שֶׁמֶשׁ יִכְבּוּ
בָּעֶרֶב בַּחֲלִיפוֹת יוֹמִי
אַךְ מוֹקֵד אַהֲבַת לְבָבִי
לֹא יִכְבֶּה, אַף — בַּחֲלוֹמִי.
עוֹרְקֵי רֹאשִׁי וּלְבָבִי
כְּהוֹלֵם פַּעַם יַהֲלוֹמוּ

*) למען הבוערים בעם אשר לא ידעו משל ומליצה הנני להודיע בזה כי השולמית היא האומה הישראלית.

עֵת נֶגְדִּי תִּתְיַצְּבִי
סוּל עֵינַי רוּחִי — בַּחֲלוֹמִי.
וְעוֹד גַּלֵּי רְגָשׁוֹת לְבָבִי
עוֹד בְּיֶתֶר שְׂאֵת יָרוֹמוּ
עֵת בִּזְרוֹעוֹתַי תִּשְׁכָּבִי
וְתִשָּׁקֵינִי — בַּחֲלוֹמִי.
אֵיךְ תִּגְזוֹלִי שַׁלְוַת לְבָבִי
בַּת צִיּוֹן! הֲכִי תִקְסוֹמִי? —
אָכֵן דּוֹדַיִךְ מְאֹד יֶעֱרָבוּ
שִׁכְבִי עַד בּוֹקֶר — בַּחֲלוֹמִי.

השבועה.

אִם אֶרְאֶה הָאָבִיב פְּרָחָיו זוֹרֵעַ
עֲלֵי קְוֻצּוֹת תַּלְתַּלַּיִךְ וּבָם יְשַׁעֲשֵׁעַ
עֵת דִּמְעוֹת עֵינַיִךְ
כִּבְדוֹלַח טְהוֹרוֹת
יִזְּלוּ עַל לְחָיַיִךְ
כְּטַל עֲלֵי אוֹרוֹת,
אָז אָנֹכִי אֶשָּׁבֵעַ
בְּקוֹל דְּמָמָה גוֹעֵעַ
— אַךְ בְּלֵב בּוֹעֵר
וּבְעֵינַי לֶהָבָה —
„אֲהוּבָתִי מְנוּעַר!
מְאֹד אוֹתָךְ אֲהָבָה! —“
נִשְׁבַּעְתִּי בְשִׂפְתַיִךְ הָאֲדוּמּוֹת כַּשָּׁנִי
כְּמוֹ מְלֵידָה אַךְ לִנְשִׁיקוֹת הוּכָנוּ
גַּם בְּמִצְחָךְ הַצַּח
אֲנִי אֶשָּׁבֵעַ
וּבְמִדְבָּרֵךְ הָרַךְ
הַנָּעִים לְשׁוֹמֵעַ
כְּקוֹל צִלְצַל מַעְיָנוֹת טְהוֹרוֹת
וּכְזִמְרַת צִפּוֹר בִּסְבַךְ זְמוֹרוֹת:
עִם קְהַל מְעַנַּיִךְ עוֹד
עוֹד לְמִשְׁפָּט אֶקְרָבָה
וְאוֹתָךְ שׁוּלַמִּית, מְאֹד
אוֹתָךְ לָנֶצַח אֲהָבָה

שׁוּלַמִּית אַתְּ חַיָּתִי אַתְּ חַיֵּי רוּחִי!
קְחִי נָא לִבִּי קְחִי, נַפְשִׁי הֵילִיכִי —
הֵן מַרְגֵּשׁ פְּנִימָה
עַתָּה עָלֵג לְשׁוֹנִי
אָפְסָה כָל־מְזִמָּה
בְּשִׁירַי וְרוֹנִי
לָכֵן חֵלֶף נְגִינָתִי
קְחִי נָא אֵפוֹא נִשְׁמָתִי
אַךְ גַּם בְּרֶגַע גְּוִיעָתִי
עֵת שְׁבִיב חַיִּים כָּבָה
גַּם אָז עוֹד תִּלְחַשׁ שְׂפָתִי:
מַה מְּאֹד אוֹתָךְ אֲהָבָה!

האביב.

עֲלֵי עֲנָנָה בְּהִירָה צַחְצָחָה
עַתָּה קֶשֶׁת הַבְּרִית תִּשְׁתָּרֵעַ
וְרוּחַ חֵן שַׁלְוָה וְהַצְלָחָה
בְּמֶרְחֲבֵי הַבְּרִיאָה נוֹסֵעַ.
הַפְּרָחִים עַל הַגִּבְעָה שָׁמָּה
בְּלָאט וְנַחַת יִתְגּוֹעָעוּ
וּבְקוֹל דַּקָּה וּדְמָמָה
יַחְדָּו יָשִׁירוּ וְיִתְרוֹעָעוּ.
הֲלֹא תָבִינִי לָדַעַת
מָה אֵלֶּה לָךְ יְסַפֵּרוּ?
הָאָזְנֵךְ אֵינֶנָּה שׁוֹמַעַת
הַבְּשׂוֹרָה לָךְ יְבַשֵּׂרוּ?:
„עֵת הַשָּׁמַיִם בַּבֶּכִי
„פְּנֵי אֲדָמָה הַנְּשַׁמָּה יַרְטִיבוּ
„אָז הִיא תָשׁוּב וַתֶּחִי
„אָז הָרֶיהָ יָנִיבוּ“
גַּם עַל פָּנַיִךְ, רַכַּת עֵינַיִם!
דְּמָעוֹת לְמַכְבִּיר יָזוֹבוּ
גַּם עָלַיִךְ יִבְכּוּ שָׁמַיִם:
גַּם יְמֵי שְׂשׂוֹנֵךְ יָשׁוּבוּ. — —

הקיץ.

אֲדוּמָּה כִּנְחוֹשֶׁת קָלָל

תּוֹפַע הַשֶּׁמֶשׁ מִשָּׁמַיִם
וּלְאוֹרָהּ הַבּוֹעֵר, לְשָׁלָל
כָּל פֶּרַח נָפַל חָלָל
גַּם דָּלְלוּ כָּל יִבְלֵי מָיִם.
הֵן מוֹעֲדֵי הָאָבִיב הָלָכוּ
וּמִפִּי עַתָּה עוֹד יִזָּכֵרוּ
עֵת דְּלִיּוֹת וּבַדִּים יָשֹׁחוּ
תַּחַת נֵטֶל הַבְּרָכָה יֵאָנָחוּ
וּשְׁדֵמוֹת אֹכֶל רַב יְבַכֵּרוּ?
בְּשִׁיר וְקוֹל תּוֹדָה וְלֵב שָׂמֵחַ
יִרְאֶה הָעוֹבֵד בִּכּוּרֵי תִקְוָתוֹ
— לוּלֵא מִמֶּרְחָק כֶּלֶב נוֹבֵחַ
וּמִמַּעַל לוֹ עוֹרֵב צוֹרֵחַ —
עֵינָיו אַךְ עַל פְּרִי יְגִיעָתוֹ
גַּם שָׁם תַּחַת הַתַּפּוּחַ
עַלְמָה קְטַנָּה מְשׁוֹרֶרֶת
כִּנּוֹרָהּ עַל בִּרְכֶּיהָ יָנוּחַ
וּכְיֶלֶד עַל חֵיקָהּ יֶהְגֶּה יָשִׂיחַ
וְגַם הִיא כְּעַל לִבּוֹ מְדַבֶּרֶת
שׁוּלַמִּית הֲלֹא הִיא הִנֵּה! —
וּכִנּוֹרָהּ הַנָּעִים תְּעוֹרֵר
חֵן וָקֶסֶם עַל שִׂפְתוֹתֶיהָ
מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם עַל פָּנֶיהָ
עֵת שִׁירֶיהָ תְּשׁוֹרֵר.
עַתָּה בְּכִנּוֹרָהּ הָעַז וְהַנָּעִים
תְּעוֹרֵר זִמְרָה נִשְׁכָּחָה
בָּהּ יִתְאַחֲדוּן פְּלָאִים
קוֹל יוֹנִים וְנַהֲמַת לְבָאִים
גַּם תִּקְוָה גִילָה וַאֲנָחָה.

שׁוּלַמִּית מַדּוּעַ תִּפְחָדִי
וּבִשְׂשׂוֹנֵךְ אֲנָחָה תִּמְהָלִי?
בְּשִׂמְחָתֵךְ מַה זֶּה תִּרְעָדִי
וְלִקְרַאת הֶעָתִיד בְּפַחַד תִּצְעָדִי?
בִּמְלֹאת סִפְקֵךְ מַה עוֹד תִּשְׁאָלִי?
„אֵיכָכָה אַנְחוֹתַי יֶחֱדָלוּ
„וְרַגְלַי בֶּטַח יִדְרוֹכוּ?
„וּמוּל עֵבֶר פָּנַי עֲנָנִים נִקְהָלוּ
„בַּמָּרוֹם רְעָמִים יִתְגַּלְגָּלוּ
„וּבְרָקִים אַרְצָה יַהֲלֹכוּ! — — —

הקציר.

לְכִי נָא וּנְלַקְּטָה שִׁבֳּלִים
בַּשָּׂדֶה עֵינֵינוּ יָתוּרוּ!
„הַקּוֹצְרִים אַךְ קִיא וּגְלָלִים
מִשָּׂבְעָם לָנוּ הוֹתִירוּ."

הסתיו.

עֲלֵי כְּפוֹר חֲלוֹנִי רָשַׁמְתִּי
תְּמוּנַת הָעַלְמָה אֲהוּבָתִי,
עַתָּה נַשֵּׁק אוֹתָהּ יָזַמְתִּי
אַךְ הִיא נָמַסָּה עֲלֵי שְׂפָתִי.
פִּרְחֵי קֶרַח פָּרָחוּ
עַל חַלּוֹן חֶדֶר מְעוֹנָתִי
יַחְדָּו דִּמְעָה הִתְהַלָּכוּ
לְקוֹל כְּאֵבִי וַאֲנָחָתִי.
שׁוּלַמִּית! הֲכִי תִשְׂנָאִי אוֹתִי
כִּי תְמוּתִי בְּקִרְבָתִי?
מִי יִתֵּן הָהּ, תַּחְתֵּךְ מוּתִי!
הָהּ מוּתִי — בִּנְשִׁיקָתִי! — —

הפליט.

בְּשַׂלְמַת־קַדְרוּת הַבְּרִיאָה כֻלָּהּ עֲטוּפָה
כָּל־כּוֹכְבֵי אוֹרָה נָגְהֵימוֹ אָסָפוּ
מֵחַדְרֵי תֵימָן בְּזַעַם תֵּאתֶה הַסּוּפָה
וְעַמּוּדֵי תֵבֵל בַּחֲרָדָה יְרוֹפָפוּ

וְאִישׁ אֶת אָחִיהוּ בְּמִלְחֶמֶת תְּנוּפָה
יְסוֹדֵי הַתּוֹלָדָה יָרִיבוּ יִתְקַצָּפוּ.

הַיָּם רוֹעֵם בְּגַלְגַּל, כַּכְּפִיר נָפוּחַ
בְּזַעַם וָקֶצֶף יִתְהַפֵּךְ כְּמֶרְקָחָה
כִּשְׁאוֹל יִפְתַּח לוֹעוֹ הָה, קֶבֶר פָּתוּחַ!
גַּלִּים יְרוֹמוּ מַעֲרָכָה עַל מַעֲרָכָה
וְעָלֵימוֹ כַּמּוֹץ קַל לִפְנֵי הָרוּחַ
אֳנִיָּה סוֹעֲרָה וּקְטַנָּה, נִדְחֶפֶת, נִשְׁלָכָה.

בְּרָקִים זִקֵּי אֵשׁ אֲדוּמִּים וּמְתוּלָּעִים
יְפַלְּחוּ בֶּטֶן הַשְּׁאִיָּה, כְּחִצִּים שְׁנוּנִים:
הֵן חֶשְׁכַת לֵיל־תֹּהוּ יָאִירוּ לִרְגָעִים
וּמִמֶּרְחָק תִּתְרָאֶה אֶרֶץ גַּבְנֻנִּים,
אָכֵן לְאוֹרָם יִתְרָאוּ גַּם צוּרִים וּסְלָעִים,
כְּמַצֵּבוֹת קְבָרִים מִסָּבִיב, נְתוּנִים נְתוּנִים.

הָאֳנִיָּה מִכְרַכֶּרָה, יוֹרְדָה וְעוֹלָה
הַגַּלִּים סְבִיבָהּ יִשְׁתַּקְשְׁקוּ יִשְׁטוֹפוּ
בִּשְׁאוֹן דָּכְיָם יְנַשְּׂאוּהָ וְיַפִּילוּהָ שְׁאוֹלָה
יְלָרְגָעִים יַשְׁקוּהָ עַל פָּנֶיהָ יַחֲלוֹפוּ
וְיוֹשְׁבֶיהָ יִשְׂאוּ צְעָקָה מָרָה וּגְדוֹלָה
וְאִישׁ אֶת אָחִיהוּ בְּחֶרְדַּת מָוֶת יַהֲרוֹפוּ.

אַךְ מִי זֶה הָעוֹמֵד בַּפִּנָּה שָׁמָּה
שְׁחוֹחַ מֵרוֹב יָמִים, אוֹ מֵרוֹב עָמָל וּתְלָאוֹת
כְּרוֹבֶץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ חֲדַל נֶחָמָה
וְעֵינָיו בְּדִמְעָה מַבִּיטוֹת לְשָׁעוֹת
פַּעַם אֶל הֶהָרִים פַּעַם לִשְׁמֵי רָמָה
בְּלִי אוֹמֶר וּמִלָּה, אַךְ בִּשְׂפָתַיִם נָעוֹת?
עַל מָה תְּפַלֵּל אִישׁ שֵׂיבָה, וְתַעֲרוֹךְ תְּחִנָּתֶךָ?
הַבְעַד נַפְשֶׁךָ, כִּי תִנָּצֵל מִשַּׁחַת?
הֵן שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲמוֹד עַל קְצֵה נְתִיב חַיָּתֶךָ
וּפָנֶיךָ יָעִידוּ כִּי לֹא בְשַׁלְוָה וָנַחַת
נָפַל חֶבְלְךָ פֹּה; וּמַה עוֹד תִּקְוָתֶךָ
בְּעֵמֶק הַבָּכָא זֶה, בְּתֵבֵל הַנִּדַּחַת?
אַף מַדּוּעַ תַּבִּיט בְּעַיִן בּוֹכִים דּוֹמֵעַ
אֶל הַיַּבָּשֶׁת? אֶל אֶרֶץ לְךָ מִתְנַכֵּרָה?

הַתִקְוּ עֶזְרָתָה אֱוִיל? הַאֵינְךָ שׁוֹמֵעַ
אֲנִיָּתְךָ מִתְנַגֶּפֶת וּמִתְקַרְקֶרָה?
וְעוֹד מְעַט הָהּ, אַךְ מְעַט וְהִנְּךָ טוֹבֵעַ
לְיַרְכְּתֵי בּוֹר שָׁאוֹן, לְאֶרֶץ נְשִׁיָּה וּגְזֵרָה.
„עִבְרִי אָנֹכִי! עִבְרִי אֲנִי הַגֶּבֶר!
„וְאֶל הָרֵי יְהוּדָה עֵינַי בְּדִמְעָה צוֹפִיּוֹת. —
„הֵן אֶשְׂחַק לְכָל פִּיד, אַךְ אֶלְעַג לַשֶּׁבֶר,
„אַף אִם יָרוֹמוּ הַגַּלִּים לְתַלְפִּיּוֹת,
„הֵן לֹא לְבַקֵּשׁ חַיִּים, אַךְ לַאֲחוּזַּת קֶ בֶ ר
„הִרְחַקְתִּי נְדוֹד, הֲרִימוֹתִי פְּעָמַי לְמַשּׁוּאוֹת."
„הָהּ, כַּבִּיר שָׂבַעְתִּי נְדוּדִים וָעֹנִי
„לָמָּה זֶּה לִי חַיִּים רֶוַח וְהַצָּלָה?
„אָכֵן עַל זֹאת, עַל זֹאת יִגְדַּל מְאֹד דַּאֲבוֹנִי
„אַךְ עַ ל זֹאת רוּחִי קִרְבִּי חֻבָּלָה,
„כִּי נִבְכֵי תְהוֹמוֹת עַתָּה אֵרֵד בַּעֲוֹנִי
וְהַקֶּבֶר בְּאֶרֶץ קִבְרוֹת אֲבוֹתַי לֹא אוּכָלָה.
הַסַּעַר עוֹד יָרִיעַ יְחוֹלֵל בְּזַעַם
וַעֲנָנָה שְׁחוֹרָה כִּלָּיוֹן וַאֲבַדּוֹן הָרָה
עוֹד תּוֹלִיד אֵשׁ וְגָפְרִית, רַעַם אַחַר רַעַם
אָכֵן עוֹד לֹא יִשָּׁמַע זַעֲקַת צָרָה
כִּי לִבּוֹת הַחֲרֵדִים יִשְׁקוֹטוּן הַפַּעַם
בְּחֵיק הַמְּצוּלָה—הָאֳנִיָּה נִשְׁבָּרָה.
הַלַּיְלָה חָלָף, הַיָּם שָׁב לְאֵיתָנוֹ
הַתּוֹלֵדָה תִּשְׁכֹּבוֹת, סָגַר לוֹעוֹ הַשַּׁחַת
הַסַּעַר לֹא יַשְׁמִיעַ עוֹד הֶמְיַת רָנְנוֹ
אַךְ רוּחַ צַח מִתְהַלֵּךְ בְּהַשְׁקֵט וָנַחַת
וּבְפַאֲתֵי מִזְרָח עַתָּה יֵצֵא מִנִּדְנוֹ
מֵאִיר תֵּבֵל וּמְלוֹאָהּ הַשֶּׁמֶשׁ הַנּוֹצַחַת
הָהּ! מִי זֶה הַשּׁוֹכֵב עַל הַחוֹף שָׁמָּה
כְּמֵת מִזֹּקֶן אוֹ מֵרֹב עָמָל וּתְלָאוֹת?
עוֹד נַפְשׁוֹ בוֹ, וּבְזוֹהַר שָׂשׂוֹן וּנְחָמָה
עֵינָיו נִשּׂוּאוֹת לִמְרוֹם הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת
וְכַפָּיו פְּרוּשׂוֹת בְּתוֹדָה וּתְפִלָּה לְרָמָה
בְּלִי אֹמֶר יְמַלֵּל אַךְ בִּשְׂפָתַיִם נָעוֹת?

מִילְדֵי הָעִבְרִים הוּא! עִבְרִי זֶה הַגֶּבֶר!
וְאֶל הָרֵי יְהוּדָה עֵינָיו בְּשָׂשׂוֹן צוֹפִיּוֹת
הֵן פֹּה מַטְּרַת תִּקְוָתוֹ, תַּכְלִית כָּל שֶׁבֶר;
מֵחֲמַת הַגַּלִּים נִמְלָט בְּרוֹב עָמָל וִיגִיעוֹת
לִמְצוֹא בְּאֶרֶץ אֲבוֹתָיו אֲחֻזַּת קֶבֶר
נְעִים חֶבְלוֹ! בְּשָׂשׂוֹן יֵרֵד בּוֹר תַּחְתִּיּוֹת. —
בְּדֶרֶךְ יָמוּת עַתָּה הַרְחֵק מֵאֶרֶץ מְכוּרָתוֹ
עָלָיו לֹא יִסְפְּדוּ הוֹי אָדוֹן וְהוֹי הוֹדוֹ,
יְדֵי זָרִים בִּדְמָמָה יַחְצְבוּ לוֹ קְבוּרָתוֹ
וְגַם צִיּוּן לֹא יַצִּיבוּ לוֹ לְזִכְרוֹנוֹ וּכְבוֹדוֹ
אָכֵן רַב לוֹ. שׁוּלַמִּית הֵן תִּבְכֶּה עַל מִיתָתוֹ
רַב רַב לוֹ! כִּי גַם הוּא אֲהֵבָהּ בְּעוֹדוֹ! —

שִׁ י ת וֹ דָ ה.

אשר הובלתי לכבוד ידידי אהובי הגבר הוקם על, הרופא האומן המהולל והמפואר בפי כל תושבי עירנו, החכם החוקר הנעלה משורר נשגב וממליץ רם ונשא בלשון אשכנז נודע לתפארת בספריו היקרים *), מוה' מרדכי המכונה דר. מאָריץ ראפאפורט נ"י אשר רפאני בחמלת ד' ממחלה קשה ופדני מרדת שחת ד' ישמרהו ויחייהו אמן!

מְהֻלָּל אֶקְרָא לְךָ נֶגֶד עַם וָעֵדָה,
שֶׁבַע בְּכָל יוֹם תְּהִלָּתִי לְךָ עֵדָה,
וְגַם דִּמְעֵי תוֹדָה אֱנַסֵּךְ לְךָ מַלְּחִי,
רוֹפֵא נֶאֱמָן! כִּי רִפֵּאתַנִי וָאֶחִי; —
רָאִיתִי עֳנִי, עַד שַׁעֲרֵי שְׁאוֹל נָגַעְתִּי
בְּפַחַת כִּמְעַט נַפְשִׁי, בִּנְשִׁיָּה טָבַעְתִּי
שַׂר אֲבַדּוֹן מָוֶת צָדָה חַיַּי לָקַחַת,
גָּבַרְתָּ עַל מָוֶת — וְהִצַּלְתַּנִי מִשַּׁחַת;
בָּרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן! נֵר נִשְׁמָתִי הִגִּיהַּ
מִמָּרוֹם שָׁלַח מַלְאָךְ, אִתְּךָ רַב מוֹשִׁיעַ,
רַב מוֹשִׁיעַ מַלְאָךְ, עָלַי חָמַלְתָּ!
דָּרַכְתָּ קֶשֶׁת — וְאֶת נַפְשִׁי הִצַּלְתָּ!
כִּי רְבָבוֹת בְּשַׁעַר הָאָח, בְּשִׁמְךָ יָגִילוּ

---

*) ובפרט בספרו הנעלה והנפלא אשר נכבדות מדובר בו ולתהלה ולתפארת יהיה לו נלת המכונה „מאָזעס" אשר הובל שי לכבוד המשורר הגדול ונשיא אלהים משה מאָנטעפיאָרע נ"י!

*

יף כל לב תודה דמעי ששון יזילו,
„רב זוהר שמש צדקה מרפא בכנפים!"
אלפים לך יזמרו בדמעה על לחיים.
„פאר פאר לך! ירננו משפחות משפחות
אבות ובנים ינסכו לך כוס שמחות;
פיך ועטך, עץ החיים נטעו
אף המה עץ הדעת לטעת ידעו
רב צרי, לא לגו, אך גם לנפש המצאת
טוב טעם מליצתך בעז לנו הראית!
נשגבים פעליך, יענדוך עדי־כתם
רבת חיל נפשך על שפתה קסם
וברגש קדש, לבנות השיר תתרועע!
יפה קול וזמירות חמדה נגן יודע:
אל שחקים בעז תעל אבר כנשר
ינעם קולך — מלאכי זמרה עמך בקשר;
רמה העתקתך מתהלות דוד בן ישי *)
אזן חן מליך תבחן לך תבילה ישי,
מנצח בנגינות אתה דגול מרבבה
נצח תהלתך, קמה גם נצבה.

לבוב, ברוך יה רפא חולים לפ"ק.

יאקאב ה. שפערלינג

חזון שוא. Von J. Meller.

שמועה טובה. אפין הולך בחדרו אנה ואנה, ועיניו על מגלת ספר אשר בידו. ותבליל — פניו, ושחוק פיו, עדים נאמנים המה, כי השמחה בלבו הגוה, וכמו כן

---

*) היא העתקה אשכנזית רמה ונשגבה מספר תהלים בשורה שיר ומליצה אשר עודנה עמו בכתובים, מי יתן ויוציאה לאור בקרוב, כי מלבד כי חכמים יראו וישמחו ומשוררים יעלזו בה, כי יתענגו על מליצה נפלאה ונשגבה, בלשון אשכנז אשר בה נאדר המשורר הלזה מאז, עוד כפלים לתושיה היא, כי תביא תועלת גדולה לילדי בני עמנו בבית החינוך, כי מלבד כי השירה בעז והעצומות תקרא אל על רוח הילד, ולא יעלרהו הגשם, כי להבת שלהבת המליצה בוערת גם על לשון המשורר בלשון אשכנז ויפתח הנער את עיניו, להכיר יפעת שתי לשונות, אך גם ילמוד להוקיר אנוש אשר רוח יה דבר בו ומלתו על לשונו, כי יבין לאמתם מחשבות קודש ונעים זמירות ישראל, כי המעתיק התחקה על כל רעיון ומלה מהמשורר האלקי, והעתקה זאת תעם ותלובה על כל העתקות בדרך שיר אשר לפנינו, ואשר המעתיק הירבה ונלוה.

יגידון עיניו המשוטטות על המגלה, כי היא גולה *) גילתו ומקור הודו. — „הלא!"
אמר אביקן בלבו „הכן יפי התחתן אותי, ותרלה היפה בעלמות ושושנת הבתולות, תהיה
לי לסגולה! אוהבי ישמעו וישמחו, אויבי — ויקנאו בי; ומה תבוש נעמה ויחפרו פניה!
אמנם ה' נתן את רוח קדשו על פודי הצדיק, וכאשר ידבר כן יקום! הוא אמר בקדשו
אלי: „אל תתעצב בני, ואל יחרה לך, אשר מאנה נעמה לבוא בברית אתך, כי יפה
וטובה ממנה, לך נכונה, ותחת הכסף תביא אל ביתך זהב." — ועתה הלא כה דברו
הטוב? או האין יתרון לתרלה מן נעמה, כיתרון הכתם הטוב מן הכסף? רבות בנות
טובות מראה כנעמה, ואולם נערה יפה כתרלה כהלל מי ימצא? נעמה היא בת שלשים
שנה, ופרחי יפיה עד מהרה יחלו לנבול; תרלה היא נערה רכה, אשר שושני יפיה
במעט החלו להפתח. — נעמה היא גבהת לבב ורמת עינים, כי תדמה בנפשה אפס
כמוני; תרלה היא שפלה בעיניה, ענוה מכל הבנות. — נעמה תחפוץ להתהלל עלי
ולהגדיל עלי עקב; תרלה תשמע בקולי, ואנכי אמשול בה. — נעמה היא בזוית משפחה;
ומשפחת תרלה מאד נכבדה. — אבל נעמה כבדה מאד בזהב ובכסף, ובהדריה כל הון יקר,
ותרלה מדלת העם ולה אין כל, כי אם כבודה פנימה: במעלבי לב, ויפיה והנה ממון!
אמנם ידעתי כי הכסף (געלד) הוא, תאות כל נפש, ומחמד כל לב, למנער ועד זקן ההולך
למות, למחים בליעל ומתהלך בלאטיו, ועד איש קדוש ומתהלך את אלהים. — גם ידעתי, כי
לו בקול ישקל הכסף עם יופי וחן, חכמה ויחש, במאזנים יחד, המה כלמו יובאו בכף
אחת, והוא לבדו בכף האחרת, כי עתה הוא יכבד, כי כבד הוא מכל. — החכמה לא
תתן·לבוחריה מעמני ארץ, וספר היחש לא יכסה את מערומי בעליו, ואולם הכסף ירוה
את נפשנו דשן, ובגדי מכלול ישענו. — ואולי גם יפי לא אותי יחתן, כי את כספי,
ותבי ישבני לתרלה לבעל. — אבל העוד לי לעשות ולא עשיתי? — הלא שלחתי לנעמה
הבכם ושלום, ויבואו המלאכים ריקם? הלא הרביתי תת כסף לפודי לדבר אתה, ויאות
לי ידבר על לבה, ולא שמעה הסוררה גם אליו, כי גיד ברזל ערפה ולבה נחוש. —
הוי פתיה! לו הקשבת לשאלתי להיות לי ונוסף גם הונך על הוני, כי עתה מי ידמה
לנו, ומי ישוה לנו בכל העיר? — אביקן לא כלה לדבר אל לבו, ואיש בא המשרת.

כ פ ת ל י: ה' עמך אביקן! א ב י ד ן: יברכך ה'! הגידה נא השלום לאדוננו
רב אלהים? כ פ ת ל י: שלום! והנה שלחני לקרוא אותך, כי דבר לו אליך. —
א ב י ד ן: הנני הולך עמך, אך כהר זעיר, ואקחה בידי צרור כסף, כי איך אבא לראות
פני הקדוש ותשורה בידי אין?

עדת־צדיק. ק . . . . היא עיר קטנה ויושביה מתי מספר המה, ואולם
מרבים אנשי אמונה ממקרוב ומרחוק, לבוא שמה, ולדרוש את אלהים, כי שמה הכין
אחד קדוש את כסאו, הוא איש מופת למושב לו. — ביתו כעיר נצורה מן הבוקר עד
הערב, ואין מספר לאפקת אנשים ונשים השומרים מזוזת פתחו, כי זה שער השמים,
ופודי הצדיק הוא משנה למלך ה' צבאות, אשר המשילהו בארץ מתחת, וכאשר יאמר כן
יהי. — הוא מוריש ומעשיר, מקימי ומשפיל חולים, וממלט לקוחים למות, אף נותן
לעקרת הבית הריון, ולאין זרע בנים ירב. הנה אביקן פותח את הדלת לבוא פנימה
ולדבר עם הצדיק. לכה קורא ונלכה אחריו ונשמעה מה יהיו דבריהם. הוכה קולה
ובואה בערב הסגר הדלת ואין פותח! א ב י ד ן: הנני איש מופת! הנני כי קראתני!
לו ולעצה! פ ו ד י: שמעה בני ואדברה! הנה מקנאיך ומשנאיך, הוציאו עליך דבה
רעה, למען הבאיש ריחך בעיני כל מכבדיך ובעיני. — א ב י ד ן: ומה הדבה הרעה
הזאת? פ ו ד י: שוטניך העבירו קול בעיר לאמר: „ראה אביקן נערה רכת שנים מדלת
העם ובזוית משפחה, ויחשוק בה ויחפוץ קחתה לנפשו ולכלימתו אשר לא תמחה עד
עולם" — האמנם שמועה שוא היא, אשר הרה וילדה הקנאה האכזרים, הלא? —
א ב י ד ן: כן דברת אדוני! שמועת שוא היא, אשר בדאו מלבם העקובים מתי און, למען
הטל חול פני חנם, ולהמיר כבודי בקלון. אמנם חשקה נפשי בנערה בתולה ואהבתי
נפלאת לה עד מאד; אפס הנערה הזאת היא טובת שכל ויראת ה' ומשפחתה נכבדה
בישראל — פ ו ד י: מי אביה ומי משפחתה? א ב י ד ן: אביה הוא ישי היושב בעיר
ק. . . . פ ו ד י: ההיעצתי לשמוע? וכי יש את נפשך להתחתן עם כליו דקן, ולקחת
את בתו להרפה ולכלימה לך? אם קטן אתה בעיניך מקוני ראשית תבידי אתה,

---

*) קוועללע ווייטער פרייס.

היושבים ראשונה לפני, וגם אתפארה, ולמה תעולל בעפר קרנך, ותשב קיקלון על כבודך, גם על כבודי כי מודעתי אתה? או הזאת תגמולך אשר אתה משלם לי, על כי גדלתיך ורוממתיך ועל פני כל העם כבדתיך? אבידן: שא נא אדוני! שקר הוגד לך, ישי הוא תם דרך וירא ה'. — סודי: (בחימה) שומו שמים! העל פני תכזיבני ותאמר כי לא כן הוא? העיני איש אלהים לך, וכמוהו תראה ללבב? או הידעת את כל הרעות אשר עשה ישי בנעוריו טרם הולך? אל נא תרע בני! אל תתחבר עם רשע ואל תבא בברית עמו, פן יאלפך אורחותיו, ויסיר גם את לבך מאחרי ה'; או האין בבנות עשירי עם ונשואי פנים המחזיקים בבריתי, לך אשה, כי הולך אתה פ..... לקחת מדלת העם עזר כנגדך? אבידן: הנה היא חכמת לב וכלילת יופי להלל מאוד. הצדיק: חלילה לך בני! מצוה לה' ללכת בדרכי לבך ובמראה עיניך! אל תבט אל מראיה ואל תקח חכמתה! חכמת הנשים הבל הבלים, היופי הוא מקסם כזב, ציצת נובל, אשר בבוקר יציץ ופרח, ובערב ערב ימל ויבש, שמע בני! שטה אשות מעליה, ועבור, לטוב לך, ואנכי אעתיר בעדך אל ה', ויתן לך אשה כנפשך וכנפשי, אשה טובה ומשכלת, אשר לך יאתה, בת נדיב ושוער מגזע אצילי בני ישראל, והיית ברכה והיית איש מצליח כל הימים. — אבידן: אבל אדוני — הצדיק: (בחימה) רב לך אל תוסף דבר אלי! זכר נא את אשר עשה ה' לבנימין, אשר הקשה לבבו ולא שמע בקולי! לך גם אתה כבנימין בשרירות לבך והשלך בשאט נפש דברי אביך, ותהי אחריתך כמוהו! אבידן: (בחרדה) אעשה כדבריך והמת אל תמיתני בחרון אפך! סודי: היטבת לדבר בני! שמע בקולי וחיה, ולמה תמות בנוער ולא תמלא ימיך? או האין בבנות ישראל נערה יפה כי תערה נפשך למות על בת ישי? מהר בני וכתוב לנבל הזה, אשר אנכי גויתיך, לבלתי התחתן בו, ולא תוכל לעבור את פי! — הנה קסת הסופר ומגלת ספר, שב אל השלחן וכתוב ספר, ושלחתהו ביד נפתלי ליבי! אבידן: כאשר דברת אדוני אעשה. אבידן ישב אל השלחן לכתוב. ברגע ההוא נשמע קול צעדה בירכתי החדר הפנימית, והדלת נפתחה. אבידן: אדוני! הנה דלת החדר הפנימית סבבה על צירה, ובאזני קול צעדה! אלכה ואראה אולי גנבים באו — סודי: מנע בני! רגליך מלכת הנה! הקול קול צעדי נערי גחזי, אשר עשה מלאכתו שמה, וככלותו מלאכתו ויפן ויצא החוצה. (בלבו) מלאכיאל הוא, אשר ברח בהחבא מפני אבידן, אבל מדוע נחפז ללכת, ולא חכה עד עבור האויל הזה מעלי? אבידן כלה לכתוב ויאנח. סודי: מדוע תאנח ותתעצב אל לבך? אבידן: מה טוב אדוני שבת איש ואשה גם יחד, ומה רע היות אדם לבדו! סודי: (בשחוק אל לבו) היטב אבידן לדבר, אבל בעיני הנשים אשקר, ואת לבן אשמין, לבל יראו ולבל יבינו כי משחת מראהו מחוץ, ולא הדר לו פנימה, ויאותו לו להלות אליו ברית עולם? אבידן: אם חפץ אתה עשו עמדי חסד, הנה נא את חני בעיני הנשים היפות השאטות אותי, ומצאתי גם אני עזר כנגדי, אשה אשר כנפשי, רבת חן ושכל טוב! הנה שמעתי אנשי אמונה מספרים לאמר: איש אחד בא לפני הבעש"ט, ויבך ויתחנן לפניו, להעביר מעליו את רעת אדון עירו, אשר ירע וילץ לו עד מאד, משנאתו אותו, כשמוע הבעש"ט את דברי האומלל, וימהר כי נכמרו רחמיו, ויוציא מארגז קטן, מגלה קטנה, ויקשריה בפתיל תכלת, וישימיה בצואר הנרדף, ויאמר בזאת תבא אל האדון ויניחך ורוח לך, כי היא תתן את חנך בעיניו ובעיני כל רואיך, האיש עשה כאשר צוהו הבעש"ט, ויהי אך ראהו האדון, ויפול על צוארו, ויחבקהו וישקהו, ויתחנן לו לסלוח לו, על אשר נואל לעשות עמדו רע ימים רבים, ומן היום ההוא והלאה, כבדהו ויגדלהו ויעשירהו עושר גדול. — סודי: אל נא תאמין לשמועת שוא הזאת, וידעתי נאמנה, כי רובי האותות והמופתים, אשר נקבצו ובאו בספר „שבחי הבעש"ט" לא זרע אמת הם, כי אם ילדי שקר, אשר הולידו חושבי נפלאות, להגדיל את שם הבעש"ט ולהאדירו בעיני אנשי אמונה, ולתתו לשחוק בעיני אנשי מרמנו: אנשי תבונה. — אבידן. לו יהי כדבריך, היפלא מאיש אלהים דבר ואם יבצר ממך מאומה? סודי. אמנם איש אלהים כל יכול, ואין דבר אשר אין לאל ידו לעשותו, ואולם אנכי חדלתי מעודי עשות נפלאות, כי לא ברבות אותות ומופתים, יתפארו עבדי ה', כי אם בזאת יתהללו, דעתם את אל עולם, ולכתם באור פניו אור חיים. — אבידן: אמנם מראש ידעתי, כי נקל לך למלא שאלתי, אהבי אדוני! שמעה בקולי תחנוני, ובזאת אדע כי מצאתי חן בעיניך! — סודי: אל נא תפצר בי! אבידן: (מוציא מחבנו צרור כסף ומניחו על שלחן הצדיק) קח נא את מנחתי מידי, רוח אפנו משיח ה'! סודי לא יכול עוד להתאפק, ויאמר שאלתך אמלא

למען תדע כי יקרה בעיני עד מאד, וארשת שפתיך לא תמנע! סודי לוקח מגלה קטנה ויכתוב עליה דבר, ויתניה לאבידן, אשר שם עליה כבעל הון רב, ויאמר בלבו האח! הפעם לא תסיר הסוררה את אזנה משמוע, ולא תשם את לבה שמיר, כי הנה מוצא חן אני בעיני כל רואי וכן אהיה בעיניה. — (אל סודי) תודה לך איש אלהים! הרבית חסדך עם עבדך, ואנכי ארבה ארבה משכורתך. בהצליח ה' את דרכי. שלחני ואלכה כי לא אוכל להתמהמה! — סודי: לך לשלום ומצאת אשה טובה ומשכלת כנפשך, כי תבקשנה! אבידן יצא החוצה, וסודי אמר אל לבו: לו ידע האויל הזה את פשר דבר הכתוב בקמיע הלז כי עתה השליך אותו ארצה, וגם בי התעבר למענו. —

הכלימה. בעד החלון נשקפה נעמה, ועיניה משוטטות בגיל מגולה, עלי פרחי גנה, הכלולים בהוד והדר, אשר שם האביב עליהם, והנה הדלת סובבת על צירה. בעלב ובקצף הסבה את פניה מני המראה היפה הזה, ותפן אל הדלת לראות. נעמה (אל הבא) מה שאלתך? אבידן: מה שאלתי? הידוע לא תדעי עוד מה אנכי שואל מעמך? הוי קשה לב וכבדת אזנים! עד כמה פעמים אני משביעך לבוא בברית אתי, כי אך אותך הוכיח ה' לי! נעמה: ה' אלהים! הבקדוש רבה מעלתי, כי תוכיחני עד מאד, להוכיחני לאיש הזה לאשה? אבידן: עד מה אכזריה תקשי עורף והשליכי דברי אחריך! מדוע נבזיתי אף נמאסתי בעיניך, ובפני ירוק תרוקי? האין יש אנשים רעי תואר ושפלי לב יותר ממני? או האין איש בישראל ובאדם, אשר ירב לכבדה ולאהבה אותך כמוני? נעמה. הוי קשה לב ואטום אזן! עד כמה פעמים אני משביעך, אשר תכבד ותשב בביתך, ולא תוסיף שקוד על דלתותי! עד מתי תוגיעני בדברי רוח, ותלאני באמרי נואש! האין נשים יפות וטובות ממני? או היש אשה בכל משפחות האדמה, אשר תשנאך ותבז לך בלבה כמוני? אבידן: (מתפלא) השבעתי לשמוע? התשביעני כזאת כן עתה, ולא מצאתי חן בעיניך גם היום? אל נא עדינה! אל נא תסבי עיניך מנגדי! תני לי פנים ולא עורף, ועיניך שיתי עלי, ותנחמי עד מהרה על אשר דברת, ולולא תרחם בעת לבי למלאות הפעם חן בעיניך ותרצני, כי עתה לא באתי הלום. — נעמה: שים מחסום לפיך, ולמה כן אוליכך בחזקה! אבידן: (בלבו) הזאת אמונת צדיקים וזה פריה? שבע קלון ומר נפש יצא אבידן מעם פני נעמה, ויתע כשה אובד ברחוב העיר עד הערב וכבוא השמש סר אל בית עמרם רעהו וילן שמה, אך שנתו נדדה כל הלילה, כי נפשו מרה לו עד מאד.

החג. השמש יצא על הארץ, ואבידן יצא מחדר משכבו והולך כשאף רוח, ויפגשהו איש ויאמר: גבירתי שלחתני לקרוא לך אבידן! כי דבר לה אליך. — „מה לי ולה?" השיב אבידן בחרי אף „ואם דבר לה אלי בוא תבוא הלום בית עמרם, כי כקרוב בית הזה אל ביתה, כן קרוב ביתה אל הבית הזה; או איך אלך, והיא לוחה עלי תמול, לבלתי הוסף עוד כמוס אליה? — „צדקת" ענה ציר נעמה וגם נפש גבירתי יודעת מאד, כי צדקה ממנה, ויהי אך יצוא יצאה אתמול מעם פניה, ותחרד ותצא נפשה, ויך לבה אותה כי הכתה אותך בשוט לשונה, כי יקרת בעיניה. — מהרה ולכה כי נכספה נפשה לראות פניך ולדבר אתך. — „יקרתי בעיניה ונכספה נפשה לראות פני?" אמר אבידן בלבו, האח! הלא יש תקוה! ויפן אל האיש השלוח אליו ויאמר: לכה ונלכה! וילכו שניהם יחדו. כאשר ראתה נעמה את אבידן בא הביתה, ותרץ לקראתו ותאמר: ברוך בואך יקר רוח! שבה פה ואגיד לך את לבבי, כי הציקתני רוח האהבה ולא אוכל כלכל! ידוע תדע אבידן, כי מדי ראותי אותך תמול נהפך לבי כרגע לאהבה אותך, תכלית אהבה, ונפשי נקשרה בנפשך, מדי דברך אלי; אפס התנכרתי אליך ודברתי אתך קשות, כי אמרתי: אך בא אלי האיש לצחק, ולהתל בי! הלא? אבידן: חלילה לי מלצחק בך, ומהתלות תועבות נפשי הנה, אהבתיך בכל לבבי ובכל מאדי — נעמה: איך תאמר: אהבתיך, ולבך נתון מאז לתרצה בת ישי, ובטרם ימלאו שלשים יום היא תהיה לך לאשה? אבידן: לא כן הדבר! אמנם אנשי בריתי העתירו עלי דבריהם לקחת את תרצה. פתוני וגם יכלו לי לדבר עם ישי אודות בתו, אך עד מהרה נחמתי על אשר דברתי בחפזי, ואועץ עם איש אלהים: סודי מידעתי ויועצי גם הוא לאמר: שטה מעליה ועבור, והנה האגרת אשר כתבתי אתמול לישי. אבידן: (הוציא מכליו ספר ויתנהו לנעמה) שימי עיניך עליו, והעידני כי לא שקרתי לך! נעמה לוקחת המגלה מידו ותקרא לאמר: לא אוכל נשא להקים את דברי אשר דברתי לך, לקחת את בתך לאשה, יען אשר מודעתי סודי הצדיק, ימנעני מהלוך, ולא יתנני להתחתן בך, ואם לא אשמע בקולו והעלתי לאלהים." — בכלות נעמה לקרוא את דברי הספר ותאמר

מדוע הדלה, ולא שלחת את הספר אלי גם תמול גם היום? אבידן: יען נחפזתי אתמול ללכת לראות פניך, ושכחתי ולא שלחתיו, ועתה ביד מי אשלחנו ליבי? ומי יביאנו אליו? נעמה: מאשר יקרת בעיני מלא אמלא שאלתך! (אל נערה) לך וקרא לי את עתניאל, והביאהו הלום, מהרה ואל תעמודי! הנער הלך אל אשר שלחתהו גבירתו, וימהר לשוב בחברת עתניאל הביתה. נעמה: הא לך המגלה הזאת, קחה והביאה לאיש אשר ערוכה לו! אבידן: הא שלך קח ולך! עתניאל: אעשה כדבריך! אבידן: הנה לתכלה שלחתי הפעם ספר בריתות, מאהבתי אותך, ומחשקי בך; הים גם את נפשך לבא עמי בברית קודם להיות חברתי ואשת בריתי? נעמה: יש ויש! עד כמה פעמים אגידך אשר אהבתיך, ואתה לא תאמין לי? ומי היא זאת ואי זאת העלמה, אשר תלחך פנים אל פנים, ולא תבקש אליך לוקח נפשות! כמוני היום? אבידן: אם כן הנה וגואלה במקורת הברית וגוי לגבר אחד! נעמה: הבטחת כי אבי הלך בדרך רחוקה ועודנו לא ישוב? או הנכרות ברית קודם. יאצי איננו אתנו ולא יתערב בשמחת לבנו? לא כן באהבה נפשי! לכה עתה לביתך ובעוד שבעה ימים בבוא אבי מן הדרך, ומסרתי וגליתי את אזניך למען הבא הנה והפלגני ימלא. — אבידן: המנוע לא ימנע אביך ממני? נעמה: הלילה לאבי ממנעני מאים, אשר רצתה נפשי בו, ואליו תשוקתי; אך שמר לך ושמור לשונך, מהגיד לאיש דבר! אבידן. כן דברת וכדבריך אעשה! הנני הולך לביתי. ואוחיל עד בוא דבריך לששון ולשמחת לבבי. שבעה ימים! אי קו, ואיפה יהיה המדה למוד ארכם כי רב הוא מאד! —

איתן, עלז ושמח יצא אבידן מעם נעמה ויבא אל בית רעהו פעמיו. עמרם: גיל אגיל לראותך עתה שמח וטוב לב, אבל מה קרך אתמול כי הלכת קודר ונפשך לעפר שחה? אבידן: ידוע תדע, רעי כנפשי! כי תוגתי ביום אתמול ושמחתי ברגע הזה, אחיות הנה, ואם אחת לשתיהן. — עמרם: ומי אמן? אבידן: אמן יפה אף נעמה ושמע — נעמה! היא העליצתני תמול בדבריה, והיא גם היא היום שמחתני. — אבידן ספר לרעהו את חליפות קורותיו בית נעמה תמול, והיום, ויגד לו את דברי הספר אשר שלח ביד עתניאל אל יבי. אבידן לא כלה לספר את כל הדברים האלה, ועמרם קרא אל עבדו, וידבר באזנו דברים אחדים, ויפן העבד וילך החוצה. עמרם: התאמנם האמנת אבידן! לאמרי פיה, ולא השכלת לדעת, כי אין אמון בה, וכי בלב ולב דברה אליך הפעם? או התנם לותה עליך מהגיד לאיש דבר? אבידן: המקנא אתה בי, ואם בוגד אתה לנעמה, כי תדיה מלבך דבה רעה, למען הסר את לבי ממנה? או מי פתי יאמין לדבריך, וכי כנעמה התליקה אמריה לי, ולבה בל עמה? ועל מה עשתה ככה? על מה הכחידה את האמת ממני, ותקוצבני בכחש וכזב? הן אין לאל ידי להרע לה כי תאמר: היא יראה מפני, ואף להיטב עמה אין עמי כי הדבר: אותה היא מבקשת לכן בוא דברה אליך. ולמה שמחה אלי גיל, בראותה את אגרתי הערוכה ליבי, ותמהר ותשלח לקרוא את עתניאל ותצוהו להוליכהו אליו? עמרם: גם בעיני נפלאת היא ולא אבין לה, חדה היא ולך לאלהים פתרונה! — אבידן: לא! כי בתום נפשה העיפה נעמה אמרי נועם לי, ואת אשר רהב לבה, אותו במרה לספר לאוהבה ואהובה! עמרם: אמנם אוהבה אתה, אבל אהובה אינך, כי אם אביעזר, הוא בוחר בלבבה ובנפשה, ולו תהיה לאשה. אבידן: שומן שמים! התוכן לבות אתה? ואולי למגוחי אתמול לדבר אתה, נקעה נפשה מעל אביעזר, ותהי לי? או התנם נתן אהובנו הגדיק, את הקמיע הזה לי, לאמר הוא נתן יתן חנך, בעיני כל רואיך? חדל לך איפוא מהכביר מלים ללא אמת! עמרם: הנה נער נעמה ומבלתו הולך שמה, אלא החוצה ולדברה אתו ואחקרנו, כי יודע הוא את לבב גבירתו ותעלומותיה לא נעלמו ממנו. אבידן: עשה כדבריך! עמרם יצא החוצה וידבר עם הנער דברים אחדים ויבא הביתה. אבידן: מה הגיד לך? החקרת וידעת בורם דבר? עמרם: לינה פה הלילה ומחר ונודע מי מסכנו ילדך במשפטו, ולמי האמת, הלי ואם לך? ברגע ההוא בא עבד עמרם הביתה, ויושע לו מגלת ספר ויאהב אדוני הבית ויקחה ויטמנה בחלנו. ויהי ממחרת ויאמר עמרם לאבידן: קומה רעי ונצאה החוצה! ויהי בלכתם ברחוב, והנה מאחד הבתים נשמע קול כנור ועוגב, קול מרקדים ומזמרים, עמרם שאל במרמה את איש אחד, העומד בשער הבית, לאמר מה היום מיומים, ועל מה ישישו אנשי הבית ויעלזו בשמחה? „הערם תדע" ענה האיש „כי היום חתונת בעל הבית באה בברית עם שאהבה נפשה, ויהי לו לאשה? כשמוע אבידן את הדברים האלה,

ויקש פניו גם הוא אל הבית הלז, ויכירהו ותאחזהו פלצות ופניו חורו. — אבידן: הה! בעלת הבית הלז היא נעמה, והיא היתה אפוא היום לאביעזר לאשה! לקחת ידידי בדבק! רמיתני האשה הרעה הזאת גם רימתני! אמנם זה הדבר אשר הגיד לך נער נעמה אתמול, ומדוע החרשת ולא גלית את אזני? עמרם: יען ראיתי כי מאן אתה להאמין כי האהבה הכבידה את אזניך משמוע ואת לבך מהשכל. — אבידן. ומה אעשה אפוא עתה? היאבה ישי תת את בתו לי ולא יחר אפו בי על דבר המכתב אשר שלחתי אליו אתמול? עמרם: אל תדאג חנם! כהיום כאתמול יתן ישי את בתו לך כי ההפך. — אמנם הקבלת אשר שלחת המכתב הלז ביד עתניאל לישי; אפס אנכי מאשר אהבתיך, הטיבותי את אשר הרעות, וכאשר הגדת לי את דברי המכתב השלוח, ואמהר ואשלח את עבדי הרש, להשיג את עתניאל מן הדרך. ואצוהו לקחת את מכתבך מידו, ולהשיבהו אלי הכר נא המכתבך הוא? אבידן: (נופל על צוארו וישקהו) עתה ידעתי כי ריע נאמן אתה, ואח לצרה מאין כמוך! אלכה לישי — אך הה! כמעט שכחתי, כי אדוננו צוני לבלתי התחתן בו? אלהי הרוחות ויודע מחשבות! מה חטא ישי, ומה עול נמצא בו, כי לא אקח את בתו לי לאשה! עמרם: כדבר אחד אנשי הרמנו: מאהבי החכמה, תדבר גם אתה! ישי חטא חטאה גדולה מאד, כי איננו סר למשמעת אדוננו הקדוש, ולא בא לראות פניו מעודו עד היום הזה; או הטרם תדע, כי חלילה לאחד מאנשי בריתנו, מהתחתן עם איש, אשר לא יבא בסודנו, ושם קודי קדושנו לא יקרא עליו? ואולי ישי אל איש מצותינו, אל קברי הוא נופל, אשר יפול הוא וכל עדתו, עדת קרח, לבאר שחת? אבידן: ומה אפוא אעשה? עמרם: עת נאכול לחם הצהרים. נשבה אל השלחן, וסעדנו לבנו. ואחר איעצך את אשר תעשה, ואשים בפיך את הדברים אשר תדבר אל ישי.

העצה. השמש באה ואבידן בא ביתה ישי. אבידן: ה' עמכם! ישי ויסכה ותרצה בתם: יברכך ה'! ישי: הבא בידך מכתבי אשר שלחתי אליך? אבידן: אגרתך הובאה בצל קורתי ותתענג נפשי עליה כעל כל הון ואף עתה תדשן עצמותי מדי אזכרנה -- ויען כי לא יקח במקומנו איש אשה בלתי אם גלה לבבו לאיש האלהים וכאשר ייעצהו כן יעשה, לכן קמתי גם אני, והלכתי אל מודעתי קודי הקדוש, ואגיד לו את לבבי, ואשאלהו לאמר: הטוב הדבר לפניך? האתחתן עם ישי? ויענני הצדיק ויאמר לי טוב הדבר בעיני, אבל הה! ישי לא לנו הוא כי אם לצרנו — ישי: „לצרנו?" אנכי מעודי לא הטיבותי אף לא הרעותי לו! אבידן: „האיש אשר איננו לנו, הוא לצרנו!" יאמר הצדיק. ישי: כלה דבריך! „ישי לא לנו" אמר הצדיק „כי אם לצרנו —" אבידן: ישי לא לנו כי אם לצרנו ולא תוכל להתחתן עמו, כי חרפה היא גם לי לך, ואך בזאת נאות לו להתחתן עמו, אם יהיה כמוך סר למשמעתי. ונוסף גם הוא על חסידי ועם מרעיתי. — ישי: לא אוכל לעשות הדבר הזה. ללבוש בתרמית אדרת החסידות, למען מצוא חן בעיניו, פן אהי לבוז בעיני כל יודעי, וכן אהי בעיני. — במספר השוקדים על דלתות הקדושים, אשר ישרצו כצפרדעים לרוב בקרב הארץ, לא באתי מעודי, ולא כרעתי מימי לאנוש כערכי עפר מן האדמה ואף לא אכרע ולא אשתחוה עד אגוע, בלתי לה' לבדו. — תרצה: כן דברת אבי! חלילה לך מכבד בפיך את קודי, ולבך לא נכון עמו, כי דובר בלב ולב חרפה וקלון ימצא ומשנה כלימה יירש. — אבידן: „ואם לא ישמע אליך ישי" הוסיף הצדיק לדבר אלי „ופנית שכמך מעמו והלכת, וחלילה לך מהתחתן עמו להכעיסני ולהרעימני, פן תלה חמתי בך ובכליתיך, ובלא עתך תמות. — ישי: אל תירא בני! ואל תחת, כי לא יקרך רע, אנכי אערבך, עלי קללתך! אבידן. חטאת ישי בלשונך הפעם וה' יסלח לך! קללת צדיק קללת אלהים היא ומנפש ועד בשר תכלה, ואם לא תאמין שמעה ואספרה לך דבר, ותעידני, גם אתה, כי אמונתי לא שוא היא! אחד היה בעיר ק. . . . ישמן בנימין, אשר עשק וגזל אחד מאנשי בריתנו, ואין אומר השב! כי יראו כל יושבי העיר מפניו. הדבר הוגד להצדיק, וישלח ויקרא לו, ויוכח על פניו דרכו הרעה, אכן האיש הזה, אשר לא האמין בצדיקים, ופחדם לא נפל עליו, מאן שמוע אליו, וישם בו תהלה. ויהי כדבר הצדיק אליו פעמים ושלש, ולא שמע אליו, ויחר אפו בו, ויאמר: אם עודך תתהולל בי, ותשליך דברי אחריך, העידותי בך היום, כי שלח אשלחך מהרה מעל הארץ ביד פשעך, ובחטאך מות תמות. ויהי מקץ שבועים ימים, ויגוף ה' אותו וימת! הטוב בעיניכם כי אמות גם אני ובעודי בחצי אקטף? תרצה: הה יחרד לבי יותר ממקומו! אך אם אתה לו במעני וחיית והארכת ימים! הנה העיר ג. . . .

קרובה לנו, ושמה יושב אחד קדוש ושמו סתרי, ואנשי בריתו מרבים להלל אותו מאד, כי נביא הוא, ואיש מופת לכן מהר ובוא לפניו, ושאל את פניו, להפוך את קללת סודי לברכה, והוא ישמע בקול תחנונך, כי חנון הוא, ולא יתן את המשחית לבוא אל ביתך לנגוף אותך חנם. — יש״י: (בצחוק) השכילה בתי לדבר! מהר ועשה כאשר יעצתך וייטיב לך ותחיה ולא תמות בנוער! אבידן: ואיך אלך אל סתרי ושמע סודי — יש״י: ושמע סודי כי הלוך הלכת לדרוש את סתרי, ולקחת את ברכתו, ויחרד מאד וימהר, כי ייראה פן תכרות עם אויבו בריה, ונוספה אל העם אשר ברגליו, ויסלח לעון תריך, וילך כימי קדם. — אבידן: אמנם השכילה אשר דברה הרלה ועלתה תנחני אל סתרי. — חיו בטוב ובנעימים! יש״י ויסכה: לך לשלום!

האות הראשון בנשף בערב יום ואבידן בא העירה ג . . . . ויט אל בית סתרי הצדיק, ויהי בבואו בחדר החיצונה, ויראהו מתן שומר הסף, ויגער בו ויאמר: „מה לך פה באישון לילה? העת להראות את פני הצדיק? או הטרם תדע כי מערב ועד בוקר, סגור חדר איש אלהים, וזר לא יבוא פנימה?" עד הוא מדבר, ואבידן קרב אליו, וישם בכפו שני שקל. כרגע נהפך לב מתן אל איש חסדו, ויאמר בשפת חלקות: בוא אתי ברוך ה׳! ואוליכך חדר הקדוש כנפשך, כאשר שאלת, כי לנדיבי לב כמוך פתוחה הדלת, גם בחצות לילה. מתן ואבידן באו אל דלת חדר התיכונה, ויאמר הראשון אל האחרון. הואל פה רגעים ספורות, ואנכי אלך לחלות את פני איש אלהים, לתתך לראות פניו עוד היום ואשיבך דבר. — כאשר כלה לדבר ויסב מעליו, ויפתח את דלת החדר הפנימית, חדר משכב הצדיק ויעלם; ואולם מהרה שב אל אבידן. ויאמר: קום והתראה את הצדיק פנים, כי הוא קורא לך. אך אל תחדול לכבדהו במנחה, על כי כבד יכבדך לתתך לראות פניו בנשף בליל בעת אישון! אבידן לא אחר לשמוע בקול דברו. וימהר לבוא פנימה. סתרי: מה שמך בני! ואי מזה עיר אתה? אבידן: שמי אבידן. ושם עיר מגורי היא פ . . . . סתרי: פ . . . ? הלא קרובה היא לעיר ק . . . . ? הגידה נא לי הידעת את סודי איש האלהים? אבידן: ידעתיו גם ידעתיו, כי מודעתי הוא. סתרי: השלום לו ולכל אשר לו? אבידן: שלום! כה לחי! סתרי: הלא! שמחתני ברוך ה׳ בבשורתך זאת, ואת נפשי חייה! מדוע תתמה תמוה! הלא ידעת גם ידעת כי אנחנו, אני וסודי מודעתך, בנוער מערים לחוקות באנו הנה, לבקש תורה מפי מורנו ומאורנו הצדיק, אשר נתן מרוחו עלינו, ויגל עינינו לראות נפלאות; ויהי אך ראה ראינו איש את רעהו, ותדבקנה נפשותינו אשה ברעותה, ונהי לאהדים ימים רבים. — בלכת סודי גם לי צר, ובשמחת לבי שמח סודי גם הוא; ואני אמרתי אז בלבבי: האהוה אשר ביני ובינו תכון כירח עולם. ולא תופר לעד. אכן תוחלתי נכזבה! אדוננו לוקח מעל ראשינו, ונר אלהים כבה, והנה זה רעי היה לצרי. ויער עלי כל חמתו, וירע וילר לו, זה רלוי נפשי מאד. — אבידן: סודי קצף עליך כי אמר לי יאתה המלוכה ולשבת על כסא *) כי — סתרי: ה׳ אלהים! הקלרו ירועות ארץ לשננו מהשתרע, ואם לא תוכל האדמה לשאת גם את כסאו גם את כסאי יחדו? מהולל שם ה׳, החסידות הרחיב ממשלתה יום יום, ועם ה׳ מרבים לבוא, לחסות תחת כנפיה, ולו יהיו המיסים לדיקים הישפיקו למו? היוכלו שאת את משאם ויהבם, ולתת לאיש ואיש את מספרם אשר יהקר למו? ומדוע רעה עינו בכבודי, ויחרוש עלי מזימות ברשע, להדפני מגרום מלבי חנם? או המאהבת כבוד העיתי לקבל המשרה שכמי? הלא אנכי מורנו הצדיק לפני מותו. וישביע אותי להיות לרועה לעם מרעיתו התחיו, ואנכי מה כי ילין עלי? הה צר לי מאד, נשבר לבי, עלי המריבה הרעה, אשר הליתו אוהבי שלם, והולכי רכיל, בינו וביני, ולו יוכל שטף דמעות לכבות את אשה, כי עתה ירדו עיני פלגי מים. — אבידן: אמנם אוהבי מדון מביאים יום יום את דבתם רעה אל סודי, להגדיל השימה ולהרבות המשטמה — סתרי: ומדוע יאמין סודי לכזביהם, הלא נביא הוא? הה הרבה סודי לחטוא לי; אפס על כל פשעים תכסה אהבה. — הגד נא מה אתה שואל ממני? אבידן: הנה חשקה נפשי מאד, בתרלה בת ישי מעיר ס . . . . הצדיק לא נתנהו לכלות דבריו, וישאלהו לאמר: התחפוץ לקחת את ברכתי, ואם תאבה לשמוע גם עלתי? אף כי לא עלה על לב אבידן לשאול

---

*) החסידים הנטעים יקבילו להאמין כי לדיקים מלכי ישראל המה וכן יאמינו המתחשי גם הם. —

עלת הקדוש, בכל זאת הערים עתה לאמר: להועץ אתך באתי, האקח את תרצה לאשה
ואם אחדל? הורני ואחר דברך לא אשנה, כאשר לא ישנה איש אחר דבר אלהים.
הקדוש: הקשית לשאול לא אוכל מלא שאלתך זאת? הרף ממני ואל תפצר בי! או
האין עוד איש רוח בכל הארץ, כי תאלצני להגידך את אשר תעשה? אבידן: הנה
באתי לדרוש עצתך, ואל נא תמנענה ממני! הקדוש: צר לי מאד על הדבר הזה, כי
ישי הוא מאנשי בריתי ויקרים למשמעתי; ואולם חלילה לי להכחיד בעבור זאת את האמת
תחת לשוני ולתת לפני עור מכשול. — הקדוש התאפק מעט ואחר הוסיף לדבר: אם
לא יקרה תרצה בעיניך מכל הון ותבחר בה מעושר שבע מעליה, ואל תקחנה לך לאשה פן
תהיה מוקש לנפשך כי אין ברכה בה, וכאשר עלית עד היום מעלה מעלה כן תרד מטה מטה
כי האשה הזאת מטה תורידך, ועוני וחסר יבואוך לרגלה והמות באחריתך כבוא כמהלך
רישך ורעבת ללחם ואין. — הקדוש הביט בפני אבידן ויבן לו כי מצחק בקרבו כי לא
תאמין, ויאמר ידעתי גם ידעתי כי מצחק אתה בקרבך כי לא תאמין בי לכן המרישה
ואתן לך אות כי נאמנו דברי! אבידן: ומה האות? הקדוש: בלכתך מחר עירה
ס . . . ובאת ביתה ישי וראית את פני בתו והנה זועפים כי חלום רע אשר תחלום
בלילה הזה יעליבנה וימוגגנה והיה כי תאלצנה ותספר אותו לך וראית כי אנכי יעצתיך
לטוב ופתרון החלומה הגדתי לך מראש — אבידן נתן לצדיק מנחה ויפן וילך אל מלונו
מלא שעיפים שונים. היש אמון בדבריו? אמר בלבו, הגם קסרי איש רוח הוא, הרואה
ללבב ויודע את מחשבות לב בני אדם וחלומותיהם יגיד בטרם תבאנה? ומה אעשה כי
יאמנו דבריו ואהובתי תספר חלום רע באזני? מה אעשה? אמאן לקחתה ואקחה אחרת
לי אשה! הן יקר העושר מכל וגם תרצה לא תשוה בו. —

החלום. הבוקר אור ואבידן נחפז ללכת עיר ס . . . וימהר לבא ביתה ישי
ויבא אל חדר אהובתו. ומה התפלא בראותו כי פני תרצה זועפים ותאנח בלאט.
אבידן: מדוע את נאנחת ופניך רעים? מה קרך הגידי לי! תרצה. אין דבר!
אבידן: הנני משביעך אשר תגידי לי את לבך ולא תכחידי ממני דבר! תרצה: הרף
ממני ואל נא תפצר בי כי איך אגיד לך והייתי לשחוק בעיניך. אבידן: חי נפשך אם
תכחידי ממני דבר! תרצה: שמעה ואספרה! הנה חלום חלמתי ושוא חלמתי אשר יפחידני
ויבהלני מדי אזכרנו. בחלומי והנה אני עומדת בתחתית סולם גבוה מאד, ואיש אחד
נצב עליו. ויהי בהשפילו לראות אלה וירא אני ויאמר לי: צר לי מאוד כי הנך למטה,
בתחתית המדרגה, יחד נכמרו רחמי עליך, לכן תני את ידך לי, ואעלך עלה! „בששון
לבב הרימותי את ידי אליו, ויחזק בה; אך הה! הוא לא העלני למעלה, ויהי להפך,
כי כובד משאי הורידהו למטה, ונפול שנינו אל בור עמוק מאד, ומה חרדתי בראותי את פני
הנופל, והנה הוא אבידן שאהבה נפשי! ימים רבים ישבנו גם לשנינו בבור הזה, כי אוכל
מאין ימלא בבור שחת? „מי יאכילנו לחם" קראת ביגונך „ולא אמות ברעב! עכרתיני
תרצה! גם עכרתיני!" מרוב יגון וכעס נשאתי את קולי ואבך ואיקץ. — לעגה אבידן!
לעג לאולתי, כירוא מפני כל הבל חזיון לילה! אבל הה! אהה לא הצחק, כי אם כמוני
תפעם רוחך ונפשך נבהלה? אבידן: אמנם חלומך הבהילני, יען ראיתי כי נאמנו
דברי איש אלהים, וכי, רק רעה נגד פני, אם אקחך לי לאשה. אבידן ספר לה את
דברי הקדוש אליו, וכי צוהו לבלתי קחתה לאשה פן יורש. — תרצה לא ענתה מאומה,
כי אם כסתה בידיה את פניה ותאנח. אבידן לא יכול להתאפק, ולראות ביגון שאהבה
נפשו, וימהר ויקם המולה. ויהי כשוך רגשת נפש אבידן, וישלח לקרוא את ישי ויאמר
הנך רואה עין בעין, כי רוח ה' דבר בהקדוש, ומלתו על לשונו, לכן אל נא יחר אפך
בי, על כי אשמרה מלות שפתיו פן אביא רעה עלי ועל בתך, והעלאתי לאלהים. — —
מה רע העוני ומה טוב העושר! העושר יוליכנו למעדנים ובגדי שני יעטנו, העוני יענכו
וירעיבנו וקרעים ילבישנו. העושר ישימנו לאדון ומושל עלי אדם רב, העוני עבד לאדונים
רבים; העושר יהפוך את האויבים לאוהבים, והעוני — את האהבה לאיבה. — ישי:
העושר יתן כבוד וחן לאשר לו, ולפוי הזהב על כל אולת יכסה; העוני יקל נכבדי ארץ.
וחכמת המסכן בזויה. — העושר יהפוך גם לכושי עורו ונמר חברבורותיו ילבין. — ישי כלה
לדבר את הדברים האלה ויפן שכמו מעם אבידן וילך לביתו ואבידן הלך העירה ג. . . .
לדבר עם קסרי.

האות האחרון. כאשר ראהו הצדיק וישאלהו: השקר התנבאתי לך? ויען אבידן
ויאמר עתה ידעתי כי גדול אתה מכל הקדושים אשר בארץ ואין דומה לך!
קסרי: אם חפץ חיים אתה בני! ולראות בטובה כל ימיך, קח את האשה ההוכיח
*

ה׳ לך! אבידן: ומי היא האשה הזאת? הגד לי איפוא היא, ואלך ואקחנה, כי בקולך אשמע תמיד, ובעלתך אלכה, חי אני! קתרי: בלכתך מעמדי ויצאת מן העיר, והיה האיש אשר יפגשך, ושאלך: אי מזה אתה ומאין תבוא, אותו תתחתן, ואת בתו הנערה קח לך, והיית מאושר ומוצלח, ועשרך ירב יום יום, כי כוכב הצלחתה ילך ואור, כאור השמש בצהרים. — אבידן אשר האמין עתה בקתרי תכלית אמונה, ענה: ככל אשר דברת אדוני! אעשה, ולו יהי האיש אשר יפגשני לראשונה מחוץ לעיר, חוטב עצים או שואב מים, אתן אתחתן בו, כי כן צויתני! קתרי: כן עשה בני וייטב לך! אבידן יצא מעם פני קתרי, וישם לדרך פעמיו ויהי בצאתו מן העיר ויפגשהו איש. האיש: הגידה נא לי אי מזה אתה, ומאין תבא? אבידן: עיר מולדתי היא . . . . ועתה הנה באתי מעיר ג . . . האיש: השלום לאיש אלהים לקתרי? העוד לא תמו לגוע אנשי כסל. המביאים לו מנחה בכסף ובזהב למען יתפלל בעדם ויברכם, ויצליחו דרכיהם תמיד? אבידן: הידעת את איש אלהים ואת שיחו? האיש: לא ידעתיו, אבל זאת ידעתי כי איש הוא ולא אל. אבידן: אמנם איש הוא, ואולם לא איש כמוני וכמוך, כי אם איש רוח ונביא ה׳! האיש: ומה האות? אבידן: כאשר צעיר ואתננו לך. היש לקתרי בן או בת? הגד נא לי כי תדע? - האיש: לא ידעתי כי נביא איננו ובכל קורת קתרי לא באתי מעודי ועד היום הזה, והוא ומשפחתו לא נודעו לי. — אבידן: ואולם הקדוש יודע כי יש לך בת נערה בתולה, ויעירני לקחתה לאשה, באמרו כי אותה הוכיח ה׳ לי. — האיש: פליאה זאת בעיני ולא אבינה! האם לא נסתם החזון וכמאז כן עתה לא אלמן יהודה מאנשי רוח ונביאי ה׳, אשר עיניהם צופיה מקצה הארץ ועד קצה הארץ ואין נעלם מהם? אלכה ואחקרנו! והיה בראותי כי אמר כוח לו, ונלויתי אל אנשי בריתו גם אני, וכאשר יצוני כן אעשה. — אבידן: כן דברת! לכה ונלכה אל הרואה! אולם טרם נלך הגידה נא לי מה שמך? האיש: שמי אשכר. ושם עיר מגורי ב . . . .

— — — — — — — — — — — — — —

ויהי כמשלש חדשים הלך אבידן עירה ב . . . . ויקח את רחל בת אשכר לו לאשה. ויואל לשבת ולגור שמה. —

שבר החלום. שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו (משלי כ״א כ״ג) הקף שתי פעמים סבב אופן השנה ואבידן בא העירה ק . . . . ויסר אל בית איש בריתו: אמנון. ויהי בהשקיפו בעד החלון וירא והנה אשת חן ויפת תואר למאד יוצאת את הבית אשר נוכח פניו. — כאשר הביט אליה ויכירנה כי היא העלמה אשר מאס בה ולא אבה קחתה: תרצה, אשר הוסיפה ימים הוסיפה חן ותיף כפלים. — ולא יכול לעצור ברוחו וירץ לקראתה לדבר אתה ויאמר: „השלום לך אשה יפהפיה? ומי הילדה הנעימה הזאת?" „בתי היא" ענתה תרצה בשמחה מגולה „אשר ילדתי לאישי האהוב למלכיאל. השלום אבידן לאשתך אשר לקחת?" האהבה אשר אהב אבידן אותה בימי קדם נעורה ברגע הזה נשנתה ביתר עוז, ותמררהו ותעליבהו להתחלות. — „מה השכלתי עשו" אמר אל לבו „כי השלכתי אבן שוהם ארצה, ואבחר תחתיה באבן אופל וצלמות. יען אשר היא מוקפת זהב! ומדוע לא הרביתי כופר לאיש אלהים, להעתיר בעדי אל ה׳, להפוך את החלום הרע, אשר חלמה תרצה, לטובה? ולמי נפלה היפה בנשים הלזו להבל? למלכיאל איש מזמתי ושנוא נפשי? הוא מאושר ומוצלח, כי תרצה אוהבת אותו ולא כי —" אבידן הוסיף עוד עתה שנוא את מלכיאל, על היותו בעל תרצה אהובתו, וגם בה התעבר למענו, ויחרוש מזימות, לנקום מאויבו, ולשית קלון על כבודו. ויהי כי הוגד לו, כי בוא יבא מלכיאל בערב בערב ביתה שמעי ריעו, לבקר אותו ולדבר אתו, וימהר ויקם וילך גם הוא, בחברת אמנון שמה. „מאין באת אבידן? ההלוך הלכת לראות את פני קתרי הקדוש, ולשאת ברכה מאתו?" שאלהו אדוני הבית בצחוק. „אודה ולא אבוש, כי ראות פניו כראות פני אלהים תחשב בעיני, וברכתו יקרה לי מהון רב." ענה הנשאל. „התדמו בנפשיכם „אמר השואל אל שאר הקרואים" כי הנס מברך קתרי את אבידן? לא! כי ירבה במחיר ברכתו, וכסף רב ישלם לו בעבורה, ולו יקפוץ אבידן ידו פעם אחת ממנו, כי עתה על פניו יברכנו ויבזנו. כן הצדיקים אשר בדור הזה וכן דרכם בקודש! לאשר יכבדם מהונו, וינית ברכה אל ביתם, יכבדוהו ויברכוהו גם המה, ואולם יקלוסו כל קלס, על קופץ ידו מהם, וישנאו תכלית שנאה, את אשר לא יקדם במנחה פניהם. —" אבידן שם בלבו בשמעו חרפות האלה, כי אמר בלבו: עתה אוכל לנקום משנואי נפשי, ממלכיאל, את נקמתו, ולבזותו לעיני כל הקרואים, וירם קולו

ויקרא: החרישו אלי כלכם, והטו אזניכם לאמרי פי, ושפטו בין סתרי הצדיק ובין שמעי איש ריבו! זה שלש שנים מתה עלי רבקה, אשתי הראשונה, בבוקר הלדה; ויפתוני רעי ואנשי שלומי לקחת תחתיה, נערה מדלת העם, חזקו עלי דבריהם, וילאוני באמרי פיהם, ואקום ואלך אל מודעתי: סודי איש אלהים, ואגל את אזנו, לשמוע מה ייעצני. הדבר יצא מפי, וימלא הצדיק חימה, ויאמר: „מי זאת הנערה ההיא, אשר מלאה נפשך, היות חברתך ואשת בריתך? הלא אתה הנכבד בבית אביך ואנכי מודעתך, והיא מדלת העם וסרת טעם? חדל לך ממנה ואל תמיר כבודך בקלון! —" בלב שמח הגדתי לאבי הנערה, את כל אשר אמר סודי אלי, ובנפשי דמיתי, כי הפעם יחדל ממני, ולא יוסיף להפצר בי; אבל איש מסכן הזה, העתיר עלי שנית אמרים רב מהכיל, ויתחנן לי ללכה, ולשאול את סתרי איש אלהים, ועל פיו יקום דבר. — „הידבר סתרי עליו רעה, והוא אחד חסידיו ואנשי בריתו? או היעצני לטוב לי, ואנכי מאנשי ברית סודי איש ריבו?" אמרתי בלבי, בכל זאת קמתי והלכתי אל איש קדוש הזה, והנה הוא גם הוא לוני, אשר לא אקח את הנערה העניה הלזו, כי לא יאתה לי וייעצני להתחתן עם איש עשיר ונכבד בעיני כל, ושמו אבנר, באמרו: „בקחתך את בתו, תקח גם את ההצלחה, והיתה שוכבת חיקך, כל הימים אשר תהיה רחל חברתך ואשת בריתך. —" אבי הנערה שמע דברי הצדיק, ותרף רוחו, ולא יסף עוד להכביר עלי אמרים כי ראה אשר אזני סגורה ומסוגרת. — אחר הדברים האלה הלכתי לעיר . . . . ואקחה את בת אבנר העשיר לי לאשה, כאשר ייעצני איש אלהים. חותני הרבה תת לי כסף ואשית מקנה וקנין וברוך ה' כל אשר עשיתי הצלחתי, וחילי ירוב יום יום, כאשר דבר אלי הקדוש. — הלא תחכו גם אתם רעי! תודה כי נביא ה' הוא, כאחד הנביאים אשר מעולם, בטרם גלות יהודה מעל אדמתו? הקרואים כלמו החרישו ולא ענו מאומה; ואולם בלבם קצפו על אבידן אשר הזיד לגלות דבר סתר הזה, על פני מלכיאל, ולהכלים אותו חנם. — ומה גדלה חמת האחרון בשמעו חרפות אבידן אשר חרף את אשתו האהובה ואת אביה. ותקטן זאת בעיניו, ועוד בדה דברים מלבו, להדאיב את נפשו, וישם בפי ישי חותנו אמרים אשר לא עלו על שפת לשונו, וגם על לבו, כאשר אתם הקוראים עדים אתם. — ולא יכול להתאפק, ויפתח בתבונה את פיו ויאמר: „שמעוני רעי ואספר לכם דבר, אשר עשו הקדושים: סתרי וסודי, וראיתם כי אנשי ערמה ומרמה המה אך דעו כי לא אגיד לכם את שמות האנשים באמת, כי אם אבדה שמות מלבי. — הטו אזניכם ושמעוני! ראובן ושמעון אנשים אחים היו ויאהבו איש את רעהו אהבת נפש. ולראובן בן ושמו חנוך, איש רע תואר מאד ושחור ככושי, גם גבה עינים וחסר לב, פסל עשוי בתבנית אדם, תפוש זהב וכסף, ובקרבו אין רוח. — ויהי היום בהיותו בדרך. ויפגשהו שמעון ויאמר חנוך אליו: הנה נא ידעתי, כי יש לך בת, אשר שושנה שמה, וכאשר השושנה היא היפה בפרחים, כן בתך יפיפיה מבני הבנות. אולי תנה אותה לי לאשה וייטב לה, כי ישגי רב, וכל אשר לי נתון אתן בידה. — „הדבר הוטב בעיני" ענה שמעון „אך לא מאשר ברכך ה' והעשיר, כי אם מאהבתי את אביך, השוכן עתה בצל שדי ומדעתי כי הדבר הזה ישית שמחה בלבו. והנני הולך כעת לדרכי, ולעת ערב אשוב לביתי, וגליתי את אוזן אשתי, וגם את פי הנערה אשאל; ואם יישר הדבר גם בעיניהם. ואודיעך במכתב. —" כאשר הגיד שמעי לאשתו את הדבר, ויישר בעיניה כי לא ידעה את חנוך, ועיניה לא שזפתהו עוד. — ושושנה? הנערה אשר ראתה פעם אחת את הוד פניו, ותשמע את שמע חכמתו, נבהלה מאד, וימס לבה בקרבה. ואולם לא ערבה את לבה, למרות את פי אביה ואמה, ותאמר: כטוב בעיניכם עשו!" שמעון לא אחר לכתוב לחנוך את אשר עם לבבו ולבב כל אנשי ביתו, והנערה חשה לשלוח חרש, לקרוא את אהובה ואוהבה: גרשון בן לוי, ותספר לו את אשר בלבב אביה ואמה, ותאמר: הבה נא ונתחכמה, ונתעשת להעביר את הרעה הגדולה הזאת מעלינו!" האהבה היא אם ערמה ומרמה, מולדת נכלים לאין מספר, ולא תעמוד מלדת, עדי תבלע מזימותיה ותפלה תשלים. גם בלב גרשון שתה ערמה קן. לה והורהו את אשר יעשה. „אל תיראי יונתי! השיב לשושנה" כי אני לא אשקוט ולא אנוח, עד אשים פדות בינך ובין חנוך שנוא נפשנו ובזת כל רואיו. — אך השמר לך פן תגד לאיש את לבך, ואף מאביך ומאמך שמור לשונך, ואם יבוא חנוך לראות פניך, ולדבר אתך, ודברת אתו טובות, למען ידמה בנפשו, כי מצא חן בעיניך ותאהבהו, וימהר כצפור אל הפח, אשר אטעת לרגליו שטוח. — הנה ידעתי. כי ריב בין סתרי המתקדש, ובין סודי המצטדק מודע חנוך, לכן הניחי לי ואלכה אליו לדבר אתו, ואולי תפלי בידי יצלח. גרשון נשא רגליו וילך

הצירה ק . . . . לדבר עם קודי ואלה הדברים אשר נדברו יחדו. קודי: מה שמך בני? ומה שם עירך? גרשון: שמי גרשון ושם עיר מולדתי . . . . קודי: מדוע נוסעת לשוא, ואיפה היית עד עתה? האחרי קתרי המתקדש בשקר הלך לבך, ותשגה בו עד היום? גרשון: כן דברת אדוני איש האלהים! מעודי הייתי מתחופף בצל קתרי, ואליו נשאתי נפשי, יען אשר דמיתי כי אין צדיק בארץ כמוהו, ואולם זה ימים אחדים, נדברתי עם אחד אנשי בריתך, וירב להלל אלי, ולא האמנתי לתהלתו ולשמועתו, עד בואי הלום, וארא את גודל קדושתך וצדקתך, והנה לא הוגד לי החצי, וכי נעלית על קתרי, הוא המאור הקטן: הירח; אך מה אמרתי המאור הקטן? לא כי אאור מחשה הוא, ואתה הוא המאור הגדול: השמש. קודי: אשריך בן יקיר לי! כי נתן ה' לך עינים לראות ולב להבין ולדעת, לא כן העדה אשר בתוכה אתה יושב. המה ערלי לב כלמו, ומוכים בסנורים ולא יחזו שמש. — גרשון: בשובי הביתה אפקח את עיני העברים העורים האלה · ואת ערלת לבם אמול, למען יראו ויבינו כי גדול אתה ומכל הקדושים אשר בארץ המה ואין דומה לך. — ולולא היה שמעון לשטן לי, כי אב קתרי הוא נופל. — קודי. אך קתרי הוא נופל? אם כן נפל יפול עד תחתית שאול, ובקהל רפאים ינוח. — ואיך היה לשטן לך? גרשון: כאשר הגדתי לאנשי בריתי, כי הולך אני לחזות בנועם פניך, אשר חופף עליהם כבוד ה' תמיד, ויואילו גם המה ללכת בדרך אתי, והנה שמעון בא, ויגער בם לאמר: הוי אוילים וחסרי לב! התעזבו את רוח אפינו קתרי משיח ה', אשר בצלו נחיה בגוים, ותלכו אל איש שוגה ופתי. אשר ילבש לבנים ללא דבר, ומתפאר בשקר לאמר: צדיק אני? הדבר יצא מפי גרשון, וימלא קודי חימה, ויקרא חי נפשי! כי בנפשו דבר שמעון. ונקה לא אנקהו. הקתרי הוא הצדיק ואנכי המתהלל בשקר? הלא קטני עבה ממתנו? גרשון: עד אנכי וכל המחזיקים בבריתך עדים המה כי כן הוא — כשמעו חרפות שמעון וגדופותיו, ואומרה אליו: איך תמלא פיך חרפות, ושמע קודי איש אלהים, וחרה אפו בך, ויכו את חנוך לבלתי התחתן בך? או הטרם תדע כי חנוך עלמו ובשרו הוא ושומע בקולו? קודי: חנוך מתחתן עם אחד בעלי ברית קתרי איש הרמי ולוקח את בת הארור הזה לאשה? היעשה כדבר הזה ולא יירא מפני? — ומה ענך שמעון זעום ה'? גרשון: „ילך נא קודי אל חנוך מודעהו, מקחת את בתי ונראה הישמע בקולו?“ אמר הנבל בלעג. „אכן קשורה נפש חנוך בנפש הנערה. ואין לאל יד קודי, אנוש עפר מן האדמה כמינו, להפריד בינותן. — קודי: (בחימה עזה) כה יעשה אלהים וכה יוסיף אם יתחתן חנוך את מרגיז אל הזה! או הלא יאמרו אויבי ידינו רמה? גרשון: כן דברת איש אלהים! ואולי יקיר שמעון גם את חנוך מאחריך, ונוסף גם הוא על שונאיך: קתרי ובעלי בריתו. — כרעם בגלגל החריד הדבר הזה, את לבב קודי. ויבהל וישלח העירה . . . . לקרוא את חנוך. גרשון אשר חכה בבית קודי עד בוא חנוך, ברח, בראותו אותו בא, אל חדר הפנימית בהחבא, ויט את אזנו אל הדלת, אל חור המפתח וישמע ויקשב את אשר דבר קודי אל חנוך, ומה ענהו. קודי כהה בחנוך, אשר חפץ להתחתן עם שמעון, וירב לבזותו בעיניו, ויחפא עליו דברים אשר לא כן, ובראותו כי האהבה הכבידה את לב מודעתו משמוע תוכחתו, תוכחת חיים, ותבער חמתו בו, ויאמר אם תמרה את פי, לבלתי הקשב, הכרת תכרת ובחצי ימיך מות תמות. — הנערה הזאת המסה את לבב הפתי, המאמין כי על פי קודי יהיה אדם או ימות. וכי מלאכי מות משרתיו עושי רצונו, ואל אשר ישלחם ילכו, ויאמר „איש אלהים! פקודתך אשמורה, אך את נפשי שמור ואחיה!“ ויען קודי ויאמר: אם תשמע בקולי וחיית ורבית אך מהר וגלה במכתב את אוזן שמעון, ושלח את המכתב אליו ביד נפתלי, כי ציר נאמן הוא לשולחיו. — חנוך ישב אל השלחן לכתוב וגרשון התגנב לצאת בעד דלת חדר הפנימית המולה לבקש את נפתלי ולשלחהו אל קודי, ואולם בצאת נפתלי ביתה קודי. והנה חנוך חלף הלך לו. „מה זה ועל מה זה“ שאל גרשון את קודי „נחפז חנוך לצאת מעם פניך, ואף לא נתן ביד נפתלי את מכתבו לשמעון, כאשר אמר לעשות? הגד נא מה הדבר אשר נדברת אתו יחד, כלאתי לבקש את נפתלי?“ „שמעה ואספרה וימלא לחוק פיך!“ ענה קודי „חנוך שאל ממני לתת לו קמיע, אשר כל נושאהו ישא חן בעיני כל רואיו ויפלא בי מאד. ויהי ,כי הליקני ויאללני עד אשר כליתי כלכל, ואקחה מגלה קטנה ואכתוב עליה בלחוק: פ י ל ד, הוא השם היוצא מן הפסוק פתי יאמין לכל דבר (משלי י״ד ט״ו), ויהי אך נתתי את הקמיע לו, וימהר ויצא מעם פני ולא הגיד לי דרכו.“ גרשון זכר עתה, כי חפץ חנוך מאד לקחת אשה אחת, לבתי יופי ורבת הון היושבת בעיר ו. . . . וידבר

על לבה פעמים רבות להיות לו. אך היא נמקה בו, ותגרשהו מעם פניה ויאמר גרשון
בלבו אך *) אליה הכין חנוך צעדיו וידמה בנפשו כי הפעם לא תשיב את פניו והפלו
תפלים, כי הלא הקמיע יתן את חנו בעיניה? ואולי לא ישלח את מכתבו לשמעון עד
אשר ידבר עם האשה הזאת. ויירא איך יפול דבר? גרשון מהר ללכת עירה ו . . . .
אל נעמה לחקור ולדרוש את הדבר. והנה כאשר נבא לבו כן הוא. חנוך בא אל נעמה
ויתחנן לה להיות לו ויכביר עליה במלים; ואולם העלמה גערה בו, ותאמר פנה ממני
ונלאה פן אוליכך בחזקה! „מאד הרעות לי נעמה!" השיב גרשון לה „כי הסבות הפעם
את פניו, ואם יש את נפשך, עשי חסד עמדי, שלחי מהר לקרוא אותו, ודברה אליו
את הדברים אשר אשים בפיך, והיתה לי לישועה. —" גרשון הגיד לנעמה את כל לבו,
ואת כל המזימות אותו, ותען ותאמר: אעשה כדבריך! ויהי ממחרת ותשלח נעמה לקרוא
את חנוך. ותאמר אליו במרמה „ידוע תדע, כי מדי דברך תמול אתי, לכדתני פתאום
במצודת אהבה, ואת נפשי לפתע צוד צדית; אפס התנכרתי אליך, ואך אותך בבוע
לבוני, כי חרה לי, על בואך להתאל בי; או האמנם אהבתני, ואת שושנה, בת שמעון
תקח לך לאשה?" חנוך הסכל האמין כי הקמיע הסב באמת לבה אליו, ויכחש לה
ויאמר: חלילה לי לקחת את שושנה כי אין נפשי אליה, וימהר ויוציא מחיקו את המכתב
אשר כתב לשמעון, בבית קודי, ויחל את פניה לצוות לאחד הסריס למשמעתה להריצהו
לשמעון. — נעמה עשתה כדבריו ותתן את מכתבו ביד איש סר למשמעתה: עתניאל,
ושלחהו וילך. — עלז ושמח מאד גרשון ללכת לשמעון גם הוא, ויעבור את עתניאל,
ויבשר לאהובתו את הבשורה, ותגל גם היא ותעלץ בשמחה, ותלעג לאולת חנוך כי
רבה היא. — ותאמר היום יוצא מכתב חנוך לאבי, למהר בוא תבוא אתה, ושאלת
אותי לך, ואנכי אבוא אחריך, ואמלא את דבריך. — „כן יהי" ענה גרשון בשמחת
נפש. אך מהרה שמחתו ליגון נהפכה, כי בא השמש ועתניאל לא בא, ואין יודע מה
היה לו. ויהי ממחרת היום לעת ערב והנה חנוך בא, ויחל את פני שמעון, לבוא
אתו ולראות פני קודי מודעתו, ולכרות אתו ברית, כי אמר: קודי מאן לתתי להתחתן
עם איש אשר איננו מאנשי בריתו, כי חרפה היא לו. שמעון איש אמונים ודובר אמת,
מאן מלאות שאלתו זאת, כי אמר לא אוכל ללבוש אדרת החסידות למען כחש, כי
חרפה היא לי. — „צדקת אבי!" אמרה שושנה בתו אשר אותה עד מאד, להפר מחשבות
חנוך שנוא נפשה „צדקת אבי! מדבר בלב ולב יהיה לבוז בעיני אלהים ואדם." —
אבל הקדוש „שאל חנוך" הקדוש העד העיד בי לאמר אם תסיר אזניך משמוע בקולי,
ולקחת לך את בת שמעון, מות תמות בחצי ימיך? התחפצו במותי? שושנה אשר יראה
מאד, פן מאהבתו את אביו ומחמלתו עליו, יואל הפעם אביה ללכת עם חנוך,
ולהשתחות לקודי, ואו אז גם הוא יתן לחנוך לקחתה ותקותה תכרת. הקדם לאמר
לחנוך: אם חפץ חיים אתה, ולא עליך תבא קללת קודי, אזור מתניך, ולך אל איש
האלהים אל פתרי וחל את פניו לברכך, והיית ברוך ולא יקרך רע. כי ברכתו תהפוך
את קללת קודי לברכה. „ומדוע דברה שושנה את הדברים האלה? ומה הלא כי ילך חנוך
לפתרי? ת ל כ י א ל: שמעו והשפרה! כאשר שמע גרשון, כי חנוך הולך לפתרי, וימהר
ויבן לפניו אל פתרי, ואלה הדברים אשר נדברו יחדו. פ ת ר י: השלום לאנשי עירך
ואמן ידי? ג ר ש ו ן: שלום! יען כלנו שומרי תורה והולכי בדרך ה', כלמו שומעי
בקול הדרך וישרלוך ויקדישוך ואין כמו צדיקים אחרים על פניך, לכן ברכת ה' אתם,
וכל אשר יעשו יצליחו; אבל הה! הנה רעה נגד פניהם, ואם לא תעצירנה בכחך
הגדול מעלינו, ואבדנו כלנו. פ ת ר י: רעה נגד פניכם ואנכי לא ידעתי? התיטיב
בן אדם לראות ממני? ג ר ש ו ן: הנה לימים עוד שבעה, ושושנה בת שמעון, יושב
עירנו תנתן לחנוך בן לאובן היושב בעיר ל. . . . לאשה, והוא מאהבתו את הנערה
ואת אביה אומר לשבת בעירנו ולגור בה. אויה האיש הזה זונה אחרי איש חרמך: קודי,
ורק אותו יקדיש ויכבד ואפסו עוד, ותקטן זאת בעיניו ויחרף את נפשו הנאלחה, לחרפך
איש אלהים, מדי דברו אתי, וישבע לאמר: חי נפשי! אם אשקיע ואם אנוח בשבתי
בקרבכם עדי הסירותי את לבב כל עדתך, מאחרי פתרי, ללכת אחרי קודי. כי רק
הוא הצדיק. ויצל לו ה' מן הרוח. — „הוי תועי לבב! הוסיף לדבר" הגב פתרי

---

*) ראה נא קורא! את דברי הרב החכם המפואר עטרת תפארת ישראל והדרו הר"ר שד"ל נ"י בספרו הי"ק: המשתאה (בראשית כ' י"ח) בביאור מלת אך והבן.

בקדושים ואם איש אשר איננו יודע קרוא ספר, צדיק יקרא, וישתחוו לו בני עמו? הלא קוטן סודי עבה ממתנו? ס ת ר י: אמנם קטנו עבה ממתני! ואולם האמנם הוא דשן ובטן כעגל מרבק, ואנכי איש רזה ובשרי כחש משמן? הלא הוא מגועל אוכל למעדנים וישתה יין הרקח לשכרון, תחת אשר אנכי מימי עניתי בצום נפשי, ואחכרנה מעוצה? ג ר ש ו ן: כדברים האלה דברתי גם אני „לא כן הדבר!" השיב הנבל חנוך אמרים „סודי הצדיק אוהב ה' בכל נפשו ובכל מאדו, ולכן יאכל לשובע נפשו, למען עבוד אותו ביתר שאת וביתר עז, לא כן סודי, אשר אין אלהים בלבבו, כי אם הכסף הוא אלהיו, אשר אליו נשואות עיניו, ויחסר נפשו מטובה למען לא יחסר כספו. — ס ת ר י: (בחימה שפוכה) הרף ממני גרשון! ואוכלהו כרגע באפי ובחמתי! — המת איש אלהים את אלהים הוא, ואוי לאיש סורר ומורה, אשר התך עליו! הלא תאכלהו ותכלהו, עד בלתי השאיר לו שריד ופליט על פני האדמה. כאשר ראה גרשון כי אש קדחה באף סתרי, וימהר לנקת עליה שמן להגדיל הבערה, ויאמר חנוך הוסיף לדבר לאמר: סודי יחזיק יד כל עני ואביון, ונפש רעבה ישביע, כי נדיב לב וחנון הוא, לא כן סתרי הנוכל האוטם אזנו לבלתי שמוע זעקת דל, וכל עני ישלח ריקם מעמדו מרום עין ומחוסר לב בשר. — ס ת ר י: תדבק לשונו לחכו ויאלם! לא מחמלה ונדבת לב, נתון יתן סודי משאת לדל, כי חמלה אין תמלא בלב אבן? כי אם למען יהולל בשערים ויצא לו שם בכל הארץ; לא כן אנכי עמדי, הכבוד נבזה בעיני נמאס, ותהלה לתקלה נחשבה לי, כי עניו ושפל רוח. אני, כמשה אשר רוחו ונשמתו בקרבי, ולכן אאמץ את לבי ואקפוץ את ידי מעניי עמי, מיראה פן ישמע שמי על פיהם בקהל, ותהלתי יגידו בשער, כי לא בהלה חפצתי מעודי מהחל רוח ה' לפעמני; ולולא השבע השביעני מורי לפני מותו, לשבת על כסאו אחריו, כי עתה לא היתה המשרה על שכמי, ולא לקחתי לי כסודי בחזקה קרנים. — ג ר ש ו ן: ויוסף הארור לדבר ויאמר: תאהבמו אל הבלע הסכיל סתרי פעם עשו לשלוח ידו בהון מורו הקדוש, ויודע הדבר, ויגרשהו הצדיק מאת פניו, ולולא נכמרו רחמי סודי על רעו, ויחל את פני הקדוש לסלוח לו, כי אז היה לחרפות ותכסהו קלון. ומה הגמול אשר שלם סתרי לאיש חסדו? ימי מורם ומאורם הצדיק קרבו למות, ויקרא אל סודי ויצוהו לאמר הנה אני לוקח מאתך להתהלך לפני ה' בארצות החיים, ואלה הצאן צאן מרעיתי עדר ה' מה יעשו? לכן אתה בני אשר אמצתי לי, שבה על כסאי תחתי ותרעה את עמי ולא תהיה עדת ה' כצאן באין רועה! ס ת ר י: שקר כזב לך! ג ר ש ו ן: הניחה לי ואספרה את דברי הרשע הזה עד תומם! חנוך הוסיף לאמר: הצדיק מת וסתרי מתנשא לאמר אני אמלוך — ס ת ר י: כן השביעני מורי הצדיק לפני מותו וכאשר העידו אחיו ויגידו בשער את אשר שמעה אזנם. — ג ר ש ו ן: וסתרי מתנשא לאמר אני אמלוך, ויפזר כסף רב לאחי מורו להעיד עד שקר, ותקטן זאת בעיניו וירב את אתנן לאשה זונה, וישים בפיה את אלה הדברים לאמר „בא אלי סודי לצחק בי" למען את רעו לשמצה, ולמען הסב את לבב כל חסידי הצדיק המת אליו. ואולם זה ימים אחדים נפלה הנבלה הזאת למשכב, ותזכור את אשר עשתה לסודי, ותשלח ותקרא לנכבדי העיר והגד ותספר — ס ת ר י: רב לך בני! ואל תגאל פיך בשאתך את חרפות הזד הזה על שפתיך. הבה ונתחכמה לו פן יבאישני בעמי! אמנם נקלה לי להמיתו ברוח שפתי ולהשמידו מתחת השמים ואולם חלילה לי מערוף נפש באפי. כבוד לצדיק כבוש כעס, ותפארתם הארך אפים: ואולי ימים יבואו, וחנוך ישוב מדרכו הרעה, וינחם על דברו עלי סרה . . . ג ר ש ו ן: הנערה כשמעה את חרפות חנוך, אשר חרף אותך איש אלהים! וירע בעיניה הדבר ותקע נפשה ממנו, ותשבע לבלתי היות כזעום ה' ומרגיז אל הזה לאשה, פן בעונו תספה גם היא. חנוך ראה כי רעה דבתו בעיני אהובתו, וכי היטב חרה לה, ויאמר אליה בתרמית, יען חרה לך על דברי בסתרי כי הדמה בנפשך היותו איש קדוש כסודי, לכן הנני הולך אליו ואכפרה במנחה פניו. ס ת ר י: היערוב הזד הזה את לבו לרמוס חצר קדשי ולגשת אלי? ג ר ש ו ן: חנוך קרוב לבא! ס ת ר י: לא יראה פני, ודלת תשים מאפל ביני ובינו, יען אנכי אצוה לשומר מזוזת פתחי לבל יפתח לו דלת הדר קדשי. ג ר ש ו ן; לא זאת העצה היעוצה לטוב לך, ונהפוך הוא, בוא יבוא לפניך, ואתה תחליק אמריך אליו, והדבר אתו טובה, ותיעצהו לבלתי קחת את שושנה, למען אשר ימהר וישוב לביתו, ותכון מלכותך בעיר מושבו כמקדם. — גם אל תחדל מהלל את סודי אליו, למען תמשוך את לבו אליך ותכבד בעיניו, על כי הכבד את בוזיך . . . ס ת ר י: וכי ישאלני לאמר מדוע לא תקח את שושנה? מה אומר אליו?

גרשון: שמעה ואגידך את אשר הדבר אליו! הנה נא ידעתי כי אוהב חנוך את תרצה בנפשו, ואולם עשרו ייקר בעיניו גם מתרצה גם מנפשו, יען רק הזהב יופיע עליו נגהו, ובלעדו בחושך שמו יכוסה, לכן אמור לו: חדל לך מקחת את הנערה לאשה, בן חורש, והונך יאבד כמוץ ביום סופה, כי היא עתדה מרחם לסבול עול עוני ומחסור, וכל הדבק בה אתה ישא ויסבול. — קתרי: הן לא יאמין לי ושחתי דברי חנם?
גרשון: חן לי אות ויאמין, אמור לו: לך ובוא ביתה שמעון וראית את פני אהובתך, והנם זועפים, כי חלום רע אשר תחלום בלילה הזה, יציקנה ויעציבנה, והיה כי תשאלנה, ותספר אותו לך, וראית כי לטוב לך יעצתיך, ומראש פתרון חלומה הודעתיך. — קתרי: ומה החלום הזה? גרשון: דברי החלום ודבריך תמים יהיו יחדו, ואנכי בלבבתי הנה שמתי את דברי החלום הזה בפי הנערה, והיא תשמור להגיד אתהם לחנוך. קתרי: איך אעשה כזאת? פן יודע הדבר ואקל בעיני עמי, ואיש מופת יהיה לתופת? אמנם אתה תשמור פיך מהגיד לאיש דבר, כי גבר אתה מושל ברוחו ובלשונו, ויודע להבות, אבל הנערה? היש בפי נערה מחסום, ואם תוכל אשה הסתר דבר? — גרשון: הנערה הזאת נעלה על כל רעותיה, ואין דרך נשים לה לגלות סוד. — קתרי: לך ובוא בין הערבים ואשיבך דבר! שבע יגון וכעס על כי לא נעשתה עלתו הפנה גרשון את שכמו מעם קתרי ללכת, ויהי לא הרחיק ללכת ויפגשהו איש מבתי עשהאל מעיר ד. ויכירהו גרשון, ועשהאל הכירהו גם הוא, ויהי בדברם יחד, וישאלהו גרשון: השלום לאשתך ולבתך? ההיתה רחל לאיש? „לא!" השיב השני „אמנם רבים ונכבדים חפצים להתחתן בי, ואולם אין אחד הפץ להיות את בתי לבשר אחד, באמרם כי היא רעת תואר ודקת בשר, כאחת הפרות הדקות אשר ראה פרעה בחלומו, ויחרד מאד ויקץ. — גרשון שם כמו יין על הדבר הזה, כי נפתח לפניו פתח תקוה, לבא אל מטרת תשוקתו, ויאמר הידעת את חנוך בן ראובן היושב בעיר ל. . . ? התאבה התחתן בו? ידעתיו גם ידעתיו ונכספה נפשי היות אותנו „ענה עשהאל" אף בתי יאהבה לו והוא נאה לה, כי כמוהו כמוה משחת המראה וחסר תבונה גם הוא. — אם כן מהר ולך אל קתרי ואל תניו, כי ילוה את חנוך להתחתן בך ויהי כן, כי כל אשר יאמר קתרי כן יעשה וישמע. - לך מהר ואל תתמהמה, בטרם יעבור חנוך, ויפן על ימין או על שמאל. אף הרב תת להצליח מתה, ואל תחוס עינך על הונך, בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה. יבוא חנוך בבריח עולם עם רחל בתך מוקצת שם הרול, ואין משים פניו אליה. — הוא לא כלה לדבר ועשהאל רץ כצבי וכאיל, אל קתרי לדבר אתו. ויהי לעת ערב והצללים נטו, וקתרי שלח לקרוא את גרשון, ויאמר בקשתך מלאתי, ואדברה עם חנוך ככל הדברים אשר שאלת ממני, והנה הוא הולך לעיר . . . לשמוע את חלום שושנה ומשר ישוב אלי, והיה בדברי אתו וראיתי כי נהפך לבו להאמין בי, הבלית אמונה, ואדברה על לבו לקחת בת עשהאל, אולי ישמע לעצתי גם בדבר הקשה הזה. ויען גרשון ויאמר זאת עשה קתרי! ואז תצליח! בדברך עם חנוך, אל תשא את שם עשהאל על שפתיך, כי אם אמור לו: אם חפץ חיי עונג ועושר אתה, והתאו לרכוב עלי במתי העושר והאושר, קח לך את האשה אשר הוכיח ה' לך. והיה כי ישאלך חנוך מי הוא וענית ואמרת: בלכתך מן העיר ויפגשך איש, ושאלך מה שמך ומאין באת? אותו תתחתן ובתו תקח כי אז תצליח. — ולעשהאל תלוה להכות מהר מחוץ לעיר עד בוא חנוך, ותשים בפיו את אשר ידבר אתו, למען יבוא דבריך ודבריו יחד: והיה כאשר האמין חנוך לקול האות הראשון, כן יאמין לקול האות האחרון — השכלה לדבר גרשון! „אמר קתרי" והנני רואה כי ערום אתה ממני, ולא יבצר על כפאי. כי אז, כל הקדושים תוכו לרגליך, וכל הצדיקים עפר רגליך לחכו." — סוף דבר! חנוך נלכד בפח כתוא מכמר, השושנה היתה לגרשון לסגולה, ומבורכת ערותו, וביד חנוך אים מלותו עלה — החוה, פעולת אמונתו. — הלא לדקתי אחי ורעי! אשר דברתי עלי קודי וקתרי קרה, ויקלו בעיני? או הלא תתנו אתם תודה, כי נגיאי שקר המה ואותותיהם שוא הנה? מלכיאל כלה לספר ויכפם. כל השומעים הבינו את דבריו וימלא שחוק פיהם, ושני אזידן חפו ועיניו שת לנעות בארץ כי בוש ונכלם מאד מאד. —

— — — — — — — — — — — — — —

ויהי כמשלש שבועות ויבא קתרי כפעם בפעם עירה ב . . . . לברך את העם ולקחת מאתם תרומה לה' ויאמן אזידן לבא לראות פניו ויבזהו. אנשי המקום שמעו ויתמהו איש אל אחיו ויהבבוהו למשתגע. וכן היו המה בעיניו . . . .

קַיִן. (ע"פ פרקי דר"א פרק כ"א) Von Israel Luria.

מָוֶת! מֶלֶךְ בַּלָּהוֹת וְנַחֲלֵי בְלִיַּעַל!
הַמְעַט כִּי תְשַׁחֵט נַפְשׁוֹת נְקִיִּים
מִיָּדְךָ תַשְׁקְ אֲנָשִׁים כּוֹס רָעַל,
תּוֹבִיל לְבוֹר תַּחְתִּיָּה נַפְשׁוֹת עֲנִיִּים;
כִּי גַם עַל הָאֱנוֹשׁ תָּרוֹק חִצֵּי אֲבַדּוֹן?
חֶרֶב מְלֵאָה דָם תִּתֵּן בְּיָדֵהוּ,
תַּצְמִיד עַל חֲלָצָיו חֶרֶב קֶשֶׁת וְכִידוֹן
בְּמִזְבְּחֶךָ, שַׂר בַּלָּהוֹת אִישׁ יַעַל אֶת רֵעֵהוּ.
כֵּן אַתָּה קַיִן, פּוֹעֵל אָוֶן,
הִטִּיתָ לַמָּוֶת אֶת הֶבֶל אָחִיךָ,
שַׂמְתָּ מִצְחֲךָ נְחוּשָׁה, לִבְּךָ לָאָבֶן,
לִשְׁמֹעַ אֶנְקַת אָחִיךָ אָטַמּוּ אָזְנֶיךָ
לֹא לְבַד אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עָוֹן וָפֶשַׁע —
אֵיכָה תִּרְאֶה אֵבֶל אִמְּךָ, יְגוֹן אָבִיךָ,
אֵיךְ תַּבִּיט בִּפְנֵי הוֹרֶיךָ פּוֹעֵל רֶשַׁע,
אֲשֶׁר כָּעֵת עוֹמְדִים עַל גְּוִיַּת אָחִיךָ? —
הָעוֹרֵב בַּשָּׂדֶה מִמַּעַל לָמוֹ פּוֹרֵחַ,
יִפְרוֹשׂ כְּנָפָיו אַט, רוּחוֹ הוֹמִיָּה,
יִתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ, אַף מַר צוֹרֵחַ
יַבִּיט לָאָרֶץ וּבְעֵינָיו הַשֶּׁךְ וְדוּמִיָּה.
לְקוֹל הַיְלָלָה אָדָם הֵרִים רֹאשֵׁהוּ,
עֵת עֵינוֹ שְׁזָפַתָּה הָעוֹרֵב בַּעֲצֶבֶת,
מֵעָיו עָלָיו הָמוּ וַיָּרֶם קוֹלֵהוּ
וַיְדַבֵּר אֵלָיו נֶאֱנָח בְּנֶפֶשׁ דּוֹאָבֶת:
„מַדּוּעַ פָּנֶיךָ רָעִים וְרוּחֲךָ רָפָתָה?
הַגִּידָה לִּי, בַּעַל כָּנָף, עוֹף הַשָּׁמָיִם!
הֲגַם עָלֶיךָ יַד אֵל קָשָׁתָה
כַּאֲשֶׁר בִּי שָׁלְחָה חִצֵּי שִׁבְעָתַיִם?"
„לֹא עָלֶיךָ אָדָם, בֶּן אֲדָמָה!
אַל לְךָ מַכָּתִי, כִּי גָדוֹל הַשֶּׁבֶר,
בַּר בִּטְנִי, צִפּוֹר נָעִים, מֵאֵין נְשָׁמָה!
מֵת, מְלֵא עֲלוּמִים הוֹרַדְתִּיו קָבֶר!"

„אֵלֶיךָ נִדְמֵתִי, כָּמוֹנִי חָלִיתָ גַּם אַתָּה,
בְּעַצְמוֹת בְּנִי שָׁלַח אָחִיו יַד רֶצַח —
בְּנִי בְנִי! חֲיֵה בִדְבָרִי! לָמָּה מַתָּ?
לָמָּה לֹא תִרְאֶה אוֹר חַיִּים לָנֶצַח? —"
„אָן אוֹלִיךְ אֶת בְּנִי הַמֵּת לֹא אֵדָעָה
עַד שֶׁקַּמְתָּ עוֹרֵב בִּמוֹעֵצָה וָדַעַת:
אַךְ עָפָר לַחֲבוֹשׁ בַּטָּמוֹן — עֲצָתְךָ נִפְלָאָה!
מִמְּךָ רָאִיתִי, וְכֵן גַּם אֲנִי אַעַשׂ.
אַתָּה מַלְּפֵנוּ מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם,
מִבַּעֲלֵי כָנָף אוֹסִיף לֶקַח אֶחְכָּמָה,
כִּי כְצֵל עוֹבֵר מְעַט יָמֵינוּ בַחַיִּים
וְעַל כִּי מֵנָּה לֻקַּח יָשׁוּב אָדָם לָאֲדָמָה!

ע"פ מליצת חז"ל: „אילן אילן במה אברכך?"

Von Abraham M. Schreier.

בַּמִּדְבָּר נוֹרָאָה,
בְּאֶרֶץ מְלֵחָה:
בְּעָמָל וּתְלָאָה
וְנֶפֶשׁ צְחֵחָה.
תָּעָה אוֹרֵחַ
יָמִים שְׁלשָׁה
כִּצְבִי בוֹרֵחַ
כְּאַיָּלָה נְטוּשָׁה
אוֹכֶל וָמַיִם
מִכֵּלָיו הָלָכוּ,
וּמֵחוֹרֶב בַּצָּהֳרַיִם
חַיָּיו נִזְעָכוּ.
כָּפָן וְהַרְחַר
יַחְדָּיו נוֹעָדוּ
לִבּוֹ סְחַרְחַר
קַרְסֻלָּיו מָעָדוּ,
עוֹדֶנָּה בַּאֲנָחָה
נַפְשׁוֹ שְׁחֵחָה,
וּפִתְאוֹם הָרְוָחָה
לִבּוֹ שְׂמֵחָה:
תֹּמֶר רַעֲנָן
רָאָה בְעֵינַיִם,
בְּנָוֶה שַׁאֲנָן
יִבְלֵי מָיִם.
וַיְמַהֵר הָאוֹרֵחַ
וַיָּרָץ לְמוּלוֹ,
וּבְלֵב שָׂמֵחַ
יָשַׁב בְּצִלּוֹ.
רוּחַ הָרִישִׁית,
יָפִיחַ בְּדָלִיּוֹתָיו;
וּבִכּוּרֵי רֵאשִׁית,
יָצִיצוּ מִפֹּארוֹתָיו.
וַיֹּאכַל שָׂבְעֵהוּ
וַיֵּשְׁתְּ לִרְוָיָה,
*

וַתָּשָׁב קִרְבֵּהוּ
נֶפֶשׁ חַיָּה .
בְּשׂוּמוֹ צְעָדָיו
לְדַרְכּוֹ לָלֶכֶת ,
נָשָׂא יָדָיו
לְאֶרֶץ הַמְּבוֹרֶכֶת :
„עֵץ חַיִּים !
עָנָה הָאוֹרֵחַ
„מִמֶּגֶד שָׁמַיִם
הִנְּךָ פּוֹרֵחַ .
„בַּמֶּה אֲבָרְכֶךָ
„גִּנַּת עֲדָנִים ?
„מַה יַּחְסְרֶךָ
„גֵּיא שְׁמָנִים ?
„אִם תְּנוּבָתֶךָ
„לִהְיוֹת מְתוּקָה ?
„אוֹ כִּפָּתֶךָ
„לְמַחֲסֶה וְסֻכָּה ?
„נַחַל מַיִם
„תַּחְתֶּיךָ יִשְׁטוֹף ?
„רוּחַ חַיִּים .
„עָלֶיךָ יַחֲלוֹף ?
„הִנָּם מִמְּךָ
„לֹא נִפְלָאוּ
„כֻּלָּמוֹ בָּךְ
„הֲלֹא נִמְצָאוּ !
„בְּרָכָה אַחַת
לְךָ אֶתְּנָה :
„בְּשׁוּבָה וָנַחַת
„תְּנוּבֵב הֵנָּה ;
„וּנְטָעֵי נַעֲמָנִים
„מִמְּךָ יוּקָחוּ ,
„כָּמוֹךָ דְּשֵׁנִים
„שָׁמָּה יִפְרָחוּ .
„בִּרְכוֹת הוֹרֵיהֶם
„עֵץ הַחַיִּים ,
„יְהוֹלוּ עֲלֵיהֶם
„מֵאֵל הַשָּׁמַיִם .
„כָּמוֹךָ צֶאֱצָאֶיךָ
„בְּרָכוֹת יָפִיקוּ ;
„וּמִשְׁפַּעַת טוּבוֹתֶיךָ
„לְמַדַּי יָרִיקוּ .

רחשי תוגה . Von Josef Landau.

מִי יִתְּנֵנִי כְּיַרְחֵי קֶדֶם יָמִים עָבָרוּ
אָז כַּשַּׁחַר יִבָּקַע גַּם לִי אוֹר הַחַיִּים ,
וּכְמוֹ כְבָר כֵּן עַתָּה מוּל עֵינַי יִנְהָרוּ
תֵּבֵל בַּהֲדָרָהּ וְכָל נְגוֹהוֹת שָׁמַיִם ! —
אוּלָם אֲהָהּ ! יַד עֶלְיוֹן כִּי נָגְעָה !
מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי ? זֹאת מִנִּי נֶעֶלְמָה
אוֹר עֵינַי אֵין אִתִּי רַק עָמָל רַק תְּלָאָה ,
יַחַד כִּי נִלְחָמִים כּוֹכְבֵי עַל בָּרָמָה .
כָּבָה עִתּוֹתַי חֶמֶד תַּחַת מִכְסֶה עֲלָטָה ,
מִיּוֹם עֶשְׂרֵה שָׁנָה לִימֵי חַיַּי נִמְלָאוּ ,

בְּצְעִיף אֲבָל הִתְגַּלְגָּלוּ מֵאָז וְעַד עָתָּה —
כֹּה הֵמַר לִי שַׁדַּי מַכּוֹתָיו נוֹרָאוּ!
גָּדוֹל כַּיָּם שִׁבְרִי הוֹי! רַבָּה הַצָּרָה!
דָּלְפָה עֵינִי מִתּוּגָה כַּלְכֵּל לֹא אוּכָלָה,
לִבִּי כַּיָּם נִגְרָשׁ, שָׂבַעְתִּי רוֹב מָרָה,
הָה! לִבִּי לִבִּי, הָה! רוּחִי חֻבָּלָה!
רַק אַחַת מָצָאתִי לִימִינִי נִצֶּבֶת,
נִטְפֵי נוֹחַם מַטֶּפֶת, זֹאת שָׂפָה עִבְרִיָּה,
עֵת אָרִיד אָהִימָה, עֵת נַפְשִׁי כוֹאֶבֶת,
עִמָּהּ אֶשְׁתַּעֲשֵׁעַ וְנַפְשִׁי לִי חַיָּה.
מִי יִתֵּן לִי יְמֵי קֶדֶם לָמוֹ אוֹחִילָה;
מִמְּקוֹרָהּ פְּנִינֵי בִין עוֹד יָדַי תִּדְלֶינָה,
אוֹחִיל וְאוֹחִיל עוֹד אוּלַי אָגִילָה
וּבְנוֹת שִׁירָתִי עַד רֹאשׁ כּוֹכָבִים תְּעוֹפֶינָה!
אַךְ עַתָּה אוֹיָה, דְּבָרַי לָעוּ
כִּי קָצְרָה לְשׁוֹנִי מְדַבֵּר נִפְלָאוֹת:
לָכֵן בָּרֵי לֵב אַל נָא תִּתְמָהוּ
אִם זִמְרָתִי רָפָה וּשְׂפָתַי אַךְ נָעוֹת. —
נְאֻם אֱנוֹשׁ עֵינָיו לֹא יֶחֱזָיוּן,
יְקַו לָאוֹר וָאָיִן.

רשות להרא"בע. Mittheilungen von Leopold Dukes.

אמר יהודה המכונה ליב דוקעס איש פרעסבורג.

הפיוט הזה מצאתי באמתחת הליקוטים מכ"י פארמא והוא בהזכרות די רוססי Nr. 772. והפיוט הזה יקר הוא.

אשבע, בעת ארעב להללך
ארוה, ביום אעבוד לך, אצמא [1]
בטח אני אשכון, בפחדתי
ממך, ואלבש כמעיל אימה [2]

---

[1] כלומר בעת אצמא ארוה כמאמרי אם אעבוד לך. ובסגנון הזה נמצא מאמר במאזני צדק לאבו חמד אלגזאלי (בדפוס דף קס"ה): ויש האחד ספר כתוב בו זה „הייתי קודם שאדע אלא אשתה ולמה עד אשר ידעתיו עכ"ל.

[2] כלומר אם אירא ד' ואם אלבש כמעיל אימה מפניו אשכון בטח. ובמבחר פנינים (שער החכמה) „הצדיקים אינם יראים כי אם האלהים" והמאמר הזה נמצא ג"כ במשלי. עלי (Ali) אשר הוציא החכם פליישער פרופיסור בעיר לייפציג. והמשורר הצרפתי Racine ישים ג"כ מאמר כזה בפי אחד האנשים ה"ל: „Je crains Dieu, cher Abner, et n'ai point d'autre craint." —

רַמֹּתַי, בְּיוֹם שַׁחְתִּי לְפָנֶיךָ
אשפיל, אבל קרני בך רמה.
הרבה פדות עמי ביום עבדי
לשמך בני, אך גם בני אמה.
מה ערבו כל עצבותיך
ללב ולרוח ולנשמה — [1])

על הראב"ע הבאתי איזה ציונים בהערותי לגנזי אקספרד דף ס"א ושם העירותי כי בכ"י אחד באוצרות אקספרד מיקוד מורא נמצא כי חברו בעיר לונדון תתקי"ח. ואח"כ מצאתי זאת ג"כ בליקוטים מכ"י די רוסי. הראב"ע חבר פיוטים רבים והמה מפוזרים בכמה וכמה מחזורים כ"י עיין עליהם ספר עמודי העבודה להחכם ר' מאיר לאנדסהוטה אשר יזכירם בשם. (מהחכם הזה נעלם כי הדפסתי כבר הפיוט: אשלם תפלות וגו' במחברת עתות הנקראת ליטעראטורבלאטט דעס אריענטס 1843 עמוד 522. והפיוט מתחיל: אל נקרא בשם אותות בלשה וגו' אשר ממנו כתתי קלתו במחברת הנ"ל 669 .S 1849 נשכח זכרו).

וראוי להעיר עוד כי בספר אמונה והבטחון (המיוחס להרמב"ן) נמצא (פרק ד') וז"ל: אח"כ מצאתי אמר הראב"ע בסליחות יוה"כ „עולם עליון בית עולם תחתון בוהו" ע"כל. גם ר' משה נרבוני בפירושו לספר כוונת הפילוסופים (כ"י בכמה אוצרות ספרים) יאמר (סוף אלהיות) וז"ל ומזה הוציא החכם ר' אברהם בן עזרא בשירו שאמר בעבור טוב מעט עשה רע נמרץ עכ"ל ולא אוכל להגיד אנה נמצאו הטורים האלה.

ואגב גררא אעיר כי השיר הקטן: מילדי יום אל תבהל וגו' אשר שגור בפי כל איש ואיש ומיוחס לראב"ע נזכר מר' דוד בן בילא במאמרו הנקרא דרך לעשות חרוזים (כ"י די רוסי Nr. 861) וגם מהמפרש הקדמון למבחר פנינים ושניהם לא יזכירו שם המחבר.

כבר כתבתי במחברתי נחל קדומים (דף מ"א) זכרון לראשונים מטורים אחדים אשר נזכרו מהקדמונים, ורבים מהשירים אשר בו נמצאו הטורים מצאתי ואיזה מהם הדפסתי בגנזי אקספרד ואחדים הדפסתי בנחל קדומים ואוסיף להניף ידי שנית להעביר לפני הקורא איזה טורים מקדמונים פה אעיר כי הפיוט מר' האי מתחיל: את מי זנחת לנצח וגו' (אשר עליו ירמוז הראב"ע בשיר לשמות, עיין נחל קדומים דף ט' הערה ח') מצאתי בקובץ סליחות כ"י אשר היה ביד ר' אלעזר אשכנזי מעיר טוניס והוא על דרך א"ב ובסופו חתום האי. ולשון הסליחה לא בחור המעלה הוא ולפי זה כל הספיקות הנוגעת לשיר הזה המלופפה להן: ובנחל קדומים (בסוף) הדפסתי שיר יקר אחד אשר יזכיר הרמב"ן. ואח"כ מצאתי בכ"י אחד באוצרות בריטיש מוזיאום בעיר לונדון ג"כ הפיוט בלשון ארמי המתחיל טוביה דבריה וגו' אשר הרמב"ן בסוף תשובותיו יזכיר אותו ג"כ ויאמר כי עשה פירוש עליו. הפירוש מרמב"ן לא נמצא בכ"י הזה ואנכי אפיק הפיוט הזה בזמן קרוב במחברת הזאת ואם גם אין ערכו לא יגדל, הלא מזער הוא ויקר מאד במציאות.

שיר מקדמון אחד בלי ספק הראב"ע.

אמר יהודה המכונה ליב דוקעס איש פרעסבורג השיר היקר הזה מצאתי באחד מכ"י באוצרות הספרים אשר בעיר אקספרד ולא נזכר עליו שם מחברו. והנה במאמר שקל הקדש להחכם [illegible]ן חייא נזכר שיר מראב"ע תחלתו.

[1]) ובפיוט מתחיל אקבלה נדודי אגילה בגלותי (נאוה לשמחת תורה במחזור אלגזייר סימן יצחק) בטוב מחלי ומרודי המהלי תהלתי. —

בשם אל אשר יצר, יהעז לאמרותיו
וערך ויצר כל וכלה פעולותיו —

ואדמה בנפשי כי הוא השיר אשר אני נותן כעת לפני הקורא. וכנראה היה נוסחא אחרת לפני בעל ש ק ל ה ק ד ש. ואת לך השיר עצמו.

בשם אל אשר אמר והעז לאמרותיו
וצוה בלי מורה ומורה למצוותיו [1]
ופעל ועשה כל אשר אִוְּתָה נפשו
והחל בלי עזר וכלה פעולותיו
אהללה לממשלו. ואכרע למהללו
ואקוד לכם גדלו וזכרו לשמותיו
ומי הוא אשר יְצָרוֹ מְאָחֵז יְקַר צורן
ומי הוא אשר יעמוד בסודו וסתרותיו
לראשון בלי ראשית ואחרון בלי אחרית
ואיך לו יהיה תכלית ואֶפְסוּ תְחִלּוֹתָיו [2]
ואחד, ולא ירבה וימעט ויחלק
כאחד אשר הוא ראש אלפיו ורבבותיו [3]
ואיך רוה יהי הובר וסופר גאון ההי
והסרון הימנה לחוות יתרותיו
ו א ח ד ואך לא הוא באחד אשר נתן
יסוד האנויש לחשוב ולכליל ספורותיו [4]
אבל הוא אשר נודע בראשי עלילותיו
בכחו והכמתו ועזות עצומותיו
ורחוק והוא קרוב וקרוב והוא רחוק [5]
ונמצא וכל מקום נשגב מקומותיו
ונסתר והוא רואה ונעלם והוא נראה
בעיני גבורותיו ועל יד פליאותיו
ואיך לא אהיה צופה כבודו ב ע י ן ל ב י [6]
ודעה אשר שם בי ונפש מעידותיו
ונעלה באין מעון ונשא באין מכון

---

[1] מורה הא' הוא מלשון מורא דכך והב' מלשון בן סורר ומורה.
[2] כלומר מה שאין לו ראשית אין לו תכלית.
[3] כמאמר הפילוסופים האחד האמתי לא יחלק.
[4] כלומר הוא האחד האמתי לא כאחד אשר בני אדם יחשבו חשבונות בו. וכן בכתר מלכות: אתה אחד ולא כאחד המנוי והקנוי. —
[5] וכן בפיוט: אשתחוה אפים ארצה וגו'! רחוק רחוק משמי השמים וקרוב קרוב מאלי ובאיזה כ"י „מבשרי."
[6] הדמיון „עין לב" מלוי וכן יאמר ר"י הלוי בשירו המתחיל זאת התלאה וגו' (נדפס בהלבנון א' דף קנ"ה) לא ידעו כי בעין הלב אשורה וגו' וכן „עין השכל" מלוי וכן בפיוט המתחיל יבורך גואלי וגו' בעין שכל הלא אנוש יואלא יסודו. ואין עוד מלבדו.

אבל הוא מקום חלדו וסובל יצירותיו [1]
ועשה משרתיו אש מלהט ומלאכיו
ברוחות, ואף קרה במים עליותיו
ועל גף כרוב יעוף ועבים סתר לו
מהלך על כנפי ענניו ורוחותיו
ולילה כיום יאיר לפניו ואם נתן
ערפל חתולתו וחשך סביבותיו
ומבין בלב נוצר כבודו מאד נבער [2]
וארץ ושמים מלאים תהלותיו
והוא כל ובו הכל ונמצא בקרב כל
אמת שגבו מכל, דרכיו ומדותיו.
וברחוק פאת מזרח ליד מערב רחקו
מכל מחשבות איש מעזוז עשתנותיו
הכי נמצא בזמן ומקום והוא מאין
זמנים ומשכנות מציאות מזימותיו.
ועלה במחשבה תחלה ברא חומר
וצורה וההפך [3] ואליו תשובותיו —
והוא ראש לכל חומר, ושורש לכל צורה
ואין לחמריו קץ ומספר לצורותיו
וזמם עשות יש בלימה ונתכנו
עלילות למחשבתו וזמות לעצותיו
ונטה כדוק שחק, לספר בלי אומר
כבודו ומלכותו, וחוות עלילותיו —
מרוצע כמו עבד, להשיג רצון עושו
ואליו להתרצות בפחדו ואימותיו
מְתָחָם כמו אהל. אבל הם ברוח פיו,
והביא בלי יד את קרסיו בלולאותיו.
ועש עם כסיל פנות בצפון, ובדרום
קצותיו, ועל גביו הליכיו ועקבותיו: [4]

---

[1] וכן יאמר רס"ג בפיוטו המתחיל שוכן עד מאז וגו' (אשר הדפסתי באוצר נחמד חלק ג') הסובל הכל בלי ייגע וגו'.

[2] כלומר בלב נוצר נבער מהבין כבודו.

[3] על ענין ההפך (אשר עליו ערכו דבריהם רבים מחכמי ישראל) כבר אסף נדחי מאמריהם החכם ר' אהרן יעללינעק נ"י בספרו אשר כתב בלשון אשכנז הנקרא בייטרעגע צור געשיכטע דער קבלה מחברת א' דף ס"ו ע"ז.

[4] בכתבה היה השיר הזה פתיחה לספר אחד, והמחבר הלך בעקבות כתר מלכות אשר היה לעיניו לא לבד למשוררים גם פלוסופים נהנו לאורו.

נוספות למאמרי קול תרועה. Von Salomo Fränkel.

קע. ב ע' למרחשון הרכ. שלום אין קץ אבי הנאים החכמים והסופרים המרבים שלום בעולם וכו' מו"הרר מרדכי יאסט יל"ו, יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך! בזכות ויסתר משה את פניו כי ירא מהביט וכו'" בראות בוער סנה. זכה לתמונת ד' יביט ונעשה נאמן ביתו ושיבר לעיני העם הלוחות מאבני (ע' מ"כ ח"א פרק ס"ו ובנרבוני שם) מעשה אלהים והאותיות היו פורחין באויר בהילות רוח השם אשר בשמו, וקב"ה הודה למשה ואמר לו: יישר כח ששברת, וגלה לו מחצב אבנים טובות ומרגלים בתוך אהלו וא"ל פסל לך. ומשם נתעשר משה, והאבנים הללו הם הם האבני ספיר שראה יחזקאל ממעל לרקיע ולבנת הספיר תחת רגלי ד' שראו משה ואהרן נדב ואביהו ושבעים הזקנים בעלותם אל ד', כי בזה הראה למו שכבר הכנה האש ששכן על הסנה את הקולים, כי ישרים דרכי ד' יותר מרגל ישרה בכף רגל עגל שראה יחזקאל א' ז' שעבו למו, ובמדרך כף רגלו על הסנה נאכלו הקולים ונעשו כמעשה לבנת הספיר, ומשם זכה משה לקרן עור פניו כשנתגלו לו דרכי ד', ככתוב והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. (סי' א').

וגם אנכי בזכות הסתרה פני כשרצית לגדל את ענף היקר לשכון ברוחך על הסנה כמוני זכיתי לראות את פניך, הן את תמונתך, שהובא לי בשבוע העברה, הן את המכתב, מכתב איש אשר רוח אלהים בו, חרות על הלוחות אבני סנה בצ"ח ואלי, והאותיות אותות האהבה והשלום פורחין באויר הרוחני, ברוחך הטהור, ורוח הזה נשא גם להדכא ושפל רוח כמוני לרום מעלתך, לדבר אתי פנים בפנים כאשר ידבר איש אל רעהו, ובכבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חבירך, להכר אותו ואת עלו ועץ הסנה לעץ עושה פרי ולכבוד ספרך היקר מאבנים טובים ומרגליות, ומכובד בפי כל הבריות המכבדים להתורה והחכמה, וגם אתה עשית אותי לבן חורין לדון ולהשיב גם אחרי המעשה מעשה ידך הגדולה בב"ח מחברת עבירית — ולא רצית לעשות סייג לדבריך בשיג השתיקה לנתק אותי לבלי היותי כגולם המדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין וכו' ואדרבה גלמי ראו עיניך, ואם כי לא דרכך ומחשבותיך בביאור המשנה והירושלמי מר"ה, דרכי ומחשבותי,

---

סימן א') בב"ה א' ב' איתא: והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וכו' זה דיין שדן דין אמת לאמיתו, וכותיהם: לא אלה אשר בחשיכה יתהלכו בהליכתם ולא ידעו ויבינו בהטעם ועומק הדין תורה, ואם כי גם לדיין כזה לאמת אמת הספו הבינו, כי מרגלא בפומייהו על כל שאלה ושאלה לאמר באמת אמרו הראשונים ככה, וב"מ שנאמר באמת היא הל"מ ואין לנו לחקור אחר הטעם להשיג קייג הראשונים. ואחרי שעלו למעלה והשליכו האמת ארצה להשואל מאיזה טעם, כתי בשמים פיהם נבל להשיב אף אם ימוטו כל מוסדי ארץ והוא הדרך ארץ והליכות העולם, כי גם בזה יתקיים דברי הראשונים האמת שאמר אל יברא — והנשמה יתירה (כי גם נשמתם נשמת שדי יתרה עליהם) יזכה ליום השבת מחורבן העולם, ובאמת גרמו המחריבים האלו להורבן ירושלים כמאמרם: לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה (ב"מ ל') וגרמו לרוח ד' והשכינה שתסתלק מישראל (סנהדרין ז') אבל הדיין המשכיל בדרכי ד' בדרך ארץ והליכות העולם ודן דין אמת לאמיתו מברה שכינה בישראל (סנהדרין שם) כי הוא דן ברוחו, רוח ד', רוח חכמה ובינה וכו' השוכן ודן בתוכו בחקור דין להשכיל על דבר אמת לאמתו שבקרבו, וכראותו כי תוכו כברו הוא גומר הדין ביום בדבר הברור לו כיום, והאמת מארץ תצמח ועושה פרי לתקונו של עולם, והמשכילים על דבר אמת יזהירו כזוהר הרקיע ויפה הוד, ולא זאת אלא שהוא ככהן על התומות החותם בחותמו של הקב"ה שחותמו אמת, ואלהים נצב בעדת אל על שם שגלה ארץ בחכמתו והבין תבל לעדתו. (תמיד פ"ג מ"ד).

ולמען יבין הקורא על מה יסובבו דבריי, הנני מוכרח להעתיק ולהביא שלא ברשות מקצת דברי החכם הסופר הר"ר יאסט, ואף כי ידעתי שאין בד"א לגלות דברים שבע"פ בדפוס ואשר כתב הסופר רק כאגרת שלומים, וגם ידעתי כי ד"א קדמה לתורה, כי גם אבני התורה וההלכה נבנו על יסוד ד"א והליכות העולם,

אמרת יישר כחך והפחת בו נשמת חיים, לשאול כענין ולהשיב ולשבר כהלכה דברי הרב דושאק, ועוד בחודש מערץ ירדת באש אהבה על עלי עץ הסנה לכלות ולבער הקוצים שהיו בו, לבל להכאיב לאיש ואיש, בתוכחתך אותי לאמר „אך השמר לך לבלתי הרבות לדבר גבוהה עלי ולא יצא עתק מפיך וכו׳, וגם זה הוא אות אהבה, כי כל אהבה שאין עמה תוכחת אינה אהבה (סי׳ ב׳) ובכל מקום מדרך כף רגלך נהפכו חבני הסנה לאבני שלום וברית.

ומעתה הנני לעלות עוד הפעם על כוכבי ללחום את מלחמתך, ואם כי דברי מוכרים לדבריך בב״ה ולדברי הלעף טוב בביאור הירושלמי לעומת זה המה מתקנים ביתר שאת עוז את דברי קפנך בכל חלקיו, ודברי הסופר הנאמן מתוקנים גם בלי שום תיקון,

---

אבל כאה זה מצאתי בדברי הסופרים הראשונים שאהורלאת שעה מותר לעקור דבר תורה, ועל כי אנכי מנסה את עצמי ללכת בדרכי הסופרים התרתי לעצמי לעקור ד״ת מד״ס ומיסוד ד״א ולהעלות אותם לשמים ולהכוכב שאינו בדרך ארץ, ועל כל פשעים תכסה אהבה, והוא רחום יכפר עון. ואלה הם סוף דברי מגלה רבי מרדכי מהנוגעים בדת לענייננו במגילתו אלי מהודש הראשון לשבת וראיתיה לזכור ברית עולם תר״כ וז״ל הלא והנעים: „אמרתי בלבבי עוד מעט וכל בעלי זקן וגם בלי זקן, אשר נשו לכת בין שבבי ישאו את אבריהם ויעופו תחת כל השמים, ויקבוני כדבורים וידעכוני להבאישני בעיני הערב רב, אשר לא ידעו ולא יבינו מה זה ועל מה זה. ארדה נא ואראה מה אשיב לתוכחתם, אולי לא היתה מגמתם להרשיעני ולנקם עלבוני, כי אם להסיר מכשול ואבן נגף מתוך ספרי, כי אין איש אשר לא יחטא. ואם באמת אמצא שמץ פסול באמרי, לא אעמוד על דעתי ואפשוט להם את ידי לשלום כאשר יאות לרודף צדק ולדובר משרים! סוף סוף הכרתי, כי בדבר אחד צדק הרב דושאק, כי ביבנה תקנת ריב״ז כולה, לא השתה שורש בענין העיירות הסמוכות לה, מפני תקנתא לתקנתא לדעת האמורא בירושלמי, וע״כ ראוי לתקן איזה בספרי, אבל ברור לי כשמש כי מחשבות ריב״ז כיוונו גם אל יבנה ואל כל מקום ב״ד קבוע כעין עב בזמן הב״ד בעבריא, וגם הירושלמי כי לעדות באמרי: אף ביבנה כן, ואין זה דרך שללה. ועוד למה ישאל האמורא אחר עבור יותר ממאה שנה לתקנת ריב״ז אם תיקן ריב״ז גם ליבנה, הוא המנהג היה ידוע לכל התלמידים, ע״כ אמרתי כי בא ללמד באמת תקנת ריב״ז ראויה היתה לקבעה גם ביבנה, והלק ממנה נקבע במנהג כי היחידים היו תוקעין בשבת בכל פנות העיר, אמנם בענין העיירות הסמוכות לא הצליח לקבעה להלכה, משום תקנתא לתקנתא, גם אנכי בספרי לא עלה במחשבתי לגזור אומר כי כל תקנותיו היו ראויות להבריו ונקבעו להלכה או למנהג, רק רציתי להראות את מגמת פני ריב״ז להשוות כל מקום ב״ד קבוע לירושלים בימי קדם, ובזה יצאתי ידי הובתי בכתבי קורות העתים כאשר תחזינה עיניך בחוברת האחרונה מצ״ה לשנה זו בהוספה ששלחתי מיד אחרי המכתב הראשון לב״ה, והיא נתעכבה בדרך ולא עלה ביד המוליא לאור להתה במחברת העשירית.

ועתה אשוב למגלתך מהודש מערץ אשר בה אמרת לחללני מיד אשר באו למחן את כבדי בלאטיהם וירדת בעמקי התלמוד וההלכה וההגדה להפיץ אור חדש על כל הענין והעלית מרגלית בידך וכל המבינים יהללוך, ואולי עוד יצאו אוהבי מדע בעקבותיך לאסוף לקט שכחה ופאה ולבחון וללבן ולברר את סיגי בני התלמודים, כי כל האמוראים והמפרשים נבוכים המה במדבר הנורא הזה ואין איש יודע שפת רעהו, זה בונה וזה סותר, ורבה המכשלה בפירוש המשנה, באשר מטרתם היתה להוציא מתוכה דין אמת להלכה ולמנהג יושר, ואני לא כוונתי לחרוץ משפט בדרכי הדין, כי איננו רואה בפשט המשנה כי אם ספור בעלמא למסור לבנים יולדו, איך נהגו בשנים קדמוניות; ואם היתה כוונת המשנה לקבוע הלכה לא היתה בוחרת בלשון הספור ולמה לא דברה כראוי לדת ודין להסיר כל מכשול ממסילת התורה, והניחה דתה כספר החתום, אין איש יודע מה זה במקדש או במדינה, ואם תוקעין ולא תוקעין יובן חייבים או מותרים לתקוע או אסור לתקוע או לא היו רגילין לתקוע, ומי ומי המה התוקעין הש״ל או כל היחידים ומה זה מסחרב ומה זה בב״ד? או בפני ב״ד. או בבית

והתו"ק ור"א נתנו עדותם על דבריך — וגם דברי האומרו לו והנאמר עליהם בבבלי וירושלמי המה מסייעתך, כי כל דבריהם יסובבו רק על הזמן הקצר ממלחמת הקנאים, ואז נאמו גם ירושלים ויבנה על מקום כסאות המשפט מי ומי ישב בראש לדון ולקבוע השנים והחדשים, ולמען שלא יעלה רקב עלמות בהקנאים המקנאים בקנאת הסופרים ויבנה התחכם ריב"ז וקרא עם המשורר: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך — למען בית ד' אלהינו אבקשה טוב לך, והיתה ירושלים יתירה, אבל גם משם נשמע אחרי שנהרגו ונשבו הקנאים והמקנאים, והמקדש והארון נשרפו ואותיות התורה וגושאי דגלה לאחו ופרחו ביבנה, ושמה ישבו כסאות למשפט והוא הב"ד קבוע וכסאות לבית דוד, והיא השושלת דר"ג דאתי מב"ד — ונעשה לב"ד קבוע בלי שום ערער, לעבר השנים והחדשים בסימן טוב: דוד מלך ישראל חי וקים, נעשה יבנה והעיירות הסמוכות דיודעין בקביעא דירחא לדבר תורה, לתקוע שמה, ואז מויגלא הדרה תקנת ריב"ז גם ביבנה להיות תקנה על ד"ת. ואזור דינה בר"ה שחל להיות בשבת כדין ירושלים בעודה בבנינה. וגם מלשון האמרו לו: וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד, הנראה כמספרים על זמן עבר, ולא ידעו בברור (וכאשר העיר ונתקשה בזה גם כ"ת בצ"ח ייעע 445) ואף כי ר"א והאמרו לו היו חיים בזמן מחלוקתם ביבנה או בעיר הקרובה, ולמה הרבו במחלוקת בדבר שיוכל להתברר בכמה עדים, ופוק חזי מהעם דבר, ואם אינם נביאים, בני נביאים הם, הרי לך גם מזה ראיה לדברי שהם מדברים מזמן עבר שלא נתמשך הרבה, ובעת התקנה הראשונה היו הסופרים הללו עוד בירושלים, וע"י הגזרות והמלוקות שעברו על ראשם בליר לבם לעמוד על דעת רבם בזכרון הדברים ובאו לידי מחלוקת.

והמקום הירושלמי שהביא ידידנו הרב החכם לעת לבאור פסוק בררת לראייתך, ודברי הרמב"ם נסתרו גם מדברי הירושלמי, וגם בהודאתי כעת בביאור הירושלמי לדבריך העוברים שאינו דבר שאלה רק ספור ולמוד, יתבארו הדברים לפי דרכי ג"כ לנכון, והאומר הזה בירושלמי סיפר: אף ביבנה כן, תוקעין עתה גם העיירות הסמוכות בר"ה שחל להיות בשבת, אך בהתקנה ראשונה מריב"ז בעוד שהיו ירושלים והמקדש עומדים בהרבנם ובניינם בעת ההיא לא היה ריב"ז יכול לגלות את לבבו מיראת הקנאים וביבנה לא היה אלא מדבריהם ולא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד, והיתה ירושלים יתירה על יבנה. אבל כעת אף ביבנה כן, ויש תקנה אחר התקנה, אחר התקנה הראשונה שנתכנה ביבנה בלבד, יש עוד תקנה אחרונה שנתקנה גם עם העיירות הסמוכות לה על ד"ת. וכל הקושיות והספיקות שהליע אדוני בצ"ח ובמגילתך מהדב אלי, נראה לפע"ד כשתשים עין בינתך יבואו הכל על נכון לפי באורי, והקושיות הללו אבד ערכת, וגם המעשה מהתו"ר וחבריהם אותנו להפתרון: משחרב בה"מק, על הזמן שנקבעו הסנהדרין מלשכת הגזית, ומשקלקלו הקנאים בשנאת חנם. ויש לי עד המסייע בזה למהר"ם איילינך (בר"ה שם) יעו"ש ובגמרא גיטין נ"ו ובתוס' שם ד"ה איברא מלכא את וכו' יעו"ש והם כי באמת לא חרבה עוד ירושלים והמקדש נקראת: ותרוב מאת החכמים הרוליס את הנולד, ומביא הילל שעבו שלום עם אספייגוס וביאור לבם קנה אספייגוס

ישיבת ב"ד, או בזמן או בשעת ישיבת ב"ד, וכל המשנה סגורה ומסוגרת, על כן לא אביתי לטבוע בעומק ההלכה כאשר נהגה כמה מאות שנים אחרי כן. והנחתי אותה לאחרים להתגדר בענין הזה אשר איננו נוגע לקורות ב"י ולך תהיה לדקה להוליא לאור יומם את כל דבריך הראשונים והאחרונים ולא אירא מחמת המלשינים הפוערים פיהם מבלי חק על כל חדש אשר יביעו בו, ואם יש באמריך איזה דברים הסותרים לאשר כתבתי בספרי או בצ"ח כל קוראיך יכירו וידעו כי אין דעות כל אדם שוות ויהללו את מעשיך כי באמונה פעליך ולא פרשת את כנפיך לחוק גם על שגגותי — ולא אכחד מנגד עיניך, כי פתרונך לדברי המשנה משחרב ב"המק איננו ישר לדעתי, כי הזמן מימי מלחמת הקנאים בירושלים עד חורבן בית הבחירה קלר עד מאד, ואולי בתוך השנים האלה לא חל ר"ה בשבת, וגם מלת משחרב מעניה מיום חורבן הבית.

ולא אוסיף עוד להרבות בדברים ללא הועיל, כי היום קלר והעבודה אשר על שכמי כבדה עד למאוד, ולבי אומר לי, כי כל קורא בלדק אשר לא בא לקנטר, יראה ויבין ויתענג על התלונות שניכו וישפוט שפוט." עכ"ל הנעימה.

*

לירושלים והמקדש ולנשיה, אף בעוד לא נכבש תחת ידו עד שבא טיטוס, וגם לזאת נקראת מהם: הרוג על שהקנאים דנו, או כלו לדון, ב"ת ד"ת באין סנהדרין וב"ד רק בגלות הגם (עיין ב"מ ל' ב' ודף פ"ח וגם שם אמרו שחרבו חניות ג' בנים קודם ירושלים — הרי לך כי מהעתקת הב"ד והסנהדרין משם נקראת חורבה, והבת קול היוצאת בכל יום ויום מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה וכו') ובעת ההיא בנו הבנאים לתודי ד' המרבים שלום בעולם, והם הם הב"ה, את יבנה מאבני כיון המצוינים בהלכה (הם הסנהדרין) ומאבני התורה והמקדש שהוליאו מירושלים לבנות מקדש מעט ביבנה למען החיות את האבנים ורוח האומה מערמות העפר, וריב"ז קבע בה מצות תפילין (סי' ג') ותקעו בשופר לקבץ שמה העבדים והנדחים לחסות תחת עץ החיים ולהיות בן חורין, כי בעת ההיא לא היה בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ע"י בקשת ריב"ז תן לי יבנה (גיטין נ"ו) (סי' ד').

והנני לאמר לבבוקך ולטעמך, כי מחרב ב"המק הוא חרבן הבית וירושלים והיתה חרבה ושרופה ובאין ב"ד — נשאר קושית המהרש"א: „למה היתה ירושלים יתירה" ואני אוסיף אדרבה מצאנו כי לא זאת שלאחר חריבת בית אלהינו לא עשו לירושלים מעלה, אך זאת אנמצא ריב"א היו גוזרין עומדה על ירושלים כאשר מצאו עצמות בלשכת דיר העצים (תוספתא עדיות פ"ג וזבחים קי"ג) והעצמות הללו בדיר העצים כ"כ שהם עצמות הנהרגים במקדש בעת מלחמת הקנאים ויקברום שם והיו מונחים עד זמן ריב"א, ואולי הכ"ג שהיה מונח באשפתות ותולעים יצאו מחוטמו (יומא י"ט ב') והוא ענן הצדיק שנהרג ג"כ מיד הקנאים והיה מונח באשפתות של דיר העצים, אשר שם יושבין הכהנים בעלי מומין להתליע את העצים והם הם התולעים שיצאו מחוטמו. —

ואשר העיר כבודך, „שהזמן מימי מלחמת הקנאים קצר עד מאוד, ואולי בתוך השנים האלה לא חל ר"ה בשבת," הנה מהמעשה הנ"ל אנו רואין שמגמת ריב"ז לרומם את הב"ד יבנה על ירושלים באמרו: כבר נשמעת קרן ביבנה, וכמו שבארתי במכתבי ימים אחר. ועי"כ לא נתבטא אם אנו אומרים גם אם אולי לא היה ראוי לאול, שתכו בדור ההוא על מאמרם: אשר תקראו אתם, אתם בין בזמנן בין שלא בזמנן, אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין וכו' (ר"ה כ"ה) וקבעו ר"ה על שבת למען לעשות פומבי בהתקיעה להודע ולהגלות שמיבנה תצא תורה, ולא שמע איגם קול אודניה (מהמעוררים האומרים כדון) מקול תקיעה. —

סי' ג') התפילין נקראים אות ככתוב שמות י"ג יהיו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך כי בחוזק יד הוציאך ד' ממצרים, ועל"כ אמר ירבעם התפילין בפני שלמה (סנהדרין ק"א ב') להורות כי עולו קשה על העם כעול מצרים, והרים יד במלך לאמר כי בחוזק יד יוציא ד' העם שנית מהעול הקשה, ובשבת ויו"ט פטורין מן התפילין, כי עצומו ומנוחת היום הוא האות שאנו בני חורין ורק עבדי ד', ומה לנו לאות אחר, והוא כדברי ר"ע מנחות ל"ו ב' ועירובין צ"ו א' יכול יניח אדם תפילין בשבתות ויו"ט, והיו לך לאות על ידך מי שצריכין אות יצא אלו שהן גופן אות. וריב"ז בבקשו מאספייגוס ליתן להרבנן חירות באמרו: תן לי יבנה וכו' אמר ג"כ ואקבע בה מצות תפילין (אד"ר פ"ד) כי העבד פטור מתפילין מטעם האמור ורק הבן חורין צריך לאות, וכיון שנתן לו יבנה ופטר להרבנן מכרגא ושיעבוד הגוף, קבע ריב"ז בה מצות תפילין ודייקא בה, והוא להרבנן והחכמים העוסקין בתורה והיו בני חורין. ובזה נתבונן בדבריהם: איזהו ת"ח כל שמניח תפילין, כי בימים הראשונים רק הת"ח היו מניחין תפילין, וכפי הנראה היו הדברים נהגו כך עד ימי רב האי הכותב (ומובא בש"ך סי' פ"ז ס"ק מ"א וז"ל: וגבול הת"ח אע"פי שיש לרז"ל דברים הרבה בזה, אבל גבול הנוהג הוא דבריהם איזהו ת"ח כל שמניח תפילין.

סימן ד') ואם תרפיני לתוות לפניך במחוג ברוח אין מספר הנמצאים בדבריהם, הננו לאמר כי היאמר בהוכחת תחיית המתים מן התורה המוכר בסנהדרין צ"א ב' מן הפסוק אז ישיר משה וכו' יהושע מזבח לד', בנה לא נאמר אלא יבנה וכו' יעו"ש, נאמר בדור ההוא מבית הילל ותלמידי ריב"ז, לרמוז כי יבנה עתיד להחיות המתים ברוחם — מן התורה, והב"ש והקנאים מתנגדי יבנה ירו חצם נגדם מן הפסוק אז יבנה שלמה במה לכמוש שיקוץ מואב וכו'.

ויען יען שהגופף את ידך הגדולה בנית בעט סופר נאמן להוכיח את סתירת דברי, או להניף בנפה לזרות מהן הפסולת מתוך האוכל, הן בענין הזה והן בהעניינים הנדפסים ושלחתי לכבודך בכתב ידי למשפטך ואשר הבעתה בהסכך לשום עיניך ולחוות דעתך עליהם, ואוסיף באהבתך, כי הבינך עלי משפט ודברי הסופרים מכל בעלי הלכות החכמים בעיניהם ואין במו יראת חטא (סי' ה') וענוה, כי מתגאים במשנתם והלכתם הליכה בחושך בגודל ועובי כריסם שמלאו בערבוביא באיסור והיתר ועומאה וטהרה והשלחן ערוך אשר לפניהם ותני תנא ולא ידע מה קאמר, ואנשים כאלה המה מכת המדברים מהלייהם (ע' גיטין י"ד ורש"י שם) כי כל דבריהם הם רק דברי וקבלות כרקיות בלי טעם וריח, רק כפקידה וגזירה מדייני הגזירות.

ולדברים האלה כ"ל שהתכוונו גם חכמינו באמרם (יומא ע') טובה צפרנם של ראשונים מכריסן של אחרונים, כי הראשונים שהיו סופרים בצפרנן להתורה על לוח לבם היתה חרותה בצפורן שמיר, היו נותנין גם בצפרנן רוח חיים וספרו וכתבו כל אותיות שבתורה בכתב מפורש ושום שכל וטעם, ועל ר"מ שהיה סופר אמרו עליו: בתורתו של ר"מ היה כתוב וכו', והיה הכונה הנאותה, ומזה באה המצוה לכל איש ישראל לכתוב לעצמו ס"ת, למען ביתן את לבו בקדושה ומתיבות בכל אות ואות, ומכתב יהיה העתקה מלבבו ורעיונו ונשמת הדבור והפה (ובהבטל הטעם הזה פסק הר"אש בהלכות ס"ת שנפסק המצוה) אבל כריסם של אחרונים רק כריסם מלאה, ומעיו המו עליו ולא הלב והנשמה, כי אף שמלאו את כריסם במ"ע ול"ת ועם הלכות איסור והיתר ועומאה, הוא אללם רק בגזירת אנשים ומצות אנשים מלומדה, והאיסור והטומאה נשארת בכריסם גם בהבטל הטעם. ובגאונם וגודל כריסם במה שהוסיפו השבו והתברכו שהתורה ירושה היא לכן דברים נכתבן מדור לדור, ואומרים שישו בני מעי שישו כי אין התומך למעיא, ולא ברכו בברכת התורה האומרה אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם: והוא נשמת התורה, נטע בתוכינו, ועל"כ אין בניהם ת"ח, כי אף כשפקע כריסם וילאו ללמד לבניהם כבדה אוזן הבנים משמוע דברים שאין להם טעם וריח טוב, ועליהם נאמר חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורישנו אל (ע' סנהדרין ק"ז ב').

סי' ה') והוא כמאמרם אד"רנ פכ"ח כל מי שיש בידו מדרש ולא הלכות לא טעם טעם חכמה, הלכות ולא מדרש לא טעם טעם יראת חטא. כי השונה הלכות בלי מדרש והקור דין לאמתתו, הוא נותן להוך פיו עלם הידיעה מפי ההלכה והשמועה, ולא יאמר דבר שלא שמע מפי רבו, ואין לו יראת חטא לירא ולפחד פן יחטא בההלכה, כי הוא תולה חטאו על העץ, והוא רבו האילן הגדול, וגם איש כזה הוא הטועם טעם חכמה, כי חכם עלל בעיניו מבטעה מפיצי טעם ומשנתו בעזרתו, כדברי היהל ברלשית: אעשה לו עזר כנגדו דא משנה איתתא דהאי נער וכו' עיי"ש. ולזה התכוונו בהמשנה סוף סוטה משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא, כי רבי היה סוף המשנה ומשמת רבי, כל תלמיד ותלמיד אף שלא הגיע להוראה הורה ודן בגאוה ובלי שום יראת חטא מאסיפת המשניות מרבי.

ועיין בכ"מ השמיני (זייטע 134, גם 150) שנדפסו הר"ר זאקס והר"ר בעהמער מה זה מקום להבוחר במדרש הלכה והרב ד' זאקס הפך הנוסחא בה"דרנ לתת טעם החכמה לבעל המדרש, והיראת חטא לבעל הלכה גרידא ויעו"ש, אבל שכח את מאמרם: אין בור ירא חטא, ובעל הלכה גרידא נקרא מה"זל בשם: בור ואמגושי (סוטה כ"ב יעו"ש) אלא הוא הדבר אשר דברתי, כי בעל מדרש התורה וההלכה הוא הירא חטא ולא טעם טעם חכמה, כי בענותנותו הוא נותן מגרעת בדעתו, בידעו שאינו יודע לדעת מאין החכמה תמצא לבוא עד תכליתה, וגם בחקרו ודרשו בההלכה הסיא גברא כל יומא בפחדא קא יתיב, פן הוא מזייף בחותמו של הקב"ה, ויחטא את האמת ואת ההלכה האמתית, והיא הד' אמות של הלכה, הליכות העולם שיש להקב"ה בעולמו, כי אין להקב"ה בעולמו לקנות את מקומו כמקומו של אדם שקנה לו, כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, אלא ד' אמות של הלכה, והוא רוח ד' העומד בתוכם, והוא האור המקיף ומסבב הליכתם, ובזה הוא קונה שמים וארץ. ובמדרש ב"ר ר' חייא ורבנן דתין אין לך כל יום ויום שאין הקב"ה מחדש הלכה בב"ד של מעלה, אפילו אותה ההלכה היה הבריאה יודע, כי הוא מחדש בכל יום תמיד הליכות מעשה ברלשית, ואברהם היה

והנה סרבתי בדברים בחפזון ובלי סדר, ואולי פלטה עטי דבר שלא כהוגן, ואתה ברחום סלח ושא נא לפשע עבדך אוהבך מוקירך ומכבדך כערכך הרב שלמה פרענקעל.

נ"ב בזו הרגע בא לידי ע"י הפאסט הב"ה מחברת אחד עשר וראיתי בו בזייטע 520 וכו' דבור אחד משמי בדבר הביאוסים לקיים השערת מאור עינים, והנני מפיל בזה את תחינתי לפני כ"ת להודיעני את משפטך, כי לפ"ד על פי הדברים האלה בצרוף הדברים שהבאת במחקך בספרך היקר משמי נוכל להוציא תולדות רבות בקורות ימים ההם. ולע"ע ראיתי בהעתקה לחשובה ב' טעותי הדפוס בזייטע 521: שורה ב' ל"ל: בלייך דעם פריסטער, ובשורה ו' תחת אברעדע ל"ל: עבודה.

מכתב. von Joseph Löwy.

שלום לך ולתורתך החוקר הגדול .'.'.' מהו' יה"ש נ"י! קריתי ושניתי בספר החלוץ מחברת ה' וג' „חקירה על העתק התנ"ך שבידינו" ומלאתי מכתביך ויהיו לפי כדבש ונפת צופים; וכדבריך כן הוא הספרים אשר לבנים בישראל אינם מסכימים בדקדוקי אותיות ותיבות זה עם זה אף לא עם הספרים אשר בידינו וכמו שאי אפשר לבר בלא תבן כן א"א להעתקה בלי שגיאה, שגיאות הראיה, באותיות הדומות בצורה, ושגיאות השמיעה, באותיות הדומות במבטא שפתים, וכאשר באמת מלאו בעזרה תורות מתורות שונות ספר מעון, ספר זאטוטי וספר היא ובטלו האחד וקבלו השנים (מס' סופרים פ"ו) וכנראה קבלו השנים בעבור שהם הרבים, לא מפני היותם הנכונים והאמתיים; ומספרים המשובשים ההם העתיקו איש ואיש כרצונו והישר בעיניהם עשו עד שקמו עזרא וסיעתו (נדרים ל"ז ב') לתקן המעוות אשר נפלה בתוך הכתב עד הנה ולהסיר המכשלה מאז והלאה ויקדו המסורה כאשר מלאו בספרים שונים פעם חסר פעם מלא וכן בקרי וכתיב; ובזה שמו חוק וגבול לסופרי התורה לאמור: עד פה תבואו אבן מאז והלאה לא תוסיפו ולא תגרעו, וכן היא דעת בעל מעשה אפוד פ"א, ודעת רד"ק בהקדמתו לנביאים ראשונים. ועתה אציג לפניך אדוני גם דברי מר זוטרא (סנהדרין כ"א ב'): „בתחילה נתנה תורה לישראל בכתב עברי ולה"ק חזרה ונתנה להם בימי „עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי ברו להם כתב אשורית ולה"ק והניחו לכותים כתב „עברי ולשון ארמי." ע"כ. ישים פני כחלמיש להוכיח את מגמת עזרא אשר הי' לקנאות כל כתבי קודש מכל סיגים

יודע דרכי ד' בהטבע, כמאמרם ירושלמי סוטה: פרוש אהבה כאברהם, אברהם עשה היצה"ר טוב וכו' א"ר אחא והשוה עמו, כי רוח ד' אשר בקרבו קנה בכל יום את הליכתו לפשר עלמו עם דורו לפי העת והמקום, והיה יודע הידוע הליכות עולם וד"א לפי העת והמקום, ובחדוש הלכה הזאת ברוח העת היה יכול להלך נגד רוחות של כל אחד ואחד.

ובזה נתבונן גם במאמרם ברכות ח' א"ר חסדא מ"ד אוהב ד' שערי ציון וכו' אוהב ד' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אבא מיום שחרב בה"מק אין להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. והנה אם כי אמרו (יומא ע"ב) הבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד, והתבוננו בזה, כי האי מפי השמועה אין לו דירה נאה המרחיבת דעתו של אדם, וגם אין לו לב לייפות ולתקן הדברים, והוא הוא כמי שעושה לבנין רעוע תרעא וסייג לבל יכניסו האומנים והבונים לבנות ולתקן, וסוף והבנין ליפול עליו ולהמית אותו ואוי לו אוי לשכנו, כי הוא קונה דומה לכל מי שיכנס לאהלו, בכ"ז נתנו בברכות ברכה ושבח לשערים המצויינים בהלכה, כי השער הזה אינו סגור להאומנים והבונים, ואדרבא הוא מציין בהלכתו הליכות עולם את דרך החיים להאומנים והבונים גם אחר הרבן הבית, לבנות בתים ולנטוע כרמים ברוח ד' לפי המקום והזמן, כי מיום שחרב המקדש וגלינו מארצינו נשתבלו רוב המצות, מצות הארץ ומצות החברה, ולא נשאר לנו רק ההלכה לפי המקום והד' אמות שאנו בה, ובהלכה הזאת אנו הולכין ברוח הקב"ה בעולמו. —

ולהסיר מהם כל בדיליו, ולעומת זה באה עליהם בתשובה גדולה ותיקן להם כתב חדש והוא למען יוכרחו להעתיק מיום ההוא והלאה מספרו הקדש האשורית וזוגה ולא מספרים הישנים העברים המשובשים אשר לכותים (שומרונים) והמה מלאים שגיאות עד היום הזה כנודע. וזה לך האות: לו עלה בידו כאשר היה עם לבבו להעביר גם את לה"ק מתורתנו וליסד תחתיה את לשון הארמי (שם) אז לא היה צריך למסורה כלל וכלל ותהיה תורת ה' בפינו נקייה מכל מלא וחסר קרי וכתיב כאשר איננה בתרגום מן התרגומים אשר לעם ועם כלשונו. —

אכן להשר אברבנאל דרך אחר לו באמרו עזרא מלא ספרי הקדש בשלימותם ובתמותם, אך כאשר ראה בהם זרות אשר לחסרון ידיעת הלשון ודרכי הכתיבה מלד הכותב אז לא מנע ידו מלתקן דבריהם על הגליון בקרי וכתיב במלא וחסר ובנקודות כראוי; וכאשר נראה מדבריו רבו כמו רבו השגיאות בשמואל וירמיה בזה כמו בזה יותר משאר ספרי הקודש לפי שבאו גם שניהם מתחת יד ירמיה הכותב אותם, אשר לא ידע דרכי הלשון ודקדוק הכתיבה. ואני בעניי אשר מתני דקה מקטנו תמהתי לדבריו: היאמר על נביא בישראל אשר יודע דעת עליון והוא לא ידע ואשם לכתוב ספרו בטעות ובשגגה? והכי לא ראה התלמוד שמואל כתב ספרו ולא ירמיה? (ב"ב י"ד ב')

אבל האמת נראה כאשר כתבתי להלן; ובעקבי עזרא הלכו גם חז"ל עד שאסרו לכתוב אות אחת שלא מן הכתב (מגילה י"ח ב') כדי שלא יבואו לידי טעות ולמען שלא יוסיפו ולא יגרעו סופרי הדורות ולא יזידון עוד היו סופרים כל אותיות ותיבות ופסוקים שבתורה ומנאו 5888 פסוקים בתורה 5896 בתהלים 5880 בדברי הימים (קידושין ל' א') אבל האותיות והתיבות לא נמסרו לנו במנין ובמספר. ולדעתי מטעם שאין כל התורות שוות באותיות ובתיבות אף לאחר תקנת עזרא. אבל אחד מן האחרונים החביבים הרב המופלג מהו' לעאפאלד לעוו הביא גאולה לעולם כאשר סופר ומונה לנו בשם אמרו 815280 אותיות לתורה (המפתח דף 115) וכדאי הוא לסמוך עליו.

אמנם גם בחשבון הזה ראיתי שערוריה, כי לפי התלמוד הנ"ל פסוקי התורה 5888 לפי הילקוט פ' עקב 5855, לפי החומשים אשר לפנינו 5845 לפי זית רענן 5842 (מובא בהגהות מהו' ישעי' בערלין במקומו) לפי מסורת בוקסטארף 5245 לפי פעליקס פראטענזיז 5345 לפי המדקדק הגדול אליה בחור 5842 פסוקים (s. Einleitung ins neue Testament des J. G. Eichhorn, 2. Ausgabe, 1. Theil, Seite 286.) וכבר תמהו ע"ז בעלי תוס' (קידושין ו' א') לאמור: איך יהיו פְּסוקי תהלים רבים מחמשה חומשי תורה? — ועתה מה לי ולך כי נבוא לחפש אחר קצת מחכמינו ז"ל אשר השתדלו לירד בעמק של הלכה, עמק עמק מי ימצאנו והתרשלו לעלות על במתי ספרי הקודש כמאמרם: אנן לא בקיאין בחסרות ויתרות, ובפסוקי נמי לא בקיאין (שם), או אחרי אשר לא יבינו מה הוא מרזח (כתובות ס"ע ב') וקלקלה (ר"ה כ"ו ב') או אחרי אשר לא דקדקו אם כתיב ישכבון ומעבירים ביחיד או ברבים (שבת כ"ה ב') לא עליהם תלונתנו יהי חלקינו עמהם ולא נערוך מלחמה נגדם; אבל נלך נא אל חכמי ישראל אשר שמו לב לספרי הקדש בכל פרטותיה ודקדוקיה כמו ר' מאיר אשר בשם ראש הסופרים יכונה וגשים עין בקורת עליו.

ודע אלישע בן אבויה (אחר) אשר העמיד תלמידים ובתוכם ר' מאיר קיצץ בנטיעות כרם ה' צבאות (חגיגה ט"ו ב') עזק נטעי נאמנים מתורתנו הקדושה אשר לא נכנסו לאזניו ויעש באושים תחתיהם; ומי יודע מה שקלקל בספרו ע"מ לתקן, מה השמיט ומה הוסיף בספרו; אולי השמיט "והארכת ימים" בשלוח הקן מספרו וכדומה (קידושין ל"ט ב'). איש אשר אלה לו הלא ספרו יעלה קמשונים יכסה פניו חרלים; וכמדומה לי היה גם בפי הילד המגמגם בלשניה נוסחא אחרת באמרו ולרשע אמר אלקים אולי כזאת: **וּלְרָשָׁע** בלשון מעטאפהער- כי לולא זאת היה ראוי לשמוע ולהבין **אֱלִישַׁע** התהיו (חגיגה ט"ו ב') ומפאת אין הלכה כר"מ תלמידו רק בחומרותיו. כי בלי ספק העתק מספרו של אחר רבו, וכמאמרם: קאמר שמעתי' מפומייהו דרבנן ומפומי' דר"מ לא אמר לפי שגמר מאחר (חגיגה ט"ו ב') ר"ל תורתו איננה זכה וברה. ועתה זכור נא אדוני כי אין סופר מומחה כר"מ היותו בקי בחסירות ויתרות עד שהתירו לו לכתוב בע"פ מפום, ועפעפיך יישירו נגדך וכאשר כתב מגילה מלבו שלא מן הכתב (מגילה י"ח ב') וכן תראה בקהלת רבה (ד"ה ושנאתי אני) שהיה סופר מומחה ובכל זאת מלאו בספרו נוסחאות שונות אשר לא בספרינו, ואלה המה הנודעות לנו:

כתנות **אור** באל"ף תמורת עור בעי"ן (בראשית רבה פ"כ)
ובן ין סוסים ביחיד תמורת ובני ברבים (שם פ' ל"ד)
משא **רומי** תמורת משא דומה (ירושלמי תענית פ"א)

אשר העתיק ברצונו הטוב שלא בטעות. כ"כ היה בפי הסופר המובהק הזה לקרוא יתמו **חֵטָאִים** בחטף הטי"ת רפויה ולא **חַטָּאִים** כאשר בפינו כי לולא זאת מה היתה ברוריא אשתו משיבה לו? (ברכות י' א') ועתה אם בארזים נפלה שלהבת?

גם מן האחרונים נלכדו בבגידות הראיה והשמיעה ואזכור רש"י ז"ל וכתבתם על **מזוזות** (דברים ו"ו) "מזוזת כתיב שאין צריך אלא פנים אחת" אם היתה כתיבה ביחיד לא"ל לר"י למעט מריבוי אחר ריבוי (מנחות ל"ד א') ולא השיב לחכמים הלא מזוזת כתיב?

עוד אחת אזכרה, דבר נפלא: ראיתי בספר תורה ישן נושן אשר נתתיה במתנה להרב המופלג מהו' לבי הירש באקקעל כאשר לקח מטה הרבנות בידו פה בקהלתינו *) לככרי הסיך בלמ"ד הפוכה אשר נעשה בזדון ולא בטעות ועד הנה לא מצאתי השינוי הזה בספר א' מהספרים ולא אדע מקורו איה?

אבל כל הנוסחאות אשר אינן מכחישות את גוף הדבר אלו ואלו דברי אלקים חיים ורוח אלקים המרחפת עליהן היא העיקר, היא העולה למעלה אשר משם לקחה: לא כן אותיות פורחות אשר רק המאמר אינן מעלין ואינן מורידין כאשר שנו הע' זקנים הרבה דברים מתורתינו אשר העתיקו לתלמי המלך ויראה לא נמר; וכמו כן תמצא שינויים לאין מספר כי אין מספר כמו: א"ל ר' יהושע לר' ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים **דֹּדֶיךָ** או **דֹּדַיִךְ** א"ל אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו ע"ב עלמות אהבוך (מסכת ע"ז פ"ב, תוספתא פרה פ"ט, שיר השירים רבה ר"פ כי טובים) וכאשר נראה מדברי ר' סעדיה גאון (מובא בא"ע במקומו) מן הראוי להיות **דֹּדֶיךָ** והואלגאטא העתיק **דַּדֶּיךָ** וכלם עולים בקנה אחד כפתור ופרח; ומאד רבו שינויים כאלה במדרש ואגדה או לדרשה בעלמא או לסמוך לקרא דבר מן הדברים הנכונים בעיניהם הכל לפי הענין הנלכד להם: ואציג לך אדוני פסוק ע"ב עלמות אהבוך באשר שדברנו בו: דרש ר"נ קרי ביה **עֲלוּמוֹת, עַל־מָוֶת, עוֹלָמוֹת.** (ע"ז ל"ה ב')

ואגב אזכיר לך רבי אלופי ומיודעי תמיהת הגאון מהו' ישעיה בערלין (ברכות נ"ז ב') שני גוים בבטנך אל תיקרי גויים אלא גיים ובמסורה שלנו להפך הוא הכתיב גיים והקריאה גוים וע"ז כתב הגאון הנ"ל על הגליון "ומלוה להסביר" ואף כי תמהתי לדבריו כי הלא בהרבה מקומות חולק התלמוד על המסורה כמו **והנושא** (נדה כ"ג א') וכדומה, אבוא למלאות את דבריו ואומר שהכוונה כך היא: אל תיקרי **גֹּוִים** ר"ל גופים פשוטים אלא **גֵּיִים** בחולם ר"ל עמים כמו אנטונינוס ורבי וכלם נכונים ומכוונים כאשה אל אחותה המסורה והתלמוד.

אולם כל זה מפאת הקריטיק אך מפאת האמונה גם אנכי לחלק יראתי בין תורת משה לדברי נביאים; ואם אמת כי כל ספרינו כלם קדושים אמרתי בי אדוני! רב לך

---

*) ע"ש הגידול תרי"א היא שנה או שנתים אחר המרד, כאשר כלה פרוטה מן הכיס כי נחסר הכסף בזמן ההוא מאוד, אז כתבתי לו שורתים הללו:

כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ עַל כִּסֵּא מַמְלֶכֶת
לִימִינוֹ נִצֶּבֶת וְעִמּוֹ הוֹלֶכֶת:
וְאַתָּה נְשִׂיא אֱלֹהִים בָּאתָ בְּתוֹכֵנוּ,
וְכֶסֶף אַיִן — בִּלְתִּי אִם גְּוִיָּתֵנוּ,
אָמַרְתִּי קַח נָא מִשְׁנֵה תוֹרָה לְמָנָה,
הֵילִיךְ וּקְרָא בָהּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה!

כי תשגע בדברי הנביאים, ואם אמור יאמר המלין: „אם יקטלני לו או לא איחל" כ"כ ותקרא אסתר להתך או להתך לפי שחתכוהו מגדולתו לפי רב או לפי שכל דברי מלכות נחתכין על פיו לפי שמואל (מגילה ט"ו א') אינו מועיל ואינו מזיק, אכן אם תגע בתורת משה אשר כוללת חקים ומשפטים ובקרדומות תשוא לה או גרזן החקירה תניף עליה ותחללה; כי לפעמים ע"י הלך ושנוי יהפוך דת ודין כחומר חותם ודבר אחר הוא; אם לא יגיד או לו יגיד ונשא עונו וכמאמר ר"י לר"מ תלמידו: הוי זהיר במלאכתך מלאכת שמים שמא אתה מחסר או מייתר אות אחת נמצא מחרב מעשה בראשית כמו בראשית ברא את תחת ברא (עירובין י"ג א'). ואם תתן יד למינים יוסיפו עוד קרה לאמור ואהבת לרעך ותשנא את אויבך (Math. 5. 43.) אשר לא זכר במקרא לשנוא האויב הוא ככלל גדול בתורה אבל החלי השנוא נשמטה מספרינו ח"ו! ואתה איש אשר רוח אלקים בו כמוך הלא תדע רבות מחשבות אשר בלבי ואין שנה התורה שוה בנזקם, לכן סחור סחור הנני אומר לנזיר אלקים לכרמא לא תקרב!

ועתה אל תחשבני אדוני כאחד מן הנבונים בעם גם לא כנבוכים במדבר או כמשיב שואל שלא מדעת ואל יחר אפך עלי אם באתי בלא קורתך להשיבך ואתה לא שאלתני; אמנם באות הטרויתני ענג ודשן, ערכת שלחן לפני ממגדי דבריך האהובים, ועל כל מאכל טוב שמה ינוחו הזבובים כמוני עבדך ומשרתך קאליסא רבתי ניסן תר"יע יוסף לעווי.

Talmudische Exegese von J. Pope.

סוף מס' קדושין הביאו הש"ס מאמר ממס' סופרים בע"ז „טוב שברופאים לגיהנם וכשר שבטבחים שותפו של עמלק ע"כ. ואנכי עד כה לא שמעתי פי' הגון: על מי ועל מה הטבח שותף לעמלק? גם לפי פי' רש"י שם חטא ופשע הטבחים הנהו שמאכילין ספקי טרפות ומכשילין הרבים, ומה ערך לפשע זה עם טבע רע ומר של עמלק? ויותר היה לו לבעל המאמר לפרש עונשם של מכשילי הרבים, וכמו שמפרש ברופאים? גם ע"ז אני תמה, הלא כל תלמיד שמבין יודע דרך רבינו רש"י ז"ל לכלוא פיו בקצור דברים בכל מה שאפשר, וכאן בפי' „טוב שברופאים" פצה פיו בהרבה דברים די והותר ע"ש, כי מלבד שחשב להם לחטא כי מאכלם מאכל בריאים ואינם יראים מן החולי, עוד הוסיף כי אינם משברים לבם למקום, ובהתרשלותם הורגים כמה נפשות, וביותר נפשות עניים ע"ש. לכן נ"ל ע"פ שנוי מעט ליישב הכל על נכון. הנה כותב התורה הודיע אותנו למדי טבע משפחת של עמלק בדברים מעטים כי זנב כל הנחשלים בעת היותם עיף ויגע, ולא ירא אלהים. ועתה דמי בנפשך, דברים אלו, עם תגיה טוב שברופאים המפורשים בפי' רש"י הנ"ל והמגלה כי כמוהו כמותם לא תחס עיניהם על נפשות אומללים, ובגובה אפם בל ידרשו אלהים, ואחרי הודעך זאת שוב תני, „כשר שבטבחים לגיהנם, וטוב שברופאים שותפו של עמלק" ומענם לא דבר מאומה, כי הוא ימוד להם כפי מעט או רב נפשות אשר בכפין ידים הרגו ודו"ק.

מס' עירובין י"א ע"א תני מגריפה היתה במקדש שהוליכה בעשר נקבים ק' מיני זמר" ובמתניתא תנא ק' נקבים בהלך מיני זמר, אמר רנ"בי וסימנך מתניתא גוזמא ע' פר"שי ע"ז, דבהרבה מקומות אלינו דמתניתא מגזם, והנה הפי' הדחוק הזה גלוי לכל מעיין וביותר מי ששוכח הלוך מתניתא דהכא, יבכתב גם ממיקומות לאחרים, אכן מורכא כי תיבת „מתנית'" אשר היא בגמטריא ט' מאות היא סימן להגזמא, ונשאר מחלף רק מאה, ודוק.

ש"א י"ח. עיין פ' כ"ה כי שאול שאל מדוד מאה ערלות. ובפסוק כ"ז כתיב כי שלח דוד מאתים. ובשמואל ב' ג' פ' י"ד אמר דוד עצמו כי ארש לו את מיכל בעד מאה ערלות. גם לשון וימלאום למלך משמע כי מלא רק שאלת המלך ממאה ערלות! ואשר אני אחזה סוד זה: כי בפ' כ"א נאמר, כי שאול אמר לדוד בשתים תתחתן בי היום ופי' באחת משתים, והנה בפסוקים שלפני זה ראינו כי דוד היה חולה, מאהבה למיכל, אבל לא למרב, והיה ירא, באשר כי שאול אמר: באחת משתים; אם יביא אליו מאה ערלות, יתן לו את מרב, או יאמר לו: אם תביא עוד מאה אחרות אתן לך את מיכל, כמאמר לבן ליעקב, ולזה התחכם דוד והביא לו מאתים

ערלות, אחת בעד חרב ואחת אחרות בעד מיכל, והיינו דכתיב ו י מ ל א ו ם, כל שתי הבקשות אשר היו לשאול לבקש, מלא כאחת, אכן באמת אחת לבדה ארש לו רק במלה. ויבוא הכל לנכון.

מס' כ ת ו ב ו ת י"ז ע"א, בענין הרקוד לפני הכלה ר"ש בר ר"י מרקד אתלת, ואמר ר' זירא קא מכסיף לן סבא, ע"ש פי' רש"י כי היה מרקד אתלת בדי הדס, וע"ז אמר ר' זירא כי הוא מבזה כבוד ת"ח ע"ש. ואחר בקשת המחילה שגה בשניהם, כי לפי פי' היה נכון לומר מרקד ב ת ל ת ולא א ת ל ת, גם לשון מ כ ס י ף הוראתו בכל מקום ב ו ש ה ו כ ל י מ ה, אבל הוראת ב ז י ו ן לא מן השם הוא זה! אכן באמת נעלם מעיני רש"י סוגית שבת דף קנ"ב ע"א תני ר' יוסי בר קול אומר: „עבין תרי מתלת" וכן רשב"א השיב לרבי: „משתים נעשה שלש" ועל שניהם פי' רש"י בעצמו, כי בימי הבחרות די לאדם בשני הרגלים, אבל לעת הזקנה לריך רגל שלישי, היינו המשענת ע"ש, ובזה סוגיא דסכא עולה יפה, כי ר"ש בר ר"י שהיה זקן אע"פ כן נטל מקלו בידו ורקד אתלת, ושארי החכמים אשר עדן לא הגיעו לזקנה לא רקדו אפי' בשתים דהיינו רגליהם, וע"ז שפיר קאמר ר"ז האי סבא מכסיף לן ופשוט ועולה בקנה האמת. אים טוב, היה בטוב, ומלא חן ושכל טוב, כחפץ המבשר לך טוב ידידך פ"י המדבר — א"ל אהובי קהל"ת יה"י לפ"ק.

במס' מגילה דף ע' ספרו המעלה מהעתקת ע"ב זקנים לתלמי המלך, ומנו השנוי בתורה פ' וירא: ותצחק שרה ב ק ר ו ב י ה, תחת ב ק ר ב ה ע"ש פירש"י הקשה לשנוי הזאת, ומה טעם יש במלת ב ק ר ו ב י ה, ובל אפונה כי שניהם לא יטעמו לחכך. ואשר אני אחזה, כי יש כאן טעות סופר או דפוס, ובתקון קטן יבוא הכל על מכונו. המפרש רש"י במקומו פ' וירא מביא על מלת ב ק ר ב ה בשם התנחומא כזה: „מסתכלת היתה שרה במעיה, איך קרבים הללו יטענו ולד ושדים למוקים יושבו חלב" ע"ש, ונראה בעליל כי כונת המדרש ליתן למלת ב ק ר ב ה הוראת וכל קרבי את שם קדשו, ובזה כל הקרוב קרוב קודם, כי גם הזקנים התכונו להוראה הזאת ורק תחת הדרש שנו המלה וכתבו להדיא בקרביה אבל הם מלהזכיר ב ק ר ו ב י ה, כי המלה הזאת אין לה שחר לענין הכתוב. ואחרי אשר אקוה כי תנעם לך הנוסחא הפשוטה הזאת, אגלה לך גם סבת השנוי: חז"ל במס' יבמות העירו בלדק על שנוי דברי הקב"ה לאברהם בדברי שרה, כי באמת היא אמרה: ואדוני זקן, והוא אמר בשמה: ואני זקנתי, ע"ש כי דהקו את עלמם לומר השנוי היה מפני השלום, ע"ש דף ס"ה ותמלא כי כן הוא. והנה הזקנים המעתיקים גם לבם לר להם על שנוי הדברים הנ"ל, ומובן מאליו כי הדרש ללא הועיל להם, ותקנו זאת עם מלת: בקרביה, כמבואר לעיל, כי באור זאת המלה שוה אות באות עם מלת ו א נ י ז ק נ ת י, ומלות ואדוני זקן הנמו רק הוספת דברים בדברי שרה, וא"כ אין כאן שנוי כלל, ועתה ראה והבט, כי המ"ר פ' וירא הביא גם הוא שנוי הנוסחא במלת ב ק ר ב ה, אך בזה הלשון: ותצחק שרה בקרוביה לאמר ואדוני זקן, בהשמעת התמה מלות באמלע הכתוב: אחרי בלותי היתה לי עדנה ע"ש והתפלא. והנה הרב החכם גייגער בספרו החדש „א ו ר ש ר י פ ט" לד 416 כבר העיר ע"ז, יגע ומלא טעם לדבר ההשמטה, עיין בדבריו. יהיה איך שיהיה, אם נוסחא שלי היא אמתית, מלת בקרביה מגלאה הסרון כל התיבות מן א ח ר י עד ע ד נ ה, כי מובן אחד להם. וגם יבוא על נכון מלות ואדוני זקן בוי"ו החבור, אשר בחסרון ה' מלות הנ"ל לא היה לה מקום ודו"ק. ש ב ת פ"ח ע"ב. אמר ר"י מה דכתיב ד' יתן אומר, מלמד שכל דבור ודבור שילא מפי הגבורה נחלק לע' לשונות ע"ש. מזה נראה כי ר"מ הבין פי' הכתוב כי הוא זה: ד' נתן אומר בלשון אחד, בלי ספק בל"הק. אכן המבשרות אמירה זו, המה לבא רב, דהיינו ע' לשונות, ואם התפלא על הלפסרי הזה, ע"ז מדייק בלישנא: מפי הגבורה, כלומר שהדבור לא היה בהאמלעות כלי המושים כמו באדם, כי אם בחיל וכח רוח ד', ויכלתו נעלה מכל השגתינו. ולדעתי מפני זאת כנו חז"ל: הד ב ר ו ת, ולא עשרת ה ד ב ר י ם, כי הדברות בעלמם אף בלי גדלות ערך הדברים, היו נס, בהתחלקם לכל אזן שומעת בלשון עמו. ובמאמר הזה נכנס לנו אור חדש בפי' הכתוב תהלים ס"ב י"ב ע"ש הקושי בפי כל המבארים, דהנה רש"י על התורה כ' על מלות ש פ ה א ח ת, בגי' ל ש ו ן ה ק ד ש, וא"כ פי' הכתוב מבואר ונגלה: אחת, דהיינו שפה אח"ת ל"הק, דבר אלהים, ושתים זו שמעתי, כי כל שומע שמע גם בלשון עמו, ואל תתמה ע"ז, כי עוז לאלהים, דהיינו שילא מפי הגבורה כנ"ל.

ס ו כ ה מ"ה ע"א. מתניתין ר"י אומר אני והו וכו', והנה התוס' והרמב"ם

בפי' המשנה כתבו שאלת והו מוסב על הקב"ה, או משום שמרמז על: עשו אנכי בארה, או על: אני אני הוא ע"ש, אכן לפי"ז יוקשה למה נשמט האל"ף מתיבה והו, ובאמת רש"י נשמר מזה וכתב שהוא גימטריא: אנא ה', וכשאני לעצמי נ"ל כי דברי ר"י יש להם המשך עם מאמר אבא שאול שבת קל"ג ע"ב שאמר פי' זה אלי ואנוהו הוי דומה לו בכל דרכי טובו, ופי' רש"י שמלת ואנוהו כוללת אני והו, הדבק בו ע"ש, וזהו כונת אני והו הושיעה נא.

מס' סנהדרין צ"ח ע"ב. מה שמו של משיח? דבי ר"ש אמרו שילה שמו, דבי ר"י אמרו ינון שמו, דבי ר"ח חנינה שמו, וי"א מנחם בן חזקיה שמו ע"כ, ע' פי' רש"י כי כל אחד היה דורש אחר שמו, היינו התלמידים הנקראים דבי, וכל אחד היה מתחכם למצוא סמך במקרא על שם המשיח שישוה לשם רבם, והנה היש אומרים אשר אינם מובאים בשם דבי מנחם בן חזקיה וזרים היו לו לא ידענו מה היה למו, ואיזה תכלית חקרו בחפש מחופש לשם מנחם? ואף אם נאמר כי אמרו זאת בדרך חדוד ובדחנות, כי כמו שנמצא סמך במקרא לשם ג' הקודמין. גם הם מצאו עוד שם מנחם, עכ"פ מאוד יוקשה למה בחרו דוקא בשם מנחם בן חזקיה, הלא כמה מנחם ה"ה איכא בשוק סוגיות התלמוד? ולדעתי היה יותר ראוי השם ר' מנחם בר סימאי. הנקרא בפי חכמי הש"ס בן של קדושים, גם בזה אפונה כי עוד ימצאו שמות, אשר בקל יעשו להם סמוכין מקרא, ולמה דוקא השם מנחם? גם יפלא ממני ובכל המקרא והתלמוד בבלי אין לי מנחם בן חזקיה! מי היה האיש המצוין הזה ומה מעשהו? והנה נפשי יודעת מאוד, כי בהמימרא אשר הבאתי היום לפניך אין בה לא תורה ולא חכמה, לא הלכה ולא מעשה, ובכ"ז אני עניתי מאוד והשבתי להקשה להעמידה על תלה ולהצילה מן הזרות. והתשובה אעירך, כי הגירסא בכל המימרא כאשר היא לפנינו אינה נכונה מכל צד, ונפלו בה שבושים, כמשל: השם הדורש הראשון היה ר' שילה, ומרש"י מוכח מתוכו, כי לפניו היה הראשון ר' ינאי, כי עליו פירש: כל אחד דורש בשמו, וזהו שייך בהתחלת הענין, והיה לו לפרש כן אצל ר' שילה. ועוד לפנינו הגירסא בפנים „מנחם בן חזקיה" ומפי' רש"י נראה בעליל כי גירסתו היתה מ נ ח ם סתם, והוא הוסיף בן חזקיה, אף שיש ליישב זה, והשבושי הכי נכבד, כי בסוף המימרא עוד הוסיפו: ורבנן אמרו חיוורא דבי רבי שמו ופי' רש"י והערוך, כי לדעת תרגומו חיוורא, והוא שם עם סמך הקרא נגוע ומעונה. והנה יגדל התימה למה דוקא המצורע של בית רבי? ונ"ל בלתי ספק כי הגירסא משובשת והנכונה היא: ורבנן דבי רבי אמרו: חיוורא שמו, כמו שהזכירו בשלשה החכמים הראשונים. ואחרי ההוצעה הזאת גם לי יורשה לשנות קצת הגירסא. ואז הכל על מקומו יבוא בשלום. במס' שבת דף י"ג מצינו איש ששמו חנניה בן חזקיה שהיה בימי ב"ש וב"ה והמה עלו לבקרו, ובמס' חגיגה ע"ז מצינו איש בשם מנחם שגם הוא היה חבר לשמאי והלל ע"ש, וא"כ ההשערה קרובה כי היה ידוע לחכמי הש"ס כי חנניה ומנחם היו אחים בני איש אחד חזקיה, ועתה שמעני, אם אכסה השם דבי חנינא ואקים תחתיו דבי חנניה, וכבר הראית לדעת, כי המלות בן חזקיה לא היו לפני רש"י אצל השם מ נ ח ם, ולדעתי מקומם הראוי להם אצל דבי חנניה, ותשלם כל מלאכת שנוי הגירסא כזה, דבי חנניה בן חזקיה אמרו: חנניה שמו, ולא דקו בשמא להביא סמך מן חנינה, כמו שלא דקו בשם ינאי עם ינון, ואדרבה בשם חנניה האותיות שוות מכל צד עם השם חנינה, וי"א מנחם שמו, וע"ז פי' רש"י כי גם הוא בן חזקיה כמו חנניה הקודם, ובזה כל נתוח המימרא עולה יפה, כי דבי חנניה ויש אומרים שניהם השכילו למצוא סמך להאחים בני חזקיה מקרא, והתם אשר דבי חנניה סמכו על: בלי מצוא חנינה, היש אומרים מצאו סמך על שם אחיו: מנחם, מקרא כי רחק ממני מנחם. ודוק.

מרגלא בפומא דאינשי אם רוצים לקיים ולאשר דבר מה, אשר ספרו או הגידו, יחזקום כן בלשון שאלה כזו: הדבר הזה אינו כ ת ב ו ה. וכבר העירו על הוראת המלה הזאת מחקרי לשונות ובראשם בעל התשבי, אשר קים הגירסא הנ"ל בת"יו, והוסיף, כי אותם שיכתבו המלה כטבות בטי"ת, אינם מבחינים בין רע לטוב, ע"ש והראה, כי כפי אשר הודעתיך לאיזה צורך אשר יאחזו בני אדם במלה הנ"ל אין מקום להוראתו, ואני אומר המלה בטי"ת היא טובה מאוד — עיין במ"ר פרשה ל"ב מעשה בר"מ אשר בא לעת ערב לאושפיזא ללון שם, ובעה"ב אשר היה רעה נגד פניו נלקטם אוהו בדרך, יעץ לו לאחוז דרכו והוא ילוהו, אכן ר"מ השיבו כי ימתין עד בא אוהבו כי טוב אשר אתו ישע, כמו השחר עלה, באלהו הבעה"ב על אוהבו המאחר לבוא, אכן

*

הוא השיבו כדבר זה, כי גם כי טוב, וזהו האור היוצא מספור הזה, כי ר' מאיר הנודע לבעל ממשל משלים במלת כי טוב התעה והטעה את בעל האושפיזא והציל עצמו מפגע רע; ובלתי ספק נהיתה המלה הזאת בפי כל לשון מתעה, אכן מי שרוצה לאמת ולאשר דבריו יבטיח כי אם: כי ט ו ב א (כמנהג לך המופשט) כמו מן לך ללכת.

מכתב von A. Nuki.

לכבוד נזר התורה והחכמה, דרשן מפואר ומהולל, מבין דעת ודורש תושיה, ה"ה הרב החכם, השלם הכולל מו"ה ל ע ה פ א ל ד ר א ק ע נ ש ט י י ן נ"י מ"ץ מעיר אגראם, שלום וכ"ט עד בלי ירח! — **כמטר** ארץ ירוה בימי האביב לעת מלוא, אז תכסה האדמה בצעיף הירקרק את פניה, וכרים לבשו עשבים ודודאים נעימים ומהודרים מיפעת הטבע, ומנוח לה ונצים יפיח האביב על פני האדמה וצאצאיה. אז ישמח כל עץ, יגיל כל שיח, לשאת פרי הוד והדר, נחמד למראה וטוב למאכל, ופני הטבע כלה צהלה ושמחה; כן דבריך אשר מפיך יביעו לעת מלוא, ביום שבת או מועד, עת בהדרת קדש תעמוד לפני קהל עדתך והן בפתחך אך עסיס יביעו עלי תלמי לב אנשים מבינים ומשכילים, ואשר אך אזן קשבת לך יתנו, אז יגיל כל לב, ישמח כל נפש ורוח לשאת פרי מגדים פרי תבונה מנועם אורחך. — אך אנכי יקירי! מעת שמעתי הוד ללכל אמרותיך הנעימים, יביעו לקח משפט ומישרים לנבוני לב, ונועם לחות לשונך ערבה לאזן קשבת, מעת קראתי אמריך הטהורים „אמרי יהודה" הנותן אמרי שפר; נפשי הרהיב עוז בקרבי, על אשר מצאתי אוהב יקר ונכבד כמוך היום, ואמרתי: תהי נא השירה הקטנה הזאת: ל ע ד י ע ד א ו ת פ ל א א ה ב ת י נ א י ם ד ו ר ש ר ק א ה ב ת ק ה ל ע מ ו כ א ס פ י ם ש מ ו ע ט ו ב י ד ב ר י ח י ה כ ל א! —

אות אהבת־אמת.

מרגע הכרתי הדרת־תמונתך, נכבדת בעיני ומאד יקרת,
נפשי נועם ידידתך ישואלת: מהון יקר ושעשועי־תבל;
ומאז באתי בצל קורתך, באהבתך היקרה, נפשי הארת,
נפשי מלאה תקוה ותוחלת. — וגיל מלאתי עלי החבל.
אמרתי אך בצלך אמצא חסיה, דבריך הן נעמו, ולי מאד יקרים,
אף לא נשארה מעל תקותי; כי דברי־חן מפיך יביעו;
כי נפשי מצאה לה רויה, את מוסר השכל, משפט ומישרים,
על־אשר אוהב כנפשי מצאתי. — אמרי יהודה באזני יריעו! —
ולבן אשמרם בחבי, ובל אשכחם מלבי.

כי אני ידידך ומוקירך **אהרן־בן חיים נאקי מלבוב.**

זכר עולם לידידי היקר הנגיד המשכיל והנכבד מו"ה **חיים יוסף וויינשטיין** נ"י ולאשתו הכבודה המשכלת מרת ה נ ה. Von A. B. Gottlober.

הנה לשנת ארבעים ושמונה היום הגעתי, וכבר קמל פרח טל ילדותי
מעץ הדעת אשר נטעתי, וכבר אני קוצר בינה ישבלי המדע אשר בדמעה

זרעתי, ואתה חיים יוסף איש ברית אהבה לך כרתי, והנה אשתך אשת חן ומשכלת אשר ידעתי, הבאתם לי ברכה היום מעשה ידה — הנה ברכה לקחתי ו נ ת ת י.

לקול אהבתכם רוחי בקרבי תפעם, קול בקרבי קומה הודיעם, כי ערבה לך מנחתם אשר הביאו עמהם, וידעת כי אין לך אוהבים כמוהם, ואומר במה ידעו ומה אתן ל ה ם?

מאנה אקח מנחה המיקבי או מזיתי? אם כסף או זהב אביא להם, היקחו אם הבאתי? — ולי אין כל ב ב י ת י!

הן עטי ודברי המה כל אוצרותי, מליצתי היא המטה אשר אעשה בה נפלאותי, בה נטעתי לי גנים ופרדסים ברוח וקריתי בשמים עליותי, שם עשיתי לי מקדש ובניתי לי מזבחותי, שם אזבחה זבחי תודה ואעלה את עולותי. שם אשים גם להם כסא בביתי ו ב ח ו מ ו ת י.

במקום שפת אמת תכון לעד, במקום יכהן פאר כהן ה א מ ת לבוש מדו בד, במקום ישחק לזד יהיר, במקום יפיר אותות בד, שם אתן להם י ד.

נוה קודש זה איש לא ישם, שם יעמדו לנצח ואלהים לא ינשם, בחצרותי אלה יפריחו והיו לתפארת ו ש ם.

שמה יחיו ימים אין מספר כימי השמים לרוב, שם חדלו רוגז פגעי הזמן המצפצפים מארץ כאוב, שמה ירוו בדשן נפשם וישבעו אך ט ו ב.

הנה נא קשרתי ספר בריתי בכנף רננים, ישאהו על אברתו לדור יבוא אחרי ימים ושנים, וידעו דור אחרון כי לפנים, היינו אנחנו אוהבים נאמנים, נאהבתי מכם כאב מ ב נ י ם.

אז יספר איש אל רעהו ישנות, אשר ראה בספר מדור עבר בשפתי רננות, כי אהב א ב ר ה ם את י ו ס ף ויתן לו דברי שיר למנות, ואת ח נ ה אשתו אהב מאחות ו מ ב נ ו ת.

ויהי מדי שנה בשנה כאשר עשה אברהם משתה ימי הולדת אותו יהדשם. וישלח אל אוהביו אלה ויקדשם, ויברכו את ד׳ ויהללו את ש ם.

וצור ישעם אל מהוללם, שמע ויקשב אל קולם, ויכרות להם ברית שלום עד ע ו ל ם.

נכתבו ונהתמו הדברים במוצאי יום שבת קודש תור חצי הלילה ה״י טבת התרי״ט מאת א ב ר ה ם בער הכהן נ אָ ט ט ל אֶ ב ע ר.

יקרת הליל. Von J. Bibring.

„יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחוה דעת." (תהלים י״ט)

במרחבי התולדה הדוממה שוררת, אין קול ואין קשב, רק בעלת כנף רעית הליל קולה תשמיע, ובני אדם כשמחים אלי גיל כמתלוננים עלי קשי יומם יחד שאננו תנומה על עפעפיהם. אך מעיני השינה תברח כרוח, יען בעת ליל מנוחה אאסף רוח ואחליף כח מעמל יומי — לבדידה אחותי אקרא, ובליל דוממה אתהלך כי בתולות קריה. מה נעמת לי, ליל ומנוחה, כן אקח כחשי קודש בלבי העורר. עת לעירום יבא שין אשתומם לחזות

נגוהות אין מספר משולבים ביריעות השמים, שם הירח יקר הולך במרחבי הרקיע ובנוגה קרניו ברקי אהבה ישלח. הוא יחוה לאדם דעת בקול דממה דקה: יש גבוה מעל גבוהים, לפקודתו כל צבא בני רשף, המה כדורים מאירים זכים כספירים מפיקי נעימות מאוריהם וממרומי מושבותיהם עלי תבל ארצה יעמודו, ועל קו חכמתו ישבו, יחלופו וימירו מלבם מעת לעת סביב קצות הרקיע. שם שרשרות שביבה כבנים איש לעבר פניו כאחוזת מרעים באהבת כלה דבוקים, ונגדיהם כוכבי לכת בשוהם וישפה יאירו ויכתירו חוג השמים. איך יקר אורימו להולכי פה בשפל, איך יגביהו בני אדם ויליטו רשפי אהבה בלבות בני חלוף לאבי התולדה. ומה נחמד הוד אורם לעוברי נהרות ימים, הנשואים עלי אברי האניות המה ירוצו בעוף עם חמדת רכושם והליפות תקותימו. אז כגמול אלי אמו אליך ליל נוגה ישאו עיניהם עת תופע למו נהרה, ותמנה כמו הסדרי אור יומם, גם תעורר בקרבם רחשי מעוז ומבטח בעת יתהרו להנצל מגבעות גול וקלעי נגף. כן גם בקרב לבבי לפידי נועם ורחש קודש הליח אש הגיוני לברך אליך יהלוכו ויקדשו קרני תודות אין מספר ליוצר כל המון רבה הצורח ומקיים כדורים יקרים המתנהלים במרומים במשטר ישר מעת כוננו מהרת תוהו חק בהו הולדו. כן דורות בלי ספורות החולפים לפני עלי מעברת החיים הזו והשתאומו על יקרתכם כי רב הודכם כי נשגב, יען מהודכם ומכחכם אצלתם עלי תבל הנשמה ועלי קורותיה הבלים רבותים. שם הכן ונאמן תחלופו, תמריאו במרום בין מרחקי כדורים, וכל איש מהלכו יסובב קו ישר לא שופתמו עין איהו אך עין חכמה רבתי השלטת ומופלאת בנצח מרומים אף עלי מעוני אדמות כן היא תספר שחקים בחכמה וגבולי שמים היא תסקיף: —

כן נעמת לי ליל מנוחה עת אתבונן אין ערכך ויקרת מלאכתך. הן יום ליום יביע רק אומר, אך לילה ללילה יחוה דעת. וילמד לבני אדם להגיח הבלי יומם ולעזור מרולתם אחר עמל בשרים, לעזוב השבונות ורעות רוח הלאמה הכוזבת בת הערמה אחות הגאוה ובעלת אוב וידעוני. בעת בני אדם יעפילו במעלות עלי במתי גאונם, איש באחיו יתגלו ויפרחו. לאלה אדונים יקראו ואחרים עבדיהם יכנו, אלה משתה שמנים במותר ישבעו, ואלה להם לר ומים למן מנת הבלם. אך ליל נעים ייסור המפתה ויקרא דרור להמון עמלים עת יבוא בכות הרישית מתנה בשים מגלה הפנים, היא הבינה הנעימה ואורגו במסכת התנומה על תוגת בני אדם, אז יבוא החלום מעדן זבולו עלי תבל ארצה וינתק הבבע מיד השורר, יסגירהו תוך ערשו אמת איש — אך כפיו יפרוש לאחיך נדכא ינשק מעיניו דמעות יוונו, ינהלהו לנות מנוחתו, יאחזהו ירוממהו וידלג עמו ומבד לבד בגיא החזון, אז יגלו לפניך המון תקותיו ותוחי היום ימירו לשושנים נעימים, גם ליורדי אבני בור אסורי זיקים יקרא דרור שנת גאולתם והעבד השבי מאדוניו יעלמו. מערות תמור יום עברות. — אשר לא אחי! אך בחכמה רבתי חלקו הזמנים והעתות חללו, אופני יום ולילה עלי קו ישר יסובו, ואיך גדול וכבד הוא מנשוא תבל החיים בלעדי מנוחת הליל. כן רודף צדקה לא ישביע ובלי חשך יצעק להשלמה הב הב, והרלולים הנדכאים בשער לא יוכלון מלע נעל זמנם האכזר, גם בני אדם אשר תרמית ורשע מדת יומם המה ישביעו נדודים וכחשם בפניהם יענה. הזותם יהלוך עלימו אימים ויגרו עמם מלחמות תנופה, המה יחוו למו דעת להשיב רגלם מני דרך עקלתון. גם קול פחדים תשמיע הליל לאזני בני רשע, ולקול עלה נדף יברחו. אך חרדת קודש יביא לרודפי הצדקה ויעורר קרבם מנוחה נעימה ורוממת הנפש. כן אשתומם גם אנכי עלי מפלאות תמים דעים, איך חג חק וקצב לצבא עתות התבל. יום ולילה לא ישבותו, היום נתן להעבודה, והליל למרגוע ולמנוחת הגו והנפש. שם בירכתי מקום הרקיע השמש הלכה, חלי הכדור זנחה, והירח לאט לאט ממקומו יגיה עם רבבות הכוכבים כמלך עם צבא גדודיו יתפאר ויערוך מערכה, כן המה בשמחת עולם יתנועעו ויריקו לפידי אורימו עלי ארץ המה יחוו לאדם דעת וחרדת קודש יקדשו בלבבו, איך נודעת יד ד' במכון שמים אף בהתאיות ארץ, המה יחוו דעה לחכמים יודעי העתים המחזים בכוכבים המושבים תקופת מהלכם על קו השערת המושכל, אף לכל יושבי תבל ילמדו דעת, ועם האנוש יביט למרחוק עלי הוד נגהם. אז יעלו בתהו המון תשוקות הבלי בתי חומר ורוח חדש יברא בקרב לבותם. ואיך קטן הוא האדם גר חלד בהביטו היכל השמים כיריעה נשגבה משבלות ספירים ואבני אקדח יקר מני היכלי שן שכיות חמדת בני תמותה הבל גאונם ומחמד לכספם, ומה יגדל הגבר בעת נשאו עיניו למרום ויחזה ימין ד' בכל מפעליו, אז ישא דעו למרחוק ולפעלו יתן צדק. יחזה המון כדורים גזרת ספירים, ישער מרהבם ועצמת כחכם גדלו מהבין. כן כוח גם על פני יהלוף תשמר בערות בשרי, איך אחזה

לורי, איך כסה שמים הודך ותפארתך שחקים, הליכות עולמים מידך המה וחליפות עתות ממך הוללו! ויודוע אלבש עלצת ואתהלך קודר ממרי שיח עמל יומי, עת אביטה הדרתך אמונה אומן. האם אקונן באבל עלי אבדן הורי ואלאלי מעי עלי אוהבים נאמנים, עת אחזה לי אב נאמן, אדיר בשמי ערבות׳ אף בכל קצוות תבל, עת אתבונן איך נפשות בני אדם מאחי כל נפש ורוח הנה ישולחו לחזות ולהשתומם פה בתבל עלי מפעלות יוצרם ולשוב לצור מחצבתם כיונים אל ארובותיהם לחיי נצח. כן ארומם ואנער מעפר גו, ארקיע שחקים ובין כבבים אשים קני. כפשי מדרכי עוז, ועלי במתי התקוה מרומי האמונה אשימה מעוני, אטהר רעיוני לבבי לאלהי אבי, הוא לי עוז מבטחה, מעין כל ברכה, עת אלי יאספני, ועל במותי יעמידני.

מכתב von Salomo Rubin.

ד׳ עמך! ידידי יקירי, איש המודות, גבר משכיל ובעל מדות,
סוחר חכמה ודורש תושיה, בכל מקראי מדע עינו צופיה,
מוכרי רבני ופיוטי כ״ש מו״ה דוד הכהן כאפאפורט.
יהי נועם ה׳ עליך ויכונו כל מעשי ידיך!

עברי אנכי מיום דעתי מאוס ברע ובחור בטוב, ואת לשון אבותינו שפת קדשנו אהב בהבה יתירה באהבה עזה כמות ובתשוקה אדירת בעבות הקשר בין הגו ובין הרוח. השפה הקדושה הזאת מדובבת שפתי גם בהקיץ גם בחזיון לילה, ומכובבת פי גם בעיר גם בתרדמה עלי משכבי. היא חיי רוחי, היא אורך ימי, אותה אקדישה עד מפח נפשי, ואותה אעריצה עדי שובי אל עפרי קלה!

בתענוגי חמד וברעיוני נחת כאלה השתעשעתי בחק אהובתי העבריה בעוד היותי על אדמתי גאליציען; ארץ אשר אמנה במקבנות נאבל בה לחם, ובזיעת אפינו נכלכל בחינו לפני הגוים והטף במדה ובמשקלה; אולם מבורכת היא, כמו שאר מדינות פולין, בהדר מלילת עברים, גפן פוריה ענבי שפת קדשנו, ומגדלה כורמים ויוגבים לעבדה ולשמרה; ההם אשר ביתר ארצות איברופה עזובה כנטוש שמטוה וישטמוה, ותהי עקרה אין לה ולד.

אבל מי זה קורץ מחומר, אשר תסייכה עתותיו בידיו? — זה חמש שנים אשר לרר רוה הזמן אותי בכנפיה, ויאהזני בלילת ראשי הסובב עלי כגלגל ברוח סועה וסער, ויקחבני הלאה מארצי וממולדתי, ויוליכני אל ארץ הכבול, אל מקום אשדות הנהר דאנוי במצולת ים השחור, לבקש טרף לנפשות אנשי ביתי. שם תליתי כנורי העברי על ערבי הנחל, לחוף ימים שכנתי בירכתי אניות רצות ושבות ברוח המקשר, לשונות ולשונות שונות בתעה אזני. אך שפת חמדתי התעלפה בקרבי התעטפה בהבי כאשה קשת רוח עברה קרה נורא ותרדם במקלוע לבבי, ורק כגבור מתרונן מיין התעוררה כפעם בפעם ותשמיע מקרבי קולה אל אחיה העברים במכתב ובספר.

ויהי כשובי זה מעט אל ארצי גאליציען, ותאורנה עיני בראותי ארובות עיני לשוננו פתוחות לרוחה, אראלי שחק מלילחה מלאכי מרום שירתה נשקפים מבעד כל עבר ופנה, מפילים דעה והשכל ומשמיעים לגלגלי שיר ותרועה במחנה העברים. האח! מה רחב לבבי בשמחת ששוני, מה רוממה נפשי בחדות גילי, בראותי איך במשך חמש השנים האלה גדלה ורוממה הארץ פולין חכמים ומליצים ומשוררים עברים. אשר הטיף יטיפון בשפתינו הקדושה עסיס נופת הדבור ולוף דבש המליצה בכל שדמות החכמה והמדע. פגיתי קדמה וכמוצא שלל רב שמחתי למצוא בעיר טארנאפאל אנשים חוקרים עוסקים במקנה וקנין והמה חכמים מתוכנים בשדה גבול בינה ישורון, הוא לויה תקות הפוע המשולש: התלמודיי השנון הר״ש פערעלעס דולה פנינים מים קורות ימות עולם להשבילם בחוני זהב התלמודים ובנקודות כסף המדרשים; המליצי הנשגב הר״י מעטעלער הולך בעקבי החכם הר״י ערטער זצ״ל להיות גם הוא צופה לבית ישראל לכלה ולבער מקרבם כל הבלי שוא ומדוחים; והמדעי הכולל הר״ה בהנא מעריך על שלחן לשוננו מטעמי דעת בחשבון ובטבע ביד ה׳ הטובה עליו בידיעות האלה. — ואחר פני ווועדות מעדבה לעינך לשוב שם בקרתיך, אחוב לבבי, בהיכלך ושמחתי לראות פרי עטך על שדה לשוננו העבריה. שם

ראיתי בשובע שמחות את פני כורמי ויוגבי שפתינו וחכמת עמינו. ואכבד לבקר את פני המשורר המפואר והמהולל Med. Dr. M. Rappaport הנודע לשם לתהלה ולתפארת ע"י שיר אבירים „משה" ויתר שירים מפוארים בפי כל. המשורר הנשגב הזה הראני בכתובים העתקה אשכנזית שירית אשר פעל ועשה מספר „תהלים" מעשה ידי אמן — אשר כמה מזמורים מהנה נדפסו כבר למופת בעלי היהודים וויען ומאגדעבורג — ואבחר לקרוא המזמורים המגביהים עוף ביתר באת על במתי שירי קדש ומרומי שפת כנען, וארא והנה קול המעתיק האמן הזה חולב להבות אש פלדות השיר, ויגבה ויתרומם במלאכתו על כל אשר נעשה לפניו בהעתקת תהלות דוד בן ישי, כי מלבד עוזו כומו בשפה האשכנזית ותעלומות דמיונו בתועפות השיר, עוד הפליא להעמיק מזמותיו במזמורי העברי ולרדת במעמקי חדרי המשורר האלהיי ויפוזו שיריו על נעים זמירות ישראל אור בהיר משמח לב ומשיב נפש. -

שם הביאני הדריו החכם המפואר בשיריו העברים Med. Dr. A. Natkis ועל שפתו בוערת אהבת לשוננו הקדושה כאש הסנה על הר האלהים. הרופא המהולל הזה בכל הדרכו אל חפצי עזרתו ומבקשי ישועתו יומם גם לילה, ובכל הגותו בספרי מדעים בלשון עם ועם, לא ינוח ולא ירף לא ייגע ולא ייעף מהשתעשע גם בשפתינו הקדמוניה; וכה אמר אלי במתק לשונו: בבואי בערב אל ביתו ואף אם אחרתי לבוא והנני עיף ויגע לא אוכל לעלות על ערש ילועי לתת שינה לעיני ותנומה לעפעפי, בטרם קראתי מעט או הרבה במקראי שפת קדשנו! —

בלעדי אלה מצאתי ראיתי שם אנשים משכילים לעירים לימים אשר יפוזו זרועותיהם בשירי ציון המולאים חן ובכל טוב בעיני כל מכלה בנגינות ישורון, המה: המורה בבית הספר לבני ישראל הר"ר חיים ליב ראזענטהאל, המוליא ספרי „ישורון" הר"ר יוסף יאסק קאבאק, המוליא ספרי „מגד ירחים" הר"ר יוסף כהן, המשורר העברי הר"י בפערלינג וכו' וכו'. —

ותחזינה עיני בפעם הראשונה בביתך את עלי „המגיד" שמה מגידי חדשות מהנעשה בממלכות הגוים ללשונותם בארצותם אל עם ועם אחב"י כולם נקבצו ובאו להגביר ללשוננו ושפתנו אתם להגיד ליעקב ולספר לישראל בלשון אבותינו את כל הקורות בתבל ארצה בשפה ברורה ובלשון צחה כאלו היתה חיה מתהלכת בארץ בפי עם מאושר יושב תחת גפנו ותחת תאנתו כמו אז תחת ממלכת שלמה בן דוד בירושלים. אקרא באזניך לאמר: מי יגלה עפר מעיניך רוח אפינו עזרא הסופר ותשוב תראה איך אחרי כ"ה מאות בשנים לשונך, אשר בכל מאמצי כוחך לרפא חקקת, כפורחת העלתה כלה, היא חיה היא ועודה מתהלכת בארץ לא לה. ותגדל יקירי, את חסדך עלי להשאילני מעלי המגיד משנה הנוכחת ל"ד גליונים על ימים אחדים אל ביתי. במו המתקתי לי את ימי חג הסוכות הבודדים במועדיהם באין יוצא ובא בעירי ובביתי, וכל יקר ראתה גם עיני בהלחמות לשוננו הקדושה והעזובה; ועתה אהובי הא לך את המגלות האלה המוסבות לך פה, עם תודת לבבי, והנני בא להעיר אזנך במכתבי זה על רגשי לבבי ומורשיו אשר חלו ואשר חשו מדי קראתי דברי חכמה ובקורת בשולי העלים האלה:

בגליון שני. מכתב החכם הד"ל יקר ונעים במכלול תכניתו המורה על יקר רוח הכותב, אבל בתוכו נמלאו גם פעפועי מלין ודברים של מה בכך, ד"מ אומרו אחר זמן ראיתי או חשבתי כי כל הפירושים וכו' לתמוך עליהם התקנות וכו'" דבר יתן נושן וזיל קרי ביה רב הוא ומובן בלשונם אם מכתה אשורתו בם' אחת היא עם הה' במלת לתמוך ?) — בהבנות „אחר זמן ראיתי וכו'" בהמשך המכתב הנ"ל, הראשון ג"כ פשוט אבל לא ברור, כי השנויים האלה הם רק בבקינת המקבל ולא בהתראות פני הטבע בעצמו, כאשר לא נחליט היות פי שנים בטבע התראות כח השיום להסתיר פני הכוכב ולהלבין הבגד הכבוס וכאשר לא נאמר כי עצם השמים עם זוהר הכוכבים מתראה כפול לעינינו, כאשר פעם עב קטנה ככף איש יכסה איזו כוכב מהכוכבים. — עוד הפעיר החכם הד"ל על מדת ענותנותו בכתבו על עצמו בתחלת המכתב הזה „דברים שיהיו להם לתענוג ולתועלת" הדומה למצעאו בסוף מכתבו באומר נחמד הראשון דף ע"ה ובמה דקיים שם פתח כאן. — ועם החכם הזה הפליאה על הערות אלה בחמכי על הפרע שלו בסוף מכתבו „אהוב סקרלט וכו'". —

האורות אשר לוקטו ע"י החכם גבריאל פאלאטאק טובים הם מאוד גם בתבניתם גם בקילורם, ורואים דברים כאלה להכתב בסגנון כזה על תולדות כל אנשי שם. —

בגליון הרביעי נחמד ונעים מכתב החכם שד"ל במענה רך בקר רוח ושום שכל, אם כי הכנוי החדש שייך למופת דורנו שי"ר מתרחק כמעט לבקשת תהלות ולהתיימרות בחנופה; כמו שלא יתכן בדבריו כנגד החכם יש"ר זללה"ה, באמרו שבקשת החכם שי"ר מעטם תוכן מכתבו לאסור לספר אהר מעתן של ה"ם. — גם תשובת החכם המבקר הר"י רייפמאן היא קב ונקי. —

בגליון החמישי והששי ע"ו כ"ז כ"ה — מה טובו ומה יפיו של המכתב „דבר בעתו" לשונו מזוקקת שבעתים ושפתו חרב פיפיות משוחה בלשד השמן יורדת חדרי קרב איש ולב עמוק; ותכניתו: תמונה נפלאה ואמתית מאיש נולד על ברכי האמונה הישנה, ואח"כ אכל מעץ הדעת ותפקחנה עיני שכלו והאמונה הוכתה בסנורים. איש כזה מתגודד ומתיפח על השקע את אמונתו בקרח תבונתו. ואף אם ילדקו משטיני הכותב, כי התמונה הזאת איננה לבד דרך משל, כי אם אי חי היא בקרב רוחו וכשמו לוויפעל כן הוא פוקח על שני סעיפים לשמוע שריקות עדרי האמונה והתבונה בפלגות חקקי התפונה — גם אז שפתותיו נוטפות מור. ובאמת ידענו את האיש הזה במכתבו בכ"ח השביעי מהחכם זקש לד פ'—פ"ה, ואת שיחו עם אודות הג'ימעריאות דברים נאורים וברורים כיד רוח העת הטובה עלינו. —

בגליון העשירי. הידוע ה' לעווינזאהן בשם האהנבוס כבר זכרתי אנכי בחוברת השנית מספרי „מו"כ החדש" לד ל"ה בהערה שם. —

בגליון ע"ו. במכתב רייפמאן אודות הכאת המן בפורים כנדומה לי שראיתי בהאבודרהם האקמכתא לזה ע"פ ונהה תמחה את זכר עמלק" מלשון „ימחאו כף" ובגמרא (מגילה כ"ה) ומחו לה אמוחא. —

בגליון ע"ז. שיר החכם שד"ל בלתי מדוקדק בחרוז „אך אל תירא מלץ ולרעם גבורותיו" כי ירא נקשר עם יחס בממנו או עם יחס הפעול אולם לא עם יחס שאליו, אך מספר התנועות דהקהו לכך. — גם קופו בדבריו „החכם הגונן וכו'" הוא דבר אף על מענה רך. —

תולדות החכם שד"ל הן לנו מתנה חמודה ונעימה, כן בבחינת חומק בסיפר חיי איש רם ונשא כמוהו, כן בלורתן בסגנון מתוק לפה נעים לאוזן וטוב ללב. [illegible] והיה את לבב החכם הזה לענגנו בתולדותיו עד תומן, ומקראי טוב טעם ודעת [illegible] לנו ולזרענו עד עולם. —

בגליון ל"א. בפי' הכתוב: והאמין בה' וכו' מזהכם ב"ג מזכיר שם החכם האפודי (פרופוע דורן) למחבר האגרת אל תהי כאבותיך. המלוה להעיר כי גזה לדק הבעלליני בספרו „אבן בוחן" לד כ"ו בהערה כי הוא טעות גמור, והוא כי המכתב הזה כתוב אל דוד בוניע באנגוידוס, אשר בהמירו דתו החליף גם את שמו וכנה א"ע פאולוס אבערוך פראגליסקי דיאוסקורכים — מורכב ממלות אל ובשר בלשון רומית — והנה בעל המכתב הזה דון מאיר אלגואדים ירא לחתום שמו והתם בשם איש ריבו המומר אבערוך פראגליסקי דיאוסקורכים, ומעתיק אחד כתב החתימה הזאת בר"ת אפ"ד וגרם לחבוב בטעות שהחכם המפורסם האפודי כתב המכתב הזה, והוליאו עוד לעז על החכם הזה כנודע.

בגליון ל"ג בסוף תולדות שד"ל, לחוק עשה לנו החכם הזה בבואו לתקן תעיות הדפוס בתולדותיו אשר מעטו ילאו, עלה על לבו לתקן גם את דברי אחרים — החכם ב"ג — אשר לא בתעות כי אם בכוונת הלב כאמרו, ויגזור: לריך למהוק ופילוסוף כברוך (? ! !). —

בגליון ל"ה נשמע מן הרמתים לופים קול ברמה קול מארץ רוסיא; קול המבקר החכם הר"ר דן גבריאל על השיר „אוריאל אקוסטה" המבקר הזה מתרומם אלמרחה עיניו לאמר: „למה הובא העמוני והמואבי (!) הזה בקהל ישראל? ומה בא זה להשמיענו וללמדנו?" — הן לא ילדק, אענגנו, לעלוס עיניו מראות בהקדמת השיר הזה תשובה נלחת על שאלת חכם כתם: מה זאת! —

המבקר הולך ושואל: „האם בא לעשות שם עולם בימינו לאוריאל אקוסטה?" — כן הוא, כי כאחד הקדושים בארץ אשר נהרגו על קדושת אמונת לבבם ככה הקריב גם החוקר הנאמן הזה את חיתו על מזבח חקקי מורשיו הפשטים וטהורים מכל לבע מתקדש ומתהבד, ואת אשר שם אלהים בלבו אותו שמר לדבר בפיו ולכתוב בעטו. ועוד בעלי אסופות של Jüdischer Plutarch וויען 1848 כנוהו בשם: Martyrer. —

„איש משוגע“ — הכי אויל החוקר! ואם משוגע איש רוח הביקורת! המשוגע איש גלוי עינים אשר אין את נפשו להשען כמו שחוס עין על משפטי עמיתו בו"ד כמוהו *) ואין חפצו לשתות מבאר מים נוזלים (Tradition) מפרוהו שרים עריצים (Glaubens=Aristokraten) כי אם לשפוע בשכלו מתת אלהים חיים, ולאכול לו במשענת תבונתו חלק אלוה ממעל מעיין מים ח י י ם, חיי רוח ונפש, חיי בחירה חפשית, חיי מורשי לב דרור, בהיות הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים! —

„ומקלו בנטיעות“ — סקל ענה בו, ונהפוך הוא כי דברי הימים יגידוני באמונת אומן, כי בהיות החכם החוקר הזה בתור מעלת איש גולה בכנסיה הנולרית האל לתור ולחפש אחר האמת איה מקומה, ויהי בעלות על לבבו כי דת היהודים צודקת באמונתה מדת הנולרים, ועיקריה מתאימים יותר עם התבונה, ויאגור עוז לדק במתניו ותעלומות אמונה בחלליו, וישלך עשרו ואשרו אחרי גוו, וילא מגייר מולדתו בעירוס ובחוסר כל, ויהי אתן דמים למולות — ויתיהד, ולאחיו האומללים את ננרה נולד, וכל זאת בהיהו רק למען האמונה, למען בור לבבו וקרבו, עקב טוהר רוחו וזוהר נפשו. —

„איש אשר עמודי נפשו הרפים לא יכלו מלט משא החקירות אשר העמיס עליה“ — מי הגיד כזאת להמבקר? האם קרא ספרו הנדפס באמשטרדם בלשון ספרדית בשם: „der Amsterdamer Examen ꝛc. אשר עליו העיד החכם פיליפזון הראשון בספרו: Saduzäer“ כי הוא מלא היקשים הגיוניים בשום שכל טוב ודעת לרופה? —

„עד אשר נגע רוח הספק בארבע פנות אמונתו“ — לא מחכמה ילאו דברים כאלה כשגגה מלפני השליט המבקר, כי מי הוא זה לא ידע ולא יבין כי אך בעקב הספק ילא משפט האמונה מזוקק שבעתים! ואמר בערנע: „לוס גלויבען געהט דעך ווענ איבער דעם אונגלויבען“ מסכים לדחז"ל: מי שאינו נכשל בד"ת אי אפשר לו לעמוד עליהם. וזה גם דבר אוריאל: התפונה היא שקוי עלמות האמונה כי אך משרש ספק ילא לדק ופרי תפונה אמונה. (מערכה ד מחזה ב').

איש אשר לא היה, לא יהודי ולא נולרי — מילי דחסידותא בפי משכיל; קול ההמון בפיך מבקר! מי זה משמיע שמות יהודי נולרי ומחמדי או כל דת מחיצת בההלכנו על גבול שדה הפילוסופיא? החרפה היא לאיש חכם נשען על בינתו לעשותה לאבן בוחנת כל דת וכל אמונה? ואם קלסה להחכמים סקראטע אפלטון ואריסטו, ולאבותינו ואבות כל המאמינים אברהם ילחק ויעקב אשר לא היו לא יהודים ולא נולרים? ומה המה כל הפילוסופים בעודם מתחקים על שרשי הדת ע"פ שבילי השכל וההגיון? —

„איש אשר כלה חיי הבלו באבדן עלמו לדעת“ — הגם זאת לכלמה תחשב לו? אויה, כי עתה נסבבה בשתנו על כי אבותינו הישרים בלבותם והתמימים בנפשם שלחו ידם בנפשם והורידו חייהם ביגון שאולה בקום עליהם המת המליק מבני אמונה אחרת והלך נפש שונה! דמים כאלה יחולו אך על המרדפים באש קנאת דתם, ולא על הנרדף אשר יבקש האלהים: ועל כיולא בו נאמר: „זכר לדיק לברכה“ כי „לדיק ב א מ ו נ ת ו יחיה“ היינו לפי הערת המשכיל ב"ג בעלי המגיד גליון ל"א על הכתוב הזה שכוונתו בלשון התורה לא: גלויבען, כי אם: וואהרהייט, איבערלייגונג. —

גם לא בא המחבר לבהל (?) את בני העברים מאחוז בכל חכמה וחקירה, כאשר לא יבהלו קורות הנהרגים על קדוש השם את בני העברים המיחדים והמקדישים והמעריצים את קדוש אלהי יעקב; ונהפוך הוא, כי יחזק לבבם ויוסיפו אומן בבאותם עוז תעלומות השכל הנאמן הבוער כלו תמיד בלב האדם ובכוחו לכבות שביב חיתו והוא לא יכבה לנלח נלחים! —

המבקר הזה אשר הסכן הסכין אך לשאול ולא להשיב להקשות אבל לא לתרץ מוסיף להעמיק שאלה לאמר: „או אולי בא לחדש סגנון במשקלי השמות ובניני הפעלים כמו

---

*) „Quoi! toujours des témoignages humains! tojours des hommes qui me rapportent ce que d'autres hommes ont rapporté! Que d'hommes entre Dieu et moi! Ce que Dieu veut qu'un homme fasse, il ne le lui fait pas dire par un autre homme, il le lui dit à lui—même, il l'écrit au fond de son coeur!“ קלא החכם Rousseau בשום הגיגו בעד האמת. —

אוס" — הוא הנפרד מן „שבחוהו כל האומים" (תהלים קי"ז) והרבות תמיד בידינו להוליא היחיד מן הרבים כידוע לחכמי הלשון ואין ההוכחה בזה שוה בנזק הזמן — „שרב: שבץ, מסך" — המה שמות עברים נאמנים וקיימים תובנים ואזרחים בשפתנו ואין בהם כל הדש! — „אמץ, אהב" — יראה בההערות אשר בסוף הספר ההוא ויאמר לדק — „הכים" הגם הוא חדש! — „השזורנה" — שמוש הפעל הזה ישן נושן מימי קדם קדמתה בספרי העברים ואין החדוש מידי — „התפאו" — הוא התולדה מן ההפעיל ויתפיאו וגם בזה הרשות נתונה! — "תאלני" — מקרא מלא שופטים ע"ז — „הרהב" — גם הוא הפעל מן הרהיב ואין כל חדש — „ועוד ועוד" — כולם נכונים למבין דקדוק הלשון ושמושיה — „מענה רק„ — אם נאמר: דבר רק וגם: מענה רך, מדוע לא נאמר ג"כ: מענה רק, אין זה אשכנזית כי אם עברית גמורה. גם „מפוח בוריה" לא לי הוא ואין בו משום איסור הדש, וגם הוא נכון להבלתי מבקש תואנות לנומות. ושדופות קדים. —

המבקר הזה, אשר לא למראה עיניו ישפוט, כי אם למשמע אזניו יוכיח, הרץ משפטו גם על העתקת מכתבי הפילוסופיא לשיללער נל"ע; ולא שמר מוצא שפתיו בהמגיד גליון י"ד, כי אם בשמועה שמע ובא לנקר רק על פי השמועה ומדוע לא ישיב אמריו לו ולא ישמיע לאזנו מה שהוציא בפיו בגליון הנ"ל לאמר: „איזה רוח עבר על המבקר המתנבא הלז?" . . ? „אין זה כי אם רוע לב וילר לב אדם רע מנעוריו לחרף ולגדף כל דבר חדש מבלי חקור תכליתו!" —

על העתקת שיטת שפינוזה ללשון הקודש אשר—לפי מצאת המבקר — כבר גווה ע"ז החכם שד"ל וכו' השיבותי כבר בחוברת השנית מהמעתקה הזאת אשר כבר יצא לאור, וערס קרא החכם הנ"ל עניתיהו בדברים מוכיחים שם, ועוד החזון למועד לתת מענה נמרץ על כל דברי החכם שד"ל באוצר נחמד שם, שמה תחזינה עיני הקוראים נכוחות וישפטו במישרים. —

ואם „מכת מדינה היא" אהה! הנה הולכת בכל הארץ לארכה ולרחבה בכל מדינה ומדינה ככתבה ובכל עם ועם כלשונו לא ראי זה כראי זה הלך השוה ביניהם ומשפט המגיד „והאמת והשלום אהבו". —

המו הערות על כ"ד הגליונים אשר העיבות להשאיל לי, ועתה ידידי הד"ר לי, השמרתי מוצא שפתי לערוך אליך מגלה- עפה כתובה פנים ואחור על לוחותים? קחנה נא ותהי לך לאות ברית האהבה אשר כרתנו בינינו. והרשות בידך אם טוב הדבר בעיניך להוציא את המכתב הנוכחי בדפוס. ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום וברכה ביתר והצלחה כאות נפש ידידך הנאמן באהבתך

הכ"וא פה דאלינא חו"המ חג הסוכות הרי"ע.

Von S. H. Mondschein. מכתב.

לאוהבי ורעי, אלופי ומיודעי מודע לבינה, גבר משכיל, רב תבונות, דובר נאות, מליץ מפואר כש"ת מו"ה שלמה רובין נ"י.

זמנים גזו. שנים עברו, מועדים חלפו, גם חגים נקפו. מעת אתה דודי נסע ונגלה ממני, ובתקופות השנים, ובזרם העתים גם מרביה ימינו מנו לנו להתהלך פה בארצות החיים, הים עפו כחלום מהקיץ. ברבות הזמנים אנו חסרים, האדם הולך למות, וימיו לא ימשכו בעמק העמל הזה. קץ הושם לו מבטן ומלידה, מהרקיו ומחריביו ממנו ילאו. דמיו המה אשמים בדמי ימיו, וכל קרב ובליות קרב יערוכו למולו לכלותו כמולל ויבש, ומעורקיו ועלביו עלבו ויגונו יקרו. — אהה! אך הבל ימינו, וחדל חלדנו, וכימינו דבאנו. פלגי מים בני אדם ביד ה', רוח אלהים מרחפת עליהם, אל כל אשר יחפוץ יטם, לסוד או להסד. לא בידינו עובינו. זה כחה לאלהי, ביד כל אדם יחתום גורלו, והוא לא ידע, רגלי אנוש ערבים לו, תכבנה בלכתן אל אשר אמר אלהים זה הדרך לכו בו; מה' מלעדי גבר כוננו, לא לאדם הולך והכן את דרכו. ומלאך ה' נלב בדרך וחרב שלופה בידו, מילר לאדם וילחץ את רגליו, המה קבוהיו במקום לר, אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל. ומי האיש ישא ידיו, או רגליו, אם לא יד ה' תגע בו

*

ותניעהו לנטלו או לנשאו את זה יחזה האדם משברו. כי יברכהו ה׳ לרגלו המה ירוצו אל אשר לבו לא ירצה, ויד על כס יה כח הבריאה התקיף מאתנו, לא הממשלה לפעולות אדם גם אתה ידיד נחמד! בשבולת הזמן נדחת ממקומך, טלטלת טלטלה גבר, נדפת מגל אל גל, כעלה נדף משריגו, טרף בפי רוח מחולל גשם. וכשושנה מעורפה כי יתקפיה רוח סערה, ישכפיה בכנפיו, וישליכה באחת המצולות עד כי שאון דכים ינופיה תנופה רצוא ושוב כקצף על פני מים. יניעו אותה הנה והנה, אלל חוף נחל סובב סובב הולכת, וממקום שבאה היא שבה ללכת, כן איש נודד ממקומו הנך.

וקול ממרום שמענו קורא אליך. לך לך מארצך וממולדתך. והנה הלכת ועזבת חברתך אשת נעוריך ולעיריך בניך הנעימים וגם אותי אוהבך נטשת והובילוך רגליך מרחוק לגור, עיניך תראנה ארץ מרחקים, גם מלך של עולם ביפיו תחזינה, כי רק עוברי דרך ישיחו עוזו מופעיו ונפלאותיו אשר יראו בתבל. ולא המה היושבים על שפות הסיר לפני האש אשר על האח בבית אבותם ויקראו האח חמותי מלאתי מרגוע, מלאתי מנוחה, לא זאת המנוחה, ולא זו המרגוע. — ידעתי גם ידעתי, ידידי, נפש הגר המתנודד בארץ נכריה, אשר בין המון בני אדם בחליפות שמלות, תוארי פנים ודיעות שונות, אוהביו ורעיו יבקש ולא ימצא. כי אף אם גם שם מאורי על יאירו הארץ, וגם שמה ירקרק דשא ילבשו גנים, ההשכלת תפרח באהו, ועלי רעננים עושי פרי נחמדים יגדלו וישגשגו למעלה ראש גם שם להיות לצל ולמחסה להלך. ויחיו בעשים תכונתם יושבי בצלם; אולם המה כלם יחד יבכו להולך ולא ישוב לראות ארץ מולדתו, בכל מדרך כף רגל אשר ירחקהו ממשכנות אוהביו תאבד התבל מתפארתה ותמנע יקרתה, עד אשר תגלל עדיה מעליה, ועלומה מכל שמחה תעמוד לפניו כביום הולדה. ארץ וחוצות שחר משחור תארם, גם השמש פניה אין לה כאשר בארץ אבותיו, שמוש ילך, אגלי דמע יזולו מעפעפיו, נכספה וכלתה נפשו להכרות אוהביו לחונן ולנשק עפרם. אולם רגשות כאלה מעט מעט ימחו. עד כי כלה גרש יגרשו. בברוא אלהים חדשה, לב חזק מנחושה, התלאות ותמורות שונות יעברו עלינו. יוסיפו איל בנו, ונקנה לב חכמה. כי העמל והעבודה יואילו לפעולות אדם כל כשרון ויתרון דעת בנו. ועל כלם מקנא אני בך כי באת עיר גדולה. כי יתר שאת ויתר עז להחיים בעיר גדולה מלאה חכמים בה תושיה ומדע קן להם, לאיש אשר תורה וחכמה לו למנה, ונפלא איש מליץ בעיר גדולה לאלהים ממליץ המתגורר בעיר קטנה אשר בה אך שארית מעוט יתגורר מול אולת כי תתקומם למולו כדוב שכול, ותהי אויבתו, ותחרוק שן עליו לבלעהו. ובעיר גדולה אשר חכמות בחוצותיה ירונו, וככלוב מלא עוף מלאה חכמים, משכילים יראי ה׳ וחושבי שמו יפגשו איש את אחיו נדברו איש אל רעהו ויאמרו חזק. ועת נראה אדם חכם ונביט בפניו אשר יאיר מחכמתו, באורו נראה אור, יאצל מהודו עלינו ומזיכתו יזיכנו. ואלי אמר ה׳ לשכון בערפל בעיר מצער. לכן אשריך ידיד יקר משחק אלהים בשמן חכמה ומליצה. אשריך ואשרי חבלך שעזבת העירות קטנות במו גורלת ואוית למושב לך עיר גדולה אשר כנעניה נכבדי הארץ! ומעת שמת לדרך פעמיך, בכל משעול דרכת. שחקה לפניך החכמה, אשר היתה שעשועך בימי עניך. כשלמה החכם מכל אדם, בקשת חכמה ולא שאלת עושר אשר כעוף תעוף כבודו. והנה הודות לאל גם בצל הכסף תשכון. לא לך לבדך, אך לזרים אתך אשר ספחו אותך לביתם, ותחסה ותלונן בצלם. יהי מכירך ברוך. ויהי ה׳ אלהיו עמו וכל אשר הוא עושה ה׳ מצליח בידיך. שמה מנוחה כי טוב, ותשכון בזרועות המדע. ואשר תכתוב בספר מכתבם ישחדו בעדך להוציא תעלומה אורה. הן במעבה אדמה מקום לזהב יזוקו, ובבטן הארץ בעליל לכסף מולת אבן אופל וצמן. אבני שהם וישפה ממעיה במעמקיה הלא המה רק כפעולות אדם מעמוקי ספוני חול יקחו. ובלעדו עפר קמר כמו, ועין אנוש לא תחזינם, להתענג על יפעתם, ומלא טוב לא יפיק רצון מבני אדם אם ימנע הטוב מזולתו, ואך לו לבדו יהיה. ואבן חן בעיני בעליו, אם במסתרים ישים עליה, ובשמחתו לא יתערב זר, שמחה כזו מה זו עושה. כן ראמות וגבים חכמות, יקרים המה מפנינים, שתו בטוחות איש אשר כמים ליש מזימות יכסו, בעלי אסופות יללו בגים אדירים. וישאבו ממעינות תהום חכמה רבה כל יקר עין לא ראתה.

יחתרו להוציא ממעמקי הלב בינה ודעת אוצרם. ידרשו לדעת זאת חכמה מאין תמצא. ואם מולאה ילפתו הדעת ולא יודיעו לאל חכמה, מה זה כי ידעו וכי יבינו, ומה להחכם יודע רק התבונות עת אזלת יד ממנו להורותם. הן למען דבר עמהם בספר מחיר יבוקש ולא יצא לאור עולם הנס אין כסף. רק הכסף יענה את הכל. ולרוב לא לנבונים

עושר. כי אין כל אדם זוכה לשתי שלחנות. ואם עשיר לא יפקח עיניו להחזיק ידי תומכי תורה, מה תהי עליה. — ומבלי דעת מה פעלו. לכן אומרים לפועלי טוב ישר חיליכם ולתומכי ימין מחברי ספרים. אשריכם זורעי על כל מים נטעי נעמנים. יש שכר רב לפעולתכם. ואתה ידידי! אשריך ואשרי רבך שלמדך תורה ודרך תבונות, לא לריק יגעת. ולא נולדת לבהלה, בדת אל עמלך, וצופה בחכמה הנך. ומעתה אל עת תשלח לנו פרי תנובות תבונתך כי תניב עמנו בספר. גם אנכי מלאתי דבריך והיו בפי כדבש למתוק. עוד בהיותך פה על אדמתינו היתה ראשית אורך בן אוני. כי פה באין און ועון בכפינו נמצא און בין אלה אשר ארשו להם ההללה באולתם. חכמים רבים בשפל ישבו וישתכחו בעיר אשר כן וצדק עשו. והנה זה בן אורך ראיתיו בן חורין מהורי ארץ בשפה ברורה מדבר ולבי נבא לי אז כי תורך נפלאות עטך עט סופר מהיר. ובין מליצים תתחשב. כל כבוד ספרך פנימה. רעיונות נשגבות מלובשים בתפארת עדי המליצה, לא האמנתי כי ידבר איש בשפת אבותינו העניה במלין גדולות ונשגבות כאלה. — ואחרי בואך עיר ווין קרית מלך רב הוצאת לאור משלי שלמה ספר המדות. שמה ראינו אותך איש מאנשי המדות כתור האדם המעלה. מדה ואין לך מדה גדולה הימנה. איפוא לעשות ומדה צדק לך. אשרי איש יכונן דבריך על שפתיו. כי במעט מלין חכמה רבתי מוקדה על אדני השכל והנסיון תורנו. הן משלי שלמה בן דוד כוללים חכמות רבות ממוסר השכל לכל אדם לקחו מעלפת ספירים, ומוכיח אחריו חן ימצא. והנה מלאת דבריו אספת למודי מוסר בינה ודעת, אשר חכמים בחנו ונסו אחריו. והבאת מנחה לפנינו. למודי הנסיון יקירו רעה מאתנו ואם יאמר אדם אנסה בחכמה מה טוב בימי חיי הבל. ואכלל מרע, ישען על בינתו. או ידמה בנפשו. יום ליום יחוה דעת, הנה הידיעה הזאת על ידי נסיון איננה שוה בנזק הבא אלינו לרגלה. כי כן דבר החכם לרפתי: בכל מדע נסיונות נחלנו אין לנו חלק בטובם. ובכל המסה נקינו לא השכלנו להיטיב גורלינו כי לדעת זאת עמל בעינינו איך לא יקרב. ולהשמר מנגע למען לא תאונה אלינו, הידיעה הזאת תאמר פעמיה, ועד תבוא חכמת הנסיון בקרבינו. מרבית מבחר שנותינו חיש גזו, וגם את הטוב לא נקבל, כי את מי נשביע הטוב הבוא לרגלה. במוצא מחלב הארץ, יגיע כח ואין אונים? איש זקן כי יעטף בשמל אנוש, גוף נדכה. אחרי שורי נקפה, ועלביו לא יכילו שפעת ברכה אשר המה פרי תבונתו. ואיך אחרי בלותו תהי לו עדנה; אי לו לצמא ילך למים כדו על שכמו. יעלה הרים ירד בקעות לחשוף מים מגבה הלוך ילך צחה לצמא דרך שמיר ושית, ובהשיגו מערת הסלע, בבואו אל מקום מעינות מים שם יזובו, השבר הכד על המבוע והוא מתעלף נופל מת זקני חכמים דעתם מיושבת לזולתם, ויודעים אשר לא טוב עשו בימים עברו. יאמרו בלבם מי יחדש בבשר נעורינו. אז ידענו איך לחיות. אך מה תסכן אור הנר לאיש הולך חשוכים ואין נוגה. אחרי אשר נפל במכמרת בל יוכל קום. או מה לשתום עין מאור עיניו אין אתו. כל ימי לבאו כי נפקחו עיניו לעת כי זקן ועוד מעט יבעלו הרואות בארובות האלה. ומה לזקן יודע להלוך נגד החיים. לכן דברי בעלי אסופות, אשר אזנו וחקרו המה כדרבן המישר לכת, המה מלמדים דעת את העם. כל חפצים לא ישוו בם. וכן ספרך ספר המדות מלמדנו למודי נסיון איך להיות יקר בעיני מאוד כי הוא נותן לפתאים ערמה ולנער נעור וריק מנסיון כוח עצה וגבורה. ללחום מלחמת חיל נגד תאוות הרעות אשר יארובו עליו. סערות רגשי רחשי עשתונותיו יתגעשו על ראש הנער, ינסה רגליו ללכת, והנה על שבכה צעדיו יתמוכו, וכשה אובד תועה בדרך בין סבכי חוחי יערות יגוזו צמרו, לא ידע לאיזה מקום יכין צעדו, ואנה יהיו פניו מועדות — זה הלב קטון היכלכלו רחבי ארץ מאויו ומשכיותיו, חיל תאות יצורו עליו. וישפכו עליו סוללה ללכדו בחרמם. אהבה, שנאה, קנאה, נקמה, כעס, קצף, עצב ויגון, גם חסד ורחמים, חנינה וחמלה, רצון ורוגז, לכלם בשם יקרא. יאהב, ישנא, יקנא, ימאס, יקרב ברחמים, ובשצף קצף אף וחימה ירחיק. יחבק, ינשק, ידכה, ישוח, וידקר. יאנח וישמח. ויקרא הלא. יאסוף יפזר. יחמוד יתאוה, ישחל ויתעב. לכן במלחמת תנופה, לקום אחרי נפלו, ברוב פשעיו, טוב לגבר להיות מזוין בכלי נשק מול חצי החשק, מלקחי מוסרים טובים. וגם ספרך ספר המדות בלקחו הטוב מטיב לב ונפש. ישרש מלב איש פורה רוש ולענה, תאשר העלם במשכלת דעת, מהעלא תשמרהו, ממכשול תנצרהו, ובינה וקסרה בעדו תגונן, כי יקח אמריך. ויטה אזן למוסרך הטוב.

והנה זה שלישי ספרך אוריאל אקוסטא אודותיו ראיתי במכתב עתי כי יקרא עליו הוי אריאל אריאל. כי הציקות לאריאל. תשח אמרתו ותנהג בכבדות.

הן זאת לא ידעו אנוש. כי כן כל העתקה כשמן טוב, יפיג ריחו בהריקו מכלי אל כלי.

עד דבר גזר אומר הרב"אע על ספר איוב שהעתקה הוא, אף דבריו משובלים באפן חן המליצה, רק משפטיו קשי ההבנה. כן כל יודעי ומביני שפת עבר יעידו כי רוח קודש משפת אבותינו מרחפת על פני כל הספר. ולא חטאת נגד משפט הלשון כלליה ופרטיה, מדבק נאוה ובכולה אין בהם. ורגש דברך שמה אמת, ופתח דבריך יאירו, יעידו על המעתק כי ידך בכל, ולך המשרה והממשלה בלשון עבר. מה יפה אף נעים לורת האהבה בתענוגים, כי יאהב איש אשה באמונה, בצדק בחסד וברחמים. — אולם מר ממות אהבה נמאסה ונבזה, איש כי ישגה באשה זרה אשר אחריה אליו תשליכה. ואחרי נפלו ברשתה אשר עמנה לו את בן האהוב לא תכיר. הצגת לפנינו גורל איש יהודי אשר יקדיש עתותיו למדעות ותוקף האהבה, והמלחמה כבידה אשר לאדם עם חיל תאות הבוגדים נפשו לקחת. —

אנוש קשי יום נר לי עליו על תלוקות ונרות תתקפהו מעודו אהה! אך פיד ואי כבונים לבלעו. מהריון מבטן ומלידה אך שבע רוגז הנהו. — ברעש ורוגז אתה בן אדם תמכוס נדחת, כאלפת מבויה ארץ אל ים תלאות, ובזעף הים והמונו מגלים שאונים בהם דכים על חוף אחת המיים נדפת, בל הזק כן תכן אנוש אשר השבה להשבר באח פנות בהות, יראת שמיר ובית העלה שם, קול קורא לבני אנוש ישמה לשחות אשר קש הוא על פני מים ואשר כבדו ידיו ורגליו כנחשתים הגשו יצלל כעופרת במים אדירים. אדם ילוד אשה ימי מגורו מעט ורעים עפאות שנותיו עיף ויגע ילחם נגד חיל מכאובות והמון תאות רעות, והמורות ימירו כבודו, ימררו חייו בקלון ודראון עולם. וקטן עוד בעיני רודפיו ומבקשי נפשו הגרות אשר קול לגורם ומקרבו עליו יעברו, כי עוד מהון, השכלהו חרב רעהו, בוכהי אלהי לבם רחוק מהמלה, ידברו שלום עם ריעהם ובקרבם ישימו ארבם, לבלוע צדיק מהם. חמת קנאה ומשטמת חנם תאכלהו, יאכלו בשרו בשנים, יחרקו שן עליו, ויקראו המה בלענוהו, או כי יתעה לאכול מעץ הדעת, אז אלה המכנים עצמם אוהבי ה' חסידיו יתקוטטו עמו, כדרכם עם כל מוצאי דעת אשר יוציאו דבתם רעה עליהם. כי יחין לעלות הר החכמה, ישבעו אותו בחרפה ובלימה ומשפט מות עליו יחרצו, כי עליו לגיהנם הוא, הנה כל זאת העברת לפנינו התעות איש בלימודיו ובאהבה כי עזה כמות וחוק גם אם שלהבתה אשר תבער עד היקוד בו לב ונפש. הנה זאת האהבה היא הגלמה בלא מנוחה, כוס בידה מלא ענג יתהפך לנגע, ומריה אך ימצו ישתו מרורים. כאלה עבותה דביגה ורעננה תשגה ביער בין לעצי רושי קערות, כן יפריח דשן ורענן ישגשג יעלה למעלה ראש בחור יפה עינים בין תאוות מורשי לבבו מזימותיו הרבות. והנה נקבה תסובב גבר. עלמה יפיפיה ברה כחמה, תספיר קהר ביפיה נצבת לימינו, עיניה כידודי אש יתמלטו, חצי אהבה יורו ויפלחו לבבו וכל קרבו, אחת משבות עיניה ילוו לו לחיות או למות, הה! מי יתן לא ראה אותה מימיו, ארורה שעה ראשונה כי נתן עיניו בה ונעשה גל עצמות, רוח אין בהם, גוף בלא נפש. ובכל זאת מי יחיה ומי ירגיש ויחוש יותר ממנו, שמים חדשים וארץ חדשה נבראו למענו, משעה ראשונה ראה אותה. לו תרונה תבל ומלואה, עת עיני אהובתו לו אהבה ירזמון יקחו לבבו, בחלום ידבר עמה והוא מאושר, משבח גורלו וחבלו נפל לו בנעימים, אולם אלף הלך לו שלום חיהו והוא לא ידע כי ברעה הוא. נשלחו ברשת רגליו, בל יוכל המלט, מן היום ההוא והלאה לב שמה עזבהו, פנתה הלכה לה מנוחתו, לא ידע לעולם מרגוע, על מנוחה כי עוד לא יתענג. עבד עולם לא יצא חפשי לאיש אחר נהפך, נפלאתה אהבתו אליה, מאהבתו אל החכמה, בה בגד יבגד בתבונות אשר היו שעשועיו כל היום ימאס, והמדעות אשר שקו לבניו בתבל אחרי גיו ישליכם. והיא אם אהבה לא תעניהו, והאת לדפו עונתה תבנאהו, אז קודר ילך באפן לבבו הנשבר והנדכה, שבת משושו, ובכל זאת יאבד הבלו אשר הבל יחבול גויתו ונפשו, נכספה וגם כלתה נפשו לאהבת אהובתו, לילה ערשו לא תנחמהו נדד שינה מעיניו, יעיר שחר עם שירי ילדתו, יקטף שושנים בעמקים, יאלה מור ואהלות להקריבם שי אליה, נזרי פרחים יענד עטרה לראשה — אהה! היא לא תשעה אליהם, מלאה אחר נאה ממנו, מצא חן בעיניה בחור נבחר ממנו, והנה לבו לקרעים נקרע, נתח לנתחים. ויזל דם. אל מי אדמך אהבה נמאסה הולכת אהבה נבזה, אם עגור בעלם. בזים נמאסים בעיניה כל מנחותיך, בהלה נפשה בקרבנותיך ונעתרות לה נשיקותיך, כל עולותיך לא יעלו לרצון לפניה, לא יערבו לה מדברותיך, לתוהו וריק כהך כליה, ושפת דבריך הנעימים. האוה לא נהיה מאנת לב,

הנערה תורה זיקים ומילים, תאמר אליך הנה האין ממך והלאה, לא הפלתי בך, גועלה נפשי בך, ואיך תאמר אהבתיך. והנה במר נפש יזרה לרוח ארבע כנפות הארץ שושנים קטף, כי למי ליתן בל ידע ידוע. קודר יקונן פידו ושברו לעצי השדה, בעיר יתבודד, יצריח מראש הרים ויתיפח, גלמוד ילך, בדד ישב מחוץ למחנה, ויהגה קנים והגה על קשי יומו, והד הרים יענוהו כי לשוא עליו השתוחח נפשו, ולמנס יהמה. והנה חלדו כאין נגדו, יבחר מחנק נפשו, או מראש הרים לפול שדוד, ולשבור מפרקתו, ולפזר עצמיו בעמק, או לשטף מים רבים לבוא לשום קץ לחיים מות נבחר ממנו. ויש אשר אהבה תעניהו, והיא לא שונאה לו, אך קנאת איש מרעהו תדלח מעין זך אהבתו, איש אחר יפתיה בפיהו. בלשונו יכזב לה ובפה חנף ישחיתיה. ועוד בידה עוזו, עוד יפרחו עלי תלמי גבה, שושנים נתן לה למנה, עוד תעד עדי עדיו, והיא תשכח מעיבה, והוא ידבר על לבה אולי ירוחם, והיא בשפתיה שלום תענהו ובקרבה תשים ארבה, ובה יגדל שברו לאין מרפא, נע ונד ילך בין סלעי הרים ובתרי גבעות לתנות על קשי יומו, תאות יצרי לבו יכאיבהו ידכאהו אומלל ילך יאור יום לדתו. בו ראה אור ראשון. ובנשף ימיו יפקח עיניו, יראה כי שוא להם הבוטחים על אהבת נשים, כל אשה בגד תבגוד, בין אוהב ושונא לא תכיר, אם תצחק או תבכה אין אמון בה, אגלי דמע הנוזלים מהרכי עיניה אשר תדמה כי אהבה לך יאירו, המה דמעות שמחה על מפלתך, תשים כי נפלת פלאים גוף ונפש. בחלקת אמריה השחה והשפלה קומתך. ברכך לפניה יכרעון, לפני רגליה תכרע תפול שדוד, והיא תאחז בערפך להדיקך לירכתי בור. והפרפר מוח וקדקד, ערמת נשים רבים הפילה עצומים הרוגי אשה, חוטא ילכד במצודות לבה וחרמי ידיה. — מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים כי תשגה באהבה אשת נעוריך. אך למי אוי למי אבוי מי אבד רכושו בענין רע, למי פצעים ונגעי בשר? לנוהגים לנשים חילם. אשה זרה מצודים לבה כי תבטיחך אשר קדשה רק לך לבדך יהיה, שוא ידבר לבה, והוא צודה נפשך לקחת.

שרף מעופף נקפא לקור קרח אתה נער חסר לב, המות תוך חיקך למען תשופך ארסו. חוומם חייך מבקת שולל תוליך אותך, וביום מפלתך תשא נס, ותקרא הידד, ותשמח על הריסתך, ראה עלם כתמר פרח, עתה השח השפיל קומתו, שושני לחייו עלם אדמו, עתה נבולו, תמס יהלוכו, נקפד תקות חייהו. כי הואיל הלך אחרי שוא, נפתה לבו לאשה קלת דעת. לפנים במכתבי מליצתך בלפידי אש ציירת לה אהבתך. קראת לה שמות נעימים רעיתי יפתי, תמתי ברה כחמה, קצרו יריעות שלמה מהכיל רגשות אהבתך, אמרת מי יתנני חבצלת השרון נרמס תחת כפות רגלה, או שואב ריח שושני שפתיה. ונשמת חיים חדשים נפח בך, או מות ממתים ידיה חיים נעימים קראת. עתה תאמר מי יתן אמלא מכתביי אעלה אותם בלבת אש, אציתם יחד, ארמסם ברגל, או בעשן אכלם כלא, יען מה נאבד ונעזב האיש הזה, למה הלוך ילך ובכה מדוכא בלחץ עוני ויגון? יען לא ידע תורה מה לותה לא תחמוד יפיה בלבבך ואל תקרב אל פתח ביתה. והאחרון הכי נכבד: מורה נבוכים החדש, בו בכנור המליצה תפתח חידות התבל אשר חכמים שערו על אל אלים תדבר נפלאות, כאשר תבון אשר נחל לנו מתנה טובה מבית גנזי הרמ"בם ז"ל בבאורו דבריו מערבית לעברית, כן בין תבין אתה להריק מצרפת ללשונינו דברי ברוך שפינאזא אשר אחיו לא הכירוהו ודורו לא חשבוהו כגורל כל גדולי חקרי לב. אמתים המה דברי החכם הצרפתי שהבאת בספרך זה, כי יש יערה לעמל נפשו בכתבו ספר ביותר אם יגע בפנות הדת, לכוננם בצדקה; ההמון יקדים עליו מלחמה, נפשו ירעה לו פן יפרץ לעלות ממעל לשכל האנושי ויקצץ בנטיעות. או פן שתות הדת יהרסון אם יעפיל לראות כבלע את הקודש — ביותר לא תהיה תפארתך עשות ספרים בענינים כאלה כי חוברי חיבור ביומינו לא ינחלו כבוד אך תהלה תחת תהלה, אף כי אם יתערבו לכונן יחד דבריהם למטרת האמת והרבות שפתותיהם כי ישלופו לכרות זמורות זר מכרם ישראל אלם אליהם תשוב, ופתיחות לשונם יבואו בלבם. —

ואנכי לא נביא אנכי ולא בן נביא אולם לבי ינבא לי ואראה עתידות לך. כי שומרי ציון יקראו מלא אחרי ספרך כי בדור הזה עשו להם בני ישראל תורה כחפצם ובלבבם לא יביטו אל פועל ה' ומעשי ידיו לא יראו להכיר הבורא ע"י הבחינה. השמים לא יספרו להם כבוד אל, אין דורש את אלהים למען לדעתו יכיר צור עולמים, עומדים ואינם יודעים על מה הם עומדים, אם הארץ תלויה על בלימה, או על עמודים מוצקה. רואים ואינם יודעים מה המה רואים, כי עוד לא נשאו מרום עיניהם להביט מי ברא אלה ואיך המה כוננו. ונבט לארץ והנה צר וחושך לא העלו נר אלהים נשמת אדם

להאיר להם הדרך, ויריבו וישטמו ויתקוטטו את דורשי החכמה אף כי המלך שלמה מקלסה ומהללה אשר בה ברא אלהים ארץ ושמים, והיא היתה שעשועיו עד לא עשה ארץ וחוצות — הנביא מוכיח כי אתה הדעת מאסת ותשכח תורת אלהיך — ורבותינו אמרו: מנעו בניכם מן ההגיון, ופרש דבריהם בעל מנורת המאור „אמר בניכם ולא תלמידיכם ר"ל בניכם כשהם קטנים, כי לא מנעו רבותינו לשום אדם מלידע בכל החכמות" ואף כי טעה החכם בסברה בדרך חקירתו, לא עליו תלונתינו כי כוונתו רצויה, הן ישתונן כליותיו למטרת האמת ובעת קולע אליה ויחטיא — אל אלהים יודע כי מגמתו לטובה לראות כבוד אל. הן שמענו דברי אל על ידי החוזה אומר: בכל מקום מגש ומקטר לשמי ומי איננו יודע כי דבר ה' היה יקר בימים ההם, ושמו הגדול עוד לא הודע לכל העמים. נראה מזה כי אין אדם נתפש על דעתו בדרכו אלהים. —

כאשר פסק הבעל עקרים פרק ראשון מספרו כי המאמין בעקרי הדת רק המקירה והדרישה אחרי האמת הביאו לחלוק על איזה עקרה קדמונינו הוא בכלל חכמי ישראל והחסידים ואסור לחלוק עליו — וכבר הגין בעד הפילוסופיה הנדרשת במכתבו היקר להרשב"א ז"ל — והרמב"ם ז"ל בהמורה פנ"א לשלישי אומר: „כשתשכיל הטבעית ותבין האלהות כבר נכנסת עם המלך אל החצר הפנימית ואתה עמו בבית אחד." והרב ר' משה בעירל בפירושו לספר יצירה: ידמה לעם ליון שאם יחקרו בחכמת הפילוסופיה ישימו תורת משה פלסתר ודרך רמיה. ואין זה כי תורתינו נקראת פילוסופיה טהורה" והנה אמת כי שיטת השפינאזא גם לא ילמדו בבתי מדרשיהם לתלמידיהם. לפי שהוא לא כתב דיעותיו לפני צעירי ימים, רק לאלה אמרתו אשר מלאו כרסם ומעדני החכמות. ואף כי נמצא בין דבריו אלה אשר לא יקבלו בעיני כל משכיל, הנני אומר אי לאו דדלאי חספא לא משכחת מרגניתא. ומה הזיק להאמונה אם נאמר כי ההגינה והחמלה ראוי לאדם להתרגש אליהם מצד שכלו, והמרחם מצד מזג לב כי רך וענוג הוא פחות הנפש ושלוש הדעת כנשים — הן הרמב"ם בהרבעה לשמונה פרקיו אומר: יאמרו על פחות הנפש שהוא קבלן ועל העצל שהוא שמח בחלקו, ועל נעדר הרגש ההנאות לצורכי טבעיו שהוא נזהר כנוזר ירא חטא — ואם הוא אמר שלא יהיה האדם קבלן או ירא חטא, אך מגמתו שילמדו המדות טובות מלב טוב הנלקח ע"י המדעות — ויודעי ברוך שפינאזא בספרם מעשיו יהללו נדבת לבו כי על נדיבות קם. ואומרים ברוך אתה בעל הרחמים — ולב מי מקוראי ספריו נשחת וימנע עצמו מן הרחמים.

לכן ידידי היקר, אל תחת ממבקרי ספרים! לך בכחך זה לחבר ספרים למען תרבה הדעת והאהבה. וזכור בכל עת גם אותי לטוב כי ידעת אשר לשמך ולזכרך תאות נפשי — אתה ידעת ומחשבותי ולבי, עוד זכר תזכר ימים מקדם, עת שבתך עלי אהלי, עוד לא שכחת ירחי קדם עת הולכתיך בדי תרומות ונתתי שמה את דודי לך, ככב ולבה על דבר אמת היי בטוב ובנעימים ורוב שלום לך, יאריך אלהים ימיך עלי תבל, למען תשמח אותנו במעשי ידיך עד זקנה ושיבה כנפש ידידך מכבדך

זעליג לבי מאכדסיין.

תוספות חדש למאמרי קול תרועה.

Von Salomo Fränkel.

ב"ה ר"ח כסליו תר"ך. שלום וכל טוב לאהובי אדוני ומיודעי וכו'. אחרי ששלחתי לכבודך בחפזון ובלי סדר את מגילתי מן ט' מרחשון, עוד לא מצאו רעיוני מנוחה, כי לנגדם דמות ותמונת הבטן התוקע עצמו בדבר הלכה הזאת והוא בזיל ולא בזיל למעבד קטיגוריא נגד כבודך ונגד דברי בהקשתא ומדברי סופרים על סדר הברכות לשמך ולזכרך, וזה אשר ראיתי אנכי לתקוע ולהריע עוד הפעם בישיבה ובעמידה לערבב את דעתו, ולמען לחזק ולסדר את דבריו הראשונים בקיצור הדברים במעט וגם לבאר כמה דבורים לחז"ל בענין הזה ולהוסיף ביאור לדברי הירושלמי אחרי הודאתי לדבריך המאירים המאירים לנו בדרכינו שאומר: „ואף ביבנה כן" היה לא דרך שאלה רק דרך סיפור וזה המלי:" —

גם מלשון האמרו לו (במשנה ר"ה שם) וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד, ושנו בלשון ארוכה (ועיין פסחים ג' זבחים ומנחות ב') ובלשון עבר הנראה כמספרים מזמן עבר (וכאשר העיר כ"ת בב"ם זייטע 445) אף כי ר"א והאמרו לו היו חיים בזמן מחלוקתם ביבנה או בעיר הקרובה? — וגם למה הרבו במחלוקת בדבר שיוכל להתברר מכמה עדים ולראות המעשה ולזכור ההלכה ופוק חזי מאי עמא דבר, ואם אינם נביאים בני נביאים הן, הרי לך גם מזה ראיה לדברי שהם מדברים מזמן עבר אשר לא נמשך הרבה, והקוברים הללו בעלי המחלוקת היו בזמן ההוא בירושלים, ומרוב הצרות והמלחמות שעברו על ראשם בלא לבם לעמוד על דעת רבם וזכרון הדברים בלב ורוח אחד, ובאו לידי מחלוקת ולפ"ז נאמר שגם האמרו לו לא התכונו במלת היו לספר שכך היו נוהגי בזמן הקצר הזה, אלא שספרו איך היתה תקנת ריב"ז שאם היה חל בימים ההם ר"ה להיות בשבת לא היו תוקעין ביבנה אלא בב"ד בלבד. כי לא היתה עדיפא כחה אז מכל מקום שיש בו ב"ד בלי סנהדרין שתיקן ריב"ז לתקוע מאחרב ב"המ (ס' א') וכל דבריהם ישובו רק על הזמן הקצר ממלחמת הקנאים ומלחמת ירושלים על מקום כסאות המשפט מי ומי ישב בראש לדון ולעבר השנים ולקבוע החדשים, ולמען שלא יעלה רקב עצמות בהמקנאים קנאת הקוברים מיבנה, התחכם ריב"ז וקרא עם המשורר: למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך וכו' למען בית ד' אלהינו אבקשה טוב לך, והיתה ירושלים יקירה, ואת יבנה כלל אז בתקנתו לכ"מ שיש בו ב"ד והמספר בירושלמי באמרו: ולא ביבנה כן, סיפר על זמן ההוא מעת חיי בעלי המחלוקת ר"א והאמרו לו, ואמר שאף ביבנה כן היו תוקעין בימיהם גם העיירות הסמוכות, ועל ד"ת רק בעת התקנה הראשונה מריב"ז בעוד שהיתה ירושלים עומדת בבנינה וקרבנה על המקנאים והמחריבים בזמנה. בעת ההיא לא היה יכול ריב"ז לגלות את כל לבבו מיראת המקנאים ויבנה והעיירות הסמוכות לא היו רק מדבריהם, והיתה ירושלים יתירה על יבנה. אבל אחרי כלות הקנאים והמקנאים והמקדש והארץ נשרפו, ואותיות התורה וגופאי דגלה למתו ופרחו ביבנה ושמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד, ונעשה לב"ד קבוע בלי שום מערער לעבר שמה השנים והחדשים: אף ביבנה כן, לתקוע ביבנה והסמוכות על ד"ת, וש התקנה אחר התקנה שנתקנה היא והעיירות הסמוכות לה כל ד"ת. —

ס' א') ולמען חזק דברי ולהראות שהיתה שגורה ושימה בפי שוני הלכות המלה הרבה לא על חרבן ממש אלא אף בהתחלל הקודש והכוונה, או השם בשבוי בעלים — עיין זבחים ג' שבשלו עברה פעמים בתוך כדי דבור למלת „מחריב" על ענין כזה והעלו ביתקנה דמינה מחריב דלאו מינה לא מחריב בה, וגם במלחמת הקנאים והסיקריקון ועוד זמן רב הקודמת למו יתכן מאוד לאמר עליהם: מהרסיך ומחריביך ממך יצאו, וממנה ומנה אזיל נרגא להחריב בה ולשפשף את הכתלים עד היסוד (עיין ירושלמי יומא פרק ראשון) כי יסוד התורה והמקדש הוא: ואהבת לרעך כמוך, כי בצלם אלהים ברא אותו, ורוח הקודש ריעך וריע אביך שוכן בתוכו, והמה הרבו להיסוד ע"י שנאת חנם וכו'. ירושלמי שם איתא אמר ר' יוחנן בן תורתא מלאנו שלא הרבה שילה וכו' אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרות וכל ווסת עובה היתה בהן, אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חינם וקשה היא שנאת חנם וכו'." והנה אוהבי הממון הם הצדוקים ודייני גזילות, אלעזר ויהודה בן פחורא בראשם שדנו דין תורה והמקדש על יסוד שנאת חנם ואהבת הממון בקבלתם מתנות כהונה ומעשרות ופרס מתרומת הלשכה עבור הדייני גזירה ובחמסם גם את החלק מהלויים ומהחברים והעניים (עיין ירושלמי סוטה פרק תשיעי הלכה י') ובעת ההיא נתפרדו גם הכת החברים, כי אחרי שעשה יהושע בן פרחיה שלום עמהם, ואת היתה אחרי מיתת ינאי הדוקר ומלכות אלכסנדרה אשתו שהיתה חונפת להפרושים, אז קמו הכת מתלמידי הארבלי שכינו עצמם בשם יוקייעל, עסייער ובשם בית — יוקים ע"ש ביתם (ועיין אדר"נ פרק ה') והוא הבית יוקים המקבלים הראשונים באמרם שהמה הם התלמידים אמתיים מהיוסים והולכים בדרכם ודרך למודם וגם בחזונם ורוחם היו נשענים על דברי ישעיה וקראו בעת ההיא כנגד הזוגות מאסיפת התרומות והמעשרות והדייני גזילות בהתחלת הקאפיטעל ב' עד ויאמר ד' וכנגד ממשלת הנשים את הפ' י"א עמי נוגשיו מעולל ונשים משלו בו — עד והחזיקו שבע נשים וכו' וכנגד הני כהני דלא מעלי והעבודה

והנני בזה להציע לפניך כל תהלוכות רעיוני לע"ע בענין הזה, והדברים הנראים וגם את הנראים אף ממני. והנה מתחלה עלה במחשבתי להביא ראיה לפירש"י שפי' שלהת"ק היו תוקעין בעת היא אף בב"ד של אקראי, וע"כ ניחא וכוון מה שלא חילק הת"ק מירושלים ליבנה בנידון העיירות הסמוכות, כי בימים ההם, בימי ב"ש וב"ה שנתרבו התלמידים כחול הים והקטן שבתלמידי הילל היה ריב"ז, בודאי לא נמלאה עיר בכל א"י שלא היו בתוכה שלשה אנשים שלא היו ראוים להיות ב"ד דאקראי, וא"כ הדבר מה היו צריכין העיירות הסמוכות לבקש לנפשותם סמך ואסמכתא על ירושלים או יבנה אחרי תקנת ריב"ז בכ"מ שיש בו ב"ד, שהיו יכולין הסמוכות וגם הרחוקות לתקן את עצמם ע"י עצמם בב"ד דאקראי. ולדברי האמרו לו בענין ב"ד קבוע דומיא דיבנה, וע"כ יפה חלקו בעת היא בין ירושלים ליבנה שלא היו תוקעין בעיירות הסמוכו' ליבנה לא בהב"ד של עצמם ולא על הסמך יבנה, כי גם ביבנה לא היו תוקעין אז אלא בבית דינם הקבוע שהיה להם וע"י תקנת ריב"ז שהיו מתקנין על דבריהם בב"ד קבוע בלבד, והמספר בירושלמי: אף ביבנה כן, הלך בשיטת הת"ק שלפי תקנת ריב"ז די בב"ד דאקראי לתקוע על דבריהם וסיפר שבעת היא שם תקנות ותיקן ריב"ז, בתקנה א' תיקן לירושלים והעיירות הסמוכות לתקוע על ד"ת, ובתקנה הב' תיקן ליבנה והעיירות הסמוכות לה לתקוע על דבריהם בב"ד דאקראי — ואם כי בטעמם ויסודם מרחק וחילוק רב בין העיירות הסמוכות לירושלים להעיירות הסמוכות ליבנה, כי בעיירות הסמוכות לירושלים היו תוקעין מד"ת אף שלא ב"ד כלל על סמך ויסוד ירושלים שתקעו על ד"ת, כי ידעו בקביעא דירחא, ולמען שיהיו בכלל סמוכות היו צריכין לשלשה דברים: רואות שומעות וקרובות, וכל שאין בה שלשה דברים הללו לא היו תוקעין בה על ד"ת, אבל

בקרבנות והתפלה שלא בכונה קרא בישעיה: שמעו דבר ד' קציני סדום וכו' ונגד הדייני גזירות בפ' הוי המחוקקים חקקי און ומכתבים עמל כתבו וכו', כי הדייני גזירות עשו סייג להתורה וגזירתם גזירת האריסטאקראטיע, ולא היו מניחין האומנין לכנוס ולבנות בה, והיה למו ספר דגזירתא ומהם היו דנין ד"ת ודרשו בעד החיים אל המתים, ומגינה הרבא בה, בהתורה והמקדש — ודרך אגב הנני לאמר, על כי השמות יוסי, הושע, ישעיה, ישו נוחין להתחלף בהמבטא נתגלגלה המסורה והקבלה משמות הראשונים כת העסקייער תלמידי יהושע בן פרחיה שפרשו ממנו וכינו עצמם בשם: יוסקייער והרבנים האחרונים בלבלו השמועה הזאת וערבו הזמנים עוד ביותר ונתנו לו לתלמיד את ישו הנוצרי. — ולפי דרכינו נפרש את הפ' ישעיה ג' ו' והמכשלה הזאת תחת ידך כדברי התרגום: ומגביתא הדא תהי תחת ידך, והוא כשראו החברים והכרובים אחריהם, שאי אפשר למרוד או למחות לבטל הגזירה והמכשלה הזאת מאסיפת תרומות ומעשרות בזרוע, אז חשבו מקלאם שיותר טוב להחברתם לבלי להראות פנים זועפות לעיני המושל מצ"ה ולהכניע את ראשם להגזירה הזאת, רק להשתדל לבל ירהבו עכ"פ הנער בזקן והנקלה בנכבד, והחוב הוא על החברה לבחור אחד מאחיהם, היותר חכם והגדול שבינותם שיהיה הוא הראש והקצין למחנה הנאספים להתרומות. והגביתא הדא תהיה תחת ידו ועי"ז יקלו במעט מהעול הקשה והחמס, ויהיה מעיר לעזור לחברתם, אבל החכם: ישא ביום ההוא את ידיו וגופו בקודש ולא ירצה לטמא את גופו בלבוש החמס וידיו בספרים המטמאין את הידים, והוא הספר דגזרתא, לאמר לא אהיה חובש ובביתי אין לחם ואין שמלה, אם ארצה להקל בהמציא מהעם והחברים אין בידי לשלם מביתי ולמלאות החסרון, כי אין בביתי אף לחם ושמלה אם תשימוני קצין עם לתת המכשלה הזאת תחת ידי, כי מרשעים יצא רשע ואם המושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים ואין רצוני לבוא בקהלם ובודם להיות ג"כ מהחושבים לחלוק עמהם ולינצל חלקי מהחמס הזה בלאמי והשמלה מפריקין של זהב (עיין ערוך ערך פרק) כי כשלה ירושלים, ויהודה נפל. ואתם טועים בדבריכם בקראכם להגביה הזאת בשם מכשלה למען הביא אותי לאסוף שתבוא התבואה על ידי, לא מן כעת היא המכשלה, רק כבר נכשלה ירושלים ונשברו ונוקשו ונלכדו, בהמסירת הכהונה גדולה והשררה לבית החשמונאי אחרי נפילת יהודה מכב"י במלחמת ד', לא עלה מעולם בדעתו לדרוש בכבוד עצמו ורוחו היתה נאמנה עם אלהים ואנשים, אבל לא כן אחיו ובניהם. כי לשונם ומעלליהם אל ד' למרות עיני כבודו, אם כי

העיירות הסמוכות ליבנה, לא על יסוד יבנה תקעו, אלא מטעם הב"ד דאקראי שהיו יכולין לעשות לזו אך בב"ז על כי שבגוף התקנה מהתקיעה להערים הסמוכות לירושלים וליבנה היה איזה לד השתוות בינותן שהיו יכולין לתקוע גם בר"ה שחל להיות בשבת אמר: אף ביבנה כן, למען עורר וחדד את התלמידים ולתת לבבם גם על החילוק בתקנת ריב"ז ולהשמיענו: דיש תקנה אחר התקנה, היינו אחר התקנה מירושלים והעיירות הסמוכות לה על ד"ת. יש עוד תקנה ליבנה והעיירות הסמוכות לה על דבריהם, והוא הדין גם לרחוקות בכל מקום שיוכל לעשות ב"ד דאקראי. —

אבל אחרי רואי ראיתי להדבורים בהמשנה וירושלמי הפוסלים להמחשבה הזאת, וגם את באורי הקודמת בדברי הירושלמי — ובאמת יכולין אנו מדברי הירושלמי לחזק עוד פי' הרמ"בס בדבר הזה שפירש: שלהש"ק בעינן ב"ד קבוע וריב"ז לא תיקן רק תקנה אחת וירושלים לא היתה יתירה רק כ"מ שיש ב"ד קבוע תוקעין גם בהעיירות הסמוכות ולדברי האמרו לו וכו' די בב"ד דאקראי, ולדעתם שתי תקנות תיקן ריב"ז, בחדא את ירושלים והעיירות הסמוכות על ד"ת, והתקנה השנית היתה: אחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד דאקראי, והתקנה הזאת היתה על דבריהם, וע"כ לא היה יפה כח יבנה משאר העיירות אשר נתפשט במו תקנת ריב"ז, כי גם ביבנה לא היו תוקעין בעת ההיא אלא בב"ד דאקראי לבד — וגם העיירות הסמוכות אם רלו לתקוע על תקנה זו מריב"ז על דבריהם, היו לריכים לעשות למו ב"ד דאקראי ביבנה והעיירות הרחוקות ואחר שבאנו לדרך הישר נחקור עוד לטעמי התקנות ועל התנאים שהתנה במו ריב"ז לפי דברי האמרו לו וכו'. והכ"ל שריב"ז בתקנותיו הללו לא להוסיף על ד"ת ודבריהם בא, רק מעט ובכל עת שנעתקו וגלתה הסנהדרין ממקדש, היה המקדש בעיני הפרושים כחרב ושמם והזירו את הדברים לד"ת ודבריהם והתחילו בירושלים והעיירות הסמוכות שידעו בו ביום מהקביעא דירחא לתקוע כפי ד"ת גם בר"ה שחל להיות בשבת, וגם בהערים הרחוקות הכירו הפרושים מדבריהם, שהעמידו על ד"ת, לתקוע בכל מקום ומקום אף באין ב"ד, במקום על דבריהם והשבונם (ר"ה י"ע בילה ע"ז) מימות עזרא ואילך לא מלאנו אלול מעובר, ועל השלוחין היולאין על אלול מפני ר"ה (שם בר"ה יעו"ש) ולמען עשות הכירא וזכר, שלא יבואו להוליא ד' אמות בר"הר שנו בדור ההוא את המשנה הללונה: תקיעות ר"ה ויובל דוחה את השבת בגבולין (וכמסקנת הגמרא ר"ה ל') אים בביתו, והוא כדברי רש"י בפירושו לדברי הגמרא (סוכה מ"ג) על לולב, הא תקינא ליה רבנן,

---

גם המה פושעים העלפים ומחניפים בלשונם. ומעלליהם אל ד', אבל אין פיהם כלבבם, והמה למרות עיני ד' הרואה ללבב (עיין בכ"י העפט 23 זייטע 33) וכל הדברים הללו נכללו ג"כ בדברי נתאי הארבלי: הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפורענות, ואוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו, ואוי לנפשם כי גמלו להם רע, כי מינה מחייב בה.

והנה אם כי עוד במוסף העבר הלעתי הדברים האלה באריכות לפני כבודך, אך לא הודעת לי בפרט את משפטך עליהם, ונפשי כלתה מאוד לדעת על כל פרט ופרט את משפטך אמרתי לשנות ולדון לפניך בזה עוד הפעם בקילור — ומעתה נחזור לענינינו ונאמר גם אחרי שנחרבו המדינות ע"י הדייני גזירות ג' שנים קודם ירושלים (ב"מ פ"ה) נחרבה גם ירושלים משקלקלו הקנאים לדון דין תורה על יסוד שנאת חנם ודבורם ומו"מ לא היה באמונה ובנחת עם הבריות ונתחלל שם שמים והתורה על ידם — ובעת ההיא בכל יום ויום בת קול יולאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, והבת קול הזאת היא דבת הבריות „כלימת הגוים וחרפת העמים באמור להם עם ד' אלה ומארלו יצאו (יחזקאל ל"ו וע' יומא פ"ו) והב"ק הזאת אנו שומעין בכל דור ודור ובכל יום ויום על המגלים פנים בתורה שלא כהלכה, הליכות עולם והליכות דרך ארץ, ועל המתאבקים אשה זרה יפה וסרת טעם, ובנתנה לו אתנן נזם זהב על אפו אף החזיר (עיין אבות פ"ו) יחרה אפו והוא שוכח בשנאת חנם לכל הבא עליה בדברי טעם ודעת כבן חורין, ושלא ע"מ לקבל פרס, וכמאמרם (פסחים מ"ע ב') כל העוסק בתורה לפני ע"ה כאילו בא על ארוסתו בפניו, וע"ה זה הוא הע"ה שקרא ושנה ולא שימש ת"ח (סוטה כ"ב יעו"ש) וע"כ ע"ה מן התורה כזה שהוא ממינה ותחנה מחריב בה. ויש לי בזה אריכות דברים להאיר באור חדש על כל הענינים הללו, אך כבר הארכתי יותר מדי, ועוד חזון למועד.

*

ופירש"י כדקתני במתניתין שיהא כא"ות נוטל בביתו, ומתוך שלא התרתה לו אלא בביתו זכור הוא ולא אתי לאפוקי. ויוכל להיות כי גם התקנה מלולב שיהא כל א"ות נוטל בביתו היה ג"כ בעת ההיא שנתגברה המחלוקת בין הכתות. כי מבואר שם בהמשנה הטעם: שהיו מכין איש את חבירו והוא ב"ד שבאו לידי סכנה, ולא היה כמו מורא מקדש וקדשים, וגם לא פחדו מהכ"הג והכהנים העובדים והשוטרים מב"ד ש"מ שהמחלוקת בין הכהנים והפרושים והעם נתגברה בעת ההיא, ועוד בימי מלאכי ראינו בקראו תגר על הכהנים בזמנו אמר: וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם וכו' — ואנטיגנוס איש סוכו, בראותו בזמנו להני כהני דלא מעלי, והם העלעניסטען אמר נגדם לתלמידיו אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס וכו', והפרס הוא המתנות כהונה והמעשרות שחמסו לעצמם, קיים במאמרו: ותהא מורא שמים עליכם והתכוון בזה לאמר: את מוראו (ואת מקדשו) לא תיראו ולא תעריצו את ד' צבאות אותו תקדישו והוא מוראכם והוא מעריצכם. העולה לנו מכל זה כי עוד ארבעים שנה קודם החרבן, בעת שנתחדשה המחלוקת הישנה והצדוקים הרימו ראש התירו הפרושים לתקוע בכל מקום בר"ה שהל להיות בשבת אף בגבולין איש בביתו, רק בעת מלחמת הקנאים עם הרומים היה ריב"ז יושב מפחד ורעד: אם יתקעו העם שופר בעיר בהסמוכות והרחוקות אשר כבר נכבשו ע"י הרומים וגם בשבת אשר לא היו נוהגין כן מימים ימימה, שיוכלו לאמר עליהן: בנימוסין אינון עסיקין. ויהיו השונאים סבורין שמא עליהם הם הולכין, ויעמדו עליהן ויהרגום, וכמעשה שהיה (עיין ירושלמי ר"ה פ"ד ה"א יעו"ש) וע"כ בא ריב"ז לגרוע מהתקנה הראשונה ומנהג הראשון מעת שנעתקו הסנהדרין מהמקדש וגרע את כח הסמוכות לירושלים הרחוקות במעט אף שיודעין בו ביום מהקביעא דירחא, בתקנתו שהערים הסמוכות לירושלים צריכין לשלשה דברים שיהיו רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא, וכל שאין בה שלשה דברים הללו אין תוקעין בה, אף שיודעת בקביעא דירחא והערים הרחוקות תיקן שלא יתקעו רק בב"ד וב"ד זריזין ויודיעו מקודם להנציב רומי שבעירם שרק בנימוסין הן עסוקין ולא ח"ו במרד ומעל, ובזה יהיה שלום על ישראל הנכבשין ויושבין בשלום עם הרומים. אך העיר הסמוכה לירושלים ורחוקה בדבר אחד משלשה דברים ממנה, הסברא נותנת שלא היתה רשאי בעת ההיא לתקוע אף בב"ד, כי על שהיתה סמוכה לעיר המרידה, וכל המחנות מהערב רב מהרומים היו חונים על הרבה בהעיירות הסמוכות מחוץ לתחום ירושלים, יש לחוש ביותר שמא יעמדו עליהם ויהרגום, כי בעת מלחמה יש רשות למשחית יהיה מי שיהיה להשחית ולהרוג אף ברשע כל דהו ואף שלא מן הדין.

ולכל הדברים האלה נ"ל לכוון את דברי גמרת הירושלמי שם על הלכה ב' כי בפרשם לתקנת ריב"ז לא פרשו רק השלשה דברים שהיו צריכים לפי תקנתו, וגם את תקנתו מהב"ד. באמרם והן שיהו כל הדברים האלו בה וכו' — כי ריב"ז לגרוע בא. ר' יונה בעי היתה יכולה לבוא בעירובין היך? „ופשטו ליה מן" מה דאת אמר בירושלים שכל עיר שהוא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין בה ואמר (המספר וכפי כ"ת) אף ביבנה כן, שגם ביבנה היו תוקעין הערים הסמוכות, ומפרש המספר את דבריו, היכי תמצא, ובמה נתחלק ירושלים מיבנה באמרו ג' ירושלים דבר תורה והעיירות הסמוכות לה ד"ת, כי מציון תצא תורה גם להערים הסמוכות והיו יודעין באותו היום מהקביעא דירחא, ואף שהיו רחוקין במעט ולא היתה רואת ושומעת וכו', בכ"ז היו תוקעין מקמא דאתי ריב"ז, כי היו יודעין מהקביעא דירחא ע"י השלוחי ב"ד או פ"י התחומין. „וריב"ז מתקן על ד"ת" לגרוע את כח הרחוקין שהיו רחוקין במעט ואף שהשלוחי ב"ד יכולין לבוא עליהן או המה יכולין לבוא ע"י עירובין לא יתקעו אא"כ יש בה שלשת דברים הללו שיושבת בגלה והן כעיבורה של עיר. „ויבנה מדבריהן והעיירות הסמוכות לה מדבריהן; „וריב"ז מתקן על דבריהם" וג"כ לגרוע את כחם להצריך ב"ד דאקראי „ויש תקנה אחר התקנה" היינו אחר התקנה הקודמת שהיו נוהגין לתקוע בכ"מ הן הרחוקות במעט, והן הרחוקות הרבה, אלה מד"ת ואלה מדבריהם, באה התקנה מריב"ז, ועשה את הקרובים והם העיירות הסמוכות שהיתה רואת בקדוש החודש, או שהיתה שומעת מהשלוחי ב"ד, או שהיתה יכולה לבוא ע"י עירובין, ובדבר ורגל אחת היו סומכין על ירושלים לתקוע מד"ת — לרחוקים, בבטלו להאו או, מפני אוי אוי האויבים, והצריך להסמוכות התוקעין וסומכין על כאות ירושלים, לכשא משלש רגלים ושלשה דברים, ואם נחסר דבר ורגל אחד אין תוקעין בה כלל. ואת העיירות הרחוקות עשה ריב"ז לקרובות, בחיובם והתירם לתקוע בב"ד דאקראי. ומזה נפשט

האיבעיי דר' יונה כי אלא קרובה באה לפרש היושבת מחוץ לתחום (וכדברי הגמרא בר"ה ל') ואף עירוב לא מהני, כי ריב"ז לגרוע בא. וכפי הנראה מדברי הירושלמי שנקבע רק יבנה, נשמע שגם בהתקנה הראשונה: איש בביתו לא נתפשטה התקנתם לכל הערים הרחוקות, רק להקרובות אף בדבר אחד לירושלים או ליבנה, כי מעת שנעתקו הסנהדרין מהמקדש נתפרדה גם חבורת החכמים והחבירים ומהם שמו עוד בעת ההיא את מושבם ביבנה, וע"כ עשו מעלה הזאת ליבנה והסמוכות הקרים למשמעתם, ובעת מלחמת הקנאים גרש ריב"ז — לפי דברי המספר לשעת האמרו לו — את כח ירושלים ויבנה, א"ל אח"כ כשניתן לו יבנה מטעם אספייינוס „לקבוע בה תפלה ותפילין ולעשות בה כל מה שרוצה לעשות (אדר"נ פרק רביעי) ומיבנה יצא תורה ועבודה, זו תפלה, אז הורה יבנה והעיירות הסמוכות לד"ת, ולמען שלא יפלו האויבים עלינו שנו בדור ההוא להמשנה (ר"ה ל"ב ב') העובר לפני התיבה בי"ט של ר"ה השני מתקיע יעו"ש בבבלי וירושלמי (פ' ב') ובזמן ההוא נתכנסו כל הערים אף הערים הרחוקות ליבנה לתקוע על ד"ת ברוב עם, במקום המקדש מעט אשר שמה ישבו אף הכסאות למשפט, וגם אחרי שגלתה הסנהדרין ובית הועד מיבנה ולא היו תוקעין בר"ה שחל להיות בשבת על ד"ת כ"א בעין עב, בכל זה נשארת יבנה בתקנת ריב"ז על דבריהם והיו תוקעין בה גם בב"ד דאקראי, וכל הערים סביבותיה נתכנסו שמה.

ועפ"י הדברים האלה נ"ל לבאר ולהגיה את דברי רב יצחק בר יוסף (ר"ה ל') „כי תקיים שליחא דצבורא תקיעה ביבנה לא שמע איניש קל אוני' מקל תקיעיא (דיחידאי) ולכאורה צריך עיון הלא בזמן ר' יצחק בר יוסף כבר גלתה הבית ועד מיבנה, ולא היו תוקעין כ"א בעין עב, ואיך היו תוקעין ביבנה בימיו בתקיעה גדולה כזו, ומזה ראיה לביאורי ולפירוש הרמב"ם, שלדברי האמרו לו תיקן ריב"ז על דבריהם לתקוע גם בב"ד דאקראי, והתקנה הזאת אם כי לא נתפשטה בהערים הרחוקות — לא התקנה הראשונה מדבריהם ולא תקנת ריב"ז על דבריהם, ביבנה נתפשטה הראשונה והשניה, וקיימו וקבלו זאת גם בטרם גלתה ריב"ז והסנהדרין שמה, וע"כ גם כשגלתה הסנהדרין חזרו הדברים ליושבי יבנה. — אך עדיין צריכין אנו למודעי את הפירוש מן: ולא שמע איניש קל אוני', או כנוסחת התוס': אוזני'. וגם מאיזה מקום הוכיחו מדברי הש"ס שעל ר"ה שחל להיות בשבת יסובבו דברי ר' יצחק, ואם נאמר בביאורו: שלא שמע איניש לקולו כי קול השופר הולך וחזק עד מאוד באזנו ונתהרס מהקל תקעתא ונדכך גוזמא אמר זאת — א"כ מהיכי תיתי לן שבר"ה שחל בשבת היה? והוכחת רש"י מדנקיט יבנה לאו הוכחה מעליותא היא, כי נוכל לומר שבא להשמיענו בזה, שביבנה תוקעין יחידין בתקיעה גדולה, והחוב הוא על חכמי בבל להנהיג את העם ככה גם במקומם, כמו שבאמת מצאנו להפוסקים שלמדו ולימדו מזה שהחוב הוא על יחידים לתקוע אחר התפלה כדי לערבב את השטן, וכפי הנראה לא היה נאמר בראשונה המלה: דיחידאה בדברי ר' יצחק, והיא הוספה מאוחרת, כי בלי המלה הזאת לא הבינו הוכחת הגמרא מדבריו שגם היחידים תוקעין כי באפשר היה לאמר שהשמיע בזה כי הש"ץ או שליח ב"ד היה תוקע בקול גדול וחזק וסוף סוף קשה מהיכי תיתי להרבות במלין ולהוכיח? וגם הלשון קל אוני' הוא זר והיה נ"ל קולו. — וע"כ נ"ל להגיה ותחת אוזני' נ"ל הזני', והשמיענו בזה הלכות גדולות וקבועות דאיכא למשמע מיני' לאמר אם כי בימיו לא היה יבנה ג"כ רק מדבריהם, ותקיעתם בשבת היה בב"ד ועם ב"ד האקראי שלהם ומטעם תקנת ריב"ז שנתפשטה גם מאז — רק ביבנה, בכ"ז אף כשגלתה הסנהדרין משם נשאר המנהג להתכנס ליבנה כל הערים — הרחוקים מבית הועד שיוכלו לתקוע שמה על ד"ת — למען תקוע שמה בית דינם דאקראי מתקנת ריב"ז על דבריהם ומחמת כי הבה"כ מיבנה, ששמה הב"ד הושבין היה קטן מהכיל את כל העם המתאספים ליבנה, היו מוכרחים הנאספים להתפלל

פ' ב') ויש לתת עוד טעם להתקנה הזאת, מלבד הטעמים הנזכרים בבבלי וירושלמי, והוא כדקתני רשב"י: והקרבתם במקום שהקרבנות קריבין, ואנו משלמים כעת הפרים בשפתינו (תענית כ"ז ב') ואנו תוקעין בעת הזכרת הקרבנות, ועי' תוס' ר"ה ל"ה ד"ה אילימא וכו' שהשיאו בשם ר"ת שהמקראות של מוסף שהם במקום הקרבנות צריך להזכיר לעולם וכו' יעו"ש, ועיין באשרי שכתב שרבים נחלקו עליו ולא ידעו טעמו יעו"ש, ולפי דברינו נכונים מאוד דבריו, שעשה זאת לעיקר למען שיתקע במקום הזכרת הקרבנות.

במקומות ובתים נפרדים, רק לשם התקיעה היה זה נכנס לתקוע ביחידי, במקום הצבור וזה יוצא אחרי שתקע להתפלל תפלת מוסף במקום התפלה שקבע לעצמו מקודם, וע"י תקיעת היחידים שלא שמעו בצבור, לא שמע איש — בצבור שהיו יושבין הצבור — לקול הזמ', והוא הש"ץ המתפלל במקום הצבור תפלת מוסף, כי אם אמרו תרי קלא לא משתמעי, מכ"ש קול חזן נגד קול שופר, ומזה שפיר הוכיחו מדברי הש"ס שגם יחידים תקעו ביבנה בר"ה שחל להיות בשבת.

והנה לכאורה עוד זאת יש לנו להוכיח מדברי ר' יצחק שהתקיעות דמיושב היו אצלם העיקר, ולהצבור לא היו רק התקיעות דמיושב, והמנהג מהתקיעות דמעומד בא ונשתלשלו מהתקיעות דיחידאי שהיו תוקעין בר"ה שחל בשבת בעת שהתפלל הש"ץ תפלת מוסף, ובהבטל הטעם מהתקיעות דיחידאי שהיו בערבוביא ולא על הסדר לא רצו לבטלם לגמרי, ונתנו זכר וסדר למו על סדר הברכות. אבל יוכל להיות שדברי הפוסקים אמתים שהתקיעות דמעומד המה העיקר, ובראשונה בעוד שהיו ישראל שרוין בארצם בשלום ובשלוה, היו זריזין והיו תוקעין בכל ר"ה בשחרית על סדר הברכות, וכדברי המאור: ומעיקר ובורא הלכה אין בר"ה שבע ברכות, אלא תשע הן בין בשחרית בין במוסף וכו' יעו"ש. ובהר"ן והרמב"ן שדחו דבריו מדברי הירושלמי שבועות יעו"ש, אבל נוסחת התוספתא ר"ה בפלוגת ב"ש וב"ה ראיה לדברי המאור. ולפי דברי המאור צריכין אנו להגיה ולגרוס בירושלמי כפי דברי התוספתא — רק אח"כ כאשר באנו תחת יד הרומיים כשהיו תוקעין בשחרית. אף כי הרואה היה יכול לראות שבנימוסין אינון עסיקין, בכ"ז בא לידי תקלה. ע"י המשטינים והמלשינים שהלשינו לשרי רומי משיבתם כשאמרו קול מלחמה אנו שומעים, ולא היו להם פנאי לבקר בדינם ונפלו עליהם והרגום, והתקינו שהשני מתקיע למען לערבב את השטן. —

ויען כי ראיתי בזה לכל הפוסקים והמפרשים ערבוב ונבוכת דברים ביציאת השטן בתוכם לקול השופר להגיד למו פשעם ואת חטאתם ולהביא מכת איוב על התוקעים כדבר הלכה, והויב באיוב נתהפך להו, ואין מליץ יושר לדברי ר' יצחק (ר"ה ט"ז סע"א) הנני להעתיק לפני כ"ת כל דברי ר' יצחק בנידון ולהמליץ אותם לפי דרכינו, ועליך המשפט לקרב או לרחק, ואלה הם דבריו: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן, ואר"י כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה מ"ט דלא עירבב השטן — והנ"ל כי כל דבריו עולין יפה על המשנה (ר"ה ל"ד) השני מתקיע, ואמרו ע"ז בירושלמי ריב"א בשם ר' יוחנן מפני מעשה שאירע פעם אחת תקעו בראשונה (בשחרית) והיו השונאים סבורים שמא עליהם הן הולכין ועמדו עליהם והרגום מיגו דאינון חמי לון קראין שמע ומצליין מצלי ותוקעין אינון אמרין בנימוסין אינון עסיקין ואמר אף בהלל כן (כי גם ההלל נתקנה על גאולתינו ועל פדות נפשינו מהאויבים והצוררים, וגם בזה ליכא למיחוש שיאמרו מיהדא קא חדי בגו יהודאי) ליה כל עמא תמן (הלל הוא בכלל תפלה והעם מהאויבים ליתא תמן, לדעת אם אנו מוסיפים את התפלה בהלל או לא, וגם לאימתי אנו מוסיפין להיות בעיניהם לחדוש ופלא. מה יום מיומים, למען יבואו לבה"כ לשאול ולדעת משפטי צדק ודרכי היהודים, ולעליל עלינו) אבל בתקיעה א"ר יונה כתיב ואותי יום יום ידרשון זה תקיעה וערבה, והימים הללו הואיל שנעשנו בדבר פלא בעיני עמי הארץ האויבים והצוררים אותנו המה באו לבה"כ לחקור ולדרוש אה זאת ועל מה זאת, ונקיט ערבה כי גם על הערבה היו מלשינים ומשטינים לאמר שאנו מורים בזה על שביתת וכלות שונאינו (עיין כ"י העפט 20 זייטע 35) ור' יונה אמר והסמיך עליהם בדרך אסמכתא את הכתובים לאמר שהמה האויבים הללו דורשין אותו בשני ימים הללו: ודעת דרכי יחפצון וכו' ישאלוני משפטי צדק קרבת אלהים יחפצון, חוקרין ודורשין על היהודים בזה, וכאשר רואין כי לא עניים מרודים באו הבית זו בה"כ, רק עניים ושפלי רוח, ובנימוסין עסיקין בגנוחי וילולי, מניחין אותנו בעבודתינו, ובעבודה זו תפלה, להשמיע במרום את קולינו בילולי, באמרם הלואי שיתפללו כל היום ויכופו כשופר כפוף את ראשיהם כאשר תכבד העבודה עליהם, ואל ישעו לדברי מרידה ומלחמה לפתח חרצובות רשע וכו', ומאמת כי הפחותים והדיוטים שבאויבינו המה עלולים לעליל ולהשטין ולהרוג בנו בלי חקירה ודרישה ואילמלא מוראה של מלכות כבר נבלענו מהם, ותלך במשפט יעמיד ארץ ע"כ תקנו: השני מתקיע, והמתינו בתחלת השנה עם התקיעה עם שיעמדו השרים והמלכים והיא בהשעת הג' (משנה ברכות ע') וכאשר לא ינוס ולא

ישן יודיע להם שבנימוקין אינון עקיקין (סי' ג') ודברים האלה המליץ ר' יצחק במליצת לשונו על התקיעות באמרו כדי לערבב את השטן, כי עוד חששו חכמינו פן ישימו אויבינו את לבבם להדברים והברכות האמורים בעת התקיעה והמה מלכיות זכרונות ושופרות בפורענות של עכו"ם (עיין ר"ה ל"ב ב') ובזה יהיה נפתח פה לתת חרב ביד אויבנו להרוג אותנו אך כאשר יהיו רואין הערבוביא מתפללין וקוראין בתורה ונועים ותוקעין בישיבה וחוזרין ומתפללין ותוקעין ומריעין בגנוחי וילולי בעמידה, יתערבב דעתם בהדברים בלי טעם ויחשבו לבוא אל יסוד הדברים ויאמרו מה לנו ולהם ולנימוקיהם ויפעירו שפה ויניעו ראש על השטותות דפייעא במאה פוטות כאימא דקיקרה וכאמש היושבת על המשבר, ובזה יסכר פיהם ולא ידעו ולא יבינו כי דעתם ודעת אמם היא המערבבת ומטורפת והשברים באה לשבר את אזנם — ואמר ר' עוד: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה, והוא אם אחר כל עירבוב הדברים שאנו עושין כדי לערבב את דעתם ודעת השטן, אם אעפ"כ כן לא הניחו האויבים אותנו לתקוע בר"ה מזה ש"מ כי גזרו עלינו לשונות המשטינים בתחלת השנה, והסוף מהמלשינות כאשר הרשע הזה קם יהיה שירעו לנו בסוף השנה. —

ובפסקי דר"א פרק מ"ו (והובא בחסרי) איתא: ולכך התקינו חכמים שיהיו תוקעין שופר בחודש אלול בכל שנה ושנה והא וכא לערבב את השטן ולא להשטין על ישראל, והוא ג"כ כדברנו, כאשר יראו האויבים שדבר רגיל הוא אצלינו בכל החודש, יראו כי רק בנימוקין הן עמוקין ולא יבואו לטעוה או להטעות, וכל העם ישמעו ויראו ויזכירו משנה לשנה, ולא יזידון עוד לשום עלילות דברים בנו, ויהיה בלע המות לנצח, והוא המות הבאה לנו מאויבינו והשטן ע"י התקיעה הראשונה וכד אנו תניין לי' ושונין וחוזרין ושונין יתבלע ויתבלבל דעתו ולא אית לי' פנאי למעבד קטיגוריא, כי כל פנות שישיה פונה ימצא מליצים רבים הפודים אותנו מרדת שחת, כי הכל יודעין למה תוקעין כהמנהג אמרה סקעו, ובנימוקין אינון עמיקין, ועיין בערוך ערך ע ר ב יעו"ש ותראה שיש לכוון גם דברי הירושלמי הם לדברינו אלה. ובזה הנני בא לבאר את מאמרו (ר"ה ל"ד ב') ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין, כיצד שתי עיירות באחת תוקעין ובאחת מברכין, הולכין למקום שתוקעין וכו' פשיטא הא דאורייתא והא דרבנן לא צריכא אע"ג דהא ודאי והא ספיקא, ועיין פירש"י, ולי נראה כי הברייתא הזאת כשנית ג"כ בשעת הגזירה ובשעה שלא נתערבבה דעת השטן, בשמעו לקול הרנה והתפלה וקול השופר, וע"כ במקום שתקעו בסתר בצנעה ופחד לא היו מברכין בצבור, ובמקום שברכו באסיפה עם לא היו תוקעין. ואע"ג שאף אם ילך למקום שמברכין יש ספק בידו שמא

סי' ג') ובדרך אחר נוכל לבאר דברי ר' יוחנן וטעמו, שבראשונה כאשר היו תוקעין בשחרית היה זה גם סימן להעגלים והיבנים מעם ישראל לעורר ולהקין אותם משינתם ככתוב: היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, וגם הפרוזים על ערשותם בשמעם להתקיעה הראשונה יהלכו בחרדה וזריזות באסיפת עם לבה"כ, וכששמעו השונאים להתקיעה הזאת ופתחו עיניהם משינתם וראו להליכות העם ברעש וזריזות יתירה, חשבו שבאמת יתקעו לאסף להעם ב"י למען ילכו לפול עליהם בהשכמה בעת כי לא נכונים המה למלחמה, וע"כ עמדו להם בנפשותם, וע"כ תקנו חכמינו; השני מתקיע אחרי תפלת שחרית והקריאה בתורה, ובעת ההיא כבר התאספו לבה"כ כל המתפללים ואז ידעו כי רק בנימוקין הן עמיקין, ואמר אף בהלל כן, באמרך שהעם הוא לבל כעשה רעש לקבוץ, הלא גם בהלל המנהג שהחזן וכל העם עונין ברעש גדול, ואיכא למיחש ג"כ פן יהיה להם מזה רלועה לרדות אותנו ומשני: לית (ויותר טוב לגרוס: אית) כל עמא המן, עיקר החששה בעוד שלא יראו רק הקבוץ ממקימות שונות לקול הרעש, אבל בעת ההלל הוא רעש בלא קבוץ, כי כבר איה כל עמא המן, ואמרו אף בתקיעה אית כל עמא המן, הניחא שבטלו התקיעה בשחרית קודם התפלה על סדר הברכות. כי לית כל עמא תמן, והששו מהרעש קבילת העם ע"י התקיעה, אבל למה: השני ומקיע, היה למו להשוות התקיעה להלל ואחר התפלה שחרית והקריאה יתקע הראשון? א"ר יונה כתיב וכו, והואיל שאנו מאהרין, אנו מאהרין עוד מעט לזכות גם הקטנים, והוא כפי' בעל ק"ע, אך ביתר ביאור ובשטות גם להעקמימות יעו"ש ותראה כי לפי דרכינו יבוא הכל אל נכון, ואין אנו צריכין לשבש בהירושלמי כאשר השב הרב בעל ק"ע.

ילליה למלוא איש קודם או אחר התפלה שיתקע לו בפתר, ונמלא כי נוסף על הודאי בככה יש לו עוד ספק תקיעה וה"א בזה עדיף קמ"ל.

ובירושלמי שם ה"י: במקום אחד תוקעין ובמקום אחד מברכין, אית תניי תני הולך לו אל התוקע, אית תניי תני אלל המברך, מ"ד הולך לו אלל תוקע בשאין ביום כדי לתקוע. והיינו שהיום גורם שאין תוקעין, והוא ר"ה שחל להיות בשבת שאין תוקעין אלא בבית הועד מד"ת, או ביבנה גם אחרי שגלתה הסנהדרין משם מדבריהם, מ"ד הולך לו אלל המברך שיש ביום כדי לתקוע (שלא היום גורם כי חל בחול, רק מטעם גזירת המלכות, הולך לו אלל המברך ומפרש את דבריו למה? באמרו) כשמעינה מן הדא (מן הדא אנו שומעין לטעמי הדברים) דא"ר יעקב בר אידי בשם ריב"ל וכו' הולך לו אלל תוקע וכו' הדא אמרה יו"ט של ר"ה שחל בשבת, במקום אחד וכו' הולך לו אלל מברך למה שהכל יודעין לתקוע ואין הכל יודעין לברך, ד"א אדם מוליא ידי חבירו בתקיעה ואין אדם מוליא ידי חבירו בברכה, ופירושו: שאנו אומרין שבודאי ימלא לו אחד שיתקע לו בפתר, ואף אם לא יוכל לילך אחר התפלה והברכה למקום שתקעו בגלוי, ימלא גם במקום שמברכין לאחד שיהיה תוקע בתוך הבור או מערה, עיין בר"ה כ"ז ב בהמשנה והבבלי — ואף הלכות הללו נשנו בעת גזירת המלכות, שהיו צ"י מקיימין בעת הסיא הכתוב תקעו בחודש שופר בכסא — ולא בגלוי, ואף כי לא מן הטעם הוא — ולמה תוקעין רחמנא אמר תקעו: חוק לישראל הוא. —

ולפי באורי בהירושלמי נאמר: כי הסיום שם, "יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, לא כמי שאין ביום כדי לתקוע, ואת אמרת הולך לו אלל המברך הדא אמרה פליגון הוספה מאוחרת היא, והתלמידים שלא הבינו באור הדברים מן: כשמעינה מן הדא וכו' בלבלו והוסיפו ועשו זאת לקושיא ותמיהה. עיין בק"ע והראה את בלבול הדברים שמה, לא רישא אית ליה סיפא ולא סיפא אית ליה רישא — ובדוחק נוכל לקיים גם את הדברים האלה רק בהגהה קטנה תחת: הדא אמרה פליגון, צ"ל: הדא אמרה דלא פליגון, והוכיחו בזה שאי אפשר לומר שגם הברייתא האומרת: הולך לו אלל המברך וכו' מיירי ג"כ ביו"ט של ר"ה שחל בשבת באמרם: הלא ביום ההוא אין ביום כדי לתקוע, ואיך נתת עטמך שהכל יודעין לתקוע וכו', מה הועילה לנו הידיעה כשאין לנו הבחירה? הדא אמרה דלא פליגון, אלא הכא מיירי: כשיש ביום כדי לתקוע, שיום ההוא בכל מקום לא הורע את התקיעה כי הוא יום של חול, רק המקום גורם מגזירת המלכות ומקנאת השטן — וע"כ ילך מקודם אלל המברך, ובטוח יהיה שימלא בכל היום באחד במקום אחר, או גם במקומו (במקום שאין עין השטן שולט, ויוכל לאמר קודם התקיעה בחשאי: גירא בעינך שיטנא, תוקע אחד להוליא אותו גם בתקיעה, והתם מיירי בשאין ביום כדי לתקוע, כי הוא יום שבת, וגם לאחר אסור בכל מקום, לאחר שילא להקוע בשבת לזכות את אחרים, ע"כ ימהר וילך למקום שתוקעין, והוא בבית הועד והסמוכות, או ביבנה גם לאחר שגלתה הסנהדרין משם, שהיו תוקעין בב"ד דאקראי בלהם. —

ולמען שלא להרבות במחלוקת בין הבבלי להירושלמי, נאמר שגם הבבלי פירש להברייתא האומרת: הולכין למקום שתוקעין מיירי ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, ובאמרם דהא ודאי והא ספק, התכונו בזאת להשמיענו: אף אם המקום שתוקעין הוא לא בית הועד, שתוקעין על ודאי ועל ד"ת, רק שהוא מקום שתוקעין על ספק, ועל דבריהם ומתקנת ריב"ז בב"ד דאקראי אפ"ה ילך למקום שתוקעין. ולכאורה יש מכאן ראיה להרב אלפסי שהיו תוקעין בבית דינו בר"ה של שבת, לך אי משום הא לא אירא כי יוכל להיות שהתכונו בהמקום שתוקעין על ספק גם בשבת, על יבנה שעשו בה מעלה להקוע בבית דינם אף כשגלתה הסנהדרין משם וכמו שבארתי זאת מקודם

ועתה הנני אליך הדוני, בקראי את שמך, רחמנא, רחמנא דאמר תקעו, רחמנא רחם עלי, והודיעני את מפשטך על כל הדברים, הן לקיומם והן לנפילתם, ואפול נא ביד רחמנא ולא ביד השטן, ובכל מקום אשר הזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך, על סדר הברכות בברכת ברוך ה כ ד כ י. דברי הורבך באמת מוקירך ומכבדך שלמה פרענקעל.

מספד מר. *) Von Emanuel Samuely.

בְּיִפְעַת הַזּוֹהַר
כְּסַפִּיר לָטוֹהַר
הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ
יָצָא מֵחֻפָּתוֹ׳
וְכָל הָאֲנָשִׁים
אֶבְיוֹנִים וְרָשִׁים
יָצְאוּ לַעֲבוֹדָתָם
לִמְצוֹא מִחְיָתָם
וּפִתְאוֹם קוֹל חֲרָדָה
קוֹל שָׁאוֹן וּרְעָדָה
קוֹל נְהִי וִילָלָה
מַרְעֶת וְחַלְחָלָה
קוֹל בְּכִי וַאֲנָקָה
וּמְהוּמָה חֲזָקָה:
„עֲלוּ בֵּית מַרְזֵחַ!
קוֹל מַר צוֹרֵחַ,
„כִּי הַמָּוֶת שַׂר הַנְּשִׁיָּה
„חָטַף בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה
„אֶת פְּאֵר רֹאשֵׁנוּ
„עֲטֶרֶת תִּפְאַרְתֵּנוּ

אֶשָּׂא נְהִי בִּצְוָחָה
וְאָרִים בְּכִי וַאֲנָחָה
אֲרוֹן אֱלֹהִים נִלְקָחָה!
וְשֶׁמֶשׁ עִם נִדְעָכָה —
שִׁיר אֵבֶל אָשִׁירָה
וְקוֹל יְלָלָה אָעִירָה
כִּי הוּבַל לִקְבוּרָה
שֶׁנַּפְשִׁי בוֹ קְשׁוּרָה
הָהּ! מָוֶת אַכְזָרִי
מֵעַי בִּי יִסְעָרוּ
וְעֵינַי כָּאֵשׁ נִכְמָרוּ
כִּי חָטַפְתָּ הֲדָרִי.
בְּהַרְבְּךָ אֲשֶׁר שָׁלַפְתָּ
בְּאֵין חֶמְלָה טָרַפְתָּ
פְּאֵר רָאשֵׁי עֲרַפְתָּ
אֶת שְׁלֹמֹה הֶטַפְתָּ
הָהּ! אַבִּיר בַּלְהוֹתֶיךָ
גַּם טֶרֶם בּוֹאֶךָ,
מִי יִחְיֶה לְפָנֶיךָ
עֵת יֶחֱרֶה אַפֶּךָ

אַתְּ בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה
תִּקָּה לְבוֹר תַּחְתִּיָּה
גַּם בַּת יְפֵיפִיָּה
אֲשֶׁר כְּגֶפֶן פּוֹרִיָּה.
עַד אָן תִּשְׁתּוֹרֵר
מָוֶת הַצּוֹרֵר
הָהּ בְּמֵעַי זְוָעָה׳
עֵת שִׁמְךָ אֶשְׁמָעָה!
אַךְ קוּמִי רַעְיָתִי
אַתְּ נֶפֶשׁ תַּמָּתִי,
לֹא אָפְסָה תִקְוָתִי
עוֹד זֹאת נֶחָמָתִי:
אֲשֶׁר הִפְרִיד בֵּינֵינוּ
הוּא הוּא יִקְרָאֵנוּ
וְגַם אֵלָיו יְשִׁיבֵנוּ
כִּי כֵן מִשְׁפָּטֵנוּ.
הַמָּוֶת בָּא בְּחַלּוֹנוֹתֵינוּ
וְהָרַג אֶת מַחֲמַדֵּי עֵינֵינוּ
אַפּוֹ שָׁפַךְ עָלֵינוּ
וְהִפִּיל עֲטֶרֶת רֹאשֵׁנוּ.

שׁוֹכֵן שָׁמַיִם, מָה גָּדַל הַשֶּׁבֶר!
אֶת שְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ הוֹרַדְתָּ קֶבֶר,
כָּל שֹׁמְעוֹ תְּצִילֶנָה אָזְנַיִם
יִשְׁתַּפֵּךְ בְּדֶמַע כְּפַלְגֵי מָיִם.
קִרְאוּ לַמְקוֹנְנוֹת וּבְתוּלוֹת נוֹגוֹת
תִּבְכֶּינָה לַשֶּׁבֶר מֵאֵין הֲפוּגוֹת
הָהּ: כִּי נִגְדַּע הָאֶרֶז
גַּם נָפְלָה עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת.
אַיֵּה עֲדִי רֹאשׁ מִשְׁפַּחְתֵּנוּ

אַיֵּה צְבִי תִּפְאֶרֶת? אַיֵּה יוֹעֲצֵנוּ?
לָנֶצַח אֲהָהּ! נֶאֱסַפְתָּ מִן הַחַיִּים
אַתְּ נֶפֶשׁ עֲדִינָה לִמְעוֹן שָׁמַיִם
מְאוֹד נִכְבַּדְתָּ אָבִי בֵּין אֲנָשִׁים
מֵאָז לֹא הִבְדַּלְתָּ בֵּין הוֹרִים לְרָשִׁים
אַהֲבַת אָדָם מֵרָשְׁמֵי מִצְחֲךָ נִכָּרָה
לָכֵן גַּם נַפְשְׁךָ בְּעֵינֵי כֹל יָקָרָה.
לָרְעֵבִים נָתַתָּ מִלַּחְמֶךָ
לָאֶבְיוֹן פָּתַחְתָּ אֶת יָדֶיךָ

---

*) ביום רביעי יום ב' דר"ח אלול תרי"ח לפ"ק גוע בשלום [?] ויאסף אל עמיו אבי זקני איש אמת בעל רוח ועניו מאוד, איש אוהב אדם כל ימיו בעל [?] העיר מו"ה זלמן פיכילים ז"ל והיו ימיו שבעים שנים ויקבר בשיבה טובה זקן ושבע ימים. — והיה היום ההוא יום יגון ומספד מר יום מהומה ומבוכה אל כל יושבי עיר עיסמניץ.

מִשְׂגָּב לְדַךְ הָיִיתָ בְּרַחֲמֶיךָ
וְתָמִיד הַצֶּדֶק הָלַךְ לְפָנֶיךָ.
הֲיַעֲרוֹךְ שִׁירֵנוּ זֶה לְגָדְלֶךָ?
עַל כָּל מַהֲלָל יָפְיוֹ מַעֲלָלֶיךָ,
אַךְ תִּשְׂחַק לְאֵבֶל בִּמְעוֹנֶךָ
וּלְשִׁירֵי תֵבֵל בְּמָרוֹם קִנֶּךָ.
בַּת טִיסְמְנִיץ תְּפָרֵשׂ כַּפֶּיהָ
זָקֵן וָנַעַר בָּאֵי שְׁעָרֶיהָ
כִּי הַמָּוֶת עָלָה בְּחַלּוֹנוֹתֶיהָ
וְיָדוֹ פָּרַשׂ עַל מַחְמַדֶּיהָ.
תַּאֲנִיָּה נִשְׁמְעָה מִכָּל עֲבָרִים
הָהּ! שְׁלֹמֹה, הוּבַל לִקְבָרִים!
לִמְרוֹמֵי עָל הָרִים תְּעוּפָתוֹ,
לִשְׂבּוֹעַ נְעִימוֹת נֶצַח נַחֲלָתוֹ. —
מִי יִתֵּן סוּת לָאֶבְיוֹן בַּקָּרָה?
מִי יַצִּילֵהוּ צְבוּקָה וְצָרָה?
הָהּ! כִּיתוֹמִים בְּלִי סַעַד
נִשְׁאַרְנוּ גַּלְמוּד בְּחִיל וָרַעַד!
כִּי שׁוֹכֵן רוּם שָׁמַיִם
לְקָחוֹ מִן הַחַיִּים
שָׁמָּה לִמְעוֹן שָׁמַיִם
בֵּין שְׂרָפִים רִבּוֹתַיִם.

תוגת רוחי. Von S. L. Zaller.

על מות אבי איש רב פעלים, גדול בתורה וביראה, הלך בתמים נחמד לחכמים, ויגוע וימת יוסף בן הארבעים שנה יום כ"א טבת ש"ק ונקבר בכבוד גדול מוש"ק בק"ק בחלש= ווען תרע"ז לפ"ק.

אהה, נפשי דלפה מתוגה
עיני תדמע מאין פוגה,
בזרמי מים יפרצו ירעשו
דמעותי בשטף יתגעשו.
הה, מי יורני, יהי לי אורה?
איה תפארתי, אוצר התורה?
לשוא אהבה, לשוא אבקשנו
אלהים לקחו ואיננו!
עיני כהו מבכי בחשכה
מאין הנחם קודר אלכה
מכאבי יזלו פלגי מים
וכגלי נהר זרמי עינים.
יגון לנפשי רק למנה
רחקה מני מנוחה שאננה
במעטה תוגה אתעטפה
כי הדרתי הה, נקטפה!
רוחי ובשרי בתוגה נלבדו
רק בצרה וצוקה נצמדו
ראשי ועיני כאש מתלקחת
והאבל לי נהלה נצחת.
רק ביגון אריד אהימה
רק נהי תמרורים ארימה
מות שודד עלה בחלוני
נפש ברה שדד ממעוני,
איה הדרתי, איה הששון?
נהפך להוה פרץ ואסון!
טורף יוסף נפש מזוקקה
עשה בימיו רק צדקה
עתה ירד לרגבי אדמה
ועמו חיי הושם שממה!
הוה, דמעותי יפרצו פרץ
עצמות יוסף נטמנו בארץ;
אך נפשו מרום לי מאירה
בכוכבי שחק היא בהירה.
יוסף בן פורת לעינים
מלאכים ישאוהו על כנפים
יען בתום עשה מפעלו
ערוכה שם לו משכרת עמלו.
ישרו בטמון, לאל רק נגלתה,
צדק מפעלו באין עולתה,

מעין אל חנין בל נעלמה   על לבי — עדי אמות מות ישרים
ומהולל בשער לשוכני אדמה.   ואתה בצרור חיים מעון ביתך
אבי! עוד הקוקים מוסריך היקרים   ועודך חי יוסף בלב ידידיך!

תּוֹחֶלֶת נִכְזָבָה. Von E. Friedländer, Lehrer.

הֶבֶל הַתִּקְוָה אֵין הַתּוֹחֶלֶת,
רַק הַצְלָחָה גֹּבֶרֶת וּמֹשֶׁלֶת.

בְּעֵמֶק הַבָּכָא אִם אִישׁ שָׂם פְּעָמָיו,
וּבְעָבֵי הַשֶּׁפֶק יִתְקַדְּרוּ שָׁמָיו,
שֶׁמֶשׁ הַתּוֹחֶלֶת קַרְנָיו יוֹפִיעַ:
הִנָּחֵם אַל תֵּעָצֵב, יְחַוֶּה אֲמָרִים,
עֲלֵי הַשְׁלֵךְ יְהָבְךָ, קַרְנְךָ אָרִים,
וְשַׁעֲרֵי הַשָּׁלוֹם וְהַשַּׁלְוָה תַּגִּיעַ.

מַדּוּעַ תִּבָּהֵל אִם יוּעַם זָהָב?
לָמָּה נֶפֶשׁ שׁוֹקֵקָה וּמְזֵי רָעָב
יְעַצְּמוּ עַיִן, לְמַבָּטָם לֹא יַאֲמִינוּ?
לְכֻלָּם שָׁת קָצִיר, יָבוֹאוּ יְמֵי שְׂמָחוֹת;
אַךְ שִׁבְרָם אִם יְכַזֵּב בִּרְחוֹבָם צְוָחוֹת
וַאֲנָחוֹת חֲדָשׁוֹת לַבְּקָרִים יַאֲזִינוּ.

אֲהָהּ לַיּוֹם! קִוּוּ לְמַרְפֵּא וְהִנֵּה בְעָתָה,
הֶדְוַת יָמִים שָׂשׂוֹן לֵילוֹת נִשְׁבָּתָה;
הָהּ! אֵיךְ הָיִית לְזוֹנָה תִקְוָה נֶאֱמָנָה!
יְמֵי גְאֻלָּתֵינוּ בָאוּ, וְאַיֵּן עֶזְרֵנוּ!
אַתְּ מִמֶּרְחָק צָפִית לְגְזוֹר בְּשָׂרֵינוּ,
בֵּין שְׁלֵוִים בַּיִת לָךְ יָדֵךְ כּוֹנָנָה.

אֵיךְ נְיַחֵל, חִיל וּרְעָדָה יֹאחֲזֵנוּ,
פֶּן תִּבְגְּדִי עוֹד וְתוּגַת וְלֵב תְּמוֹתְתֵנוּ:
לֹא נְחַכֶּה עוֹד, פְּרִי הַתִּקְוָה לְהֵיךְ יְשַׁוֶּה.
הַמִּנְחָלִים נוֹבְעִים יְכַזְּבוּ מֵימֵיהֶם,
וּמֵהַתְּהוֹמוֹת נִסְכְּרוּ מַעְיְנוֹתֵיהֶם,
נֶפֶשׁ שׁוֹקֵקָה לְרַוּוֹת צִמְאָה תְּקַוֶּה?
*

פָּנִינוּ לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל וְאֵין מוֹשִׁיעַ,
בְּתִקְוָתֵינוּ שַׁעֲרֵי הַשְּׁאוֹל נַגִּיעַ,
רְאֵה, תִּקְוָה! עֵנֵינוּ· פָּנֵינוּ זוֹעֲפִים;
אַתְּ נֹפֶת וּמוֹר, בּוֹשֶׂם וְלִוְיַת הַחַיִּים,
כָּרַתְּ בְּרִית לְהַחֲיוֹתֵינוּ יוֹם וְיוֹמַיִם,
מַדּוּעַ תְּכַזְּבִי, בּוֹשַׁשְׁתְּ עַל שְׂדֵה צוֹפִים?

הֲלָנֶצַח תְּהַתְּלִי בִּי, וַתִּמְעֲלִי מָעַל?
עַד הֵנָּה רִמִּיתִנִי, בַּת בְּלִיָּעַל!
זָנִית תִּקְוָה, כִּי בָגַדְתְּ אַתְּ תּוֹחֶלֶת!
רוּחַ זְנוּנִים בְּקִרְבֵּךְ, לְכִי, הֲיִי לְאִישׁ אַחֵר;
אַל תָּבוֹאִי בִּגְבוּלִי פְּנֵי לְשַׁחֵר,
לֹא תִהְיִי גְּבֶרֶת בֵּיתִי וּמֶשֶׁלֶת. —

Inhalt des Heftes 25 der כוכבי יצחק.

גמול עתליה

שיר ספורי בשלשה חלקים

מאת

המשורר הנעים הרב הג' החכם המפאר

ר' דוד פראנקו מינדיס זצ"ל,

תלמיד הרב הגאון חכם הכולל אבי המשוררים והמליצים

ר' משה חיים לוצאטו זצ"ל.

נדפס ראשונה זה כמאה שנה

באמשטרדאם

ועתה יצא לאור מוגה עם הערות מועילות

ע"י

דוד בן לוי סלוצקי נ"י

GEMUL ATHALIA

czyli zapłata Athalii

WARZSAWA

w Drukarni S. D. Zysberg. et komp.

1860.

Wolno drukować z Warunkiem złożenia w Komitecie Cenzury po wydrukowani prawem przepisanej liczby eksemplarzy.

w Warszawie dnia 2 (14) Marca 1860 r,

Cenzor CH. CZERSKIER

פתשגן המליצה

ברדת אחזיהו בן יהורם מלך שביעי למלכי יהודה יזרעאלה
לראות את יורם בן אחאב דודו מלך ישראל כי חולה
הוא ומתרפא שמה מן המכו' אשר הכוהו ארמים ברמה בהלחמו את
חזאל מלך ארם: ראה גבירת משפטי יהוא בקנאתו קנאת ה' והכותו
כל הנשארים לבית אחאב. מבלי השאיר לו שריד ופליט. ויירא מאד
לנפשו ויברח שומרונה ויתחבא שם כי הגידו לו אשר דורש הוא גם
לנפשו ומבקש להמיתו. כל זאת לא שוה לו. כי שמה נפל ונלכד
בשחיתותיו ויביאוהו בזיקים אליו וימיתהו ויקברוהו למען צדקת
יהושפט אביו: **כשמוע** עתליה (בת איזבל בת אתבעל מלך צדונים)
אמו את שמע מיתתו. וכראותה כי אין לבית אחזיהו בנה לעצור כח
לממלכה כי צעירים המה לימים. עמדה ותאבד את כל יוצאי ירכו
ותשב על כסא המלוכה אשר תחת ה' היתה ראויה להם
בירושה ונחלה ולא לה:

ויודע הדבר ליהושבעת אחות אחזיהו אשת יהוידע הכהן. ותרד
במסילת בית ה' אל היכל המלך לידע את אשר נעשה.
ותקח את יואש בן אחזיהו ותגנוב אותו מתוך בני המלך המומתים,
אותו ואת מנקתו באין רואה ואין יודע, והחביאה אותם שש שנים
בחדר המטות בבית האלהים: ויהי יהוידע אישה אומן אותו יום
יום ויורהו התורה והמצוה אהבת ה' ויראתו וילמדהו מדות
טובות ודעות יקרות. ויבינהו משפטי מלכות בהסתר ובסוד
נכמס מבלי ידעה עתליה את כל מאומה:

בשנה השביעית ליואש שלח יהוידע ויקח לכרי ולרצים להכינס
למשמרת המלך. ויקרא לראשי האבות ולשרי המאות
לכהנים וללוים לבוא אליו בית ה' להתיעץ עמהם. ויכרות להם ברית
עם ה' ועם המלך. וישבע אותם לשמוע בקולו ולנצור פקודיו
ולהקימו על כסא אבותיו. ויראה אותם את בן המלך ויחלק המשמרות
היוצאת והנכנסת בג' ידות בחצרות בית ה' ויתן להם את החנית ואת
השלטים. והעמידם להגן על המלך סביב סביב לבלתי יפגעו בו
עוזרי המולכת בחזקה ויזיקוהו: ויוציא את יואש. ויתן עליו את
הנזר ואת ספר התורה. וימשח אותו למלך לעיני כל ישראל ויהודה:
ויקראו בקול גדול יחי המלך. ויעמוד המלך על העמוד כמשפט.
ויתקעו בחצוצרו' וקול שופר וישמח כל העם: בהבקע הארץ לקולם.
שמעה עתליהו ויללו אזניה. פלצות אחזתה. ותרץ בית ה' לדעה

פתשגן המליצה

מה יעשה לה. היא ראתה כן תמהה בהגיה ה' מחשבותיה ותקרע בגדיה ותקרא קשר קשר: ויתאמץ יהוידע ויצו לשרי המאות פקודי החיל לאמר הוציאוה מבין השדרות והמערכות מבלי תמלט מידכם חוצה מחצרות הבית. והמיתוה בדרך מבוא הסוסים. ויעשו כן: וילכו כל עם הארץ בית הבעל (תועבת צור וצידון). ויתצו צלמיו ויהרגו את מתן ואת מזבחותיו הרסו. ויתצו הבית עד היסוד בה: ויורידו המלך מבית ה' אל בית המלכות וישב על כסא אבותיו. וצדק ושלום נשקו. (מלכים ב' י"א):

ואלה שמות המדברים

עתליה המלכה אלמנת יהורם בן יהושפט מלך יהודה מולכת בחזקה:
יהואש בן בנה אחזיהו המלך:
יהוידע כהן גדול, אומן יהואש:
זכריה בן יהוידע, אוהב נאמן ליהואש:
אביתר אוהב דבק מאח ליהודע:

עזריה. ישמעאל. עזריהו. מעשיהו. ואלישפט.
שרי מאות ישראל:

כהנים במשמרותם. **לוים** בדוכנם. **וישראל** במעמדם:
שרי. **ורצים**. **אבות**. **וזקני העדה**:

מתן כהן הבעל אבי המועצות אשר לעתליה:
עובר רעה מתן. רק לבבו ישר עם יהוידע:
פנינה ונעמה שרות היכל עתליה:
שר צבאות עתליה. שלישים ואנשי צבא המלחמה. ושוערים לדלתות:

מקום התראות פניס הוא בבית האלהים אשר בירושלים.
בחצר גנת ביתן מלך יהודה ובמקדש היכלו:

ההערות המצויינות באותיות מרובעות הנה מעשי ידי המחבר. והמצויינות באותיות רש"י. העומדות מתחת לקו הנה מפעלות המ"ל:

חלק ראשון

מסיבה הסולכת תמת (א) הבירה והנרות דולקים מזה ומזה · קודש עלות השחר :

אביתר (א) בְּמוֹעֶת יְהוֹיָדָע צִוָּה לִי אֶמֶשׁ
הכהן מדבר בינו לבין עצמו : לָבוֹא לְהַמְתִּיק סוֹד עִמּוֹ בַּסֵּתֶר
הִנֵּה בְּטֶרֶם יִבָּקַע הַשַּׁחַר ·
הֲמוֹ כְּגַלֵּיִם שַׂרְעַפַּי יַחַד
בַּל יוּכְלוּ הַשְׁקֵט מִגִּיל וָפַחַד :
שָׂמַח לְבָבִי עַל כְּבוֹד נַחֲלָתִי
כִּי רַק אֲנִי אֶל סוֹד (ב) נִכְמָס נִקְרֵאתִי :
פַּחַד לְבָבִי בִּי פֶּן יַשְׁמִיעֵנִי
פֹּה בַּעֲלָטָה רָעָה נִפְלֵאת מֶנִּי
עוֹד מַחְשְׁבוֹתַי הָבִין לֹא יָדָעוּ
מַה זֹּאת נִסִּבָּה לָמָּה לֹא נִפְטָרוּ (ב)
הַמַּחְלְקוֹת בָּעֶרֶב
אֶתְמוֹל (ג) כְּחוֹק הַמִּשְׁמָרוֹת מִקֶּדֶם ?
ישמע קול רגלי יהוידע ההולך וקרב בנחת : אָמְנָם צְעָדָיו אֵלֶּה
(אַף כִּי בְּנַחַת נִשְׁמָעִים) הֵנָּמוֹ
פָּנָיו אֲשַׁחֵר · לִקְרָאתוֹ אֵלֵכָה :
יהוידע הָאֵל יְהִי עִמְּךָ יִשְׁמוֹר נַפְשֶׁךָ :
אביתר אָבִי כְּלִיל רֹאשִׁי · שָׁלוֹם עָלֶיךָ :
פֹּה כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ

באתי

(א) הבירה . הוא בית המקדש : (ב) כי לא כעת יהוידע את המחלקות (דה"ב כ"ג) : (ג) שמואל הרואה ודוד המלך תקנו הלוים בכ"ל משמרות . הרמב"ם ה' כלי המקדש (פ"ג ט') : מיום השבת ליום השבת מתחלפים משמר יוצא ומשמר נכנס (שם פרק ד' ג') :

(א) כל הטורים הפה בעלי שתי תנועות ויתד . ושבע תנועות . כלבד הטורים הקצרים הם . בעלי שתי תנועות . ויתד ושלש תנועות : (ב) סוד נכמס . במקרא לא נמצא . אך בקל (דברים לב לד) כמֻס עמדי . אולם המחבר בנה ממנו הנפעל פה . וגם בפתגן המליצה נהרסנת ד: בלשון :

בָּאתִי לְשַׁחֲרֶךָ טֶרֶם יָרוֹנּוּ
כָּל־כּוֹכְבֵי בֹקֶר נֹעַם שִׁירָמוֹ .
עַתָּה פְּתַח פִּיךָ אֵין אִישׁ אִתָּנוּ
וִיהִי דְבָרְךָ טוֹב וּבְרָכָה לָנוּ :
יהוידע אָחִי יְדִיד נַפְשִׁי הַטֵּה אָזְנֶךָ ,
אַתָּה הֲלֹא יָדַעְתָּ
אֵיכָה בְהִתְחַבֵּר אַחְאָב לַרְשִׁיעַ
הַצּוּר אֲשֶׁר כָּל־מִשְׁפָּטָיו צְדָקוֹ
גָּזַר בְּדִינוֹ אָמֵר
לְהַכְרִית (א) שְׁמוֹ וּשְׁאֵרִיתוֹ מֵאֶרֶץ ,
וְזָכוֹר אֲנִי וָאַתָּה
כִּי יוֹם יְהוֹשָׁפָט הוֹאִיל לָקַחַת (ב)
(לִהְיוֹת כְּנֶגְדּוֹ עֵזֶר)
בִּתּוֹ עֲתַלְיָה הַזֹּאת הַמַּרְשַׁעַת
הִתְרַגְּזָה עָלָיו מִדַּת הַצֶּדֶק
(ג) וַיַּעְתְּדָה לֶחֶרֶב
נַפְשׁוֹ , וְכָל־נִינֵי דָוִד הַמֶּלֶךְ :
אביתר אַל נָא תְסַפֵּר לִי אֵיךְ סָפוּ תַמּוּ
כִּי לֹא פְלִיאָה דַעַת זֹאת מִמֶּנִּי
מֵעַי כְּבָר הָמוּ . כִּלְיוֹתַי כָּלוּ .
רַק בַּעֲלוֹת עַל לִבִּי זִכְרוֹנֵימוֹ :
לֹא הֶאֱמַנְתִּי יִבְעַר כָּזֹאת קֶצֶף
הָאֵל . בְּזֶרַע בֵּית דָּוִד מַלְכֵּנוּ
אָמַר (ג) כְּיָרֵחַ יִכּוֹן לָנֶצַח :

אמנם

(א) והכרתי לאחאב משתין בקיר ועצור ועזוב בישראל (מ"ב ט' ח'): (ב) ביום שנשא אסא את בת עמרי ליהושפט בנו נגזרה גזרה על בית דוד שיכלה עם בית אחאב בסדר עולם. ובתוספתא לסוטה: (ג) כירח יכון עולם . (תהלים פ"ט ל"ח):

(ג) נ"ל גם עַתְּדָה כן תקן המסורר בלית כטעות:

אָמְנָם בְּאֶחָד הוּא מִי זֶה מִמֶּנּוּ
מִי זֶה בְּסוֹדוֹ יָבֹא וִישִׁיבֵנוּ :
יהוידע הָסֵר בְּרוּךְ הָאֵל יָגוֹן מִמְּךָ,
וּשְׁמַע פְּלָאוֹתָיו וּתְחִי נַפְשֶׁךָ :
דַּע כִּי לְבֶן יִשַׁי לֹא נִכְרַת שֹׁרֶשׁ
מֵאָז . וְעוֹד לֹא יִכָּרֵת לָנֶצַח
כִּי (א) אֵל בְּקָדְשׁוֹ כֵּן נִשְׁבַּע וַיְהִי
עוֹד יֵשׁ לְדָוִד נִיר צִיץ לִמְשִׁיחֵנוּ
חַי הוּא . דְּבַר עֶלְיוֹן לֹא נָפַל אַרְצָה
רֹאשׁוֹ יְעֻטַּר טֶרֶם בֹּא הַחַרְסָה :
אביתר (ד) אִישִׁי יְהוֹיָדָע . מַה זֶה דִּבַּרְתָּ ?
אוֹר נֵר לְדָוִד לֹא כָבָה ? עוֹדֶנּוּ
יָאִיר כְּאוֹר יוֹמָם גֶּזַע מַלְכֵּנוּ ?
מִי יַאֲמִין כָּאֵלֶּה ?
מָתַי רְפָאִים קָמוּ
(ה) לֵישֵׁב (ו) בְּכִסֵּא־מֶלֶךְ ?
אָנָה וְאֵיפֹה הוּא ? פָּנָיו הַרְאֵנִי
אָבִי ! וְאֵדַע כִּי חוֹלֵם אֵינֶנִּי :
יהוידע פֹּה הוּא בְּבֵית קָדְשֵׁנוּ
עָצוּר (ב) וְנֶחְבָּא תּוֹךְ חֶדֶר עַרְשֵׂנוּ :
אביתר נִסְתָּם וְנֶחְתָּם הַדָּבָר מִמֶּנִּי
אִם מִמְּבוּכוֹתַי לֹא תוֹצִיאֵנִי :

אשאלך

(א) אחת נשבעתי בקדשי (תהלים פט לו) ולא אבה ה' להשחית את בית דוד
למען הברית אשר כרת לדוד לתת לו ניר ולבניו כל הימים (דה"ב כא ז) : (ב) אתו
ו' במלך המעות . ויהי אתה מתחבא שש שנים (מ"ב יא) :

(ד) איפה אתר לכה"ג (יומא פ"א מ"ג) ולכל אדם חשוב (סוכה כו טו) ע' תוי"ט : (ה) לישב
מקור מ"ם ישב ע"ד לשון מבנה ע' מחקרי לשון להחכם לוצאטו ז"ל בהערות מהרי"ב :
(ו) בכסא מלך . הטעם מצא נגד חוקי הלשון כי לא מצאנו ס' כסא בינם פנו כן בקמץ
ל . ואתפלא כי המחבר כתב כן כמה פעמים .

אשאלך (א) הואל נא ותשיבני ?
יום השמועה באה לסורת
הזאת . עתליהו (זרע איזבל) .
כי מת אחזיה (ו) נשאר מבניה .
לא הכתה חרב כל־נינין יחד ?
לא מלכה מאז בלתי כל־פחד ?
לא שפכה דמים ארצה כמים
הצועקים נקם למעון שמים ?
מי יחליץ מנהם רגליו מרחי
מי כארי יקום ימשול ויחי ?
יהוידע — יד שוכני־מרום . יד עשה־פלא
היא עשתה כל־אלה ......
אך לא אספר עתה
את קראתיו . איככה חלצנו
נפשו וחיתו מרדת שחת
בל נעצרה־נא יחד
כי עד מאד נחוץ ללכת אני
על (ב) כי פני כל־המזרח האירו
בעת עדי חברון . ובני משמרת
ליטול (ג) פיסי (ח) שהותם נאספו :
עתה בעת יפתחו
השוערים דלתי חצרות הבית
כרי (ד) ורצים . ונגידי עמנו .
אבות

(א) שם . ועתליה אם אחזיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד כל זרע הממלכה
(ב) אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי . מתיה בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר הין (תמיד פ"ג ב) : (ג) אמר להם הממונה באו והפיסו זכה מי שזכה (שם) :
(ד) ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאות לכרי ולרצים ויבא אתם אליו בית ה' (מלכים ב' יא) :

(ו) נשאר מבניה כמו אשר נשאר וכו' : (ח) פיס' שם"ז לאבני הגורל בלשון ארמי ע' ערוך ערך פיים ג' : ידי

אבות וראשי המאות יבאו
בם : כי קרא קראתי
אותם ללשכת הגזית השערה .
טרם נטות הצל בין הערבים .
שמה בסוד עדה אגלה אזנמו ,
שמה אחוה לפניהם איככה
הפך מסבות גלגלי הטבע
נורא עלילות . וישועות מצמיח
לשבית להפר עצות עתליהו
ולהחיות גזע דוד המלך
שם אשאלה פיכם . שם נועצה ,
איכה עלי כסא הוריו נרימה
הדרת נשיאנו . . . . .
אביתר . . . . מה שמחתני
אבי תחי נפשך . כי נחמתני :
בן כאשר שושן (ט) מחמד עינים
אף כי בצחצחות יבול ישוח ,
ישוב ויפריח מריח מים ,
יזיל כיום אתמול ריח ניחוח :
ככה לישי ניר בירושלים ,
כי בא עדי קצו עד אפס כח ,
על מי מנוחות עוד ישוב יפריח ,
ימלוך בכבוד וצדקה יצמיח :
יהוידע (י) הן פה לך קראתי ,
לבא לשחר את פני בבקר ,

בסוד

(ט) שושן . כן נמצא בלא"ו (מ"א ז' י"ט כ"ב) הראשון בשורק . והשני והשלישי בחולם : (י) הן פה . רצוני קראתיך לבוא אלי בסוד . למסור לך המכתבות מלשכת סגני המלך :

ב

בַּסּוֹד (יְדִיד נַפְשִׁי כִּי בְךָ בָחַרְתִּי)
לִמְסוֹר לְךָ בַּל יֵדַע זוּלָתֵנוּ ·
אֵלֶּה לְלִשְׁכַּת מָגִנֵּי הַמֶּלֶךְ ·
פֹּתוֹת (יח) וּמְפְתָּחוֹת · · · · · · · ·

אביתר · · · · · אִישִׁי הִנֵּנִי!

יהוידע לֵךְ נָא וְהָכֵן שָׁם כּוֹבַע וָשֶׁלַח ,
חֵץ , תַּחְרָה , שִׁרְיוֹן · כָּל־מִינֵי זַיִן
(יט) וּתְלִי · אֲשֶׁר עַד כֹּה פָּנִים לֹא כָהוּ ,
לָתֵת בְּיַד גִּבּוֹרֵי מִשְׁמַרְתֵּנוּ
הַכֹּהֲנִים · לִשְׁמוֹר נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ
מִצּוֹרְרָיו , אַנְשֵׁי חֵיל הַמּוֹלֶכֶת ,
עֵת נַעְטִיר רֹאשׁוֹ · עֵת נַמְלִיכֵהוּ ,
(כ) רֶגַע אֲצַוֶּה לְךָ · · ·

אביתר · · · · · · · אִישִׁי · עַבְדְּךָ
יִנְצוֹר בְּכָל־לֵב חֻקֵּי פִקֻּדֶיךָ : מסתתוס ויולך

יהוידע לבדו הַיּוֹם תְּצִלֶּנָה יַחַד אָזְנַיִךְ
הַיּוֹם עֲתַלְיָהוּ רֶגַע תִּשְׁמְעִי
כִּי עוֹד לְדָוִד נִיר · הַיּוֹם תֵּדְעִי
כִּי בָעֲרוּ חֲמוֹת הָאֵל עָלַיִךְ ,
הַיּוֹם בְּנַפְשֵׁךְ וּבְחַיַּיִךְ קוּצִי
כִּי כוֹס שְׁמָרִים מִיָּדוֹ תָמוּצִי : וילך החולה

מלכה

(יח) פותות (מ"א ז' ו) לפי הענין נראה . כי המחבר נטה בהוראת המלה מדעת המפרשים צירי הדלת ודעתו כדעת רוה"ס (דער גריף) ע' ס' פות :
(יט) ותלי סע"ז לאספה שמשימים בו חיצים (קעכער) (בראשית כז) :
(כ) רגע אצוה . רצונו הכן כל אלה . למען יהיו מוכנים לתתם ביד הגבורים בעת אצוה לך לתת :

הדר בהיכל עתליה

המלכה יושבת בכסאה ולפניה רעותיה נעמה ופנינה, ושומרי נפשה נושאי נשק ורומח בפתח השער :

נעמה מַלְכָּה יְפֵה־פִיָּה וּגְבֶרֶת חָיִל .
הֲדָרַת תְּהִלָּתֵנוּ
לָמָּה בְּזֹאת יוֹם וָיוֹם תִּתְעַצְּבִי ?
לָמָּה לְבָבֵךְ יֵרַע ?
(יד) מִמִּשְׁאֲלוֹת לִבֵּךְ מַה תִּבָּצְרִי !
אוֹ מִי יְמָאֵן לִנְצוֹר פִּקּוּדָיִךְ ?
עתליה רֹאשִׁי ! אֲהָהּ רֹאשִׁי כָּבֵד מִמֶּנִּי !
נעמה אֵיךְ תֹּאמְרִי יוֹם וָיוֹם : „לְבַבְתִּנִי
הַנְּעָמָה כִּשְׁמֵךְ גַּם טוֹבַת שֵׂכֶל"
וִיגוֹן לְבָבֵךְ זֶה הֶעְלַמְתְּ מִמֶּנִּי ?
גִּדְעִי בְּרִיחֵי דוּמִיָּה . דַּבֵּרִי .
עוּרִי וְלִבְשִׁי עֹז . נָא הַשְׁמִיעִינִי
שִׁבְרֵךְ וּמַכְאוֹבֵךְ
אוּלַי בְּדָבְרֵךְ בָּם לִבֵּךְ תַּרְחִיבִי :
עתליה מַה עָרְבוּ לִי רֵעוֹתַי דוֹדָיִךְ
מִצּוּף דְּבַשׁ אִמְרוֹתַיִךְ נִמְתָּקוּ
בִּתִּי יְדִידָתִי . לֹא נִכְחַד מִנִּי
יוֹשֶׁר לְבָבֵךְ . גַּם מָה (טו) רִחַמְתִּנִי
אָמְנָם אֲהָהּ לִי ! תִּקְוָתִי נִחָלָה !
כּוֹבֶד עֲטֶרֶת פָּז . אוֹת הַמֶּמְשֶׁלֶת
הַזֹּאת לְמַשָּׂא לִי . כַּלְכֵּל נִלְאֵתִי

קצתי

(יד) ממשאלות וכו׳. כן תקן המחבר בלוח הטעות, אולם הטעה מעט נגד חוקי השפה כידוע למבין. כי המשקל חסרהו, ולדעתי צ״ל ממשאלות לבבך מה יבצר לך. והפעל יבצר הוא סתמי כמו (איוב מב) לכן לא ינטה במין ומספר :

(טו) רחמתני. תאהבני כמו ארחמך (תהלות יח ב) ר״ל לא נכחד ממני כי תאהבני :

קצתי בחיי · ויגונותי אלה

אחשוך שפתי מספר אליך

יען לנשים אף אם (טו) חכמות הנה

(יז) נבלי אנוש חדלו·

תיגע תבונתן · יד שכלן תלה

לבא בעצות במבוכות כאלה :

פנינה לא עלתה על לבי כי תחפירי

(יח) בך את פני כל־שפחותיך אלה

הדורשות לך רק כל־טוב וחסד

הן באנשים יש לב (יט) בשר בנו

חלק הלוא גם בבינות יש לנו :

עתליה לכנה בנותי · הרפנה ממני :

כי רתחו מעי · אוי כי חליתי :

חבלי שאול סבוני

פה · את קשי יומי בדד אהימה

כי חשכה עיני · ברכי כשלה

מי יתנני לון במדבר סלה :

אם כל־יגונות נשמתי תרעי

ימס לבבך · תרפנה ידיך

תתנצלי עדיך · ובמר תרמעי

אף אם כברזל ונחשת מעיך :

נעמה צר לי מאד מכתה · צר לי עליך ·

(כ) מה אתנה לדעת

איפוא

(טו) חכמות. צ"ל חֲכָמוֹת כי פה בנסתר. אך ידינו אם רות בכבלי המשכל:

(יז) נבלי. אבוש תכף מהמורה. כי דבר שפתים אך למותר להערות יגיעה אל תיק נערותיה באשר אין לאל ידן להושיע: (יח) תחפירי בך. אלא בך אין לה הבנה ולמלאות חסרון המשכל. נעמיד פ' את היום הזה בך את: (יט) יש לב בשר כוונה לב רגש. היפך לב אבן: (כ) מה אתנה. רצונה מה יש לי אתן לו ידעתי תרופה למכתך:

(כא) איפוא צרי · איפוא מרפא אליך

פנינה רואה בעד זאת האשנב אנכי
רכב ופרשים · · · ·

נעמה · · · · אנה דרכמו ?

פנינה הלוך וקרב הם באים אצלנו :

עתליה אוי לי בנותי · אוי לי · מה יקרני
עתה כאור הבקר ?

פנינה השערה קראו · · · ·

עתליה מי הם ומה (כב) טובם חושי הגידי ?

פנינה אנשי מגלה המה
שרי עצתך · (כג) מלואי ידיך ·
מתן ועובד · עורכי מערכיך :

נעמה לעתליה אמצי לבבך כי משפחותימו
תתבשרי רק טוב · כי טובים המה :

לפנינה גלך פנינה ללשכה (כד) חברה
אולי בפנינו עצה נעצוה :

פנינה לנעמה רעה אהובה השכילי הוטיבי
אלך לרגלך את זו תנחני :

מתן נושא לפניו כד וציץ זהב על מלכתו ועובד עמו :

מתן לך הגבירה שרתי אכרעה
כי מחסי את בורעך במחתי :

עובד מלכת מלכות עלית על כלנה
שלוה · שנות חיים · וגיל תוסיפי :

עתליה שרים ישרים · רק בכם בחרתי
מכל בני עמנו

(כא) אפוא. בא' הוא לך מלת הענין ותקון הלשון וכדעתי צ"ל איכה נא' :
(כב) זה טובם. אולי כמו בתלמוד (כתובות יג) מה טיבו. או כמליצת הלשכני (וואס בריגנען זיא גוטעס) : (כג) מלואי ידך (בעפעהלסעכטינעטע) : (כד) ללשכה חברה. (איס אנפערטרויטען ציממער) (תהלות) כעיר שחברה :

כִּי נֶאֱמָנִים לִי אַתֶּם מִקֶּדֶם .
מַה נִּהְיָתָה ? לָמָּה הִשְׁכַּמְתֶּם עַתָּה
לָבֹא בְּהֵיכָלִי עֵת צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ ?
חִישׁ סַפְּרוּ נָא לִי . . .
מתן . . . מַלְכָּה הַקְשִׁיבִי
מִיּוֹם בְּיֹשֶׁר מִשְׁפָּטֵךְ הִשְׁמַדְנוּ
גִּינֵי אֲחַזְיָהוּ (לִבְלִי יָקוּמוּ
תַּחְתָּיו עֲלֵי כִסְאוֹ (כה) לִמְשׁוֹל עָלָיִךְ)
הָיוּ פְּנֵי הָעָם רָעִים אֵלֵינוּ
וַיִּשְׁפְּטוּנוּ יַחְדָּו מִשְׁפַּט מָוֶת
אֵלֶּה בְּאַף אָמְרוּ לִרְגּוֹם אוֹתָנוּ
אֵלֶּה בְּקִנְאָתָם יַחַד הֵעִיזוּ
כָּל־גּוֹאֲלֵי דָמִים . לִפְגּוֹעַ בָּנוּ :
יַד כֹּהֲנֵי עֶלְיוֹן . יַד שָׂרֵי קֹדֶשׁ .
הִיא הָיְתָה הָרִאשׁוֹנָה בַּמַּעַל
זִכְרִי וְלֹא תִשְׁכָּחִי
אֵיכָה לְנֶגְדָּם שַׂמְתִּי
נַפְשִׁי בְּכַפִּי . וּכְבוֹדֵךְ° קִנֵּאתִי
וָאֶעֱמוֹד בַּפֶּרֶץ
עִם כָּל־חֲסִידֵי אַנְשֵׁי בֵּית הַבַּעַל
עַד כִּי בְחוֹזֶק יָד עָלִית לָשֶׁבֶת
מוֹשַׁב מְלָכִים . וְכֶתֶר עֲטָרֹת :
רוֹאֵי גְדֻלָּתֵךְ . לַמְרוֹת רוּחָמוֹ
בִּכְדֵי כְלִימָּה אֶת כַּפָּם תָּקְעוּ
לָסוּר בְּכָל־לִבָּם אֶל מִשְׁמַעְתֵּךְ

לרדוף

(כה) למשול עליך . ס' משל נקשר במתן עפ"י הרוב ביחס כזה . ולא ביחס שעליו לכן לדע' צ"ל למלך .

°) צ"ל לכבודך כי בתורה הזאת הוא נקשר עם ל' ועם יחס"פ הורחבו (נייר) : (י"ד טומפקאסקי)

לרדוף באף · ולהשמיד את עריך :

עתליה תשכח ימיני · אם זאת לא אזכורה :

מתן אכן באלה לא נחה רוחנו

כחש שפתם זה לא שוה־לנו

לבש בשרנו יראה · וחלנו

ממועצותיהם · אולי יסכימו

עוד סבלך לסור מעל שכממו

הצוררים ונלוזים בלבבמו :

זכרי גבירה אל תנשי איככה

את כל־משיבי טעם

אנשי בריתי במהרה אספתי

באתי בעצות עמהם נמלכתי

מה לעשות לך עוד לשכון לבטח

אם הרחוקים בשלומך תקריבי

או אם ברעות נפשותם תביאי

בי ענו כלמו

מלכי בניך · בהם אל תבטחי .

כי אין אמונה בם · וימינם שקר .

מיום ליום הכבידי את עלמו

אל תקרבי אל שער מקדשמו .

גם את כדבריהם עשה עשית :

מאז פני הבית לא ראית

שבת ומועד יום צום וימי חדש

רק שערי בית הבעל בקרית

בליעת · ויפעת מצבתו הגדלת

כי נאמן עמנו

לבך כלב אחאב וכלב איזבל :

חִישׁ כֹּהֲנֵי הַבַּעַל

קָטֹן וְגָדוֹל כָּמוֹ

עִם הַשְּׁלֵמִים וּשְׁלֵוִים אִתָּנוּ

בִּקְשׁוּ שְׁלוֹמֵךְ, פִּימוֹ כִלְבָבָמוֹ.

גַּם נִשְׁבְּעוּ לִנְצוֹר כָּל פִּקּוּדַיִךְ

אָז הַכְּהֻנָּה לִי לְשֵׁד הִנְחַלְתְּ

וּבְיַד צִפּוֹ פָּקִיד עַל הַמֶּלְתָּחָה

בִּגְדֵי פְאֵר אֶת כָּל אַחַי הִלְבַּשְׁתְּ

(א) כֶּסֶף וְזָהָב מִקָּדְשֵׁי הַבַּיִת

הֵרַמְתְּ. לְפָאֵר הַדְרַת הֵיכָלֵנוּ

שָׁמָּה לְאוֹרֵךְ בָּאוּ בִבְרִיתֵנוּ

שָׂרִים וְשָׂרוֹת. עַם רַב עַד אֵין חֵקֶר

הַשּׁוֹקְדִים יוֹם יוֹם, הֵמָּה מִלְאוּ

עֵת הָעֲבֹדָה כֹּה לָפֶה הַבַּיִת:

עתליה לִמְכַבְּדַי כָּבוֹד כָּעַר אַנְחִילָה:

מתן אָמְנָם אֲהָהּ מַלְכָּה! מִיּוֹם מָנַעַתְּ

רַגְלֵךְ, לְבִלְתִּי בוֹא בִּדְבִיר קָדְשֵׁנוּ

בִּגְלַל יְגוֹנוֹתַיִךְ וּמְגוּרוֹתָיִךְ

הַמַּאֲדִיבוֹת וּמְכַלּוֹת עֵינָיִךְ

גָּלָה כְבוֹדֵנוּ, אָבַד נִצְחֵנוּ.

כִּי נָדְדוּ הָלָכוּ

גַּם נָפְצוּ הָעָם הֵנָּה וָהֵנָּה.

אֵיכָה לְמִקְדָּשָׁם לִירוּשָׁלַיִם

אֵיכָה לְהֵיכַל יְיָ. וּלְבֵית אֵל אֵיכָה

(כו) אֵין רַק מְעַט עוֹד בָּאִים בִּשְׁעָרֵינוּ

וּלְהַעֲלוֹת חֵמָה לַשְׂבִּיעַ רֹגֶז

את

(א) וגם כל קדשי בית ה' עשו לבעלים (דה"ב כד):

(כו) אין רק וכו'. פרושו אין באים עוד בשערינו רק מעט:

את מזבחי זנחו
בזו קטרתי . עולותי נארו
התעללו בי . ובאחי בגדו .
עתה גביבתי . ידי החזיקי .
התעוררי . אל תנום בת עינך
אל תתני פוגת לך . התאמצי .
שובי ברגש בית בעל עונו
קנאי כבוד הבעל
עולות ומתן רב הביאי בית
(כז) לכהות לעור את עיני צרינו
שימי פקודות במכות דרכמו
בל יעלה העם הזה לזבוח
זבחו . בבית האל בירושלים .
כי לו כהרף עין . ובעוד רגע
מבוא בעזרתנו תתבוששי
ישוב לבבו אליו כימי קדם .
כל כהני הבעל יכחדו
גם את ובית אביך אבוד תאבדו :
חושי לנפשך נא . מהר הושיעי .
טרם נהי מרמס מדרך כף רגל
(כח) הסוררים את הוד גדלך תעבו
טרם ינוסון כצל מבטחיך
טרם כמות נבל תמות נפשנו .
טרם יהירים יריעו עלינו :
עתליה מתן בתירי : מה במאד נדכיתי

(כז) לכהות וכו' . הפעל כהה בקל הוא עומד (ולפי דעת סוה"ס הוא תמיד
ד) ואולי כנקד לכהות . אבל בהפעל לא נמצא : (כח) הסוררים . כמ
רים חסר גדלך תעבו :

עַתָּה בְּדִבְרֵי פִּיךָ :
עַבְדְּךָ אֲנַתֵּק . אַל יִפֹּל לִבֶּךָ .
(כט) אֶרְצֶה לְמֶרְכַּבְתֵּךְ צֹאנִי אָשׁוּבָה .
(אַף כִּי יְגוֹנוֹתַי קָשִׁים מִמֶּנִּי)
שִׂים אוֹרְבִים לָעָם . שִׂים אַנְשֵׁי חָיִל .
שִׂים שׁוֹטְרִים לָךְ . בִּשְׁבִילֵי הַדֶּרֶךְ
לַנְחוֹת צַעֲדָם בִּזְרוֹעַ עָזֵּךְ
הָרֵם תְּרוּמוֹת מִקָּדְשֵׁי הַבַּיִת
לַגְדִּיל פְּאֵר הַבַּעַל
לֵךְ וַעֲשֵׂה אֶת כָּל־אַוַּת נַפְשֵׁךְ
כִּי כָל־יְכָלְתִּי לֹא אֶמְנַע מִמֵּךְ ;
מתן הִשְׁתַּחֲוֵיתִי לָךְ . תְּחִי לָנֶצַח
וּבְצֵל גְּדֻלָּתֵךְ נָרִימָה מֵצַח :
לַיְלָה כַּיָּם סוֹעֵר בִּמְצוּקוֹתֵינוּ
(ל) רָדְנוּ תְּהוֹמוֹת שָׁמַיִם עָלֵינוּ
אַךְ עֵת פְּנֵי יִקְרַת אוֹרֵךְ רָאִינוּ
קָמָה סְעָרָה לִדְמָמָה אֵלֵינוּ
אוֹר זֶה (לא) כְּכוֹכַב־הַצָּפוֹן אוֹתָנוּ
יַנְחֶה לְחוֹף הָאֹשֶׁר וְטוֹב לָנוּ :
עובר מָתַי גְּבִרְתִּי ? מָתַי תְּרֻוָּחִי
מֵעַצְּבַת רוּחֵךְ מִצָּרוֹתָיִךְ ?
אִמְצִי . שְׂאִי קוֹלֵךְ ! הַגִּידִי לָנוּ
. . . . לוֹקִי בְּכִתְנֵי
עתליה . . . קוּמָה נֵלֵכָה
אֶל גַּן עֶדְנִי אַחַר בֵּית הַמֶּלֶךְ

(כט) הוא ע"ד הכתוב אם שה תועה אחך (בראשית לז). ר"ל אשוב לנהל אותך אל מרכבך אות בת הבעל (י"ל ט) : (ל) רדנו . נ"ל ירדנו מס' אחת . כי רדם בס' רדה אבל במשקל הללהו : (לא) ככוכב הצפון . ונקרא בל"א ביגב המלחים (פאלאר שטערן) כמו רה דרך ליורדי הים באניות :

שם ברחבה אנחותי תשמעו
אך על קשי יומי דמע תדמעו :
צרות לבבי כארים יבערו
תחת שקערורית שטח הארץ
יתקוטטו יחדו כל־עוד נעצרו
אמנם בצאתם חוץ בפרוצם פרץ
ימוט וימיר מפועה מסער
עמק והר נשפה ועיר ויער :
מתן יתן אלהים אמר בשפתינו
לשבית יגונותיך כלבבנו :

עזרת ישראל

זכריה ויואש באים הולך ודבר :

זכריה עד פה יהואש · עוד אל תרחק הלאה
בתפשו בבגד יואש : כי פה עזרת ישראל (א) נגמרת :
(לג) זה לעלות עולות הוא (ב) המזבח
פה תעמד בפאת מזרח עמנו
לראות בהקרב עלת הבקר
אל תעלה (ג) המדרגה הזו
רק (ד) לסמיכה ולצרכי הזבח
כי (ה) היא עזרה מקדשת ממנה
לכהנים הבדלה :
יואש לא אעבור את־פיך

אחי

(א) מהלך כל עזרת ישראל בפנה . ועולה ממנה לעזרת הכהנים (יומא דף כה) ועושין כתוך העזרה גבולין ע״כ לישראל ע״כ לכהנים בפ״ב דמדות הרמב״ם בית הבחירה (פ״ה ז) : (ב) וזה מזבח לעולה לישראל (דה״א כב) : (ג) מעזרת ישראל עולים לעזרת הכהנים במעלה גבוה אמה (רמב״ם ה׳ בה״ב) : (ד) עזרת כהנים מקודשת מעזרת ישראל שאינם נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה כו׳ (רמב״ם שם ז יט) : (ה) בעזרת הכהנים ג׳ מעלות רום כל מעלה חצי אמה הוא הדוכן (הרמב״ם ה׳ בית הבחירה פ״ו ג׳ מ׳) :

(לג) זה כו׳. ר״ל זה המזבח הוא לעלות עולות :

אחי זכרית. הגד אם ידעת.
מה מעלות שלש ההן ממעל
המעלה או מדרגה זכרת?

זכריה — שם עומדים בכלי שיר ומצלתים
המנגנים ולוים ובני יחש (א)
על קרבנות הקהל (לג) בזמנמו
גם (ב) בעצרת עת נסוך המים:

יואש — מה זה אשר עיני רואה מנגד
כסא ואפריון. אצל השער.
נוצץ ומבריק מזהב וכסף?
בנוי לתלפיות על מגדל שיש

זכריה — עליו בהקהל העם ברגל
מלכי יהודה בגדולה ישבו
להם לבדם לא אל זולתמו
פה (ג) בעזרה הראשון לשבת:
יואש ידידי. היית שמח
לראות בתפארתמו
לולי עתליה אהבת העשק
לא נתנה זרע דוד לטבח:

יואש — ימלוך לדור ודור האל עשנו
בו נעלוז וכבודו ישמח בנו:

זכריה — בוחן לבות וכליות ירצך:

יואש — בזה החדרים עזרי הפלית

אחי

(א) הלוים וישראלים המיוחסים הנשואין לכהונה (הרמב"ם ה' כלי המקדש פ"ג): (ב) אין אומרים שירה אלא על עולות הצבור של חובה ועל שלמי עצרת בזמן נסוך המים (שם סעיף ב): (ג) תבנית היכל עיין ע"ב בשם יוסיפון (ו' ו') אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד (הרמב"ם ה' בית הבחירה ז' ו'):

(לג) בזמנמו צ"ל בזמנמו בדגש הנ' כי היא לנוס בנטייתו. ונמצא (אסתר ט' ל"א) בזמניהם בדגש (המשכיל יד"ע):

אָחִי זְכַרְיָה . כִּשְׁמִי גַּנִּי אֵלֶּה
אֱלֵי חֲדָשׁוֹת נִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי :
גַּלֵּה עַתָּה נָא אֶת אָזְנִי אֵדְעָה
לָמָּה בְּכֶתֶף הַמִּזְבֵּחַ נִגְבָּה
(א) כֶּבֶשׁ מִשְׁפָּע . (לד) בָּהּ מַדְרֵגוֹת אָיִן ?
זכריה לְבִלְתִּי נִגְלָה הָעֶרְוָה עָלֶיהָ
אִם מַה מְּעַט מִצְעָדֵינוּ יִרְחָבוּ :
דַּע כִּי כְּבָר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר גָּמָרוּ
(ב) לִקְרוֹת שְׁמַע וּתְפִלּוֹת חוֹבוֹתֵימוֹ
(ג) מַקְטִיר וּמֵטִיב הַנֵּרוֹת . הֵנָּמוֹ
עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם יַחְדָּו שָׁבוּ :
עַתָּה לְקוֹל (לה) הַמַּגְרֵפָה שָׁמַעְתָּ
עָלוּ בְּנֵי לֵוִי עַל דּוּכָנָמוֹ
וּבְנֵי שְׁכַנְיָה אֶת־נְתָחֵי (ד) הַזֶּבַח
(מִמַּחֲצִית הַכֶּבֶשׁ לִפְאַת יָמָּה)
הֶעֱלוּ עֲלֵי מַעֲרֶכֶת הַמִּזְבֵּחַ :
שָׁם נָשְׂאוּ (ה) כַּפֵּמוֹ
שָׁם הֶעֱלוּ סֹלֶת בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן

(א) וכבש היה בנוי לדרומו של מזבח (הרמב"ם ה' בית הבחירה פ"ב יג) עשה כבש למזבח שלא יעשה מדרגות שגורמים לגילוי ערוה מפני הרחבת הפסיעות שם במכילתא : (ב) אחר שמעלין האיברים לכבש מתכנסין כולן ללשכת הגזית וקורין ק"ש וכו' הרמב"ם ה' תמידין ומוספין ו' ד' : (ג) מפייסין פייס ג' וד' וזוכה בקטרת מי שזכה ונכנס ומקטיר ואח"כ נכנס זה שזכה בדישון המנורה ומטיב ב' נרות ויוצא זה שהקטיר עם מלשן המנורה ועומד על מעלות הדוכן (שם) כשיגיע בין האולם למזבח נטל אחד המגרפה וזורקה בין האולם ולמזבח וכו' : השומע את קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסים וכו' ובן לוי רץ ובא (שם) : (ד) מעלי האיברים ניתנין אותו מחצי כבש ולמטה במערבו (שם פ"ו ג) ואחר הסמיכה מעלין האברים (מי שזכו) הכבש למזבח (שם סעיף ה) : (ה) ומברכין ברכת כהנים (שם) : (ו) ואח"כ מעלין סלת הנסכין (שם) :

(לד) בה כו' וכן בשורה שני' עליה . המשורר השתמש בש' כבש פעם זכר משפע ופעמים נקבה אולם באמת כבש הוא בל"ז זכר וג"ל בו עליו . ולהשלים המשקל נשמיט מלת את אחד נגלה : (לה) המגרפה . ע' הערת המחבר על ענין המגרפה הזאת . כבר עמדו רבים . כי לא נוכל לאמר כי הוראתה (שויפעל) זה ענינה פה להשמעת קול ולא נוכל לאמר כי היא כלי זמר הידוע (ע' תמיד כ"א) וכן אפשר שלי' לשון ווירפען בין האולם . פשר לבד ע' תוי"ט (פ"ה מסכת תמיד) יש ללמד הרבה אבל אין פה המקום להשתרע . וע' תפארת ישראל ת"ה :

שָׁמָּה חֲבִיתֵי הַמִּנְחָה הִקְטִירוּ

שָׁם מַעֲלִיז בְּסֵפֶל יֵין הַנֶּסֶךְ

עַתָּה. נְעִימוֹת שִׁירָתָם נִשְׁמָעָה :

אָחִי רְאֵה. הָאִישׁ הָעוֹמֵד שָׁמָּה

הוּא הַסְּגָן. מֵנִיף סוּדָר לִתְקוֹעַ

תֵּשַׁע תְּקִיעוֹת עַל פִּרְקֵי הַזֶּמֶר

עַל כָּל־תְּקִיעָה וּתְקִיעָה יָרִיעוּ

נִשְׁתַּחֲוֶה נִכְרָעָה :

עַתָּה שְׁמַע כִּי בַּצִּלְצֵל הִקִּישׁוּ

(לו) הַמְחַצְצְרִים פָּצְחוּ

גַּם הַמְנַסֵּךְ שָׁפַךְ אֶת הַיַּיִן

יַחְדָּו בְּנֵי לֵוִי נִגּוּן הִשְׂכִּילוּ

הַשִּׁיר לְרִאשׁוֹן בַּשַּׁבָּת הִתְחִילוּ :

השיר (לז) משורר והחצוצרות מחצצרים והלוים על הדוכן פותחים בקול נעים וניגון יפה (מזמור עז ח) :

תהלים כ"ד א כָּל־יוֹשְׁבֵי תֵבֵל וּמְלֹאָהּ שִׁירוּ

הוֹדוּ לְשׁוֹכֵן עַד בִּמְרוֹמֵי (לח) עָרֶץ

בַּתֹּף וּבַכִּנּוֹר שַׁחַר הָעִירוּ

מִזְמוֹר לְדָוִד לַאדֹנָי הָאָרֶץ :

ב יַעַן עֲלֵי יַמִּים מִמְּעוֹן שָׁמַיִם

יָסַד אֲדָנֶיהָ בִּתְהוֹמוֹת תֹּהוּ

גַּם עַל נְהָרוֹת עַל מַבּוּעֵי מַיִם

הֵכִין מְכוֹנֶיהָ עִם אַבְנֵי בֹהוּ :

מי...

(א) ואחר הסלת מקטיר החביתין (שם) : (ב) ואחר החביתין מעלין את היין לנסוך (שם) : (ג) ובהגעת הניסוך מתחילים הלוים השיר (שם) : (ד) הסגן עומד על קרן המזבח והסודרין בידו ומניף הקיש זה בצלצל ותקעו אלו בחצוצרות ודברו הלוים בשיר הגיעו לפרק והשתחוו כל העם וכו' על כל תקיעה השתחויה וכל התקיעות שעל התמיד תשע (כל זה שם) :

(לו) המחצצרים. כן נמצא (בדה"ב ה' יג) : (לז) השיר משורר. לפי משפט לשון עבר כ"ל המשורר ישיר : (לח) במרומי ערץ. מלה נופלת בפיוטי הפייטנים והמחבר הלך בעקבותיהם :

ג מִי יַעֲלֶה אֶל־הַר אֵל בִּכְנָפַיִם
מִי יֶחֱזֶה נֹעַם פָּנָיו בְּיֶשַׁע ?
הָאִישׁ טְהוֹר לֵבָב וּנְקִי כַפַּיִם
יְרֵא שְׁבוּעַת שָׁוְא מִרְמָה וָפֶשַׁע :
ד יִשָּׂא בְרָכָה מִן הָאֵל מִמַּעַל
יִשָּׂא צְדָקָה מִיָּדוֹ כָּל תְּהִלָּה
דוֹר דוֹרְשֵׁי עֻזּוֹ . נֶעְדָּרֵי מַעַל
בֵּית יַעֲקֹב זֶרַע יִשְׂרָאֵל סֶלָה :
ה רוֹמוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם רַנֵּנוּ
רוֹמוּ (בְּבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד) מֶצַח
הִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם . וְתֵנוּ
כָּבוֹד . לְמֶלֶךְ הַכָּבוֹד לָנֶצַח :
ו מִי הוּא וּמִי זֶה יָבֹא בִשְׁעָרֵינוּ
לוֹ הַגְּדֻלָּה וּגְבוּרָה כָּל תְּהִלָּה
עִזּוּז וְגִבּוֹר הוּא . הָאֵל עוֹשֵׂנוּ
יִמְלוֹךְ בְּכָבוֹד לָעַד נֶצַח סֶלָה :
ז רוֹמוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם רַנֵּנוּ
רוֹמוּ (בְּבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד) מֶצַח
הִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם . וְתֵנוּ
כָּבוֹד . לְמֶלֶךְ הַכָּבוֹד לָנֶצַח :
ח מִי הוּא וּמִי זֶה יָבֹא בִשְׁעָרֵינוּ
לוֹ הַגְּדֻלָּה מִסַּפֵּר גְּדֹלָה
הָאֵל צְבָאוֹת הוּא . עֹז מִבְטַחֵנוּ :
נוֹרָא מְאֹד . מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה :

מתן

חלק שני

גן עדנים יפה ונחמד למראה אחר בית המלך :

עתליה מתן ועובר :

עתליה נשענת על יד מתן: מתן מדוע . ברכי כשלו .
לא אוכלה עוד לכת .
נפשי בקרבי ברגע התמוגגה :
מול הבכאים . תחת
זאת התאנה . בשפת זה הנחל
פה . אשבה לנוח (לח) מה . אבליגה
פה תשמעו . . . .
מתן . . . אנא מלכה הרגיעי :
עתליה כמעט לשוני אל חכי דבקה
יראה . מבוכה . (א) נחמה (לט) סבוני
וימררו חיי בלתי ירפוני : עתליה יושבת
מתן שמע . עובר הטה אזנך :
עובר אמצי לבבך . . . . .
מתן . . . שומע עבדך :
עתליה מיום הויתי . עד יום בו שמעתי
מיתת אחזיהו . (הבן אהבתי)
שבט אלה עלי לא הונפה
כלו שנותי בשמחות ושקט
כל־תענוגות הידידות טעמתי
רק אחרי עיני הואלתי לכת :
ימי בשירים ומחולות כליתי
שנה מתוקה . (מ) וגדודים שבעתי
כל

(א) מלשון מרעה :

(לח) לנוח מה . ר"ל לנוח מעט : (לט) נחמה . ע' הערת המחבר . ובחמת להורות המרעה ישתמש העברי בשמ"ז נחם ישתר (היפא יג) ולהורות (טרוסט) בשמ"נ נחמה : (מ) וגדודים . מפולל הכ.ה ולדעתי צ"ל וידידות :

כָּל־רַע · אֲנָחָה · וָצִיר · לֹא יָדַעְתִּי :
אָמְנָם אֲהָהּ לַיּוֹם ! יוֹם צַר וָחֹשֶׁךְ !
יוֹם מַר וְנִמְהָר ! יוֹם מַר לִי מִמָּוֶת !
יוֹם הַשְּׁמוּעָה בָאָה
שָׁבַת מְשׂוֹשׂ לִבִּי ! טוֹבָה נָשִׁיתִי !
נֶהְפַּךְ שְׂשׂוֹנִי וּמְחוֹלִי לְאֵבֶל :
שִׁירַי · נְגִינוֹתַי · חֶדְוָה וָשֶׁקֶט
חִישׁ עִם אֳנִיּוֹת אֵבֶה הֵם חָלָפוּ ·
לַיְלָה לְלַיְלָה זַמּוֹתַי נִתָּקוּ
מֵרוֹב יְגוֹנִי · וּשְׁנָתִי נָדְדָה
כִּי אֶעֱלֶה עַל לֵב · (אוֹיָה לִי אוֹיָה)
בְּשֵׁת קְלוֹנִי יוֹם בָּנָיו יִמְלֹכוּ
תַּחְתָּיו · וַיַּדִּיחוּנִי
מִהְיוֹת גְּבִירָה · בִּזְרוֹעַ כֹּחָמוֹ
אוֹ פֶּן בְּקוּם אִישׁ זָר לִמְלוֹךְ עָלֵינוּ
יִרְמוֹס כְּבוֹדִי וּכְמוֹ שֶׂה נֶאֱלָמָה
פֹּה אֵשְׁבָה (אוֹי) גַּלְמוּדָה נֶאְשָׁמָה :
הָגוּת וְגַם מוֹרָשֵׁי לִבִּי אֵלֶּה
הֶעֱלוּ בְאַפִּי עָשָׁן אֵשׁ יוֹקֶדֶת
וּבְמוֹעֲצוֹתֵיכֶם עֵינַי נֶחְשָׁכוּ :
חִישׁ בַּחֲרוֹנִי קָרָאתִי לָחֶרֶב
אֶת כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ
כֹּל נִכְמְרוּ מֵעַי מֵהֲמִיּוֹתֵימוֹ
כָּל הֶאֱזִינוּ אָזְנַי אֶנְקָתָמוֹ :
מֵאָז מְנוּחָה אֵלַי לֹא מָצָאתִי
לֹא שָׁקְטָה רוּחִי יוֹמָם וָלַיְלָה
יוֹמָם בְּרוּחַ הָרָעָה נִדְהַמְתִּי

לַיְלָה מֵחֶזְיוֹנוֹת קָשׁוֹת נִבְעַתִּי
כִּי צִלְלֵי נַפְשׁוֹת הַנְּקִיִּים אֵלֶּה
הֵם עוֹטְרִים אֶל רֹאשִׁי כְּמִצְנֶפֶת
תָּמִיד לְהַבְהִילֵנִי :
צַלְמֵי דְמוּתָם . צוּרוֹת תַּבְנִיתָמוֹ
בָּאִים וְשָׁבִים נֶגֶד עֵינַי עַתָּה
כָּל אֶעֱצָרָה כֹחַ מִמַּפַּח נֶפֶשׁ :
אֶתְמוֹל בְּעֵת בַּסֵּתֶר הִתְבּוֹדַדְתִּי
חֶדֶר בְּחֶדֶר לָתוּר לִי מָנוֹחַ
מִנִּי מְעוּף צוּקָה עֵינַי קָדְרוּ
וּבְמַחֲזֶה מַפְחִיד רָאֹה רָאִיתִי
עָבֵי שְׁחָקִים בִּבְרָקִים נִפְתָּחוּ
וּכְמוֹ סְעָרָה יָרַד נֶגְדִּי רוּחַ
עֹטֶה מְעִיל . מֵרֹאשׁוֹ עַד כַּף רֶגֶל
מַה־זֹּאת וְעַל מַה־זֹּאת (מז) לֵידַע אוֹתִי
וָאֶחֱזֶה אָנֹכִי
(כִּרְאוֹת פְּנֵי עוֹבֵר כִּרְאוֹת פָּנֶיךָ)
יֶלֶד כִּרְקַק חָרֶב
תֹּאַר דְּמוּת פָּנָיו כִּבְנֵי הַמֶּלֶךְ
פּוֹרֵשׂ שְׁתֵּי יָדָיו כִּגְלִילֵי כֶסֶף
אֵלַי . לְבַקֵּשׁ עַל נַפְשׁוֹ מִמֶּנִּי :
זָחַל לְבָבִי . פַּלָּצוּת בָּעֲתַתְנִי !
קַמְתִּי בְחַלְחָלָה גַּם הִתְנָעַרְתִּי
אוּלַי אֲנִי חוֹלֶמֶת . עוֹד יָשַׁבְתִּי
לָתֵת לְרוּחִי נַחַת
אַךְ עוֹרְקַי לֹא נָחוּ לֹא שָׁקָטוּ :

קולו

(מז) לידע . נ"כ פ"ל לשון משנה וכהנה רבות מאד בדברי המחבר ירפא לו מסופרי הקיפלקים .

קוֹלוֹ כְּרַעַם מֵרָחוֹק שָׁמַעְתִּי
קוֹרֵא בְאָזְנָי : שִׁמְעִי בַּת הַמָּוֶת
אֶל מַאֲכֶלֶת פִּיּוֹת הִתְעַתְּדִי
בָּעֵת לְמָחָר . וּשְׁאוֹלָה תֵּרֵדִי :
כִּכְלוֹת דְּבָרָיו אֵלֶּה
נָחָה סְעָרָה וַתָּעֹף וַתֵּלֵךְ :
מִשָּׁם כְּשִׁכּוֹר נָע וָנָד עָלִיתִי
אֶל הָעֲלִיָּה . אוּלַי אוּכַל שָׁמָּה
לִמְצוֹא עֲלֵי עַרְשִׂי אֶל נַפְשִׁי שֶׁקֶט
אַךְ שַׂעֲרוֹת רֹאשִׁי אָז הִסְתַּמֵּרוּ
בִּרְאוֹת בְּעוֹד כִּמְעַט עַפְעַפַּי נָמוּ
כָּל חַיְתוֹ שָׂדָי
הַשּׁוֹאֲגִים לַטָּרֶף
שֵׁן חָרְקוּ עָלַי קָרְעוּ לֹא דָמוּ .
לְכַלּוֹת בְּשָׂרִי זֶה עִם זֶה הִשְׁלָמוּ :
אָנָה מְיֻדָּעַי ? אָנָה אָנוּסָה ?
נַפְשִׁי עֲיֵפָה ! אָמוּתָה הַפָּעַם !
קַצְתִּי בְחַיָּי ! אֵרֵד לִבְאֵר שַׁחַת
כִּי לָרְפָאִים יֵשׁ בֶּעָפָר נַחַת :
אַל נָא מְיֻדָּעַי ! אַל נָא תִּדְרוֹשׁוּ
נוֹחַ לְנַפְשִׁי סֶלָה
כִּי הָרְפוּאָה אֶל שִׁבְרִי חֲדֵלָה :
מתן) מַלְכָּה חַכְמַת לֵב . טוֹבַת הַשֵּׂכֶל
כַּמָּה מְאֹד נִפְלֵאתִי
מִמַּאֲמָרַיִךְ וּמִמְּבוּכוֹתַיִךְ
אָנָּא גְבִירָתִי . אָנָּא הַנִּיחִי ·
רִגְשַׁת פַּחְדִים אֵלֶּה

לַבּוֹעֲרִים בָּעָם (סב) לְפַתָּאֵי דַעַת ׃

אַל יֶהֱמֶה לִבֵּךְ ׃ אַל תִּשְׁתּוֹחָחִי

כִּי מִשְׁפְּטֵי הָאֵל עָשׂוּ בָּאָרֶץ ׃

מִי זֶה גְּבִרְתִּי תָּפַשׂ בַּקֶּשֶׁת (א)

נִגַּף לְבַב יוֹרָם אָחִיךְ עַד מָוֶת ?

מִי זֶה בְּחַרְבּוֹ הָרַג שִׁבְעִים (ב) נֶפֶשׁ

כֻּלָּם בְּנֵי אַחְאָב אָבִיךְ הַמֶּלֶךְ ?

תּוֹךְ יִזְרְעֶאל מִי זֶה הִכָּה וַיָּמֶת (ג)

כֹּהֵן ، מְיֻדָּע וּגְדוֹלָיו בֶּחָרֶב ?

וּבְשׁוֹמְרוֹן (ד) מִי זֶה הִשְׁמִיד כָּל־גֶּבֶר

נִשְׁאָר לְחַיִּים מִבֵּיתוֹ בָּאָרֶץ ?

מִי זֶה הֲלֹא כִּי אִם קִנְאַת יֵהוּא (ה)

אַדִּיר וְנוֹרָא כָּל־מִשְׁפָּטָיו צֶדֶק ׃

לָכֵן גְּבִרְתִּי לִבֵּךְ אַל יֵרַע

אַל תִּירְאִי ׃ חַכִּי אֶת תַּגְמוּלוֹהִי

בַּעֲשׂוֹת דְּבַר עַבְדּוֹ פִּקּוּדֵי פִיהוּ ׃

שִׂישִׂי וְגִילִי ׃ אַל תִּשְׂאִי עוֹד נֶהִי

כִּי טוֹב שְׂכָרֵךְ כִּפְעוּלָתֵךְ יְהִי ׃

רָמָה כְּהַר תָּבוֹר (סג) רָעָה יִקְרֵנוּ

אִם הִיא בְשֵׂדֶה הַיִּרְאָה נִתְאָרָה

נִתְאַמְּצָה אַל יִמּוֹטוּ רַגְלֵינוּ

לִפּוֹל בְּשַׁחַת לֹא לָנוּ חָפָרָה ׃

מִי

(א) ויהוא מלא ידו בקשת ויך את יהורם וגו' (מ"ב ט כד) : (ב) ויקחו את בני המלך וישחטו שבעים איש (שם י ז) : (ג) ויך יהוא וגו' כל גדוליו ומיודעיו וכהניו (שם י יא) : (ד) ויבא שומרון ויך את כל הנשארים לאחאב (שם י יז) : (ה) בהמשח יהוא למלך צוה להכרית לאחאב משתין בקיר ועציר ועזוב בישראל (מ"ב ט ח) :

(סב) לפתאי דעת . בטוי קשה מאד כי ההרכבה לא תוכל להיות לא סמיכות בקנין אף לא סמיכות התאר כנודע . לכן טוב להגיה לנבערי דעת (יד"ע) :

(סג) רעה יקרנו . צ"ל תקרנו כי רעה שמ"נ :

נעמה ופנינה מתלחשות איש את רעותה מרחוק בלי תראנה למלכה ורעיה :

פנינה מִי נַעֲמָה מִמֶּנּוּ
תִּגַּשׁ אֲלֵיהֶם ?
נעמה . . . אַתְּ לְכִי מַהֵרִי
פנינה לְכִי אֲחוֹתִי רוּצִי
כִּי נֶאֱהֶבֶת אַתְּ יוֹתֵר מִמֶּנִּי
מֵהַגְּבִירָה :
נעמה . . . מַה־טּוֹבוּ דוֹדַיִךְ !
תְּגַדֵּל בְּעֵינַיִךְ נַפְשִׁי לִשְׁלוֹחַ
אוֹתִי לְמַרְבַּץ הַלְּבִיאָה וָלַיִשׁ
לֹא תַעֲמוֹדִי שׁוֹמֵמָה מִנֶּגֶד
אִם יִתְּנוּנִי אֶל שִׁנֵּיהֶם טָרֶף ?
פנינה צָדַקְתְּ בִּדְבָרֵךְ :
נעמה . . . הַשָּׁעָה עוֹבֶרֶת
פנינה לָבֹא בְּסוֹדָם לֹא עָצַרְתִּי כֹחַ ?
נעמה מַה־טּוֹב . אֲבָל אֵיךְ יֵדַע
מַתָּן . בְּשׂוֹרָה הָרָצִים הֵבִיאוּ
אָצִים ?
פנינה . . . אֲחוֹתִי אִם כֵּן נֵלֵךְ יַחַד :
נעמה לֹא כִּי לְבַדִּי אֵלֵךְ . שִׁמְעִי מֶנִּי .
רָחַשׁ לִבִּי דָבָר טוֹב . נָא יַחַד
חוּצָה פְּנִינָה נֵלֵךְ :
שָׁמָּה (יד) אַגִּידֵךְ תַּחְבֻּלָה חִשַּׁבְתִּי
לָבֹא בְּסוֹדוֹתֵימוֹ
פִּתְאוֹם . בְּלִי יַחַד בָּנוּ אַפֵּימוֹ :

מלכה

(יד) אגידך . הפ' הגיד עם כנוי נמצא רק (ירמיה כ) הגידו ונגידנו . אולם לצורה אחרת (יד"ט) :

ויוצאות במהרה מחולם :

עובר : מַלְכָּה עֲדִינָה. אַף כִּי מָלְאוּ רַעַת

עֲצוֹת שְׂפַת מַתָּן, שִׁמְעִי נָא מֶנִּי

אֵלֶּה דְבָרַי, לוּ לִבֵּךְ יֵיטִיבוּ :

טוֹבוֹת וְרָעוֹת כָּל־רוֹאֵי הַשָּׁמֶשׁ

הֵמָּה בְכֹחַ הַמְדַמֶּה יִתְפְּשׂוּ

הַמַּחֲלִיץ חוּשָׁיו יִשְׁכּוֹן לָבֶטַח

יִשְׂחַק לְכָל־מִקְרֶה יִלְעַג לָפֶגַע

הַמַּחֲלִישׁ חוּשָׁיו. יָמוּת בָּאֹהֶל

יִרְעַד לְקוֹל עָלֶה נִדָּף כָּל־רֶגַע

לָכֵן גְּבִירָה כֹּחַ הִתְאַזֵּרִי

אַל תַּעֲרוֹצִי מֵרָעָה עוֹדֶנָּה

לֹא נִהְיָתָה. וִיגוֹנוֹתַיִךְ גָּרְשִׁי :

שִׁכְבִי בְּלִי מָגוֹר. שִׁכְבִי לָבֶטַח

כִּי הַחֲלוֹמוֹת הַבְלֵי שָׁוְא דִּבֵּרוּ

הִתְפּוֹנְנִי וּבִטְחִי

עִרְכִי מְחוֹלוֹת הַרְבִּי שִׁיר וְשִׂמְחִי :

אִישׁ שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ בִּמְנַת חֶלְקֵהוּ

הִנּוֹ מְאֻשָּׁר מִכָּל־יֹשְׁבֵי חָלֶד

חָרֵד לְדָבָר רַע טֶרֶם בּוֹאֵהוּ

נוֹפֵל בְּרֶשֶׁת יִרְאָתוֹ כַּיֶּלֶד :

פנינה מתנפלת בינה ובין הסבכה תולה וקראה תקיה

פנינה אוֹי נֶעֱמָה עִזְרִינִי !

עתליה לעובר מִי נָפְלָה (אוֹי) שָׁמָּה מִשֶּׁלָּנוּ ?

עובר בִּתֵּךְ פְּנִינָה . . . .

פנינה בקול מר . . . . . אֵיפֹה אַתְּ עִזְרִינִי !

עתליה בִּתִּי פְּנִינָה. נִגַּפְתְּ בְּקַרְסֻלַּיִךְ ?

רק

פנינה רַק מַה מְּעָט.

עתליה . . . . מֵעַי הָמוּ עָלַיִךְ:

פנינה תִּחְיִי גְּבִרְתִּי. תִּחְיִי לָנֶצַח:

עתלית קוּמִי פְּנִינָה קוּמִי!

תליה לעובד לֵךְ תְּחַזֵּק יָדֶיהָ. (עובר שולח ידו להעמידה)

נעמה יוצאת מבלי התראות רק למתן ולוחשת באזנו:

הַשַּׁעֲרָה רָצִים אָצִים הִגִּיעוּ
אִישִׁי. בְּשׂוֹרָה לַשְׁמִיעַ אֵלֶיךָ.
אַל נָא תְּאַחֵר מַלְכַּת עֲדִימוֹ:

מתן לנעמה אֵלֵךְ וְאָשׁוּב: מתן יוצא ונעמה אחריו

בחשאי

תליה לפנינה . . . . בִּתִּי מַה נִּהְיָתָה?

פנינה זֶה מַה מְּעַט יָרַדְתִּי
לִרְעוֹת בְּגַנֵּךְ לִרְאוֹת בִּשְׁלָחַיִךְ
אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן:
(מה) וּכְמוֹ כְּבוֹדֵךְ מֵרָחוֹק רָאִיתִי
עִם נֶאֱמָנַיִךְ סוֹד מִסְתַּתֶּרֶת
שַׁבְתִּי לְאָחוֹר. וּבְשׁוּבִי בָּשַׁלְתִּי
הִתְמַעֲדוּ קַרְסֻלַּי גַּם נָפַלְתִּי:

עתליה בִּתִּי עֲלִי הַחֲדְרָה
וּקְחִי צֳרִי לִתְרוּפַת מַכְאוֹבָיִךְ
גַּם נוֹזְלִים קָרִים. אַל תִּתְמַהְמְהִי:

פנינה צולעת על ירכה נסמכת על יד עובד עד
לצאת לחוץ:

ינה לעתליה מַלְכָּה תְּחִי נַפְשֵׁךְ:

זאת לעובר . . . . כָּל־זֹאת הֶעֱרַמְנוּ

בחשאי

לָתֵת בְּשׂוֹרָה אֶל מַתָּן בַּסָּתֶר: ויוצאת

(מה) וכמו (חלם) וכמו הסתר עלה (בראשית יט טו):

מתן שב מדבר בינו לבין עצמו נבוך במחשבותי

מתן מִשְׁמָר בְּמִשְׁמָר יוֹם אֶתְמוֹל אָחָרוּ
כָּרִי וְרָצִים וּנְגִידִים נֶאֱסָפוּ ?
אָבוֹת וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת נוֹעָדוּ ?
אֵין זֶה הֲלֹא רַק קֶשֶׁר
הַמּוֹרְדִים !

עתליה · · · מַתָּן ! אָנָה הָלַכְתָּ ?
מַה רוּחֲךָ סָרָה ? גַּם מַה מִּלַּלְתָּ
בֵּינְךָ לְבֵין עַצְמְךָ ?

מתן · · · · מַלְכָּה · יָצָאתִי
חוּצָה לְשַׁעַר הַפַּרְדֵּס · לִשְׁמוֹעַ
כִּי רָץ לְהוֹדִיעֵנִי בָּא בַסָּתֶר
כַּמָּה חֲדָשׁוֹת אֶת רוּחִי הִבְהִילוּ :

עתליה מַה הַחֲדָשׁוֹת הֵן ?

מתן רָעָה אֲשֶׁר יָגוֹרְתִּי
עוֹלָה וּבָאָה כַּסּוּפָה נֶגְדֵּנוּ :
שֵׁשֶׁת שְׁנוֹת מַלְכוּתֵךְ אֵלֶּה · שַׂמְתִּי
לָנוּ מְרַגְּלֵי חָרֶשׁ
מוּל מִפְרְצוֹת הַבַּיִת (א)
(בִּקְעֵי יְדֵי בָנַיִךְ)
לָבוֹא לְגַלּוֹת אֶת־אָזְנִי בַסָּתֶר
אֵת כָּל־אֲשֶׁר עוֹשִׂים שָׁמָּה לִפְנִימָה
הַכֹּהֲנִים אוֹ הָעָם : עַתָּה בָאוּ
רָצִים לְהוֹדִיעֵנִי ·
כִּי שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
הַיּוֹצְאִים הַשַּׁבָּת לֹא נִפְטָרוּ

רצים

(א) כי עתליהו המרשעת בניה פרצו את בית האלהים וגם כל קדשי
לבעלים (דה"ב כד) :

רָצִים וְכָרֵי כָּל־גִּבּוֹרֵי חָיִל
שָׂרִים וְרָאשֵׁי הַמֵּאוֹת נֶאֶסְפוּ
הַיּוֹם לְהִקָּהֵל בִּירוּשָׁלָיִם
בִּלְתִּי זְמַן הָרֶגֶל ·
אֵין זֹאת גְּבִירָה · רַק חֻקֵּךְ לִפְרוֹעַ
לִמְרוֹד בְּמַלְכוּתֵךְ · מַהֵר נָעִיזָה
כָּל־יוֹעֲצַיִךְ גַּם כָּל־יֹשְׁבֵי שַׁעַר
בַּל נֹאבְדָה יַחְדָּו זָקֵן וָנַעַר :
עתליה עֵצָה נְכוֹנָה הִיא : נַפְשִׁי סוֹעֲרָה !
דָּמָם בְּרֹאשָׁם · הַמָּוֶת אָהֵבוּ
יִתָּפְשׂוּ בִּמְזִמּוֹת זוּ חָשָׁבוּ :
אוֹי נַעֲמָה ! אוֹי עוֹבֵר ! מַה־יִּקְרֵנוּ !
למתן מַתָּן ! קְרָא מַהֵר כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
אַנְשֵׁי עֲצָתִי ! רָאשֵׁי צִבְאוֹתֵינוּ !
שָׂרַי וְשָׁלִישַׁי כָּל־גִּבּוֹר חָיִל !
נֵלֵךְ לְמִקְדָּשָׁם · נִלָּחֲמָה בָּמוֹ ·
נֵלֵךְ · נְנַתֵּק מוֹתְרֵי מוֹסְרוֹתֵימוֹ
גַּם נִלְכְּדָה נַפְשָׁם בִּשְׁחִיתוֹתֵימוֹ :
מתן אִתָּךְ גְּבִירָה אֵרֵד גֵּיא צַלְמָוֶת
בֵּינִי וּבֵינֵךְ רַק יַפְרִיד הַמָּוֶת :

לשכת בית המקדש

זכריה הולך הנה והנה מדבר בינו לבין עצמו :
זכריה אָיוֹם וְנוֹרָא הַיּוֹם הַזֶּה יְהִי
הַיּוֹם פְּנֵי צָרֵינוּ
(עוֹזְרֵי עֲתַלְיָהוּ) בֹּשֶׁת יִלְבָּשׁוּ
מַה־יֶּהֱמוּ מֵעֶיהָ

בִּרְאוֹת עֲלִילוֹת הָאֵל צוּר יִשְׁעֵנוּ ···

יואש חוּשָׁה זְכַרְיָה ! חוּשָׁה !

בהתפחוות
זכריה מַה לְּךָ יְהוֹאָשׁ · עַל מַה זֶּה סוֹעֶרֶת
כֵּן רוּחֲךָ ? הַגֵּד לִי מַה נִּהְיָתָה ! !

יואש עֵינַי וְלֹא זָר רָאוּ ···

זכריה מַה זֹּאת (אֱמוֹר) רָאִיתָ ?

יואש כָּל־כֹּהֲנֵי מִשְׁמָר רָאֹה רָאִיתִי
(עַתָּה) לְבוּשֵׁי מִכְלוֹלֵי מִלְחֶמֶת
בּוֹא נָא רְאֵה אָחִי כִּי תַפְלִיא פֶּלֶא
לֹא רָאֲתָה עַיִן עוֹלָם כָּאֵלֶּה :
אֵלֶּה בְּמָגֵן וּבְצִנָּה הֶחֱזִיקוּ
אֵלֶּה שְׁלָטִים וּרְמָחִים הֵרִיקוּ
אֵלֶּה פְּתִיחוֹת בִּימִינָם תָּפָשׂוּ
אֵלֶּה חֲנִיתִים בִּשְׂמֹאלָם נָשָׂאוּ
אֵלֶּה בְּכִידוֹן · אֵלֶּה דוֹרְכֵי קֶשֶׁת
חֵץ תַּחֲרָה שִׁרְיוֹן (א) קֵן וּכְלֵי נֶשֶׁק
מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה עוֹד לֹא שָׁאַלְתִּי
בַּל אֶעֱצוֹר רֶגַע לָבוֹא עָדֶיךָ :

זכריה אָחִי יְהוֹאָשׁ הַחֲזֵק אֶת לִבְּךָ
שָׁלוֹם לְךָ אַל תִּירָא וּשְׁכוֹן בֶּטַח
כִּי לֹא (מו) תְאֻנֶּה דָבָר רָע אֵלֶיךָ :

יהואש אָחִי לְנַפְשִׁי לֹא יָרֵא אָנֹכִי
רַק פֶּן יְחֻלַּל מִקְדַּשׁ תִּפְאַרְתֵּנוּ :

זכריה לֹא , כִּי לְאִבְחַת חַרְבוֹתָם יָרֵאתָ :

יואש מִמִּי זְכַרְיָה אֶפְחָד ? מָה אָגוּרָה ?

(א) קן . לפי שהן בדמות הקנה נקראו כן . רד״ק בשרש קנה :

(מו) תאֻנֶה כו' רע . שנראה ליסכה לקרא (תהלות צ״א י) תאנה . אולם שם כתוב רעה שם״כ . ··· והמחבר נלחץ לרגלי המשקל לכתוב רע שם״ז . לכן נניח יְאֻנֶּה :

אִם שׁוֹמְרֵי גָּבוֹהַּ עַל גָּבוֹהַּ
כִּי כֵן פְּעָמִים רַבּוֹת הִבְטַחְתָּנִי :

זכריה אָנִי ? וּמָתַי ?

יואש . . . . אַתָּה

אָחִי . וְאֶתְמוֹל : עֵת יַחְדָּו (מז) קָרִינוּ
אֶת מוֹצְאוֹת הֶעָנָיו מִכָּל־גָּבֶר
לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל נָבִיא כָּמוֹהוּ
אֵיכָה בְּיוֹם הוּשַׂם בִּשְׂפַת הַיְאוֹרָה
בַּסּוּף בְּתֵיבַת גּוֹמֶא
עַד שַׁעֲרֵי מָוֶת חַיָּיו הִגִּיעוּ :
הִסְכַּת יְהוֹאָשׁ לְדִבְרֵי (אָמַרְתָּ)
(וּבְדַבְּרְךָ בָּכִיתָ)
אַתָּה (מח) כְּמוֹתוֹ בִּידֵי גַם נִצַּלְתָּ :
בֵּינְךָ וּבֵין הַמָּוֶת
הָיָה כְּפֶשַׂע לוּלֵי אֵל שָׁמַיִם
שׁוֹמֵר אֱמוּנִים . פָּצָה אֶת נַפְשֶׁךָ
מִידֵי אוֹיְבִים כַּבִּירִים מִמְּךָ :

זכריה כֵּן הוּא יְדִידִי מִמֶּנִּי צָדַקְתָּ
וּשְׁבִילְךָ אֵל רָם . אַךְ טוֹב וָחֶסֶד
כֵּן יִרְדְּפוּךָ עַד : אָמְנָם נָרוּצָה
עַתָּה לְלִשְׁכַּת הַמַּלְבּוּשׁ גַּם יַחַד
כִּי שָׁם יְהוֹיָדָע אָבִי צִוָּנִי
מַהֵר לְהַלְבִּישְׁךָ
אֶת מַחֲלָצוֹת טוֹבוֹת לִכְבוֹדֶךָ
כִּי עוֹד מְעַט לִפְנֵי זִקְנֵי הַשַּׁעֲרָה
אָמַר לְהַעֲרוֹתֶךָ :

אות

(מז) קרינו . תחת קראנו לפי מכ״ג לשון המשנה כאשר הערנו פעמים רבות :
(מח) כמותו . ע״ל לשון המשנה תחת כמוהו . למען היפה :

אות כִּי קְשׁוּרָה נַפְשׁוֹ עִם נַפְשֶׁךָ :

יואש יוֹסִיף שְׁנוֹתָיו הָאֵל וִיחַיֵּהוּ

וּגְמוּל חֲסָדָיו עִמּוֹ יַנְחִילֵהוּ :

לשכת הגזית

במה יעמדו כסאות למשפט כאגן הסהר לסנהדרין בחליה החיצונה במערב הר הבית ולפניהם כסא נכון לנשיא מרוקם בזהב ובכסף בחליה הפנימית לעזרה אשר רק עליו ישבו מלכי בית דוד כי המקום אשר הוא עומד עליו למקום קדש נחשב : ויצא יצאו שומרי השער נושאי החניתים והפלטים ויעמדו על משמרתם . אחריהם יבואו השופטים שרי האבות הזקנים וראשי העדה וזכריה ובראשם יהוידע הכהן הגדול הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו מתנהלים לאטם בקול דממה דקה וישבו איש איש על כסאו בגדולה וכבוד ואזניהם לקול דברי יהוידע :

יהוידע אִישִׁים חֲכָמִים וִידוּעֵי שִׁבְטֵנוּ .

אָבוֹת וְרָאשֵׁי מֵאוֹת שָׂרֵי קֹדֶשׁ

זַכִּים . חֲסִידִים . בִּלְתִּי חֵטְא וָפֶשַׁע !

אַנְשֵׁי אֱמֶת וָחַיִל שׂוֹנְאֵי בֶצַע !

מִי (א) שֶׁשְּׁמוֹ שִׁכֵּן תּוֹךְ זֶה הַבָּיִת

יַשְׁכֵּן שְׁלוֹמוֹ בֵּינֵיכֶם עַד נֶצַח :

הַיּוֹם חֲסִידַי אֶתְכֶם פֹּה הִקְהַלְתִּי

(מט) לַשְׁמִיעֲכֶם סִתְרֵי אֵל רָם וָפֶלֶא

כִּי לִבְבְכֶם יָדַעְתִּי

שָׁלֵם כְּנַפְשִׁי עִם זֶרַע מַלְכֵּנוּ :

עֵדָה קְדוֹשָׁה . אַתֶּם שׁוֹפְטֵי צֶדֶק .

הַנֶּאֱמָנִים . יִרְאֵי אֵל וָמֶלֶךְ :

התבשר:

(א) מי ששכן את שמו בבית הזה ישכן ביניכם אהבה אחוה שלום ורעות (ברכות דף יב)

(מט) לשמיעכם . וכן להלן לשמיל בחס׳ ה׳ הפעיל כמו בתה׳ לשמיע בקול תודה ונספיה לשמיל מעיוניה :

הִתְבַּשְּׂרוּ מִמֶּנִּי
כִּי עוֹד לְדָוִד נִיר חַי עַל הָאָרֶץ ׃
עֹשֶׂה פְלָאוֹת יוֹם יוֹם עַד אֵין חֵקֶר
פָּדָה בְיָדֵינוּ נַפְשׁוֹ מֵרֶדֶת
בְּדֵי שְׁאוֹל וָשַׁחַת
מִיַּד רְשָׁעִים עַבְדֵי הַבַּעַל
בִּפְקוֹד עֲתַלְיָה לַשְׁמִיד אֶת נֶכְדֶיהָ ׃
נָא סַמְּכוּנִי וִהְיוּ לִבְנֵי חָיִל
נִתְאַמְּצָה ׃ נָקִימָה לִנְשִׂיאֵנוּ
עַל נַחֲלַת הוֹרָיו כַּדָּת וָצֶדֶק
הַיּוֹם לְעֵין הַשֶּׁמֶשׁ
וּלְעֵין עֲתַלְיָה עוֹכֶרֶת אַרְצֵנוּ ׃
דָּמָהּ בְּרֹאשָׁהּ כִּי מָעוֹל מָעָלָה
בִּדְרוֹךְ בְּרַגְלֶיהָ כִּסֵּא מַלְכֵּנוּ
גַּם כֵּן בְּמַמְלְכוּת בֵּית דָּוִד מָרָדָה
(לִמְחוֹת שְׁמוֹ) ׃ עֵת יָדֶיהָ שָׁלְחָה
בִּדְמֵי נְשִׂיאֵנוּ נֶעְדְּרֵי פָשַׁע
כִּזְאֵב עֲרָבוֹת שׁוֹאֵג לִטְרָף־טָרֶף
אַל תִּפְחֲדוּ אַל תִּרְהוּ אַל תֵּחָתוּ
מִגַּעֲרָתָהּ אוֹ מֵאַף צָרֵינוּ
(א) כִּי אֵל נְקָמוֹת יָרִיב אֶת רִיבֵנוּ ׃
עוריה בן ירוחם בָּרוּךְ שְׁמוֹ וּמְבֹרָךְ הוּא לָנֶצַח
וָעֶד ׃ אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית גּוֹאֵל לָנוּ
מֵקִים דְּבָרוֹ אֶל דָּוִד הַמֶּלֶךְ
לְתַמִּיד שְׁאֵרִיתוֹ כִּשְׁמֵי שָׁמַיִם ׃

בני

(א) ובשנה השביעית התחזק יהוידע ויקח את שרי המאות לעזריה בן ירוחם ולישמעאל בן יהוחנן ולעזריהו בן עובד ואת מעשיהו בן עדיהו ואת אלישפט בן זכרי עמו בברית . ויסובו ביהודה ויקבצו את הלוים מכל ערי יהודה וראשי אבות לישראל ויבאו אל ירושלים (דה"ב כג) ׃

זיין

ישמעאל בן יהוחנן מִי יַאֲמִין כָּאֵלֶּה
אִישׁ יְהוֹיָדָע מוֹלַלְתָּךְ .
הַגְדֵּל חֲסָדֶיךָ נָא עוֹד עִמָּנוּ
לֵאמֹר לְסַפֵּר כֹּה נֶגֶד אַחֵינוּ
כָּל־קְרֹאתָיו . וּתְחִי עוֹד נַפְשֵׁנוּ :

יהוידע כָּל־חֶפְצְכֶם אַשְׁלִים . לָכֶם הִנֵּנִי :

אלישפט בן זכרי דַּבֵּר וְנִשְׁמְעָה אֶת־אִמְרוֹת צִדְקֶךָ :

יהוידע אַתֶּם שְׁמַעְתֶּם וִידַעְתֶּם כָּמוֹנִי
אֵת מוֹצְאוֹת מַלְכֵּנוּ
הָאַחֲרוֹן לִיהוּדָה בְּמֶמְשֶׁלֶת
מֶלֶךְ (א) אֲחַזְיָה . יוֹם יָצָא בְרֶכֶב
לִפְקוֹד לְיוֹרָם בֶּן־אַחְאָב דּוֹדֵהוּ
תּוֹךְ (ב) יִזְרְעֶאל הָעִיר . כִּי שָׁמַע שָׁמָּה
הָלַךְ לְהִתְרַפֵּא מִמַּכּוֹת חֶרֶב (ג)
הֻכָּה בְּמִלְחֶמֶת רָמוֹת גִּלְעָדָה :
אֵיכָה בְּצֵאתוֹ עִם יוֹרָם בַּדֶּרֶךְ (ד)
רָאָה בְּהַכּוֹתוֹ יֵהוּא בַקֶּשֶׁת
כִּי אַחֲרָיו גַּם הוּא רוֹדֵף וַיָּנָס
אֶל־מַעֲלֵה גוּר : שָׁמָּה הִשִּׂיגוּהוּ
רָצִים . בְּצִוּוּת יֵהוּא עָלָיו מָוֶת
וּבְבֹא מְגִדּוֹ נָפַל שָׂרוּד שָׁמָּה :
אַתֶּם רְאִיתֶם וּסְפַרְתֶּם עִמָּנוּ
יוֹם עָמְדָה אִמּוֹ כִּשְׁמֹעַ אֵלֶּה
וַתַּהֲרֹג כָּל־מַחְמַדֵּי עֵינֵינוּ

יונק

(א) ואחזיה בן יהורם מלך יהודה ירד לראות את יורם בן אחאב (מ"ב ט כט) :
(ב) וישב יהורם המלך להתרפא ביזרעאל (מ"ב ט טו) : (ג) ברמות גלעד (שם ס' כח) : (ד) ויצא יהורם מלך ישראל ואחזיהו מלך יהודה איש ברכבו לקראת יהוא (שם ט כא) ויהוא מלא ידו בקשת ויך את יהורם בין זרועיו (שם ט כד) ואחזיה מלך יהודה ראה וינס דרך בית הגן וירדף אחריו יהוא ויאמר גם אתו הכוהו אל המרכבה במעלה גור וגו'. וינס מגדו וימת שם (שם כח) :

יוֹנֵק וּבָחוּר כָּל־זֶרַע הַמֶּלֶךְ :
אֵלֶּה יְדַעְתֶּם. עַתָּה שִׁמְעוּ מֶנִּי
הַכּוֹר אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ
יָדַע. עֶרֶן אִישׁ בְּאֶרֶץ כַּלָּתֵנוּ :
הִנֵּה בָּעֵת בְּשֵׂרוּ
רָצִים דְּחוּפִים וּנְבוֹכִים אֵלֵינוּ
כִּי נָגְעָה חֶרֶב נֶפֶשׁ הַמֶּלֶךְ
אִשְׁתִּי יְהוֹשַׁבְעַת הִגִּידָה סֵתֶר
אֵיךְ מַחְשְׁבוֹת עֲתַלְיָהוּ הַמִּרְשַׁעַת
גַּם מוֹעֲצוֹת מַתָּן כֹּהֵן הַבַּעַל
עִמְקֵי שְׁאוֹל יִתְמוֹכוּ.
לְהַשְׁמִיד לְכַלּוֹת יַחַד
כָּל־צֶאֱצָאֵי הַמֶּלֶךְ אָחִיהָ :
לִבָּהּ לִשְׁמֹעַ אֹזֶן
נָד, כַּאֲשֶׁר יָנוּד קָנֶה בַּמָּיִם
מִמּוֹעֲצוֹתֵיהֶם אָז, כִּי רָאֲתָה
תִּכֹּן כַּפֵּי רָשָׁע, יַד הַמְשַׁכֶּלֶת
הַזֹּאת לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָמוֹ
לִמְלוֹךְ בְּלִי מַחֲרִיד עַל כִּסְאוֹתָמוֹ :
חִישׁ עָטְפָה קַדְרוּת אֵבֶל לָבָשָׁה
וּבְמַעֲלוֹת בֵּית הַמַּלְכוּת יָרָדָה.
אָמְנָם בְּטֶרֶם בָּא בְּכַף רַגְלֶיהָ
(אוֹיָה!) כְּבָר שְׁלוּחֵי הַמִּרְשַׁעַת
עָשׂוּ נְקָמוֹת בָּם. לְדָם דָּקְרוּ :
הָלוֹךְ וּבָכֹה לֶחָצֵר נִכְנָסָה
וְהָאִישׁ וְאִישׁ פָּגָשָׁה
מַה נִּהְיָתָה? מַה יֵּלֶד־יוֹם שָׁאֲלָה.

אַךְ פֶּה וּמֵשִׁיב אֵין בָּם כִּי כְלָמוֹ
בְּגֹדֶל מְבוּכָתָם יַחְדָּו נֶאֱלָמוּ
כֹּה יִשְׁרֵי לֵב מִפַּחַד נָמוֹגוּ
כֹּה מוֹרְדֵי אוֹר נַעֲוֵי לֵב נֶאְשָׁמוּ
אֵלֶּה בְּרִשְׁעַת לְבוֹתָם כָּשָׁלוּ
אֵלֶּה בְּלֵב נִדְכֶּה נָעוּ גַּם נָדוּ
גַּם עָנְתָה בָּם הַכָּרַת פָּנֵימוֹ
כִּי אֵין מְתוֹם בִּבְשָׂרָם מִשִּׁבְרָמוֹ :
מֵהָעֲזָרָה לְהֵיכָל נִבְנָכָה
אָז נִכְמְרוּ מֵעֶיהָ
מִקּוֹל בְּכִי וָנֶהִי
מִקּוֹל עֲשׁוּקִים אֶנְקַת יוֹרְדֵי שַׁחַת !
שָׁם מָצְאָה לִנְשִׂיאֵי בֵּית הַמֶּלֶךְ
פִּגְרֵי חֲלָלִים וּמְגוּרֵי אֶל חֶרֶב
מִתְבּוֹסְסִים בִּדְמֵי מַכּוֹתָם יַחַד :
מַה נִּבְהֲלָה עֵת כִּי רָאֹה רָאֲתָה
שָׁם בַּהֲדוֹם רַגְלָמוֹ
חֶרֶב מְגֹאֶלֶת מִנִּי נִצְחָמוֹ .
אָז חָשְׁכוּ עֵינֶיהָ
אָז קִבְּצָה פָארוּר יְפִיעַת פָּנֶיהָ :
פֹּה הָפְנְתָה לָנוּס . פֹּה הִתְמַהְמֵהָה .
פֹּה יָשְׁבָה מִנֶּגֶד .
פֹּה כַּף בְּכַף סָפְקָה .
פֹּה קָרְעָה בִגְדָהּ . פֹּה הִתְאַמְּצָה .
פֹּה קָרְאָה אִישׁ וָאִישׁ בִּשְׁמוֹתָמוֹ
הִשְׁתּוֹלְלָה כִּי אֵין עוֹנֶה אֵין קָשֶׁב :
בָּכֹה וְסָפֹד צַוָּארָם חִבְּקָה

אף

אַף כִּי נְשָׁמָה אֵין בִּגְוִיָּתָמוֹ
עוֹד שָׁלְחָה יָד וּבְיֵאוּשׁ הֶחֱזִיקָה
נֹעַם שְׂפָתָיו אֶל חֵיקָהּ הִדְבִּיקָה .
פֶּרַח לְבָנוֹן ! יֶלֶד שַׁעֲשׁוּעַי !
אוֹיָה ! וּמִי יִתֵּן מוּתִי תַּחְתֶּיךָ
אָמְרָה , וּשְׂפָתוֹתָיו שֶׁבַע נָשָׁקָה !
עוֹדֶהָ עָלָיו הַיֶּלֶד מִתְרַפֶּקֶת
כֵּן מָצְאָה עוֹד רוּחַ °)
חַיִּים בְּאַפּוֹ וּנְשִׁימָה נֶחְלָשָׁה :
יָדָהּ בְּתוֹךְ חֵיקוֹ לַחְפּוֹר תָּבִיאָה
אִם יֵשׁ תְּנוּעָה עוֹד בַּלֵּב אִם אַיִן
עַד בִּדְפִיקוֹת נִרְדָּפוֹת הִרְגִּישָׁה
כִּי חַי , וְהוֹאִשׁ כִּי לֹא מֵת הַיֶּלֶד ,
אָז מִתְנוּמַת עַגְמָתָהּ הֵקִיצָה .
אָז הָיְתָה רוּחָהּ ; אוֹרוּ עֵינֶיהָ ,
אָז שָׂפָה מְתַנֶּיהָ
מַהֵר כְּגִבּוֹר מִתְרוֹנֵן מִיַּיִן
נִגְעֵי פְּצָעָיו חִישׁ תַּחְתֵּל הֶחְתִּילָה
פָּנָיו בְּכַנְפֵי הַצָּעִיף כִּסָּתָה
גַּם גָּנְבָה אוֹתוֹ . בְּלִי־עוֹד בּוֹ רוּחַ
וּבְסוֹד בְּלִי יָדַע אִישׁ מָה , הֶעֱלָתָה
(א) אוֹתוֹ לַחֲדַר מִטּוֹת זֶה הַבָּיִת :
אֶת מַחֲצָיו רִפֵּאתִי
שׁוֹמֵר לְרֹאשׁוֹ אָנֹכִי הָיִיתִי .
מֵאָז עֲדֵי הַיּוֹם עוֹדוֹ עִמָּנוּ

°) עי' פרסי לפון ק"ב בדברי הכ' מליץ נו' לו' ל .

(א) ותקח יהושבע בת המלך יורם אחות אחזיהו את יואש בן אחזיהו ותגנב אתו מתוך בני המלך הממתים אתו ואת מינקתו בחדר המטות ויסתרו אותו מפני עתליהו ולא הומת (מלכים ב' י"א ב') :

נֶחְבָּא . וּמֵינִקְתּוֹ אִתּוֹ בְּחֶדֶר :
בִּינָה וְיִרְאַת חֵטְא לִבּוֹ מִלֵּאתִי
יְקַר כְּבָר הִנֵּהוּ
הוֹלֵךְ בְּתוּמּוֹ . וּכְמַלְאַךְ מַרְאֵהוּ :
אִמְרוּ נְגִידַי עַתָּה
מִי יַעֲצוֹר מִן הָעֵת הַזֹּאת בָּנוּ ?
הַשַּׂר יְהוֹאָשׁ עֶבֶד שׁוֹכֵן מַעַל
אוֹ זֹאת עֲתַלְיָה עוֹבֶדֶת הַבַּעַל ?
כל זקני השערה פִּינוּ כְּפִיךָ וּכְיָדְךָ יָדֵנוּ :
עזריה ז' ירוחם שׁוֹמֵר יְדִידֵנוּ בִּפְלִיאוֹת אֵלֶּה
מִכַּף עֲתַלְיָה . מִשֵּׁבֶט הָרֶשַׁע
יָכִין כְּבוֹד כִּסְאוֹ דוֹר דּוֹרִים סֶלָה :
ישמעאל ז' הוּא מִמְּכוֹן שִׁבְתּוֹ יַשְׂגִּיב חֵילֵנוּ
יהוחנן לִרְאוֹת בְּצָרָיו וּבְקָמִים עָלֵינוּ :
עזריהו ז' עובר יִשְׁלַח אֱלֹהִים אֶת עֶזְרוֹ מִקֹּדֶשׁ
לְגַדִּיל שְׁמוֹ וּלְהַכְרִית רִשְׁעֵי אָרֶץ :
מעשיהו ז' מָתַי לְיוֹאָשׁ ? מָתַי לִנְשִׂיאֵנוּ :
עדיהו פָּנִים בְּפָנִים יַבִּיטוּ עֵינֵינוּ ?
אלישפט ז' זכרי מָתַי עֲלֵי כִּסֵּא דָוִד הַמֶּלֶךְ
שָׁמָּה . מֵעֶמֶד יֵשֵׁב
לָדוּן בְּצֶדֶק אֶת עַמּוֹ עִמָּנוּ ?
יהוידע כָּעֵת חֲסִידַי . אִם כָּסוֹף תִּכְסֹפוּ :
כל זקני השערה יָבֹא בְּשָׁלוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹתֵינוּ
יָבֹא בְּטֶרֶם תִּכְהֶינָה עֵינֵינוּ :
יהוידע אָמְנָם . בְּטֶרֶם אֶת פָּנָיו תַּבִּיטוּ
הִשָּׁבְעוּ לִי הֵנָּה

נגד

(א) ויכרות להם ברית וישבע אותם בבית ה' וירא אותם את בן המלך (מ"ב יא ד) :

נֶגֶד פְּנֵי אֵל הַנִּצָּב עָלֵינוּ
לִשְׁמוֹר וְלִנְצוֹר אֶת נַפְשׁוֹ מִזַּעַם
עֶבְרַת עֲתַלְיָה וּזְרוֹעַ שָׂרֶיהָ :

כל זקני השערה כֵּן נַעֲשֶׂה כֻּלָּנוּ :

עזריה קוּם נָא יְהוֹיָדָע וּכְרוֹת עִמָּנוּ
עַתָּה (א) בְּרִית עוֹלָם לָעַד בַּל תֻּפַר
עִם הָאֱלֹהִים עִם יוֹאָשׁ מַלְכֵּנוּ :

ישמעאל כֹּה עוֹמְדִים כֻּלָּנוּ
נֶגֶד פְּנֵי יוֹדֵעַ מַצְפּוּנֵינוּ
עַל הַשְּׁבוּעָה . עַל כָּל־מוֹצָא פִּיךָ
וְנַעֲנֶה אָמֵן עַל אִמְרוֹתֶיךָ
יַעֲרִיצְכֶם הַשּׁוֹכֵן בִּשְׁמֵי קֶדֶם :

ויקם יהוידע ויאמר . ויקומו ויעמדו כל העם :

מַשְׁבִּיעֲכֶם בְּשֵׁם הַנּוֹרָא אֲנִי (א)
בּוֹרֵא וְקוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ
שֶׁתִּשְׁמְרוּ אֶת רֹאשׁ יוֹאָשׁ מַלְכֵּנוּ
מִצּוֹרְרָיו בִּלְבַב שָׁלֵם וָחַיִל
בַּל תַּטּוּ אֲשׁוּרֵיכֶם מֵאִמְרֵי פִיהוּ
שֶׁתַּעֲלוּהוּ עַל כִּסֵּא הוֹרֵהוּ
לִמְלוֹךְ בְּכָבוֹד . וּכְמוֹכֶם הִנֵּהוּ
רַק אַחֲרֵי הָאֵל תֵּיטִיבוּ לֶכֶת
הָאִישׁ אֲשֶׁר יַמְרֶה אַחַת מֵאֵלֶּה
יִהְיֶה לְאָלָה וּלְשַׁמָּה בָּאָרֶץ :

כל זקני השערה אָמֵן וְאָמֵן סֶלָה
כֹּה יַעֲשֶׂה הָאֵל כֹּה יוֹסִיף נֶצַח :

יהוידע לזכריה קוּם לֵךְ זְכַרְיָה וּקְרָא לִנְשִׂיאֵנוּ

מהר

(א) וישבע אותם בבית ה' . כנ"ל : ויכרת יהוידע את הברית בין ה' ובין המלך ובין העם להיות לעם ה' ובין המלך ובין העם (מ"ב י"א י"ז) :

מַהֵר · וְיָבֹא בִכְבוֹדוֹ עָדֵינוּ :

זכריה אָרוּץ כְּאַיָּל וּבְשָׂשׂוֹן אָשׁוּבָה

עַד כֹּה וְהִצַּגְתִּיו לִפְנֵיכֶם הֵנָּה : ישתפחו וילך

זכריה נִוָּעֲצָה נָא יַחַד

אֵיךְ נִשְׁמְרָה נַפְשׁוֹ (עֵת נַמְלִיכֵהוּ)

מֵאוֹיְבָיו לִבְלִי־אָסוֹן יִקְרֵהוּ :

יהוידע גַּם זֹאת כְּמוֹכֶם עַל לִבִּי עָלְתָה

לָכֵן בְּנֵי מִשְׁמֶרֶת (א)

הַיּוֹצְאִים שַׁבָּת וְזֹאת לֹא פָּטַרְתִּי

גַּם מַחֲצִית הַמִּשְׁמָרָה נִכְנֶסֶת

עִמָּם · בְּשָׁלֹשׁ שְׁלִישִׁים חִלַּקְתִּי (ב)

יַד הַשְּׁלִישִׁית תָּגֵן עַל הַמֶּלֶךְ

מִצּוֹרְרָיו כִּי רַבּוּ

יַד (ג) הַשְּׁלִישִׁית שַׁעַר פּוֹנֶה קֵדְמָה

לִבְלִי בְכֹחַ יָד וּבְעַזּוּת מֵצַח

יִכָּנְסוּ זָרִים מֵהֵנּוּ וָהָלְאָה :

יַד (ד) הַשְּׁלִישִׁית שַׁעַר פּוֹנֶה נֶגְבָּה

לִהְיוֹת פְּקוּחוֹת כָּל־הַיּוֹם עֵינֵימוֹ

מוּל מִפְרְצוֹת צָרֵינוּ :

חוּט הַמְּשֻׁלָּשׁ הַזֶּה יְשַׂגֶּה חָיִל

לִנְצוֹר וְגַם לִשְׁמוֹר מַסַּח הַבָּיִת :

לָהֶם (ה) חֲנִיתִים וּשְׁלָטִים נָתַתִּי

אוֹתָם אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ :

אִישׁ עַל מְקוֹמוֹ נִצָּב בִּכְלֵי נֶשֶׁק

° כפי רד"ק ורלב"ג : יהיה

(א) ויעשו הלוים וכל יהודה ככל אשר צוה יהוידע ויקחו איש את אנשיו באי השבת עם יוצאי השבת כי לא פטר יהוידע את המחלקות (ד"ה ב' כ"ג ח') : (ב) ויצום לאמר זה הדבר אשר תעשון השלישית מכם באי השבת ושמרי משמרת בית המלך (מ"ב י"א ה) : (ג) והשלישית בשער סור (שם) : (ד) והשלישית בשער אחר הרצים ושמרתם את הבית מסח (שם) : (ה) ויתן הכהן לשרי המאות את החנית ואת השלטים אשר למלך דוד אשר בבית ה' (שם יא י) :

יִהְיֶה בְּעֵת צֵאת וּבְעֵת בֹּא הַמֶּלֶךְ
מִצַּד (א) וְכָתֵף הַיְמָנִית לַבַּיִת
עַד הַשְּׂמָאלִית סָבִיב לִנְשִׂיאֵנוּ
אִישׁ זָר אֲשֶׁר יָזִיד לִקְרוֹב רָגֶשֶׁת
בֵּין (ב) הַשְּׂדֵרוֹת מוֹת יוּמַת בֶּחָרֶב :

אלישפט עִמְּךָ יְהוֹיָדָע שַׂר צִבְאוֹתֵינוּ
חוֹגֵר חֲגוֹרָה יִתְהַלֵּל יָרִיעַ
עַל אוֹיְבָיו בִּתְשׁוּעָה כִּמְפַתֵּחַ :

אחר מן השוערים · בְּנְךָ וּבָחוּר (אִישׁ) בָּאִים הֵנָּה

יהוידע לשוערים · פִּתְחוּ שְׁעָרִים . . . .

הנ"ל לסנהדרין . . . . . . נֶאֱמָנֵי נְקוּמָה
נָא נִתְּנָה כָּבוֹד כִּי בָא מַלְכֵּנוּ

בהפתח השערים יעמדו כל זקני העדה וישתחוו
ויכנס יואש וזכריה אחריו :

יואש מביט אחריו אָחִי לְמִי זֶה הַכָּבוֹד ?

זכריה . . . . . . אֵלֶיךָ
הַשַּׂר כְּלִיל רֹאשֵׁנוּ :

יהוידע ליואש יוֹאָשׁ יְדִידִי . אַתָּה מֵעוֹדְךָ
יָקָר כְּבֵן מֵעַי הָיֹה הָיִיתָ
יַעַן בְּתוּמָתְךָ דֶּרֶךְ דָּרַכְתָּ
אֹרַח יְשָׁרִים בַּל כָּרִיתָ מִמֶּנּוּ
אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִפְקַדְתִּיךָ עָשִׂיתָ
וּכְבֵן יְכַבֵּד אָבִיו כִּבַּדְתָּנִי :
עַתָּה נְשִׂיאִי מִן הַיּוֹם וָהָלְאָה
כָּבוֹד אֲחַלֵּק אָנֹכִי אֵלֶיךָ
עִם הַנְּדִיבִים . עִם רָאשֵׁי שִׁבְטֵנוּ :

מלכי

(א) ויעמדו הרצים איש וכליו בידו מכתף הבית הימנית עד כתף הבית השמאלית למזבח ולבית על המלך סביב (מ"ב י"א י"א) : (ב) והבא אל השדרות יומת ויהיו את המלך בצאתו ובבאו (שם) :

משתחו' ליואש מַלְכִּי יְהוֹאָשׁ ! אַתָּה
בֵּן לַאֲחַזְיָה : בֹּא עַתָּה לָרֶשֶׁת
מַלְכוּת יְהוּדָה כִּסֵּא בֵּית אָבִיךָ :
לזקנים אַנְשֵׁי סְגֻלָּתִי , אַחַי הַבִּיטוּ !
נֶגֶד (א) פְּנֵיכֶם הִנֵּה בֶּן־הַמֶּלֶךְ :
כל זקני השער יְחִי יְהוֹאָשׁ , יִחְיֶה עוֹד לָנֶצַח !
יִמְלֹךְ בְּשָׁלוֹם עַד עוֹלָם עָלֵינוּ !
יואש ליהוידע אָבִי פְּאֵר רֹאשִׁי , אַל תַּכְלִימֵנִי !
עַד בּוֹא חֲלִיפָתִי בִּנְךָ אָנֹכִי :
לזקנים שָׂרִים יְשִׁישִׁים נִכְבָּדִים הַשְׂכִּילוּ ·
צָעִיר לְיָמִים אָנִי
לִנְשׂוֹא עֲטָרָה , לִלְבּוֹשׁ עֶדְיֵי מֶלֶךְ !
אַקְשִׁיב תְּבוּנוֹת גַּם מִלִּין תַּחְקְרוּ
עַד אֵדְעָה צֵאת וָבֹא עַד־אֶחְכָּמָה :
כִּי אֵיךְ יְנַהֵל נַעַר רַךְ כָּמוֹנִי
נֶעְדַּר תְּבוּנוֹת גַּם צָפוּן מִשֶּׂכֶל
לֹא נִסְּתָה רַגְלוֹ הַצֵּג עַל אָרֶץ
לְמֵישְׁרֵי אָרְחוֹת חָכְמָה וָדַעַת ?
הִתְכַּבְּדוּ וָשֵׁבוּ :
זקני השער לֹא נֵשְׁבָה תַּחְתֵּנוּ :
טֶרֶם עֲלֵי כִסְאוֹ יֵשֵׁב מַלְכֵּנוּ :
יהוידע ירד מכסאו ויעלה את יואש בכבוד ויושיבהו
בכסא הנשיא ויברכהו :
יהוידע יִתֵּן יְשׁוּעוֹת הָאֵל בִּימִינֶךָ
וּבְצָהֳלָה וְגִיל יִכּוֹן כִּסְאֶךָ :
כל זקני הבערה עונים בשירה בפה בנעימה יפה :
יוֹאָשׁ יְדִידֵנוּ תִּקְוַת גִּילֵנוּ

יְחִי:

(א) ויאמר אליהם הנה בן המלך ימלוך כאשר דבר ה' (דה"ב כג) :

יִתֵּן יְשׁוּעוֹת הָאֵל בִּימִינֶךָ
תּוֹסִיף שְׁנוֹת חַיִּים לִמְשׁוֹל עָלֵינוּ
וּבְצָהֳלָה וָגִיל יִכּוֹן כִּסְאֶךָ :
יואש אֵלִי כַּפַּי וּבְכָל־לִבִּי אוֹדֶךָּ
וַאֲכַבְּדָה שִׁמְךָ עַד עוֹלָם סֶלָה
כִּי חַסְדְּךָ הִגְדַּלְתָּ
עָלַי . וְנַפְשִׁי מִמָּוֶת הִצַּלְתָּ :
עָלַי אֱלֹהִים . עָלַי זֵדִים קָמוּ .
נַפְשִׁי וְחַיַּי עָרִיצִים בִּקְשׁוּ
וּבְמַעֲלָם לֹא שָׂמוּ
יִרְאָתְךָ גַּם צִדְקַת מִשְׁפָּטֶיךָ
נֶגֶד פְּנֵיהֶם וּלְנֹכַח עֵינֵימוֹ :
אָנָּא אֱלֹהַי . אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם .
רַחוּם . פְּנֵה אֵלַי חַנּוּן חָנֵּנִי .
הוֹאֵל תְּנָה עֻזֶּךָ
לִי בַּעֲבוּר הוֹרִי דָוִד עַבְדֶּךָ
עוֹז מַחְסִי אַתָּה . אַל תִּרְחַק מִמֶּנִּי .
וַעֲשֵׂה לְטוֹבָה עִמִּי אוֹת וָפֶלֶא
בּוֹ שׂוֹנְאַי יִרְאוּ כִּי עָזוּר אָנִי
יִכָּלְמוּ כִּי אַתָּה נִחַמְתָּנִי :
עזריה לזקנים נִשְׁתַּחֲוֶה נִכְרָעָה
פֹּה נִבְרְכָה לִפְנֵי הָאֵל עוֹשֵׂנוּ
שֶׁהֶחֱיָנוּ אֶל־יוֹם זֶה לִשְׁמוֹעַ
אֵלֶּה אֲמָרוֹת מִשִּׂפְתֵי מַלְכֵּנוּ :
חֶמְדָּה גְּנוּזָה כָּזֹאת הָיְתָה־לָּנוּ
בַּל יָדְעָה מַה מְּמֻנָּה נַפְשֵׁנוּ ?
למלך כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִפְנֶה אֵלֶיךָ עֹרֶף
רנו

דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ יִהְיֶה יֵרֵד שַׁחַת
בְּמַחְשַׁכִּים אֶל עֶבְרֵי פִּי פַחַת :
יהוידע וְאֵת הַמְּלָאכָה עוֹד לִגְמוֹר עָלֵינוּ
עֵדָה קְדוֹשָׁה , טֶרֶם בֹּא הַתַּרְסָה
נִתְאַסְּפָה נָבוֹאָה
תּוֹךְ הָעֲזָרָה , שָׁמָּה
נַגִּידָה לְכָל־עַמּוֹ , נֵגֵר אַחֵינוּ
אֶמְשַׁח יְהוֹאָשׁ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ
אָז־נַעֲנֶה כֻּלָּנוּ
לָעַד יְחִי יוֹאָשׁ , יִחְיֶה מַלְכֵּנוּ !
בְּגָדוֹל כְּבוֹד הוֹדוֹ תָּרוּם קַרְנֵנוּ !
כל זקני השערה כֵּן נַעֲשֶׂה , וּלְאֵל רָם נִתְפַּלֵּלָה
נִרְאֶה בְצָרָיו בִּפְרוֹשׂ דִּגְלוֹ סֶלָה :
חתימת המשוררים
יוֹאָשׁ יְדִידֵנוּ צִיץ מִבֵּית פָּרֶץ
יִשְׂאוּ גְבָעוֹת שָׁלוֹם רָב אֵלֶיךָ
יִהְיוּ כְּמוֹץ לִפְנֵי רוּחַ קָמֶיךָ
וִיאַשְּׁרוּךָ כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
יוֹאָשׁ יְדִידֵנוּ תִּקְוַת גִּילֵנוּ
תּוֹסִיף שְׁנוֹת חַיִּים לְמִשּׁוֹר עָרֵינוּ :

חלק שלישי

הֵיכַל בֵּית הַמַּלְכוּת :

נעמה ופנינה

פנינה אָן נַעֲמָה ? הַגִּידִי אָן הָלָכָה ,
הַיּוֹם עֲתַלְיָה ?
נעמה לָרַכָּב צִוְּתָה
לֵאמֹר , רְתֹם הַמֶּרְכָּבָה לָרֶכֶשׁ
ובנסעה

וּבְנָסְעָה לָלֶכֶת
רוֹן אָמְרָה · וּנְהַג מַהֵר הָהָרָה
בֵּיתָה . . . וְאָמְנָה אָנָה לֹא שָׁמָעְתִּי :
פנינה בִּנְתִּי לְמַדַּי · דַּבֵּר אַל תּוֹסִיפִי ·
הִנֵּה כְּבָר יָדָעְתִּי
צֵאתָהּ וּבוֹאָהּ מֵאָז וְאֵת דִּבַּרְתְּ :
נעמה חָכַמְתְּ מְאֹד בִּתִּי · נַפְשִׁי שְׂמֵחָה !
רַק אֶשְׁמְעָה מַה זֹּאת לִמְצוֹא מִהַרְתְּ ?
פנינה כָּל תּוֹעֲבַת הַשֵּׁם נַפְשָׁהּ אֹהֶבֶת
עַתָּה אֲהוּבָתִי כִּי בָּדָד נַחְנוּ
אִשָּׁה רְעוּתָהּ יַחַד
שִׁמְעִי וַאֲגַלֶּה אֶת לִבִּי אֵלָיִךְ :
קַצְתִּי בְחַיַּי מִלֶּכֶת וָשֶׁבֶת
בֵּית פּוֹעֲלֵי הָאָוֶן
כִּי אַעֲלֶה עַל לֵב כַּמָּה גַם כַּמָּה
הִיא הִרְבְּתָה לִפְשֹׁעַ
תִּבְעַר כְּמוֹ אֵשׁ בִּי קִנְאָה וָכַעַס :
בִּשְׁאָט בְּנֶפֶשׁ וּבְמוֹעַל כַּפֶּיהָ ·
דַּם הַנְּשִׂיאִים הַנְּקִיִּים שָׁפָכָה :
מִצְוֹת וְחֻקִּים הַיְשָׁרִים הֵפֵרָה :
גַּם כָּרְעָה לַבַּעַל :
עַתָּה מְגַמַּת פָּנֶיהָ קָדִימָה
לִדְרוֹשׁ יְדִיעַת מַה נִּגְזַר עָלֶיהָ
אוֹיָה לְנַפְשָׁהּ !
נעמה . . . כִּי יְרֵאָה אָנֹכִי
פֶּן נֶאֱבָדָה עִמָּהּ ·
פנינה . . . נָא אַל תִּירָאִי

אִם קָצְרָה יָדֵינוּ
לִפְרוֹת בְּבֹא צַר מֵרָעוֹת נַפְשֵׁנוּ :
הָאֵל אֲשֶׁר זָנָחָה
רוֹאֶה כְלָיוֹת וָלֵב הוּא יוֹדֵעַ
כִּי לֹא בְמֶרֶד וּבְמוֹעַל יָדֵינוּ
אוֹ בַּעֲצָתֵנוּ רָעָה עָשְׂתָה
נִתְיַצְּבָה מִנֶּגֶד
נִגְעָה , וְאַל נִשְׁתָּעָה :
מַתָּן וְכָל־רֵעָיו הֵמָּה יִפְחֲדוּ
מִסְּעָרוֹת אֵל עַל רֹאשָׁם יָחוּלוּ :
תַּחַת עֲתַלְיָה כִּי נֶגֶר פָּנֶיהָ
רָעָה , וְיִכְלוּ בַּבֹּשֶׁת יָמֶיהָ :
עוֹזְבֵי מְקוֹר מַיִם חַיִּים נָעֲמוּ
לִכְרוֹת וְלַחְצוֹב בּוֹר נִשְׁבָּר יֶאְשָׁמוּ
תִּדְבַּק לְשׁוֹנָם תָּמִיד אֶל חִכֵּמוּ
יִחַר גְּרוֹנָם וּבְצָמָא יִתַּמּוּ :
ילל עובד נבעת ונחפז
עובד אוֹיָה בְּנוֹתַי ! כֻּלָּנוּ אָבָדְנוּ
צֵאנָה מְהֵרָה · מִן הָעִיר נָנוּסָה :
פנינה אָנָה ? וְעַל מַה זֶּה ?
נעמה . . . . מֶה הָיָה־לָּנוּ ?
עובד נָא נִבְרְחָה הָעֵמֶק אוֹ הֶהָרָה
כִּי קוֹל תְּרוּעָה בַּמִּקְדָּשׁ תָּקָעוּ
עַתָּה בְּיוֹם הַכֶּסֶא
שָׁם נוֹעֲרוּ נִצָּבוּ
הַכֹּהֲנִים עִם רָאשֵׁי צִבְאוֹתֵיהֶם
וַיְבָאֲשׁוּ בַּעֲתַלְיָה וּמְסִירוּהָ

מחזות

מהיות גבירה · ובאחר הקימו
נער יפה מראה למלוך תחתיה :
קראו יהי יואש זה יורש עצר
גנב והסתר מאף עתליהו
בידי יהושבעת זה שנים שבע
לבלי כאחיו ימות בידי חרב :
עתה כשבתו על כסאו · עמנו
כל־אוכלי שלחן ואת הפרצחת
השוקטים על שמריהם קנוח
יהיו כגלגל וכמוץ לפני רוח :
נעמה השקט ואל תירא ותחי נפשך
כי לבך תמים הוא כלבבנו
עם האלהים : הוא עד הוא יודע ·
כי לא בפשע רק מיראת מות
מבטא שפתיה עשה עשינו
עבדו יהוידע גם הוא יודע
· כי איש אמונים אתה
מיום אשר גלית
אזני מזמות סתרי עתליהו
לגאול בפשע דם נקי כפיה
ודברך הודעתי
בסוד יהושבעת אשתו בשמך ·
אחי · ומי יודע
אולי בצדקתה יואש הצילה
ובזאת תשועה באה בגורלך
תחת עצת עתליה ובמריה
וזולתך לא יבצר ממנה

רַעֲשׁוֹת אֲשֶׁר וּמְזִמָּה

לָכֵן בְּיוֹם שִׁבְרָהּ הוּא יַצִּילֵנוּ

מִצָּר · וְרָעָה לֹא תָבֹא עָלֵינוּ

עודם מדברים תשמע קול תרועת רגלים מרחוק :

אָמֵן ! אֲבָל עַד אָנָה נִתְמַהְמֵהַּ ?

לֹא הַאֲזַנְתֶּן פֹּה עַתָּה כָּמוֹנִי ·

שֵׁנִית תְּרוּעָה בַּשּׁוֹפָר תָּקָעוּ ?

פנינה מַה לָּךְ מְאֹד מִכְּאֵב נָשִׁים לִבֵּךְ ·

הֵן עוֹד מְעַט · נוּס תָּנוּס מִצִּלֵּךְ :

אֵין זֹאת הֲלֹא בִלְתִּי קוֹל וּמִרַת קֶרֶן

רֹן הַמְבַשֵּׂר לָנוּ

שִׁבַת עֲתַלְיָה · לָכֵן בֹּא עִמָּנוּ

לִרְאוֹת צְבִי עֶדְיָהּ וּכְבוֹד שָׂרֶיהָ

הָעוֹמְדִים הָרֶכֶב

עִם הַשְּׁלָטִים וּבְרוֹשִׁים הָרְעָלוּ

(לִפְנֵי אֱלֹהִים בִּמְהֵרָה יֹאבֵדוּ)

כִּי עוֹד כְּמוֹ רֶגַע וּכְעוּף עֵינֵינוּ

תָּשׁוּב בְּהַדְרַת מַלְכוּת בִּשְׁעָרֵינוּ :

עֲזוֹרַת יִשְׂרָאֵל

וכסא המלוכ' נתונה על המעלה העליונה על עמוד שיש: ויבאו הכהני' הלוי' בכלי שיר דוד ויעלו לדוכן וישוררו:

הוֹדוּ לָאֵל קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הַרְנִינוּ

כִּי הִגְבִּיר אֶת חַסְדּוֹ הַיּוֹם עָלֵינוּ

הוֹדוּ לָאֵל וִימַלֵּא זִמְרָה פִּינוּ

כִּי מִמָּוֶת הִפְדָּה נִיר לִנְשִׂיאֵנוּ :

הַיּוֹם יָשַׁב עַל כִּסֵּא דָוִד נֵצֶר

מִשָּׁרָשָׁיו : זֶה חִשַּׁבְנוּ יַגִּיהַּ

הוּא יִמְשׁוֹל בָּנוֹ כִּי הוּא יוֹרֵשׁ עֶצֶר

נֶגֶד צָרָיו : גַּם עַוְלָה תִּקְפּוֹץ פִּיהָ :

לקול נעימות שיריהם תרועתם ונגינותם ילכו ראשונה נושאי דגל המלך ובלויו הכהנים להגן על נפשו סביב סביב אנשי חיל מגן גבוריהו מאדם ובתוכם הנשיא עוטה מעיל יקר. ואחריו יהוידע הכהן ופך שמן המשחה בידו. ואחריו הסגן נושא נזר המלך ואחריו עזריה ראש בית אב וספר התורה בזרועו. ואחריהם שרי המאו' זקני יהוד' וכל ישראל. ואחרונה יסעו ב' שליטים המה הכהני' לבושי מכלול ערוכי מלחמה ויעמדו על משמרתם אלה בשער הפונה קדימה ואלה בשער הפונה נגבה מכתף הבית הימנית עד השמאלית סביב למזבח כמלות יהוידע. והוא יעלה על הבימה וידבר אל העם :

יהוידע אַחַי בְּנֵי עַמִּי : הָעֵת הִגִּיעָה

לְשַׁמִּיעֲכֶם כִּי הָאֵל עֹשֵׂה־פֶלֶא

הִצִּיל בְּיָדֵינוּ מִמּוֹקְשֵׁי מָוֶת

יוֹאָשׁ נְשִׂיאֵנוּ זֶה בֶּן הַמֶּלֶךְ

יוֹם הִכְּתָה עֲתַלְיָה כָּל־נְכָדֶיהָ :

אוֹתוֹ עֲדֵי הָעֵת מֵאָז בַּסֵּתֶר

דֵּעוֹת וּמִדּוֹת הַטּוֹבוֹת לִמַּדְתִּי

אִתּוֹ אֱמוּנָה ׃ נֶעְדַּר הוּא מִדּוֹפִי

אִתּוֹ תְבוּנָה כֻּלּוֹ מִכְלַל יוֹפִי :

אִם לִבְּכֶם תָּמִים עִמּוֹ כָּמוֹנִי

נִתְאוֹשְׁשָׁה נִגְמוֹרָה

עִם בֵּית אֲחַזְיָהוּ מַלְכֵּנוּ חֶסֶד

הַיּוֹם וְיוֹצֵא מִמְּעָיו נַמְלִיכָה (א)

לֵישֵׁב בְּכִסְאוֹ : לֹא תִמְשׁוֹל עוֹד בָּנוּ

אִשָּׁה בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מוֹרֶדֶת :

דָּמִים נְקִיִּים יָדֶיהָ מָלֵאוּ :

תּוֹרַת אֱלֹהִים הִפְרִיעָה לִרְשֹׁעַ

והכריעה

(א) ויוצא את בן המלך ויתן עליו את הנזר ואת העדות וימליכו אותו וימשחוהו ויכו כף ויאמרו יחי המלך (מ"ב י"א) וימשחהו יהוידע ובניו (דה"ב כ"ג) :

יוד

נִתְכָּרְעָה לַבַּעַל כֹּא יוֹשִׁיעַ׃

כל העם יְחִיֶה יְהוֹאָשׁ וּמְשַׂנְאָיו יָפוּצוּ
כָּל־צוֹרְרָיו לִפְנֵי חֵילוֹ יָנוּסוּ׃

יהוידע עַתָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֶרַע קֹדֶשׁ
כִּרְתוּ בְּרִית מוּל יוֹשֵׁב בִּשְׁמֵי קֶדֶם
לִהְיוֹת לְעַם לוֹ וּלְיוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ׃
עַל הַשְּׁבוּעָה עִמְדוּ פֹּה עִמָּנוּ
מוּל שׁוֹפְטֵינוּ הַיְשָׁרִים הָאֵלֶּה.
כָּרַתִּי אֲמָנָה זֹאת בִּשְׁבוּעָתָמוֹ.
בַּשַּׁעֲרָה לִפְנֵי בּוֹאֵינוּ הֵנָּה׃
הִנָּם כְּמוֹכֶם יִתְּנוּ יַד יַעֲמִידוּ
יוֹאָשׁ וְדַת הָאֵל בִּמְכוֹנוֹתָמוֹ
גַּם יִרְדְּפוּ צָרָיו עַד כַּלּוֹתָמוֹ׃

כל העם הָאוֹמְרִים יוֹאָשׁ יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ?
יִהְיוּ כְּקֹרַח וּכְרֵעָיו נֶגְדֵּנוּ׃
אִם נִמְרְדָה פִּיו. יוֹאֵל אֵל נֹאכְלָה
אִישׁ אִישׁ בְּשָׂרוֹ בְּצַר אָמֵן סֶלָה׃

יהוידע תִּתְבָּרְכוּ מִכָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
מִפִּי אֱלֹהִים שׁוֹכֵן בִּשְׁמֵי עֶרֶץ׃
עַתָּה לְהַשְׁבִּית כָּל־רִיב כָּל־מַחְלוֹקֶת
(כַּאֲשֶׁר לְפָנִים לִשְׁלֹמֹה מָשָׁחוּ)
אֶצוֹק עָלַי יוֹאָשׁ מִשְׁחַת הַקֹּדֶשׁ
כָּעֵת לְעֵינֵיכֶם . . . .

כל העם . . . . מַלְכֵּנוּ יְחִי

יעלה יהוידע ובניו את יואש על הבימה ויצוק כמין נזר (א) על ראשו משמן המשחה ויקראו:
יצוק

(א) מלכי בית דוד מושחים אותם כמין נזר על ראשו (הרמב"ם כ"י המקדש פ"י י'):

יהוידע יִצּוֹק אֱלֹהִים אֶת רוּחוֹ עָלֶיךָ
לִשְׁמוֹר וְלַנְחוֹת אֶת צֹאן מַרְעִיתֶךָ :
הסגן נותן הנזר ליהוידע והוא ישימהו בראש יואש :
לִוְיַת תְּהִלָּה זֹאת כִּתְרְךָ מַלְכֵּנוּ
עֲלֵי מִצְחֲךָ לָעַד יָכִין צוּרֵנוּ :
ראש בית אב יתן ספר התורה לסגן והסגן ליהוידע
ויהוידע יתנהו בזרוע יואש בימינו :
ויעמידהו על העמוד כמשפט :
מַלְכִּי זְכוֹר גַּם שִׂים נָא עַל לִבֶּךָ
עֵת זֹאת אֲשֶׁר בָּהּ לִמְלוּכָה הִצְלַחְתָּ
אֵת כָּל־אֲשֶׁר הֵיטִיב עִמָּךְ וַיַּעַשׂ
עַד כֹּה אֱלֹהֵי קֶדֶם ,
אֵיכָה בְּחֶמְלָתוֹ פָּדָה נַפְשֶׁךָ
מִפַּח עֲתַלְיָה בִּגְבוּרָה וָפֶלֶא
לַעֲלוֹתְךָ עָלָה כִּסְאוֹת הוֹרֶיךָ :
דַּע כִּי עֲלֵי מַלְכֵי הָאָרֶץ מֶלֶךְ
רוֹאֶה וְשׁוֹקֵל בַּפֶּלֶס מַעֲשֵׂנוּ
בִּלְתִּי יְכַלְכֵּל בּוֹאוֹ אִישׁ מִמֶּנּוּ
וּבְכֵן לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בִּדְרָכֶיךָ
תּוֹרַת אֱמֶת וְזֹאת לֹא תָמוּשׁ מִפִּיךָ
בָּהּ לַהֲגוֹת (מַלְכִּי) יוֹמָם וָלָיְלָה :
חֶסֶד גְּמוֹל אֶל עֹשֶׂה עִמְּךָ חָסֵד
וּלְגוֹמְלְךָ רַע . הִתְיַצֵּב מִנֶּגֶד
וָרַע . כְּאֹרַח אִישׁ יַמְצִיאֶנּוּ :
הַתְחַזֵּק בְּיָשְׁרְךָ לִכְבּוֹשׁ אֶת יִצְרְךָ
רַק בַּעֲבוּר יִרְאַת הָאֵל עוֹשֶׂךָ
הוּא כִסְאֲךָ וּתְהִלָּתְךָ יַצְמִיחַ
גַּם זַרְעֲךָ תַּחְתֶּיךָ יַשְׂכִּיל יַצְלִיחַ :

אעשה

יואש דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַי . מוֹצָאֵי פִּיךָ
אֶעֱשֶׂה וְאֶשְׁמָע . כִּי עַבְדּוֹ אָנֹכִי :
אָבִי יְהוֹיָדָע ! זִקְנֵי שִׁבְטֵנוּ !
עַתָּה כְּמוֹכֶם בִּשְׁבוּעָה גַם אֲנִי
עִמּוֹ וְעִמָּכֶם בִּבְרִית אָבוֹאָה :
יעמוד על רגליו תִּשְׁכַּח יְמִינִי אִם אֶשְׁכַּח שְׁכֹחַ
תּוֹרַת אֱלֹהִים. גַּם אִם לֹא אֶגְמוֹלָה
חַסְדֵי יְהוֹיָדָע אֶל זַרְעוֹ סֶלָה :
זקני העם יְחִי יְהוֹאָשׁ וּגְדֻלָּתוֹ תֵּרֶב
כָּל־שׂוֹנְאָיו יָמוּתוּ בִּידֵי חָרֶב :
יהוידע לכהני' הַכֹּהֲנִים הָרִיעוּ
מֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ בִּתְרוּעוֹת הוֹדִיעוּ :
העם מקצה מזה יְחִי נְשִׂיאֵנוּ ! . . . .
העם שכנגדם . . . . . . מַלְכֵּנוּ יְחִי :
הראשונים בתקיעת כפם מִתְקוֹמְמָיו מְנִי דֶחִי אֶל דֶּחִי
יִכָּשְׁלוּ לֹא יָרוּמוּ עוֹד מֵצַח :
השניים יְחִי נְשִׂיאֵנוּ מַלְכֵּנוּ יְחִי !
הראשונים יְחִי יְהוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ לָנֶצַח !
קול ענות גבורים רגשת לבב רב הולך וקרב בתרועה
וקול שופר :
שוער א' בַּעֲלוֹת תְּרוּעָה עַד לֵב הַשָּׁמַיִם
נָמֵס לְבָבִי כִּי הָיָה לַמָּיִם :
שוער ב' מַה נִּהְיָתָה אָחִי ?
שוער א' . . . . רוֹאֶה אָנֹכִי
שָׂרֵי עֲתַלְיָה גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל
בָּאִים כְּרוּבִים שֶׁכְּלִים עָלֵינוּ !
גַּם הִיא בְּרֹאשָׁם !

אחי

יהוירע — אַחַי אַל תִּשְׁתָּעוּ
לשוערים · שְׁנֵי כְּפִירִים זֹאת הָעֵת יְתָעוּ :
למחצצרים — הַמְחַצְצְרִים הָרִיעוּ :
למשוררים — בֵּית אַהֲרֹן בֵּית הַלֵּוִי הַשְׁמִיעוּ
שִׁירֵי תְהִלּוֹת אֵל · פִּלְאוֹתָיו שִׂיחוּ
בִּטְחוּ בְּמָעֻזּוֹ · כִּי כֵן תַּצְלִיחוּ :

הלוים מנגנים בכנורות בנבלים ובמצלתים והכהנים יקהו קולם בשיר נעים :

בְּנִצּוֹר אֱנוֹשׁ בָּבַת עֵינוֹ מַפְגִּיעַ
גַּם כַּאֲשֶׁר עַל גּוֹזָלָיו הַנָּשֶׁר
יָסֵךְ בְּאֶבְרָתוֹ · כָּכָה כָל־רֶגַע
יָגֵן עֲדָתוֹ הָאֵל · · · · · · · ·

יוצאת מביהלת והקרע בגדיה ותקרא · · · קֶשֶׁר ! קָשֶׁר ! (א)
עתליה לעם — הַמּוֹרְדִים כִּי לָטֶבַח תִּכְרָעוּ !
ליהוידע — הַגֵּר יְהוֹיָדָע אֵיךְ לֹא יָרֵאתָ ?
לָקוּם לְשָׂטָן נֶגְדִּי · וּלְהַדִּיחַ
אֶת יוֹשְׁבֵי עִירִי זֹאת לִקְשׁוֹר קָשֶׁר ?
דַּע כִּי בְּשָׂרְךָ אֶל עוֹף הַשָּׁמַיִם
אֶתֵּן · וּבִטְנְךָ לְבַהֲמוֹת הָאָרֶץ :
לכהנים ולשוים — הַכֹּהֲנִים וּנְסִיכִים אַנְשֵׁי רֶשַׁע !
הָעוֹכְרִים מַלְכוּתִי יַלְדֵי פֶשַׁע ·
לָתֵת כְּבוֹדִי אֶל עוֹל נֵפֶל אֵשֶׁת
גַּם מַלְכְּכֶם גַּם אַתֶּם פֹּה תִסָּפוּ :
לגבורי מלחמתה — כָּל־שׁוֹלְפֵי חֶרֶב לִקְרָב הַגִּישׁוּ
הַכּוּ לְכָל־נוֹשֵׂא אֵפוֹד וָחֹשֶׁן ·
הִרְגוּ יְהוֹיָדָע הַמֵּסִית לָמוֹ

למרוד

(א) השמע עתליהו את קול העם הרצים והמהללים את המלך ותבא אל העם בית ה' ותרא והנה המלך עומד על עמודו במבוא והשרים והחצצרות על המלך וגו' ותקרע עתליהו את בגדיה ותאמר קשר (ד"ב כג) :

לִמְרוֹד בְּמַלְכוּתִי לִמְעוֹל בִּי מַעַל
אַל תַּחְמְלוּ עַל יוֹאָשׁ עַל הַיֶּלֶד
תַּחְתָּי בְּעוֹדִי עַל אַפִּי הִמְלִיכוּ :
מִטַּף וְנָשִׁים מְנוּעָרִים אֵלֶּה
אִישׁ אַל יְמַלֵּט נַפְשׁוֹ . אִישׁ אַל יְחִי !
כֻּלָּם בְּנֵי מָוֶת וּשְׁאוֹל חָטָאוּ
כִּי מָרְדוּ בַּמַּלְכָּה בַּעֲתַלְיָהוּ :
אָמְנָם . שְׁבוּ פֹּה גִּבּוֹרַי : אַל יֵצֵא
אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ : אָנֹכִי אֶעֱבוֹרָה
אֶעֱשֶׂה נְקָמוֹת בָּם . אֶדְקוֹר הַנַּעַר
גַּם אֶרְמְסָה קָמַי פֶּתַח הַשַּׁעַר :
יהוידע לעם — עַבְדֵי אֱלֹהִים חַי ! צִבְאוֹת הַקֹּדֶשׁ !
לעתליה — עִמְדִי עֲתַלְיָה שָׁמָּה חוּץ וָבֹשִׁי
הוֹגַעַתְּ וְהִרְגַּזְתְּ הָאֵל בַּעֲוֹנָיִכִי :
עתליה מדברת ביגון אל לבה — אוֹי לִי ! אֲהָהּ לִי ! כִּי סָר מַר הַמָּוֶת ?
יַעַן אֲמָרָיו אֵלֶּה
בַּמַּחֲזֶה אֶתְמוֹל אָזְנַי צִלְּלוּ
וּפְנֵי יְהוֹאָשׁ זֶה כִּפְנֵי הַיֶּלֶד :
יהוידע — אָכֵן בְּטֶרֶם לֶעָפָר תִּשְׁכָּבִי
כִּנְקִיק וְגֵיא צַלְמָוֶת
בּוֹאִי בְמִשְׁפָּט עִמִּי בַּת הַמָּוֶת :
הֲזֹאת מְעַט מִמֵּךְ לִגְאוֹל כַּפַּיִךְ
בִּדְמֵי בְּנֵי הַמֶּלֶךְ ?
וּמְעוֹל בְּתוֹכֵךְ אֶת קָדְשֵׁי הַבַּיִת
אֶל הַשְּׂעִירִים עָבַרְתְּ ? אֶל הַבַּעַל ?
כִּי תַעֲוִי לֵב . כִּי פָּנִים תָּעִזִּי
לָבֹא בְמִקְדַּשׁ אֵל . לָתֵת לֶחָרֶב

גִּיר זֶה לְיִשָׁי ? שֶׁהִפְלִיא וַיַּצִּל
מֵהַלְקוּחִים מִמֵּךְ אֶל הַמָּוֶת ?
לִבְשִׁי חֲרָדוֹת . כִּי כָלוּ יָמַיִךְ !
עתליה בשגעון מַתָּן וְעוֹבֵר נוֹשְׁקֵי פֶה הַבַּעַל
נָסוֹג לְאָחוֹר . אוֹי כַּמָּה נִסְכַּלְתִּי
לִדְרוֹךְ בְּרַגְלַי מִפְתַּן זֶה הַבַּיִת :
לשריה ולשלישיה שָׂרַי וְשָׁלִישַׁי קִרְבוּ נָא הֵנָּה
מַהֵר לְעֶזְרָתִי ! חִישׁ הוֹשִׁיעוּנִי :
לכהנים באף וזעם : זֵדִים וְאַנְשֵׁי דָמִים סוּרוּ מֶנִּי :
לאנשי צבאותיה : נוֹשְׂאֵי כְּלֵי מִלְחַמְתִּי הַצִּילוּנִי ?
יַעַן אֲחָזוּנִי שָׁבָץ וָרַעַד
בצעקה מִכֻּלְּכֶם אֵין גַּם אֶחָד יַעֲנֵנִי ?
תכה כפיה אוֹי לִי ! אֲהָהּ לִי ! גַּם אַחַי בָּגָדוּ
כִּי ? הַנְּשׂוּאִים עִמִּי מִנִּי רָחֶם ?
עֹרֶף וְלֹא פָנִים בַּצַּר לִי פָּנוּ ?
אָנָה וְאָן אֶפְנֶה ? אָנָה אָנוּסָה ?
כָּלָה שְׁאֵרִי ? וּמוֹתַי נִתָּקוּ ?
ליהוידע בגערה : יִדְרוֹשׁ אֱלוֹהַּ מֵעַל
דְּמֵי יְהוֹיָדָע זֶה מִיָּדֵךְ
עָשׁוּק וְרָצוּץ תִּהְיֶה כָּל־יָמַיִךְ
חָרְבָּה וּמוֹקֵד אֵשׁ יִהְיֶה הַבַּיִת
הַזֶּה . עֲדֵי עַד נֶצַח
וִידֵי יְהוֹאָשׁ נִקְמָתִי תִּנְקוֹמְנָה
בִּדְמֵי שְׂרִידֵךְ . וּגְבוֹנִים יְשׁוֹמוּ :
יהוידע לגבורים : בּוֹאוּ פְּקוּדֵי חֵילִי . הוֹצִיאוּהָ (א)

דוץ

(א) ויצו יהוידע הכהן את שרי המאות פקודי החיל ויאמר אליהם הוציאו אותה אל מבית לשדרות והבא אחריה המת בחרב כי אמר הכהן אל תומת בית ה' (מ"ב יא) וישימו לה ידים ותבוא דרך מבוא הסוסים בית המלך ותומת שם (שם) :

חוץ השדרות ממשכן קדשנו

איש אחריה יבא הכו חרב :

אל תשפכו דמה פה

פנו מסלה . שימו לה ידים :

דרך מבוא הסוסים בית המלך

עתליה עזרו נסיכי ! עזרו אל נאשמה !

בצעקה גדולה ושרה : לקול דברי יהוידע יפול פחדו על כל אנשי חיל עתליה ויפליגו איש איש כלי מלחמתו ארצה :

יהוידע בית אהרן . בית ישראל . הביטו

איך רפתה רוח כל גבוריה

הלל גאונם וכלימה כסתמו

אין זאת הלא כי בא חרדת אל במו :

שיר צבאית עתליה פתח השער כן הוא יהוידע . נהפך לבנו :

מה מראות עינינו

דברי עתליהו המה רמונו

כי אמרה באו בבריתי נצח

כי עוד לדוד ניר בארץ . אין :

כורע על ברכיו ושלישיו אחריו : אמנם יהוידע . שא נא את פשע

עבדי יהואש . השבים אליך

היום כרועי ברך

השוארים נא בכלימת פנימו

הקדו . שלומו . וכלימת מריימו :

יהוידע באו בשלום וחיו אל תיראו

לא יחשוב היום לכם כל פשע .

כי יום תשועה הוא בו יפריח ישע :

כל העם יחיה נשיאנו מלכנו

(א) רש"י על פסוק ושמרתם את משמרת בית ה' (מ"ב יא) פי' כשהומתה עתליהו ברחו עוזריה מן העיר :

הכהנים . . . . . . מַלְכֵּנוּ יְחִי :

המשוררים מִתְקוֹמְמָיו מְנֵי רְחִי אֵל רְחִי
יִכָּשְׁלוּ לֹא יָרִימוּ עוֹד מֶצַח :

הכהנים יְחִיֶה נְשִׂיאֵנוּ

המשוררים . . . מַלְכֵּנוּ יְחִי :

כלם יְחִיֶה יְהוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ לָנֶצַח :

שוער א׳ . . . מְכֹהֲנֵי הַבַּעַל
לַמַּעֲרָכוֹת אִישׁ בָּא וַיַּחַל בָּנוּ
לֵאמֹר . בְּנֵי עַמִּי אַחַי חָנֵּנִי
אַל תִּשְׁפְּכוּ דָמִי טֶרֶם אֶעֱמוֹדָה
לִפְנֵי יְהוֹיָדָע . לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ :
כִּי לִי דְבַר סֵתֶר לַשְׁמִיעַ לָמוֹ
מַה נַּעֲשֶׂה עִמּוֹ ? גּוֹרוּ נָא אֹמֶר :

יהוידע דָּבָר בְּפִיו יַגִּיד פֶּתַח הַשַּׁעַר :

עובר יוֹאָשׁ שְׁמַע · וִיהוֹיָדָע הַקְשִׁיבָה.
עוֹבֵד שְׁמִי · רֵעַ מַתָּן הָיִיתִי
מִיּוֹם עֲתַלְיָה קָשְׁרָה עִמּוֹ קֶשֶׁר
לֹא לַעֲבוֹד הַבַּעַל
(כִּי מִנְּעָרַי חַף עָוֹן אָנֹכִי)
רַק כַּחֲפוֹר רָדַעַת
צֵאתָם וּבוֹאָם וּלְגַלּוֹת אָזְנֶיךָ :
אִישׁ ! שְׂפָתַי לִנְעִימָה הִגִּירוּ
סוֹד מוֹעֲצוֹתָם לִשְׁמֹר בֵּית הַמֶּלֶךְ
לָשִׂים בְּאָזְנֵי יוֹשַׁבְעַת אִשְׁתְּךָ . . .

יהוידע לעובר רַב לָךְ · אֲמִתְּךָ גַּם חַסְדְּךָ יָדַעְתִּי :

למלך בֵּן הוּא יְהוֹאָשׁ. פִּיו הִצִּיל נַפְשֶׁךָ :

יואש יָסִיר בְּגָדָיו הַצּוֹאִים הָאֵלֶּה

אָז יַעֲלֶה עָלֶה עִמָּנוּ כָּכָה :

עובר הִשְׁתַּחֲוִיתִי מַלְכִּי · תִּחְיֶה נֶצַח :

חלולרות מריעות וילא אביתר וזכריה עמו :

אביתר מֵאָז עֲתַלְיָה נִדְחָה מִפָּנֶיךָ
הֶרֶךְ מְבוֹא הַסּוּסִים לָמוּת שָׁמָּה
נָעוּ כְעִוְרִים בַּחוּצוֹת שָׂרֶיהָ
גַּם נִכְלְמוּ חָפוּ רֹאשָׁם נֶאְשָׁמוּ :
וּכְבוֹא בְּשַׁעַר הַסּוּסִים רַגְלֶיהָ
שָׁם שָׁכְנָה דוּמָה שָׁמָּה נָפָלָה

זכריה מִשָּׁם כְּאִישׁ אֶחָד כָּל־עַם הָאָרֶץ (א)
בָּאוּ בְּבֵית הַבַּעַל
עֵת הָעֲלוֹת מַתָּן שֶׁמֶן וּקְטֹרֶת
נִסְכּוֹ וּמִנְחָתוֹ הִשְׁחִיתוּ אַרְצָה
וַיִּשְׂחֲקוּ בוֹ . לֵאמֹר גַּם פֹּה נַחְנוּ
עַל מִזְבַּחֲךָ זִבְחֵי בָשָׂר נִזְבּוֹחַ
חֶבֶל כְּמָרָיו כִּרְאוֹת אֶת כָּל־אֵלֶּה
הִתְנַדְּבוּ פָּז רָב עִם אַבְנֵי חֵפֶץ
לִמְצוֹא פְּדוּת נַפְשָׁם וּגְאוּלָּתָמוֹ .
וּכְשָׁמְעָם כִּי תַעַבְנוּ כָחֶרֶם
כָּל־מַחֲמַדֵּיהֶם . אָבַד נִצְחָמוֹ .
גַּם נָפְלוּ פָנֵימוֹ
וַיְבַקְשׁוּ לָנוּס אַךְ מִפְלָט אָיִן :
בָּעָם כְּמוֹ בָם הַמְּבוּכָה הַגְּדוֹלָה
חָלָק לִבָּם בַּצַּר . הִתְפָּרָדוּ .
קוֹל נָתְנוּ בִבְכִי וַיִּתְגּוֹדְדוּ
אֵלֶּה עֲנֵנוּ הַבַּעַל קָרָאוּ

(א) ויבאו כל עם הארץ בית הבעל ויתצו את מזבחתיו ואת צלמיו שברו הט"ב וא[ת] מתן כהן הבעל הרגו לפני המזבחות (מ"ב י"א) :

אוֹי צָעֲקוּ אוֹי מִי זֶה יַצִּילֵנוּ
מִידֵי פְּתִיחוֹת מִפִּיפִיּוֹת חָרֶב
צִבְאוֹת לְבוּשֵׁי בַד קֹדֶשׁ הָאֵלֶּה :
אוֹי נוֹחֲלָה תוֹחֶלֶת
אֵין מַעֲצוֹר לִזְרוֹעַ
אוֹיָה ! כְּאֶחָד פֹּה תַּמְנוּ לִגְוֹעַ :
בֵּין נַאֲקָתָם אַנְשֵׁי צִבְאוֹתֵינוּ
שׁוֹפָר תְּרוּעָה לַנָּקָם הֵרִיעוּ
אָז מִזְבְּחָם הָרָסוּ
הֵיטֵב . וְאֶת מַתָּן כֹּהֵן הַבַּעַל
לָבוּשׁ מְעִיל אַבְנֵט אֵפוֹד וּכְתֹנֶת
מוּל מִזְבְּחוֹ הָרָגוּ
כֵּן יֹאבְדוּ מַלְכֵי יוֹאָשׁ צָרֶיךָ
כֵּן יֹאבְדוּ כָּל־הַקָּמִים עָלֶיךָ :
אביתר עוֹד לָבְשׁוּ בִּגְדֵי נָקָם תִּלְבֹּשֶׁת
אוֹתָם לְהַכּוֹת מַכַּת שׁוֹק עַל יָרֵךְ :
גַּם עוֹד בְּזֹאת לֹא נָחוּ
וַיִּקְרְאוּ זֶה לָזֶה . עָרוּ עָרוּ .
עַד הַיְסוֹד בָּהּ וְזָרְעוּהָ מֶלַח :
אָז נָתְצוּ הַבַּיִת
עַד מִבְּלִי הִשְׁאִיר אֶבֶן עַל אָבֶן :
עַתָּה בְּאָבְדָם הַקִּרְיָה שָׂמֵחָה
וּמְשׁוֹרְרִים נוֹעָדוּ
לָשִׁיר תְּהִלּוֹת אֵל שׁוֹכֵן שָׁמָיִם
הַנֶּאֱמָן בִּבְרִיתוֹ עִם בֵּית פָּרֶץ
לַעֲרוֹךְ בָּהּ נֵר לִמְשִׁיחוֹ בָּאָרֶץ :

קַח נָא בְשׂוֹרָה זֹאת (מַטַּע תִּפְאֶרֶת)
מִפִּי לְעֵדוּת כִּי חָפֵץ עַבְדֶּךָ
לִרְאוֹת בְּטוּבַת וּבְהֲדַר בֵּיתֶךָ :

יואש נוֹצֵר אֱמוּנִים יִשְׁמְרֶךָ · יָדַעְתִּי
מִפִּי יְהוֹיָדָע כִּי יָשָׁר אַתָּה
מַה גַם אֲשֶׁר עַל כָּכָה
מָסַר לְךָ הַבֹּקֶר לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ
אֶת מַפְתְּחוֹת תָּא מָגִנֵּי הַמֶּלֶךְ
לָכֵן רְאֵה מֵעַתָּה הִפְקַדְתִּיךָ
שׁוֹמֵר לְרֹאשִׁי גַם שַׂר בֵּית הַנָּשֶׁק :

אביתר משתחוה : טוֹב חַסְדְּךָ מַלְכִּי מֵחַיִּים סֶלָה

יואש לזכריה וּלְךָ זְכַרְיָהוּ אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר
יָקָר כְּאָח לִי אֵיכָכָה אֶגְמוֹלָה
חַסְדְּךָ ? וּמַה גַם כָּל־חַסְדֵי הוֹרֶיךָ ?
כָּל־הַמְבַקֵּשׁ כָּל דּוֹרֵשׁ נַפְשֶׁךָ
יִדְרוֹשׁ יְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי :
לֹא אֶעֶזְבְךָ · עִמָּדִי מִשְׁמֶרֶת
תִּהְיֶה · וְתֹאכַל עַל שֻׁלְחָנִי לָחֶם :

זכריה משתחו' יוֹסִיף שְׁנוֹת חַיִּים אֵל עַל יָמֶיךָ
וּבְגִיל וְשָׁלוֹם תִּכּוֹן מַלְכוּתֶךָ

יהוידע לזקנים עַתָּה נְדִיבֵי הָעָם שׂוּם נָשִׂימָה
שׁמְרֵי (א) פְּקוּדוֹת עַל מִקְדָּשׁ קָדְשֵׁנוּ
כִּי נֵרְדָה הַמֶּלֶךְ
יַחְדָּו בְּשִׁירֵי זִמְרָה וּבְתִפְאֶרֶת

לשבון

(א) וישם יהוידע פקדות בית ה' וגו' ויעמד השוערים (דה"ב כ"ג) ויקח את שרי המאות ואת האדירים ואת המושלים בעם ואת כל עם הארץ ויורד את המלך מבית ה' ויבאו בתוך שער העליון בית המלך. ויושיבו את המלך על כסא הממלכה. וישמחו כל עם הארץ והעיר שקטה (סס) :

לִשְׁכּוֹן בְּהֵיכָלוֹ

עזריה אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר

תִּקָּרֵא בְשֵׁם . תִּפָּקֵד לִשְׁמוֹר מִשְׁמֶרֶת

קֹדֶשׁ אֲרִיאֵל זֹאת חֶמְדַּת עֻזֵּנוּ

אַשְׁרֵי וְאַשְׁרֵי כָּל־הָעָם. אַשְׁרֵינוּ

שֶׁרָאֲתָה עֵינֵינוּ

בִּגְמוֹל עֲתַלְיָה וּבְשׁוּב הַכּוֹתֶרֶת

עַל רֹאשׁ יְהוֹאָשׁ יוֹרֵשׁ הַמֶּמְשֶׁלֶת

מַה שָּׁפְרָה חֶלְקֵנוּ

בּוֹ נַעֲלוֹס בּוֹ נִשְׂמַח כָּל־יָמֵינוּ :

יהוידע בֵּית אַהֲרֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל הַרְנִינוּ

זִמְרָה שְׂאוּ בְּתֻפִּים וּמְצִלְתָּיִם

שָׂרִים וְשָׁלִישִׁים פַּנּוּ הַדֶּרֶךְ

כִּי נִשְׁלְחָה אוֹתוֹ לִשְׁכּוֹן לָבֶטַח

לָעַד בְּהֵיכָלוֹ טוֹב לֵב שָׂמֵחַ :

נַעַר וְזָקֵן לוֹ כָּבוֹד יִתֵּנוּ

שִׂמְחָה . בְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַלְכֵּנוּ :

בעת החל הרנה יסעו בראשונה נושאי דגל המלך ושלישיו המגינים על נפשו . ואחריהם המלך יחידי . ואחריו יהוידע הכ"ג הסגנים והשרים כסדר בואם ללשכת הגזית . ויעוררו המשוררים אחר נוגנים בקול רנה ותודה בהמון חוגג :

אָמִיר מְפוֹאָר מִשָּׁרְשֵׁי בֵּית פֶּרֶץ

מַלְכוּתְךָ תִּכּוֹן כְּנָכוֹן יָרֵחַ

יוֹסִיף שְׁנוֹת חַיִּים אֵל עַל יָמֶיךָ

וּכְכוֹכְבֵי עַל כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ :

חתימת המשוררים אַבְרֵךְ כְּלִיל יוֹפִי צִיּוֹן מִבֵּית פָּרֶץ
תַּרְשִׁישׁ וְאִיִּים לָךְ מִנְחָה יָשִׁיבוּ
גַּם מִקְצוֹת הָאָרֶץ
מַלְכֵי שְׁבָא וּסְבָא אֶשְׁכָּר יַקְרִיבוּ
יִתֵּן יְשׁוּעוֹת הָאֵל בִּימִינֶךָ
וּבְצָהֳלָה וָגִיל יִרְבּוּ יָמֶיךָ׃

חֹטֶר חֲמוּדוֹת מִגֶּזַע בֵּית פָּרֶץ
שֵׁב נָא שְׁכוֹן שָׁלֵיו כִּכְפִיר בּוֹטֵחַ
יֵיטִיב אֱלֹהִים אֶת שִׁמְךָ בָּאָרֶץ
עַד מִבְּלִי יָרֵחַ
שֵׁב נָא שְׁכוֹן שָׁלֵיו כִּכְפִיר בּוֹטֵחַ
חֹטֶר חֲמוּדוֹת מִגֶּזַע בֵּית פָּרֶץ

ת ו ש ל ב ע

הקדמה

בעד חרכי חקירתי נשקפתי נבהלתי מראות. קטנים משני עמנו
בשוקים וברחובות בכל פאות. אשר הורידו לארץ כבוד לאות
ל' הקדש ל' למודים ורפואות. בטע"ם לפגם ואש"ם הט"אות. לאמר
ירדנו פלאות. ספנו תמנו מן בלהות. להם לבדם נתנה האר"ץ ומ"פר
נאות גם שלא נכתבו המקראו' והנבואות. ללמ' בני יהוד' קשת והללות
נאות. רק לטעו' ככל הכתו' בה מלה במלה ואות באות : עוד הרחיבו
פה נגד בני עירנו זאת . העמק שאלה היה סופר איה שוקל בתשואות
מלאות.כשמקהלו' הפרות ורבו' מליצים ואף שוררי' זמירו' המסולאו':
אז אמרתי שמעו נא המורים ותראו כמה וכמה טובה ויקרה לשוננו
ל' עברים אני בעניי הכינותי פ'אלה הדברים. דברי הימים ליואש
הוא חנן הנחבא בחדרי'. פלטיאל שפלטו אל מבין המדוקרי'. קראתיהו
גמול עתליה אף כי הוא כולל כל מקרי' ומולאות יואש בחדא מחתא
לזקנים ולנערים. להיות אשר היא היתה סבת כל הדברים.עד רדתה
לקברים : ואספרם לעיניכם בהללות ושירים . בסגנון הכתובים מפי
הנב' אי' הקדושי והטהורים. (כי אין פסוק כ"ד הספרים. שלא תוליא
למליצות פרחים וגלים יקרים) . לא נטיתי מנתיבתם אף כי הארכתי ל'
בדברי השירות והשרים המדברים . לתפארת והדור המאמר כדרך
ומנהג כל חבר חברים.מבלי ימצא בו נפתל ועקש.או מלה אחת מנגדת
קבלת רז"ל היקרים: העברים הביטו לראות כמה ספו להם מאליה
שני חכמים מחוכמי' . יודעי בינה פלה ותושיה אשר הרחיבו הנושא
הזה במליצה יפה. הא' ראסיני ממונה בחייו על אוצרות מלך לרפת
במולין הקליה.והב' מיטאסטאסיו המה אמרו שבחג השבועו' נהפכה
מלכו' עתליה.ונשברה שבט הרשע וקשת רמיה . טובה היתה השתיקה
ותהלה דומיה.יען כי אילו בחג המצה היה.לא הוכרח יהוידע לקרו'
בבריתו לירושלים הבנויה.חמשה ראשי האבות ובראשם עזריה. הלוא
שמה עלה עלו ג"פ בשנה עם כל השבטים שבטי יה. ועוד נוכחת שיום
חול ולא מועד היה. מאשר לא פטר יהוידע מחלקות כהונה ולויה. כי
בחגים ובמועדים כל המשמרות שוות אוכלים ושותים יחדיו לרויה:
ירוד ירדתי אל גנת מליצתם. לתור את הארץ ואת טיבת המלאותם.
ומלאתי פעמון ורמון באמרותם תוכם אכלתי וזרקתי קליפתם.
מעיניהם הטובים ונכוחים למבין בחרתי והלכתי בנתיבתם ואשר לא
ישר בעיני נטיתי מהם , כי לא סרתי מארח הנביאים ונביאותם .
אחור לא נסוגותי מדרשות רז"ל וקבלתם. לא אמרתי דבר שאינו בחק
האפשרי . ומובטח אני שידינוני לכף זכות היקרים בלבותם :

המחבר

הסכמת

הרב המובהק הגאון המפורסם . סיני ועוקר הרים . כבוד מורנו ורבנו **שלמה שלם** רב בק"ק ת"ת באמשטרדם ה"י ויחייהו . נס"ו כי"ר :

מה מתקו עלי דברי דודים. חרוזים ושירים נחמדים. מלאי דעת ויראת ה' והיו לאחדים. ממעינו האר"ש וזה פריה . גמול עתליה. סלת נקיה . בשיר ומליצה גפן פוריה . שירים כאלה שירי שבח והודיה . בחר לו יה . מגיד לאדם ישרו . להיות הצדק אזורו. והיושר חגורו . ועל הכל יראת ה' היא אוצרו . ומחברו א"ח טוב לישראל הוא פי צדיק ינוב דעת ותבונה . ויהי ידיו אמונה . ללמד צדק ומשפט ומישרים. במוסרים ישרים על משקל השירים . כאחד מן המשוררים.ההרים הרמים הרים גבנונים . תורה וגדולה במקום א' מונים . ה"ה כרוב נהדר . פרי עץ הדר . כפת תמרים . נודע שמו בשערים . וענף עץ אבות. בחכמה בעושר וביהדות משולבות . אהובי וחביבי הקהל הנעלה . הן גביר דגמיר וסביר כהר"ר **דוד פראנקו מינדיז** ישמרהו אל נורא עלילה . ויצילהו מכל נזק ומחלה . ונוה צדיקים יברך בקול ששון וגילה.ולמען לא יהי' למדפיס היזק ובמקום הגמול לא יבא לו תקלה . והשומע לנו ישכון בטח ושאנן ובצל שדי יתלונן אל המנוחה ואל הנחלה : כ"ד העומד על התורה ועל העבודה תוך אמוני עם סגולה ק"ק תלמוד תורה יע"א החונה באמשטרדם טוב"ה למטמונים : בשנת **מכתם לדוד** לפ"ק .

שלמה שלם

הסכמת

המאיר הגדול הגאון המפורסם כבוד מורי ורבי **שאול** בחור ה' בק"ק אשכנזים אשר באמשטרדם יצ"ו אוכ"ר :

לכבוד הגאון המפורסם השלם בתורתו נר"ו נתתי את ידי גם אני על כל הכתוב למעלה ותחתמתי שמי ביום ב' כ"ח למב"י תקלמ"ד לפ"ק :

הקטן **שאול** חו' בק"ק אשכנזים יצ"ו.

זמרת הארש

לדוד מזמור שיר על משקל י"א תנועות.

מַה זֶה יוֹסִיפוּ לְךָ בִּמְנוּחוֹתֶיךָ
מוֹרִי לוּצַאטוֹ שִׁבְחֵי שְׂפָתוֹתֵינוּ
גַּם בָּנוּ אֵין מַמְלִיץ בִּמְלִיצוֹתֶיךָ
לָתֵת כָּבוֹד אֵלֶיךָ כִּלְבָבֵינוּ
אָמְנָם רַב לְךָ אִתָּנוּ חִבּוּרֶיךָ
הֵמָּה צִיּוּנֵי עַד אֶל זִכְרוֹנֶךָ

הטורים האלה כתב המחבר בראש ס' העיקרים ומאמר ע"ד ההגדות מהגאון מהמח"ל ז"ל אשר היו גנוזים בבית גנזיו והוציאם לאור עולם. ובאשר כי נשאר לנו מקום פנוי אמרתי טוב להעתיקם הנה. המ"ל

בשורת ספרים

בעוד ימים לא כבירים יצא לאור עולם ספר אלפי מנשה מהרב הגאון האמתי חכם הכולל פאר דורו והדרו מרנא ורבנא כ"ש ר' מנשה בן פורת זצ"ל מאילייא. עם הוספות רבות אשר לא חזו עוד אור הדפוס. ועם המון הערות מתוכנות ויקרות פעם בקצרה פעם באריכה, להבנת דבריו המסולאים בפז, מאתי

דוד ב"ה לוי בלוצקי נ"י.

принадлежитъ
Ксенофонту
Израилевичу
~~[illegible]~~
Учитель
ни земли-Кор.
Собств. дом.
III часть III квар.
Нов[illegible]

שייך הספר [illegible]

שייך להרבני המשכיל [illegible] יהודא בן יוסף [illegible]

[illegible]

חתן ר' נחום [illegible]

[illegible]

Kokhve, Yitshak